

**Atraktivita oborů sociální práce
pro studenty středních, vyšších
odborných a vysokých škol**

Jana Havlíková

VÚPSV, v. v. i. Praha
výzkumné centrum Brno
2019

Publikace byla schválena Ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v. v. i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Monografie byla finančně podpořena z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na období 2018-2022, je součástí projektu „Výzkum atraktivity oborů sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol, odborných kompetencí a osobnostních předpokladů nezbytných pro výkon sociální práce“.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12
Praha 7, 170 00
jako svou 556. publikaci
Vyšlo v roce 2019, 1. vydání, počet stran 148
Tisk: VÚPSV, v. v. i.

Recenze: PhDr. Jana Kolářková
PhDr. Vlasta Řezníková, Ph.D.

ISBN 978-80-7416-346-3

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Mnohé obory nabízené ve studijních programech vyšších odborných a vysokých škol čelily v uplynulém desetiletí postupnému úbytku zájemců o studium. Toto se dle analýzy *Asociace vzdělavatelů v sociální práci* týká i oborů sociální práce. Souvisí tento úbytek pouze s demografickým vývojem a následně slabšími maturitními ročníky, nebo se mění i rozhodování maturantů o jejich další vzdělávací a profesní dráze?

Cílem této monografie je analyzovat, co absolventi SŠ s maturitou, studenti 1. ročníků VOŠ a bakalářských studijních programů VŠ humanitního a sociálního zaměření zvažují, když se rozhodují/ rozhodovali o tom, zda v terciárním vzdělávání budou studovat obory sociální práce, případně, jaké jiné faktory jejich volbu další vzdělávací dráhy ovlivňují. K těmto faktorům zejména řadíme to, jak tito studenti vnímají profesi sociálního pracovníka a jeho prestiž.

Tato odborná studie vychází z teorií kariérového rozhodování a je založena na empirických datech získaných prostřednictvím kombinované metodologie, zahrnující dvě dotazníková šetření – mezi maturanty vybraných středních škol (N=6447) a mezi studenty 1. ročníků oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce v bakalářských studijních programech VŠ (N=430), kvalitativní i kvantitativní obsahovou analýzu seminárních prací studentů 1. ročníku oboru sociální práce v bakalářském studijním programu na téma jejich motivace ke studiu sociální práce i k případnému budoucímu výkonu profese (N=78) a analýzu administrativních dat. Text tak přináší komplexní pohled na problematiku zájmu o studium oborů sociální práce a kromě empirických poznatků zahrnuje i sadu doporučení pro praxi.

Studie je určena zejména vzdělavatelům v sociální práci a také pracovníkům MPSV zabývajícím se koncepcí vzdělávání v oblasti sociální práce.

Klíčová slova: kariérové rozhodování; prestiž profese; sociální práce; studenti SŠ a VŠ; terciární vzdělávání; výzkum

Abstract

Many fields of study offered by college of higher education and university degree programmes have faced a gradual decline in the number of study applicants over the last decade. According to analysis conducted by the *Association of Educators in Social Work*, this also applies to the various fields of social work. Is this decline related solely to the demographic development of society and, consequently, weaker school-leaving years, or is the decision-making process of school-leavers changing with respect to their further education and career paths?

The aim of this monograph is to analyse what secondary school-leavers with the school-leaving certificate and students in the 1st year of college vocational education and bachelor degree programmes in the Humanities and Social Sciences consider when deciding whether to study social work at higher education facilities, or what other factors influence their choice of further education subject. Such factors include particularly how these students perceive the social work profession and the prestige it offers.

This expert study is based on career decision theories and employs empirical data obtained through a combined data collection methodology that included the conducting of two questionnaire surveys that addressed secondary school-leavers at selected secondary schools (N=6 447) and 1st year students of subjects that qualify them to study social work in the form of university bachelor degree programmes (N=430), the qualitative and quantitative content analysis of the seminar papers of students in the 1st year of a social work bachelor degree study programme with respect to their

motivation to study social work and the possible future performance of such work (N= 78), and the analysis of administrative data. The text thus provides a comprehensive overview of the issue of the level of interest in studying social work and, in addition to the collection of empirical data, includes a set of practical recommendations.

The study is intended primarily for educators in the field of social work and personnel at the Ministry of Labour and Social Affairs responsible for the concept of education in the field of social work.

Key words: career decision-making; prestige of social work as a profession; students; secondary and tertiary education; research

Obsah

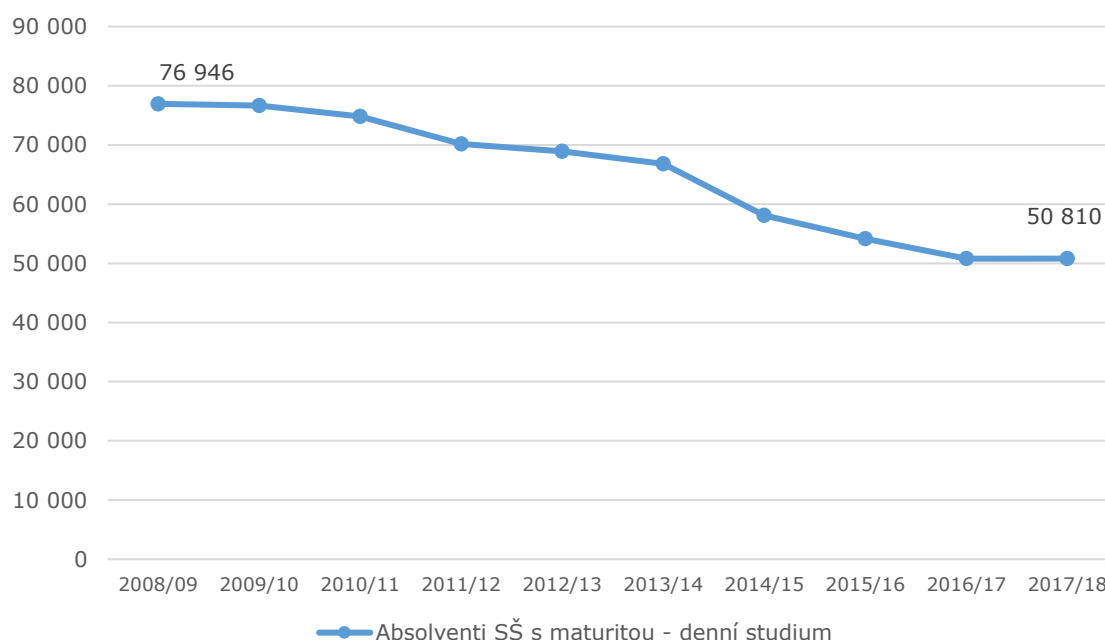
1. Úvod	7
2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce – diskuse k interpretaci tohoto ukazatele	9
2.1 Přechod maturantů do terciárního vzdělávání obecně	9
2.2 Zájem maturantů o vybrané skupiny oborů terciárního vzdělávání	12
2.3 Zájem o obor sociální práce	16
3. Kariérové rozhodování středoškoláků - konceptualizace	19
3.1 Hollandova teorie pracovních typů osobnosti a pracovního prostředí.....	19
3.2 Krumboltzova teorie sociálního učení kariérového rozhodování	21
3.3 Rámec systémové teorie kariérového vývoje formulovaný Patton a McMahon	22
3.4 Překážky kariérového rozhodování	25
4. Kariérové rozhodování českých středoškoláků – dosavadní poznatky	26
4.1 Vliv volby druhu a oboru střední školy na volbu další vzdělávací dráhy – výsledky analýzy administrativních dat.....	26
4.2 Rozhodování studentů SOŠ o dalším studiu či povolání - výsledky dosavadních výzkumů v ČR.....	31
4.2.1 Vliv rodičů	31
4.2.2 Vliv vrstevníků a přátel	31
4.2.3 Kariérové poradenství na středních školách	32
4.2.4 Atributy budoucího studijního oboru a profese ovlivňující výběr dalšího vzdělávání	32
5. Metodologie výzkumu atraktivity oborů sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol	34
5.1 Kvalitativní a kvantitativní obsahová analýza	34
5.1.1 Předmět analýzy	34
5.1.2 Metodologie	35
5.2 Dotazníkové šetření – střední školy	36
5.2.1 Parametry základního souboru respondentů.....	36
5.2.2 Sběr dat.....	36
5.2.3 Tvorba dotazníku.....	37
5.2.4 Analýza dat	39
5.2.5 Základní charakteristiky respondentů	39
5.3 Dotazníkové šetření – vyšší odborné a vysoké školy	41
5.3.1 Parametry základního souboru respondentů.....	41
5.3.2 Sběr dat.....	42
5.3.3 Tvorba dotazníku.....	42
5.3.4 Analýza dat	43
5.3.5 Základní charakteristiky respondentů	43
6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru Sociální práce na vybrané VŠ – výsledky obsahové analýzy	47
6.1 Konceptuální schéma kariérového rozhodování studentů 1. ročníku oboru sociální práce	47
6.2 Přechod do terciárního vzdělávání	49

6.3 Význam oboru SP pro studenty v době podávání přihlášek ke studiu a po 1. roce studia	50
6.4 Skutečnosti zvažované studenty oboru SP při jejich kariérovém rozhodování ..53	
6.4.1 Životní poslání	53
6.4.2 Osobní předpoklady	54
6.4.3 Charakteristiky oboru a profese SP	57
6.5 Význam rodiny a událostí v osobní historii při rozhodování o volbě oboru.....	61
6.6 Shrnutí.....	64
7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) – výsledky dotazníkového šetření	66
7.1 Zájem o další studium v rámci terciárního vzdělávání: typ a obor studia.....	66
7.2 Kariérové rozhodování maturantů: VOŠ vs. VŠ	69
7.3 Zájem o studium oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce a faktory, které tuto volbu ovlivňují	73
7.3.1 Vyhledávání informací o oboru sociální práce před podáním přihlášek k terciárnímu vzdělávání	73
7.3.2 Maturanti přihlášení k přijímacímu řízení na obory sociální práce na VOŠ a jejich charakteristiky	75
7.3.3 Maturanti přihlášení k přijímacímu řízení na obory sociální práce na VŠ a jejich charakteristiky	79
7.4 Atraktivita oboru a profese Sociální práce	85
7.4.1 Zkušenost maturantů se sociální prací a jejich pohled na ni	85
7.4.2 Souvislost mezi osobní zkušeností se sociální prací a pohledem na ni ...	89
7.4.3 Jak vidí sociální práci studenti z různých typů středních škol	89
7.4.4 Komparace z pohledu na sociální práci zájemců o studium sociální práce na VOŠ/VŠ a ostatních maturantů	92
7.5 Shrnutí.....	96
8. Atraktivita oboru a profese Sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce (akademický rok 2018/19) - výsledky dotazníkového šetření	98
8.1 Volba oboru terciárního vzdělávání.....	98
8.2 Očekávání respondentů od jejich současného studia	106
8.3 Atraktivita oboru a profese sociální práce.....	109
8.4 Zájem o uplatnění v profesi sociální pracovník.....	114
8.5 Shrnutí.....	116
9. Závěr a doporučení	118
Literatura	127
Příloha: Citace dle jednotlivých kódů.....	129
Výtahy z oponentských posudků	148

1. Úvod

Mnohé obory nabízené ve studijních programech vyšších odborných a vysokých škol čelily v uplynulém desetiletí postupnému úbytku zájemců o studium. Toto se dle analýzy Asociace vzdělavatelů v sociální práci (ASVSP, 2017) týká i oborů sociální práce. Souvisí tento úbytek pouze s demografickým vývojem a následně slabšími maturitními ročníky (viz graf č. 1), nebo se mění i rozhodování maturantů o jejich další vzdělávací a profesní dráze?

Graf č. 1 **Vývoj počtu absolventů středoškolského vzdělání ukončeného maturitou, 2008-2017**

Zdroj: MŠMT

Cílem této studie je analyzovat, co absolventi SŠ s maturitou, studenti 1. ročníků VOŠ a bakalářských studijních programů VŠ humanitního a sociálního zaměření zvažují, když se rozhodují/rozhodovali o tom, zda v terciárním vzdělávání budou studovat obory sociální práce, případně, jaké další faktory jejich volbu další vzdělávací dráhy ovlivňují. K těmto faktorům zejména řadíme to, jak tito studenti vnímají profesi sociálního pracovníka a jeho prestiž.

Studie je založena na datech získaných prostřednictvím kombinované metodologie zahrnující dvě dotazníková šetření, kvalitativní i kvantitativní obsahovou analýzu dokumentů a analýzu administrativních dat, přičemž analýzy založené na těchto jednotlivých zdrojích dat jsou prezentovány odděleně, aby bylo zcela zřejmé, s kterými daty právě pracujeme. Studie je poněkud nestandardně uvozena diskusí řešeného problému - tj. zda klesající počty uchazečů o studium oborů sociální práce skutečně lze chápat jako odraz klesajícího zájmu o studium oborů s tímto zaměřením (kap. 2). Následně shrneme klasické teorie diskutující proces kariérového rozhodování mladých

lidí a faktory, které ho mohou ovlivňovat (kap. 3). Poté se věnujeme rozboru vlivu části kontextuálních faktorů zachycených v administrativních datech a dosavadních výzkumech v českém prostředí na rozhodování středoškoláků o jejich dalším studiu na VOŠ či VŠ (kap. 4). Kapitola 5 pak představuje užité metodologické přístupy v rámci výzkumu realizovaného pro účely této studie, přičemž výzkumná zjištění jsou prezentována v následujících kapitolách. Konkrétně, kapitola 6 zahrnuje výsledky kvalitativní i kvantitativní obsahové analýzy seminárních prací studentů 1. ročníku oboru sociální práce v bakalářském studijním programu na téma jejich motivace ke studiu sociální práce i k případnému budoucímu výkonu profese (N=78). V kapitole 7 jsou prezentovány výsledky analýzy kvantitativních dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření mezi maturanty z gymnázií a SOŠ sociálního, pedagogického, zdravotnického a ekonomického zaměření (N=6 447) na téma volby typu a oboru dalšího studia se zvláštním zaměřením na obory kvalifikující k výkonu sociální práce a jejich pohledu na profesi sociální pracovník. Kapitola 8 pak shrnuje hlavní zjištění obdobného dotazníkového šetření adresovaného však nikoliv středoškolákům, ale studentům 1. ročníků VOŠ a bakalářských VŠ programů zahrnujících obory kvalifikující k výkonu sociální práce (N=430). V závěru a doporučeních jsou pak tyto poznatky shrnuty a diskutovány s ohledem na téma atraktivita oborů sociální práce pro studenty středních škol, přičemž doporučení, která zde formulujeme, směřují nejen do oblasti prezentace oboru sociální práce ale částečně též do oblasti profilování obsahu studia a podmínek výkonu této profese, neboť se jeví, že i tyto skutečnosti ovlivňují podstatnou měrou zájem či nezájem středoškoláků stát se sociální pracovníci, sociálním pracovníkem.

Závěrem doplňujeme, že v souvislosti s maturanty vybraných SŠ, které v této studii chápeme jako potenciální zájemce o studium oborů sociální práce, a proto analyzujeme jejich očekávání od dalšího studia, představy o sociální práci atd., je třeba upozornit, že čerství maturanti reprezentují pouze část uchazečů o prezenční studium v terciárním vzdělávání. V roce 2017/18 představovali absolventi středních škol bezprostředně po ukončení SŠ pouze 57 % všech uchazečů o prezenční studium VOŠ nebo VŠ a zbylých 43 % tvořili tzv. uchazeči s odloženou poptávkou, tj. zejména ti, kteří se již na VŠ nebo VOŠ studovat pokoušeli, ale dle Vojtěcha a Kleňhy (2018) buď při studiu neuspěli, nebo došli k přesvědčení, že si vybrali špatný obor, případně jeden obor s úspěchem vystudovali a chtějí studovat další. Čerství absolventi jsou však při přijímacím řízení mírně úspěšnější než uchazeči s odloženou poptávkou, takže mezi přijatými k prezenčnímu studiu VŠ tvořili 59 % a k prezenčnímu studiu VOŠ 58 %.

Současně lze předpokládat, že kariérní rozhodování uchazečů s odloženou poptávkou se může poněkud lišit od strategií čerstvých absolventů. Uchazeči s odloženou poptávkou jsou v naší studii zachyceni až mezi studenty 1. ročníků terciárního vzdělávání oborů sociální práce, kdy mezi respondenty z VOŠ tvoří 57,7 % a mezi respondenty z VŠ 39,2 %. Statistická analýza dat prokázala odlišná očekávání od dalšího studia mezi těmi, kdo na školu nastoupili hned po maturitě, a těmi s „odloženou poptávkou“ pouze u respondentů z VOŠ – viz kap. 8.1 s 8.2. Ve vnímání profese sociální pracovník pak nebyl mezi čerstvými absolventy a studenty s odloženou poptávkou nalezen rozdíl ani u respondentů z VOŠ.

Předkládaná studie byla vytvořena v rámci řešení projektu aplikovaného výzkumu *IP70704 Výzkum atraktivit oboru sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol, odborných kompetencí a osobnostních předpokladů nezbytných pro výkon sociální práce, který řešil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i. - výzkumné centrum Brno*. Hlavní téma projektu bylo formulováno pracovníky MPSV v kooperaci s pracovníky VÚSPV.

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce – diskuse k intepretaci tohoto ukazatele

V úvodu řešení problematiky snižujícího se počtu studentů prvních ročníků oboru sociální práce na VOŠ a v bakalářských studijních programech VŠ (ASVSP, 2017) jsme si nejprve položili obecnou otázku, zda lze klesající počty uchazečů o studium jednoduše interpretovat jako „pokles zájmu“ o studium. Abychom mohli na tuto otázku odpovědět, bylo nutné analyzovat v dlouhodobější perspektivě nejen počet maturantů, kteří mají zájem o terciární vzdělávání a zvláště pak o obory sociální práce, ale i vývoj v oblasti celkového počtu maturantů v jednotlivých kohortách a vzájemný vztah mezi obecnými strategiemi maturantů v oblasti dalšího vzdělávání a v oblasti volby oborů sociální práce. Celorepubliková administrativní data o maturantech, přihláškách k dalšímu studiu a úspěšnosti u přijímacích zkoušek však nejsou veřejně k dispozici v takové míře podrobnosti, která by umožnila sledovat vývoj přímo pro obor sociální práce.¹ Proto jsme byli schopni se k oboru sociální práce v makropohledu přiblížit jen na určitou „vzdálenost“.

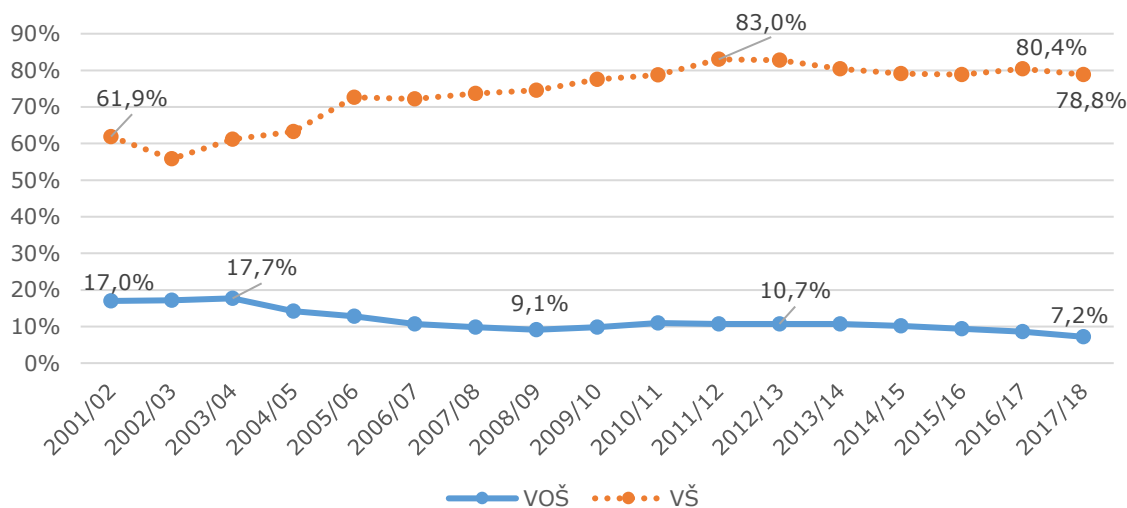
2.1 Přejchod maturantů do terciárního vzdělávání obecně

V prvním kroku jsme analyzovali dlouhodobý vývoj (od roku 2001/02 do 2017/18) v oblasti přechodu čerstvých maturantů do terciárního vzdělávání. Jak je patrné z grafu č. 2, dlouhodobě se výrazně liší zájem maturantů o studium na VŠ a na VOŠ. Zatímco zájem o studium VŠ u čerstvých absolventů až do školního roku 2011/12 setrvale rostl a poté se pohybuje na úrovni přibližně 80 % ročníku, zájem o studium VOŠ poklesl relativně výrazně již mezi léty 2003/04 až 2006/07 a až do roku 2016/17 osciloval pouze kolem 10 % maturantů v daném ročníku. V roce 2017/18 pak došlo k dalšímu poklesu zájmu o studium VOŠ, a sice na úroveň 7,2 %.

¹ Tato data nemají dle vlastního sdělení k dispozici ani pracovníci Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV), kteří zpracovávají periodické publikace k přechodu absolventů SŠ do terciárního vzdělávání.

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

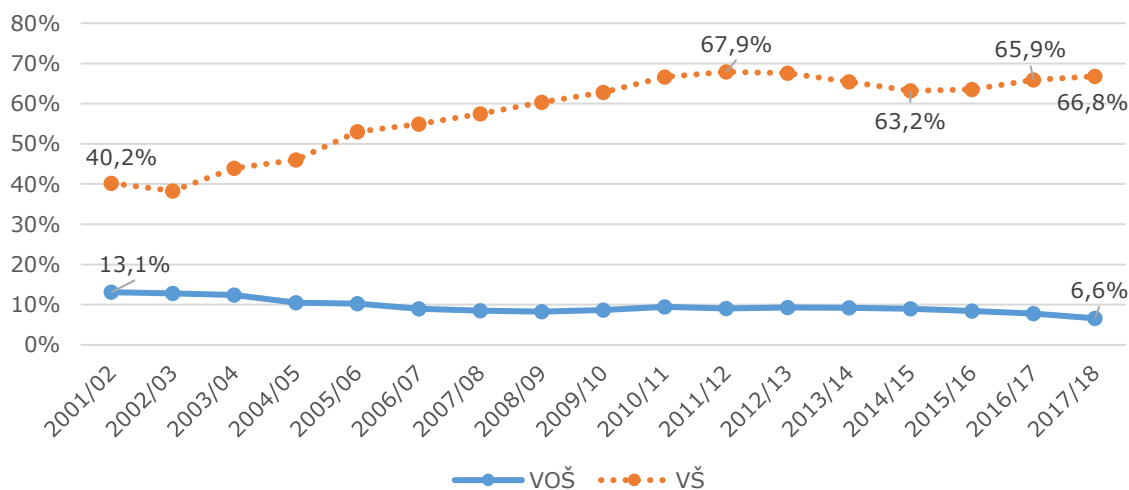
Graf č. 2 Podíl uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, na celkovém počtu absolventů

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

Právě popsany vývoj v oblasti podílu čerstvých maturantů, kteří se hlásí k dalšímu studiu na VOŠ nebo VŠ, se dle dostupných dat až do roku 2017/18 replikoval v oblasti podílu přijatých ke studiu v dané kohortě maturantů (viz graf č. 3). V roce 2017/18 pak navzdory meziročně nižšímu podílu uchazečů o studium VŠ (- 1,6 %) došlo v podílu přijatých ke studiu VŠ naopak k meziročnímu nárůstu (+ 0,9 %). V tomto roce tedy došlo při přijímacím řízení na VŠ k mírnému meziročnímu zvýšení úspěšnosti uchazečů.

Graf č. 3 Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu absolventů

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

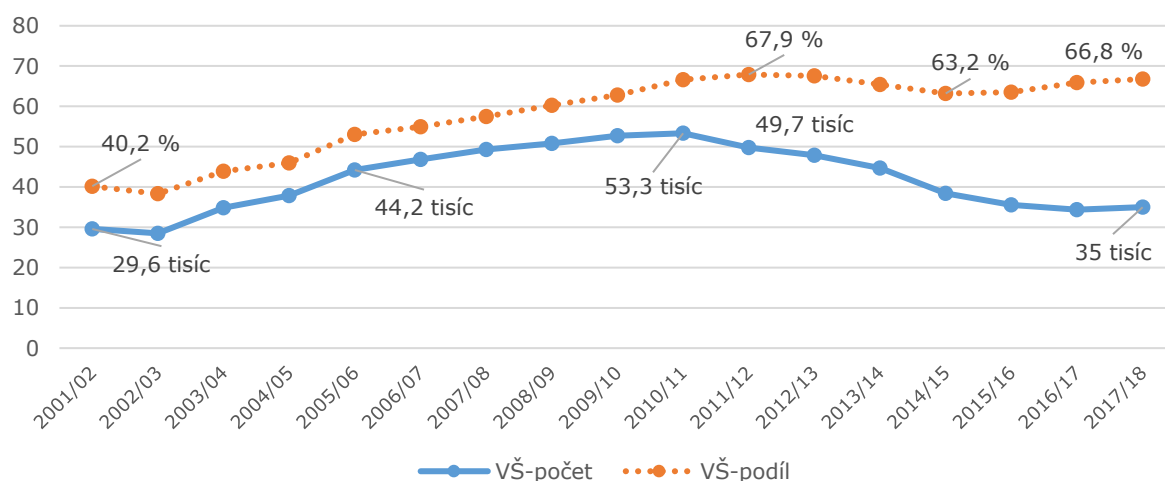
V případě zájmu o studium VŠ mezi čerstvými maturanty pak již přibližně od akademického roku 2011/12 dochází k rozevírání nůžek mezi počty přijatých,

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

kteřé dlouhodobě (díky demografickým trendům) klesají, a **podílem přijatých absolventů ke studiu VŠ v jednotlivých kohortách**, které mají rostoucí tendenci (viz graf č. 4). **Zájem o studium VŠ tedy v posledních letech mezi maturanty spíše roste.**

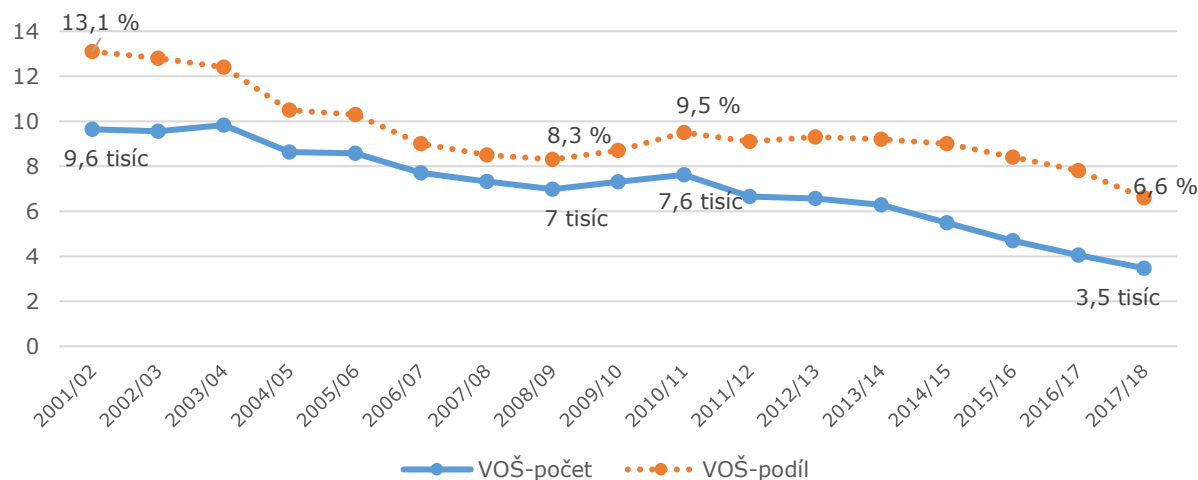
Situace VOŠ je však v tomto ohledu jiná (viz graf č. 5). Zde dlouhodobě klesají nejen počty uchazečů a přijatých (např. v roce 2011/12 bylo ke studiu na VOŠ přijato 6 658 uchazečů, v roce 2016/17 to bylo 4 054 a v roce 2017/18 už jen 3 471), ale i jejich podíly v kohortách maturantů. **V případě VOŠ lze tedy uzavřít, že dlouhodobě dochází k poklesu zájmu o studium na tomto typu škol, patrně i díky vyšší absorpční schopnosti VŠ studijních programů s ohledem na početně slabší ročníky.**

Graf č. 4 **Počet v tisících a podíl v % přijatých na VŠ z celku absolventů SŠ s mat.**

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

Graf č. 5 **Počet v tisících a podíl v % přijatých na VOŠ z celku absolventů SŠ s mat.**

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

2.2 Zájem maturantů o vybrané skupiny oborů terciárního vzdělávání

Ve druhém kroku jsme se pak zaměřili na ty skupiny oborů, které zahrnují obor sociální práce a většinu dalších oborů, které dle §110 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kvalifikují k výkonu sociální práce.² V rámci studia **na Vyšších odborných školách** se jedná o skupinu oborů č. **75 „Pedagogika, učitelství a sociální péče“**, která mj. obsahuje i tyto obory:

N 75-32-N/01 Sociální práce

N 75-32-N/03 Sociální a humanitární práce

N 75-32-N/04 Charitativní a sociální práce

N 75-32-N/05 Sociálně právní činnost

N 75-32-N/06 Sociální pedagogika

N 75-32-N/07 Pastorační a sociální práce

N 75-32-N/08 Sociální a diakonická práce

V rámci **vysokoškolského studia v bakalářských studijních programech** se pak jedná rovněž o skupinu oborů č. **75 „Pedagogika, učitelství a sociální péče“**, která mj. obsahuje i tyto obory:

R 75-01-R/024 Pedagogika - sociální práce

R 75-02-R/008 Sociální patologie a prevence

R 75-02-R/011 Sociální pedagogika

R 75-02-R/014 Sociální pedagogika - prevence a resocializace

R 75-02-R/019 Sociální pedagogika a poradenství

R 75-02-R/021 Sociální pedagogika a volný čas

R 75-06-R/002 Speciální pedagogika - dramaterapie

R 75-06-R/003 Speciální pedagogika - vychovatelství

R 75-06-R/011 Speciální pedagogika-vychovatelství

R 75-06-R/012 Speciální pedagogika předškolního věku

R 75-06-R/025 Výchovná práce ve speciálních zařízeních

R 75-06-R/029 Speciální pedagogika pro vychovatele

R 75-06-R/035 Speciální pedagogika - komunikační techniky

R 75-06-R/036 Speciálně pedagogická andragogika

R 75-07-R/035 Sociálně pedagogická asistence

R 75-05-R/015 Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii

R 75-06-R/041 Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání + Výtvarná výchova

² srov. Seznamy studijních oborů dostupné z: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/virtualni-skola/rejstriky-adresare-seznamy-statistiky/seznamy-oboru-vzdelani-a-povolani> .

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

R 75-06-R/044 Speciální pedagogika raného věku

R 75-06-R/045 Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace

R 75-06-R/049 Speciální pedagogika - ortokomunikace

A dále o skupinu oborů č. **67 „Sociální vědy“**, která mj. obsahuje i tyto obory:

R 67-03-R/006 Sociologie a sociální politika

R 67-31-R/006 Sociální a charitativní práce

R 67-31-R/011 Sociální politika a sociální práce

R 67-31-R/012 Sociální práce + Veřejná politika a lidské zdroje

R 67-31-R/015 Sociální práce se změřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

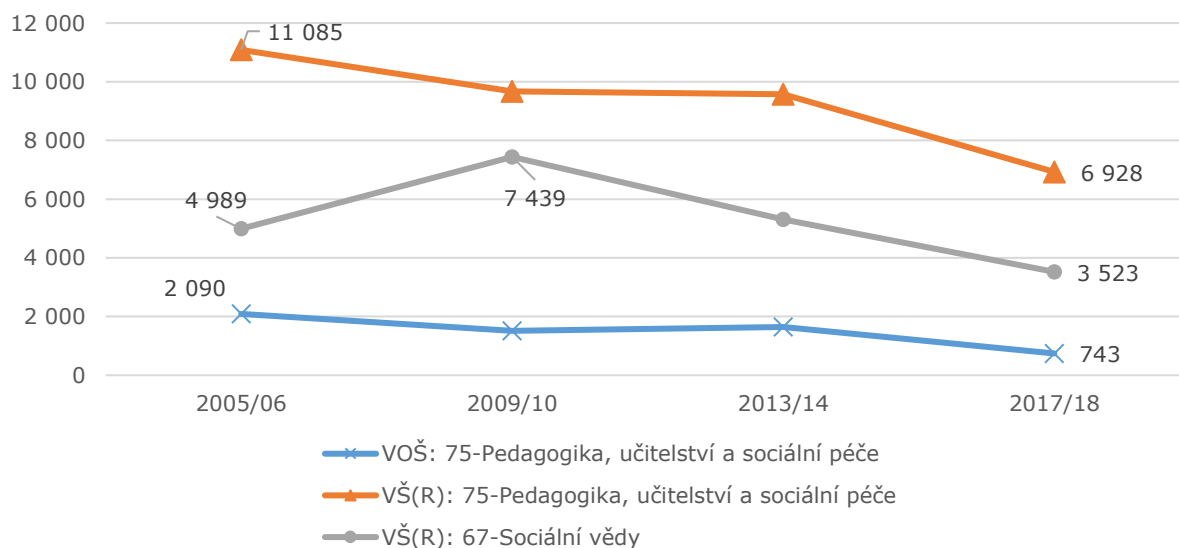
R 67-31-R/017 Charitativní a sociální práce

R 67-31-R/023 Sociální práce ve veřejné správě

R 67-31-R/029 Sociální práce s osobami se sníženou soběstačností

S využitím dat za období školní rok 2005/06 až 2017/18 publikovaných NÚV (Kleňhová, Vojtěch 2006, 2011; Kuchař, Vojtěch, Kleňha 2014; Vojtěch, Kleňha 2018) ve čtyřleté periodicitě jsme se u výše uvedených skupin oborů zaměřili jednak na vývoj absolutních četností uchazečů o studium těchto skupin oborů, a dále na to, zda se nějak v čase mění zájem maturantů v jednotlivých kohortách o tyto skupiny oborů.

Graf č. 6 **Vývoj počtu uchazečů o studium vybraných skupin oborů VOŠ a VŠ v bakalářském studijním programu, dle jednotlivých kohort maturantů**

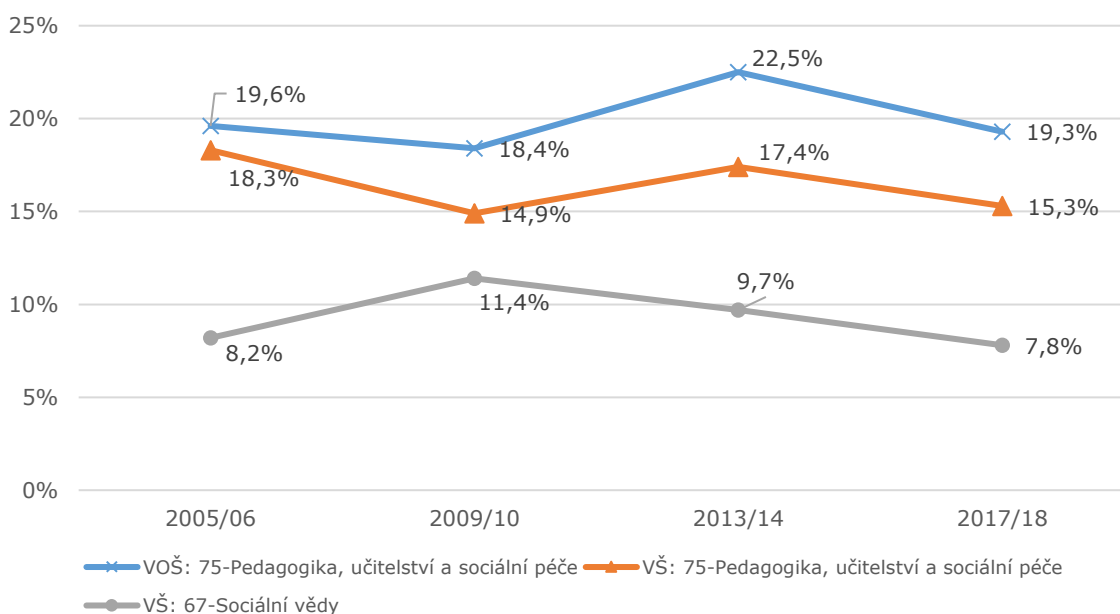
Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

Ve sledovaném období významně poklesl **počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení** ke studiu skupiny oborů 75 Pedagogika, učitelství a sociální péče (viz graf č. 6). Dramatičtější pokles byl přitom zaznamenán mezi uchazeči o studium těchto oborů na VOŠ, než na VŠ. Zatímco pokles počtu uchazečů o studium na VOŠ

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

mezi roky 2005/06 a 2017/18 byl o 64 %, mezi uchazeči o studium na VŠ v bakalářském programu byl tento pokles pouze o 37,5 %. U skupiny oborů 67 Sociální vědy byl na rozdíl od oborů skupiny 75 pozorován vrchol nárůstu uchazečů nikoliv v roce 2005/06, ale až v roce 2009/10, kdy během čtyř let narostl počet uchazečů téměř o 50 %, aby se v následujícím období (2013/14) zase téměř o polovinu snížil. Pokud však budeme srovnávat počty uchazečů mezi léty 2005/06 a 2017/18 (tj. stejné období jako u skupiny oborů 75), pak došlo u skupiny oborů 67 k nejnižšímu poklesu, a to o 29,4 %. Tyto výsledky vývoje absolutních počtů uchazečů o studium korespondují s výše uvedenými zjištěními v oblasti demografických trendů (graf č. 1).

Graf č. 7 Vývoj podílu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na daný obor, na celkovém počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na VOŠ, resp. VŠ dle jednotlivých kohort maturantů, v %

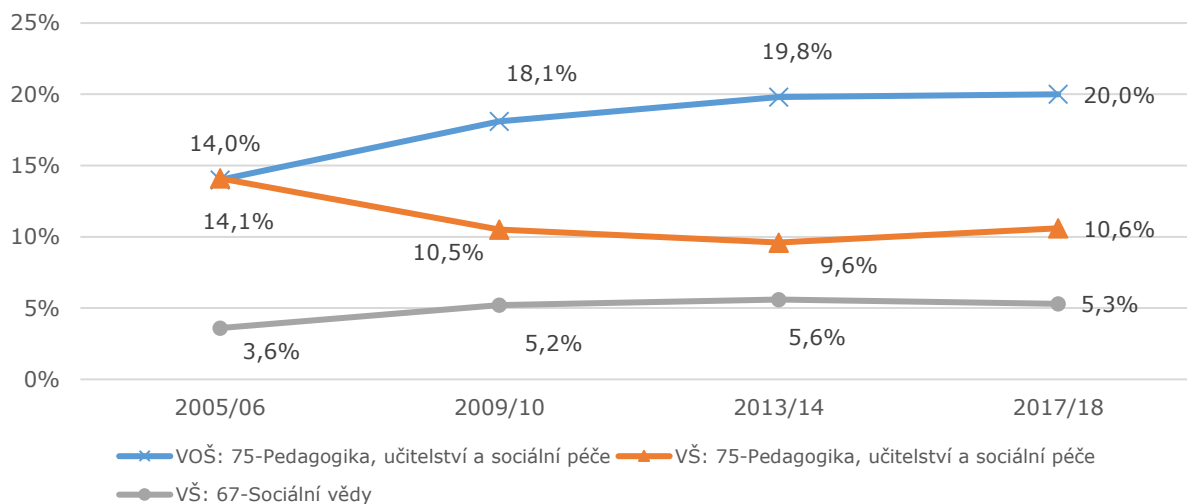

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

Pokud však srovnáme zájem o studium těchto skupin oborů v rámci jednotlivých kohort, kdy sledujeme, jaký podíl žáků daného maturitního ročníku, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na VOŠ, resp. na VŠ, má zájem o studium oborů skupiny 67 nebo 75, pak vidíme, že i když celkově klesá zájem o studium VOŠ (viz graf č. 2), mezi těmi, kdo chtějí na VOŠ studovat, je zájem o studium oborů ze skupiny 75 setrvale relativně vysoký – dlouhodobě osciluje kolem 20 %. To znamená, že pětina maturantů, kteří dorazí k přijímacímu řízení na VOŠ, volí právě některý z oborů skupiny 75 (graf č. 7). Zájem o studium oborů z této skupiny v bakalářském studiu na VŠ je rovněž relativně stabilní ale o něco nižší než v případě VOŠ, neboť v řádu jednotek procent osciluje kolem hodnoty 16 % (graf č. 7). U skupiny oborů 67 nabízených v bakalářských studijních programech VŠ pak, podobně jako v absolutních četnostech (graf č. 6), pozorujeme skokový nárůst zájmu v roce 2009/10. Tento zájem však postupně opět opadal. Tuto skupinu oborů tak mělo dle grafu č. 7 v roce 2017/18 zájem studovat jen necelých 8 % maturantů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení na VŠ.

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

Graf č. 8 Podíl přijatých ke studiu na danou skupinu oborů z celkového počtu přijatých na VOŠ, resp. VŠ, dle jednotlivých kohort (v %)

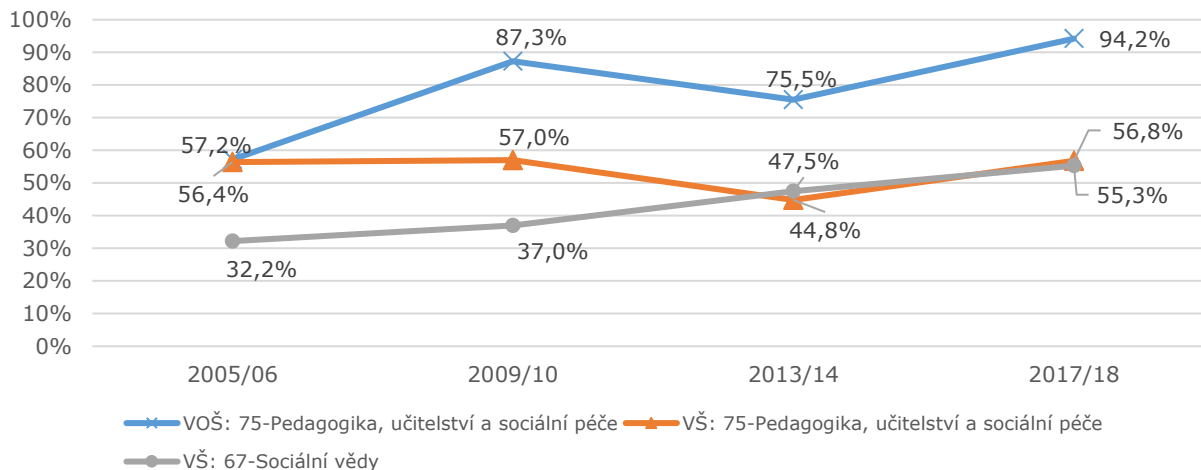

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

Když se ale podíváme na **vývoj podílu přijatých uchazečů ke studiu** oborů skupiny 75, resp. 67, na celkovém počtu přijatých ke studiu na VOŠ, resp. VŠ (viz graf č. 8), pak je zřejmé, že v posledních deseti letech k žádným výraznějším změnám nedošlo. Podíl přijatých ke studiu těchto skupin oborů na celkovém počtu přijatých čerstvých maturantů ke studiu VŠ/VOŠ se ve sledovaném období téměř neměnil: mezi přijatými ke studiu na **VOŠ** jich **20 %** bylo přijato na obory **75 „Pedagogika, učitelství a sociální péče“**; mezi přijatými ke studiu **VŠ v bakalářském studijním programu** pak tvořili přijatí na obory skupiny **75 „Pedagogika, učitelství a sociální péče“ 10 %** a na obory skupiny **67 „Sociální vědy“ 5 %**. Absolutní počty přijatých samozřejmě kvůli demografické situaci klesají, podíly přijatých z dané kohorty jsou však stabilní, a to i navzdory kolísajícímu či klesajícímu zájmu o studium těchto skupin oborů (graf č. 7). Toto je způsobeno **rostoucí úspěšností uchazečů o studium na oborech 75 v případě VOŠ a na oborech skupiny 67 u VŠ** studijních programů (graf č. 9). Za dané situace se jeví, že rostoucí úspěšnost jde na vrub spíše snižování nároků při přijímacím řízení než zvyšování kvality uchazečů o studium.

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

Graf č. 9 Podíl přijatých ke studiu na celkovém počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení (úspěšnost) (dle skupin oborů a jednotlivých kohort, v %)

Zdroj: Data z Kleňhová, Vojtěch (2006, 2011); Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014); Vojtěch, Kleňha (2018).

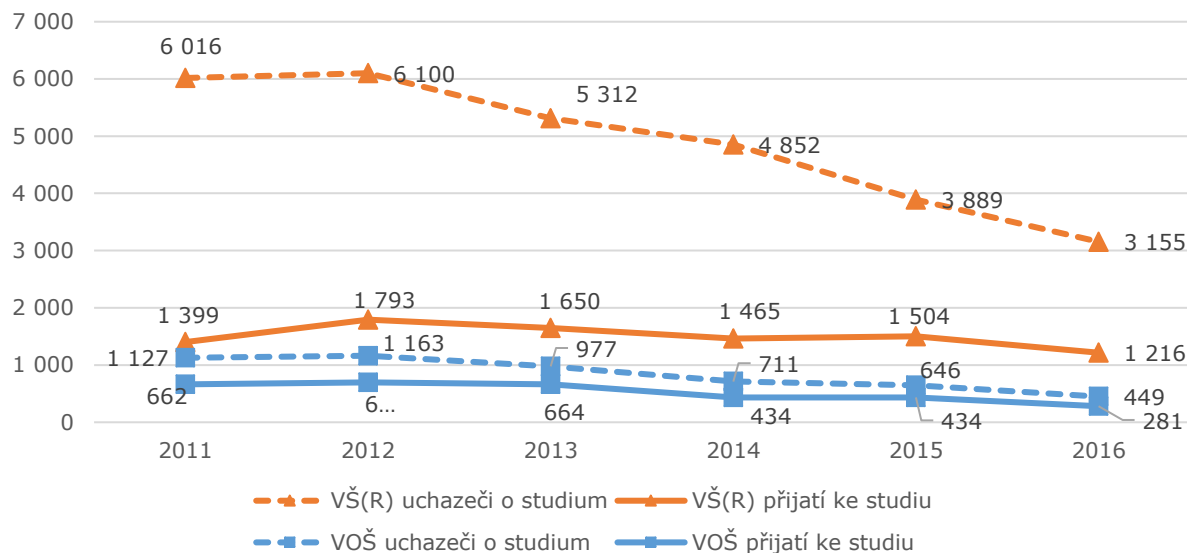
2.3 Zájem o obor sociální práce

Jak již bylo řečeno výše, administrativní data o uchazečích a přijatých ke studiu v rámci terciárního vzdělávání mezi čerstvými maturanty nebylo možné získat až na úroveň jednotlivých oborů. Proto nyní využijeme výsledky výběrového šetření Asociace vzdělavatelů v sociální práci (ASVSP, 2017) zaměřeného na počty uchazečů a přijatých ke studiu oborů sociální práce na vybraných VOŠ a VŠ - bakalářský studijní program. Podle těchto dat (graf č. 10) mezi léty 2011 a 2016 s výjimkou roku 2012 **setrvale klesaly počty uchazečů o studium** oborů sociální práce **v bakalářských studijních programech na VŠ**. Poněkud překvapivě se však klesající počet uchazečů o studium v podstatě neodráží ve vývoji počtu přijatých ke studiu, neboť tyto jsou relativně stabilní (viz graf č. 10). Zatímco tak mezi léty 2011 a 2016 počet uchazečů o studium oborů sociální práce na VŠ v bakalářských studijních programech klesl o 47,6 %, počet přijatých ke studiu se snížil pouze o 13 %. To znamená, že navzdory klesajícímu počtu zájemců o obor, rostla jejich úspěšnost při přijímacím řízení (viz dále graf č. 11).

Propad počtu uchazečů o studium oborů sociální práce na VOŠ pak byl ve sledovaném období ještě vyšší. V roce 2016 se o toto studium ucházelo pouze 40 % objemu uchazečů z roku 2011 (počet uchazečů tedy klesl o 60 %). Pokles přijatých ke studiu pak činil 57,6 % a na rozdíl od situace v bakalářských programech na VŠ je úměrný poklesu uchazečů.

2. Klesající počty uchazečů o přijetí do terciárního vzdělávání, včetně oborů sociální práce

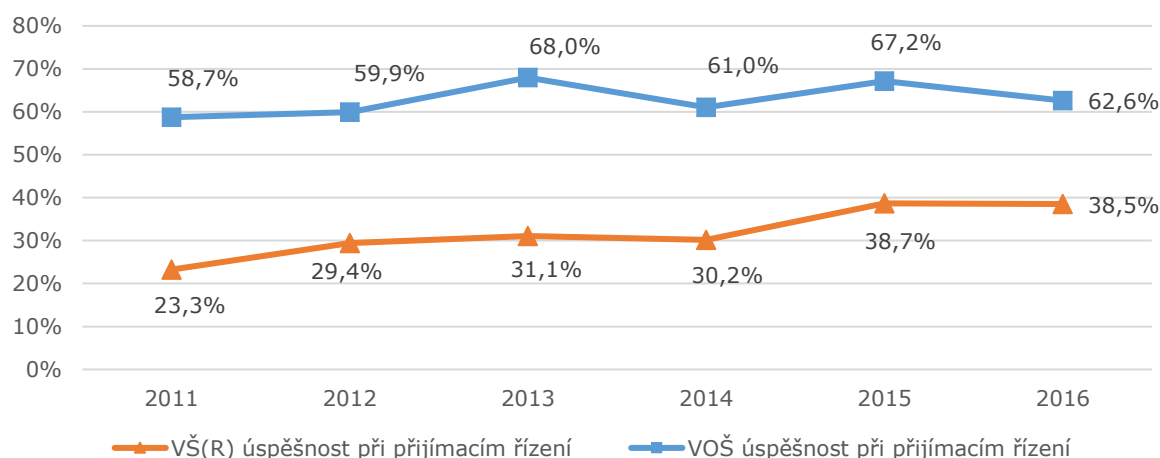
Graf č. 10 Vývoj počtu uchazečů a počtu přijatých ke studiu, obory sociální práce VOŠ a VŠ – bakalářský program

Zdroj: Data ASVSP (2017)

Jak již bylo naznačeno výše, ve sledovaném období došlo **k odlišnému vývoji v oblasti úspěšnosti při přijímacím řízení** (tj. v poměru mezi počtem uchazečů a počtem přijatých ke studiu; viz graf č. 11). Zatímco **podíl úspěšných uchazečů o přijetí na VOŠ** je dlouhodobě relativně vysoký (kolem 60 %) a současně stabilní - mezi léty 2011 a 2016 stoupl jen o necelá 4 %, **na VŠ je úspěšnost uchazečů o studium oborů sociální práce výrazně nižší, má však současně nezanedbatelnou rostoucí tendenci** – ve sledovaném období vzrostla o 15 %. O příčinách růstu úspěšnosti uchazečů o studium oborů sociální práce na VŠ lze jen spekulovat, přičemž jako první hypotéza se opět nabízí snížení nároků kladených na uchazeče při přijímacím řízení.

Graf č. 11 Vývoj úspěšnosti uchazečů o přijetí ke studiu oborů sociální práce na VOŠ a VŠ (v %)

Zdroj: Data ASVSP (2017)

Nyní se pokusíme interpretovat tyto výsledky platné pro obory sociální práce v kontextu celorepublikového vývoje zájmu o skupinu oborů 75 (Pedagogika, učitelství, sociální péče) nabízených VOŠ a VŠ a o skupinu oborů 67 (Sociální vědy) nabízených pouze VŠ. Srovnáme-li úspěšnost uchazečů o studium (grafy č. 11 a 9), lze se domnívat, že nároky kladené při přijímacím řízení o studium přímo oborů sociální práce jsou vyšší než je obvyklé ve skupinách oborů 75 a 67, a to jak na VOŠ, tak VŠ, neboť úspěšnost při přijímacím řízení uchazečů o studium přímo oborů sociální práce je vždy o desítky procent nižší, než úspěšnost uchazečů obecně o skupiny oborů 75 a 67. Lze tak konstatovat, že i přes rostoucí úspěšnost při přijímacím řízení na obory sociální práce nabízené v bakalářských programech a relativně vyšší úspěšnost uchazečů o studium na VOŠ než na VŠ, obory sociální práce stále kladou na výběr vhodných uchazečů větší důraz, než je ve skupinách oborů 75 a 67 běžné. **S ohledem na náročnost profese sociální práce lze pečlivý výběr mezi uchazeči o studium vnímat jako adekvátní strategii.**

Přijmeme-li hypotézu, že jedním z indikátorů zájmu o obor je počet uchazečů o studium, pak ze srovnání poklesu počtu uchazečů o studium oborů sociální práce na VOŠ a poklesu uchazečů o studium na VOŠ obecně při srovnání let 2011 a 2016 vychází, že **patrně skutečně došlo k poklesu zájmu o studium oborů sociální práce na VOŠ**. Počet uchazečů o studium těchto oborů na VOŠ klesl mezi uvedenými roky o 60 %, zatímco počet uchazečů o studium VOŠ obecně (tj. bez rozlišení oborů) pouze o 42,3 %³. Pokles počtu přijatých ke studiu oborů sociální práce na VOŠ byl ve srovnání s celkovým počtem přijatých na VOŠ mezi léty 2011 a 2016 rovněž výraznější (pokles počtu přijatých o 57,6 % u oborů sociální práce ku poklesu počtu přijatých na VOŠ obecně o 39,1 %, srov. grafy č. 10 a 5). **Lze se domnívat, že pokles zájmu o studium oborů sociální práce na VOŠ jde na vrub rostoucí absorpční schopnosti (viz rostoucí úspěšnost při přijímacím řízení) bakalářských studijních programů sociální práce.**

Co se týče zájmu o studium oborů sociální práce v bakalářských studijních programech VŠ situace mezi léty 2011 a 2016 byla z hlediska počtu poklesu uchazečů o studium obdobná jako v případě VOŠ. **Pokles uchazečů o studium přímo oborů sociální práce byl výraznější než pokles počtu uchazečů o studium v bakalářských programech obecně** (42,4 % obory sociální práce ku 30,9 % bakalářské programy obecně⁴). Nižší zájem **je však kompenzován vyšším podílem přijatých ke studiu** (graf č. 11). Takže v případě vývoje počtu přijatých studentů ke studiu oborů sociální práce v bakalářských programech VŠ došlo ke snížení počtu přijatých ke studiu pouze o 13 %, zatímco u VŠ bakalářských programů obecně to bylo 30,9 % (srov. grafy č. 10 a 4).

Celkově tedy lze shrnout, že provedené analýzy skutečně potvrzují trend snižujícího se zájmu maturantů o studium oborů sociální práce v terciárním stupni vzdělávání. Tento trend je výraznější z hlediska VOŠ. V bakalářských studijních programech je pak nižší zájem o studium oborů sociální práce kompenzován vyšší úspěšností uchazečů při přijímacích zkouškách. Celkový pokles přijatých ke studiu do 1. ročníků bakalářského studia tak není tak výrazný, mezi léty 2011 a 2016 pouze o 13 %. Současně se lze domnívat, že vyšší šance na úspěch při přijetí do bakalářského studijního programu snižuje atraktivitu studia oborů sociální práce na VOŠ.

³ Dle dat uvedených v Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014) a Vojtěch, Kleňha (2018) bylo v roce 2011/12 uchazečů o studium VOŠ 7802, v roce 2016/17 pak již jen 4 054.

⁴ Dle dat uvedených v Kuchař, Vojtěch, Kleňha (2014) a Vojtěch, Kleňha (2018) bylo v roce 2011/12 uchazečů o studium VŠ(R) 60757, v roce 2016/17 pak již jen 41 985.

3. Kariérové rozhodování středoškoláků - konceptualizace

V předchozí kapitole jsme prokázali pokles zájmu o studium oborů sociální práce v terciárním vzdělávání. Jaké mohou být příčiny této změny v oblasti chování mladých lidí při volbě dalšího studia a potažmo povolání? O objasnění mechanismů a faktorů, které tyto volby ovlivňují, usilují tzv. **teorie kariérového rozhodování**.

Rozhodování mladých lidí **o další vzdělávací dráze** po střední škole (tj. rozhodování o typu a oboru terciárního vzdělávání a následnou volbu konkrétní VOŠ či VŠ) lze chápat jako jeden z aspektů jejich celkového kariérového rozhodování. Druhým aspektem pak je **volba povolání** v užším i širším smyslu (srov. Hladó, 2012). Rozhodování o další vzdělávací dráze je pak obvykle orientované představou mladého člověka o jeho budoucím povolání.

Maturanti a studenti VOŠ a VŠ, na které se v našem výzkumu zaměřujeme, se dle Ginzberga a kol. (1951 in Hladó, 2012) nacházejí v **období realistické volby**, kdy jsou již schopni při volbě povolání, resp. další vzdělávací dráhy směřující ke zvolenému povolání, zvažovat jak **faktory subjektivní** (tj. své zájmy, schopnosti a hodnoty), tak **faktory objektivní** (nároky povolání a společenské potřeby), a hledat určité kompromisní řešení. Super (1957 in Hladó, 2012) dále upřesňuje, že volba povolání není obvykle jednorázovou záležitostí. Období mezi 14. a 24. rokem života proto charakterizuje jako **období zkoumání**, kdy mladí lidé často mění své zájmy a činnosti, tyto však postupně zužují k výběru určité profese, tento výběr však ještě nebývá definitivní. V této fázi získávají informace o různých profesích již přímo (nikoliv jako v předchozím období zprostředkovaně od rodičů a ze školy), tj. zejména při osobních kontaktech s osobami zastávajícími různá povolání a z vlastních prvních pracovních zkušeností.

Kariérovým rozhodováním se však nezabývali jen výše jmenovaní autoři z 50. let 20. století, byť jejich přístupy jsou stále vlivné. V současné době je k tomuto tématu k dispozici poměrně velký objem teorií či konceptů (srov. Hladó, 2012; Patton a McMahon, 2015). Hladó (2012) tyto teorie třídí podél linie **strukturální versus procesuální přístup**, kdy strukturální teorie kariérového rozhodování cílí na optimální propojení jedince s povoláním, typicky v určitém bodě rozhodování (mezi představitele tohoto proudu patří např. J. L. Holland). Procesuální přístupy naopak chápou volbu povolání jako dlouhodobý, v některých případech i celoživotní, vývojový a rozhodovací proces. Mezi představitele tohoto proudu patří např. již zmiňovaní E. Ginzberg a D. E. Super. Jednotlivé kariérové teorie obvykle akcentují a konceptuálně rozvíjí pouze vybrané stránky procesu volby povolání, a tak se řada z nich navzájem spíše doplňuje, než že by představovaly konkurenční výklady tohoto procesu.

3.1 Hollandova teorie pracovních typů osobnosti a pracovního prostředí

Významným a stále vlivným příspěvkem pro kariérové poradenství je Hollandova **teorie pracovních typů osobnosti a pracovního prostředí** (Hladó, 2012; Mezera, 2005). Východiskem Hollandovy teorie je předpoklad, že lidé určitého osobnostního typu (tj. specifický soubor osobnostních rysů, zájmů a chování) se lépe hodí pro určitá pracovní prostředí než lidé jiného osobnostního typu, kteří se zase více hodí pro jiná

3. Kariérové rozhodování středoškoláků - konceptualizace

pracovní prostředí. Holland vymezil 6 typů osobnosti a 6 typů pracovního prostředí nejvhodnějších pro jednotlivé typy osobnosti (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 1 **Nejvhodnější typ pracovního prostředí a jeho charakteristika dle osobnostních typů**

Typ osobnosti	Typy povolání	Oblasti práce	Obvyklé činnosti
Praktický: schopnosti a dovednosti spojené s fyzickou aktivitou, sportovní a technické založení, manuální zručnost, preference jasně stanovené činnosti; preference práce venku a fyzických a sportovních aktivit	Řemeslně-technické	Odborná řemesla, technické obory, profese ve veřejných službách, práce venku, zpracovatelské a důlní obory	Pohybové, manuální, manuálně technické nebo technické činnosti, práce s předměty, stroji, nástroji, rostlinami, zvířaty, pracovní činnosti prováděné venku
Zkoumající: matematické a vědecké schopnosti, logické myšlení, preference samostatně řízené činnosti; preference poznávacích aktivit zaměřených na zkoumání a pochopení zkoumaných jevů/objektů	Vědecko-výzkumné	Vědecká, intelektuální a některá technická povolání, vědecké obory a veřejné služby	Pozorování, studium, zkoumání, analyzování, vyhodnocování jevů, procesů a řešení problémů, vědecké, intelektuální činnosti
Umělecký: umělecké schopnosti (v oblasti jazykové, vytváření, pohybové, dramatické, literární atd.), dobrá představivost, úsilí o sebe-vyjádření, preference tvůrčí práce před prací stereotypní a rutinní, založené na dodržování přesně vymezených pravidel	Umělecko-tvořivé	Umělecké, literární a hudební obory a řemesla, výtvarné polygrafické obory a povolání	Umělecké činnosti a umělecká tvorba, využívání intuice, představivosti, tvořivosti
Sociální: sociální a pedagogické schopnosti a dovednosti, společenská, družnost, zájem o druhé lidi a jejich problémy, které jim pomáhají řešit.	Vychovávající a pomáhající	Výchovná, pedagogická a sociální povolání spojená s péčí o ostatní ve veřejných službách	Vzdělávání, informační a poradenské činnosti, lékařství, pomáhající činnosti, pomoc lidem
Podnikavý: vůdčí, organizační, vyjadřovací a prezentační schopnosti, schopnosti přesvědčovat, řídit a ovlivňovat druhé lidi.	Řídící a podnikavé	Manažerské, organizační a obchodní obory, prodejní a odbytové služby, veřejné služby a politika	Řízení, ovlivňování a přesvědčování lidí, obchod, prodej
Tradiční: administrativní, organizační, obchodní a matematické schopnosti, akceptace pravidel a řádu, preference jednoznačně vymezených požadavků a práce v kanceláři.	Administrativně-správní	Úřednické, kancelářské a administrativní obory, veřejné služby, obchodní obory, administrativa	Systematická a přesná práce s fakty, čísly, daty; administrativní činnosti s důrazem na detaily

Zdroj: Hladů, 2012, s. 26 a 28, upraveno.

Podle Hollanda je tedy pro nalezení vhodného pracovního prostředí **nezbytné sebezpoznání** na straně jedné a **obeznámenost se světem práce** a jeho požadavky na straně druhé. Hollandova teorie byla rozpracována do standardizovaného měřicího nástroje, který však dosud nebyl adaptován na české prostředí, byl pouze přeložen do českého jazyka.

Hollandova teorie, ač poměrně hojně využívaná, má své limity, neboť v praxi lze předpokládat, že řadu osob nebude možné jednoznačně přiřadit k jednomu z uvedených typů osobnosti. Podobně ani pracovní požadavky spojené s konkrétními pracovními místy nebudou namnoze odpovídat pouze jednomu typu pracovního prostředí. Příkladem takové profese může být právě sociální práce, která tak, jak je obvykle vykonávána v českém prostředí, vyžaduje nejen schopnosti a osobnostní zaměření popsané v sociálním typu osobnosti, ale též organizační a manažerské dovednosti, schopnost analýzy, reflexe a vyhodnocování poznatků. U terénních sociálních pracovníků předpokládá preferenci práce venku a u sociálních pracovníků ve veřejné správě, zejména pak na ÚP ČR, zas dovednosti typické pro tradiční typ osobnosti. Nicméně je nezpochybnitelné, že nejen typ osobnosti (výše charakterizován jako specifický soubor osobnostních rysů, zájmů⁵ a chování), ale i postoje⁶ a hodnoty⁷ hrají při výběru vhodného povolání, resp. další vzdělávací dráhy vedoucí ke zvolenému povolání, významnou roli.

Mladý člověk by tedy měl při kariérovém rozhodování již disponovat určitým stupněm sebepoznání. **Sebepoznání rozvíjí Super (Hlad'o, 2012) konceptem sebepojetí**, což představuje člověka o sobě samém, co si o sobě myslí, kým je. Jedná se o představu o sobě samém, která je utvářena v průběhu fyzického, mentálního a sociálního zrání, dále v interakcích s dospělými a sledováním jejich pracovního chování. Štikar et al. (2003) dodávají, že právě sebepojetí člověka zásadně ovlivňuje jeho profesní aspirace a výběr profese, neboť skrze volbu povolání jedinci usilují o rozvoj svého sebepojetí a o jeho naplňování.

3.2 Krumboltzova teorie sociálního učení kariérového rozhodování

Nejen sebepojetí člověka, ale i jeho hodnoty, postoje a zájmy jsou utvářeny v kontextu prostředí, ve kterém žije. Tento aspekt nosně rozpracoval Krumboltz ve své **teorii sociálního učení kariérového rozhodování** (Patton, McMahon, 2015). Krumboltz vymezil 4 kategorie vzájemně působících vlivů na toto rozhodování: (1) Genetické předpoklady jedince a zvláštní schopnosti, (2) Podmínky životního prostředí jedince a události, (3) Zkušenosti získané učením při interakci s druhými a (4) Dovednosti získané při řešení úkolu. Jako doplnění k dříve jmenovaným faktorům ovlivňujícím volbu povolání zde nyní podrobněji popíšeme kategorie „Podmínky životního prostředí a události“ a „Zkušenosti získané učením“ (Hlad'o, 2012, s. 38-39). „Podmínky životního prostředí a události“ zahrnují podmínky mikro-, mezo- a makroprostředí a dále události, které se v těchto prostředích odehrávají. Události mohou být způsobeny lidskou činností stejně jako přírodními silami. Krumboltz (1996 in Hlad'o, 2012, s. 38) tematizuje vliv zejména těchto podmínek a událostí:

- počet a povaha pracovních a vzdělávacích příležitostí,

⁵ „Zatímco zájem je v psychologickém smyslu chápán jako osobní vlastnost či zaměření pozornosti (set) a projevuje se směřováním k určitému okruhu činností, ze sociologického hlediska je zájem vnímán přímo jako cílevědomá aktivní zaměřenost člověka k vykonávání určitého druhu činností a jako výraz jeho určitých potřeb.“ (Mezera, 2005, s. 6).

⁶ „Postoj je většinou vymezován jako existující soubor pocitů jedince vůči určitému objektu, subjektu, sociální instituci či sociální skupině. Zájem je naproti tomu vymezován jako existující soubor pocitů vůči specifickému druhu aktivit.“ (Mezera, 2005, s. 6).

⁷ Psychologie definuje hodnoty jako naučené konstrukce, které si člověk osvojuje od rodičů, vrstevníků, učitelů, společnosti a sdělovacích prostředků, které ovlivňují jeho výběr cílů a způsobů jednání. Pro jedince se hodnotou může stát vše, co povede k uspokojení jeho potřeb, vše co vzbuzuje pocit libosti psychické či psychické; mluvíme o hodnotě, která je označována jako chtěný cíl (Fontana, 1997).

- možnosti volby povolání,
- sociální politika a postupy přijímání do vzdělávání a zaměstnání,
- finanční a sociální odměny v povoláních,
- pracovní právo a odborové směrnice,
- vzdělávací systém,
- technologický rozvoj,
- změny ve společnosti,
- vzdělávací zkušenosti rodiny a její sociální a finanční zdroje,
- vlivy okolí a veřejnosti,
- přírodní události, jako je zemětřesení, období sucha, záplavy a hurikány,
- dostupnost přírodních zdrojů a poptávka po nich.

Uvedené skutečnosti ovlivňují dle Krumboltze zejména rozvoj schopností jedince a jeho kariérové preference. Kariérové preference a volbu konkrétního povolání dále podle Krumboltze (1979 in Hladó, 2012) ovlivňují individuální „zážitky učení“ daného člověka. Krumboltz přitom rozlišuje dva typy zážitků učení. Prvním typem je učení instrumentální, kdy se dítě/mladý člověk učí prostřednictvím reakcí ostatních lidí na jeho chování, přičemž postupně upravuje své chování a jednání s cílem získat pozitivní reakce okolí. Jako příklad tohoto typu učení uvádějí Patton a McMahon (2015) učení dítěte skrze pozitivní či negativní reakce okolí na jeho vlohy či vlastnosti, např. mrštnost, hudební nadání, smysl pro humor apod. Druhým typem je učení asociační, skrze které dochází k rozvoji pozitivních nebo negativních postojů k povoláním. Hladó (2012) uvádí jako příklad asociačního učení situaci, kdy dítě slyší od rodičů či vrstevníků negativní či stereotypní popisování určitého povolání, v důsledku čehož i dítě, které mělo původně k danému povolání neutrální vztah, mění svůj postoj rovněž na negativní.

Z hlediska zájmu o obor sociální práce je dále relevantní zmínit i hypotézu A. Roe (1956 in Hladó, 2012), podle níž to, zda mladý člověk bude tíhnout k profesím založeným na práci s lidmi, *ovlivňuje styl jeho výchovy v dětství*. Sklon volit si tyto profese podle Roe mají lidé, kteří byli vychováni v laskavém a přijímajícím prostředí. Jak ale uvádí Hladó (2012), další výzkumy tuto hypotézu neprokázaly.

3.3 Rámec systémové teorie kariérového vývoje formulovaný Patton a McMahon

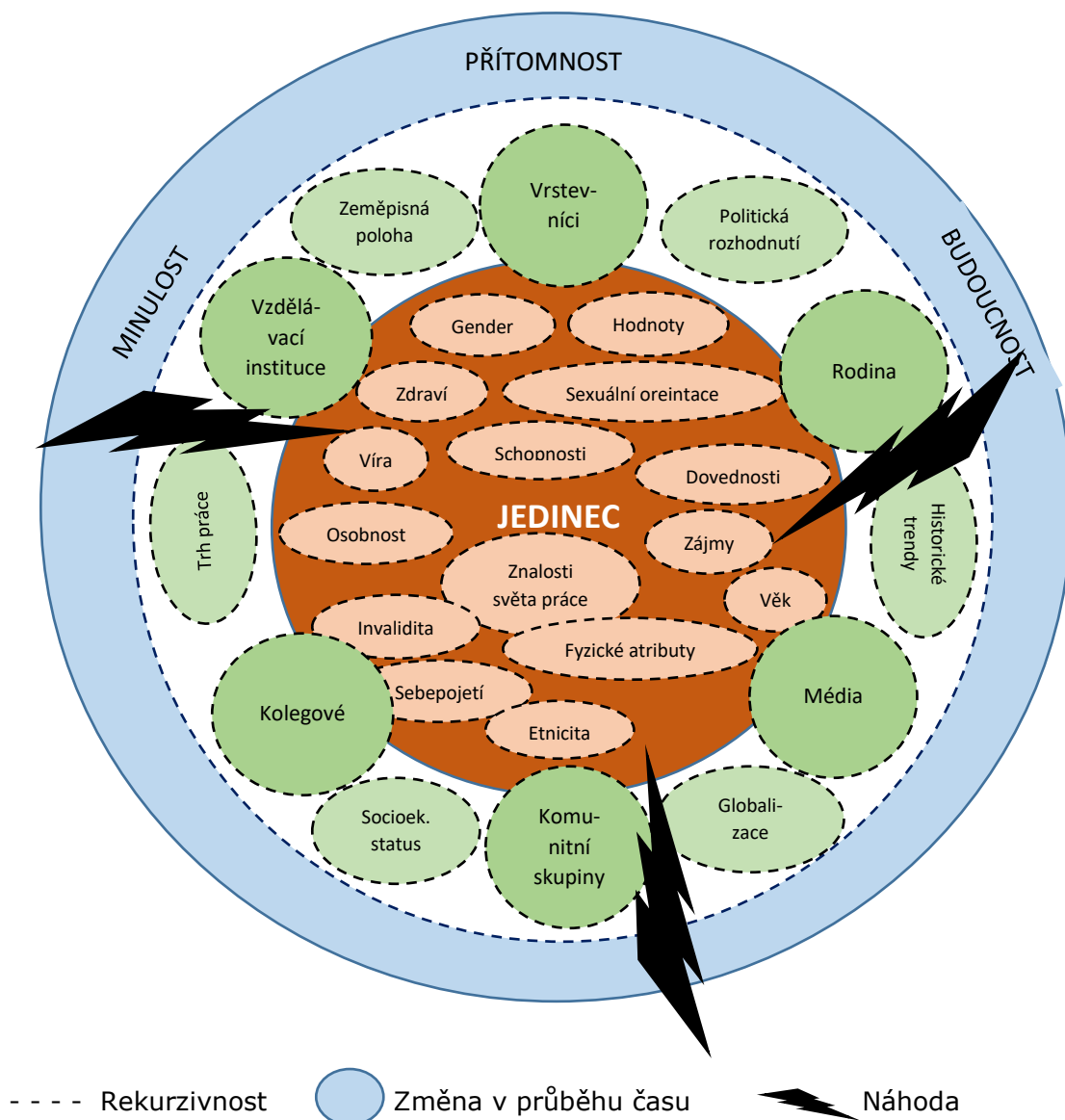
Ve snaze překlenout relativně velkou heterogenitu a současně parciálnost teorií kariérového rozhodování, z nichž jsme alespoň ty nejvlivnější představili stručně výše, formulovaly Patton a McMahon (2015) tzv. **Rámec systémové teorie kariérového vývoje**, který má sloužit jako obecná metateoretická struktura umožňující syntézu dílčích kariérových teorií. Tyto dílčí teorie vzájemně propojuje a konzistentně začleňuje do jednoho rámce. Autorky jsou dále přesvědčeny, že jejich Rámec lze využít nejen při akademickém bádání, ale i přímo v praxi např. v poradenství zaměřeném na kariérové rozhodování, neboť „představuje soubor vlivů podstatných pro kariérový vývoj jedince a ukazuje mnoho komplexních a propojených systémů, v rámci nichž se takový vývoj uskutečňuje“ (Patton, McMahon 2015: 2017).

Patton a McMahon (2015) po důkladném prostudování dílčích teorií kariérového vývoje vymezily 5 kategorií faktorů či vlivů, které utvářejí dynamický proces kariérového rozhodování a kariérového vývoje jedince. Tyto vlivy, z nichž část se týká obsahu a část procesu kariérového vývoje, pak uspořádaly do jednoho metamodelu, čili *Rámce systémové teorie* (RST):

Obsahové vlivy:

- (1) **Individuální systém (jedinec)**: zahrnuje řadu intrapersonálních vlivů, jako např. výše jmenované vloh, zájmy, hodnoty, sebepojetí atd. (úplný výčet viz obr. č. 1), které jsou vlastní všem jedincům, ale jejich konkrétní podoba a obsah se u každého liší.
- (2) **Kontextuální systém**: jedinec je součástí širokého kontextuálního systému. Tento kontextuální systém je tvořen dvěma subsystemy - sociálním systémem (systémy ostatních lidí, se kterými se jedinec dostává do kontaktu, tj. vrstevníci, rodina, média, komunitní skupiny, pracoviště, vzdělávací instituce) a environmentálně-sociálním systémem (prostředí a společnost, kde jedinec žije, tj. politická rozhodnutí, historické trendy, globalizace, socioekonomický status, trh práce, zeměpisná poloha).

Obrázek č. 1 **Rámec systémové teorie kariérového vývoje dle Patton a McMahon (2015:229)**

Procesuální vlivy:

- (3) **Rekurzivní povaha interakce** mezi jedincem a jeho kontextuálním systémem: rekurzivnost označuje komplexitu interakcí nejen mezi prvky individuálního systému a kontextuálním systémem ale i mezi prvky, které se nacházejí uvnitř těchto systémů, vliv těchto interakcí je často nelineární, akauzální, někdy jde o interakce vzájemné a obvykle vícesměrné, přičemž změna v jednom prvku systému může často vyvolat změnu i v dalších prvcích systému. Charakteristickým rysem rekurzivnosti je i to, že minulost, přítomnost a budoucnost mají neustálý význam.
- (4) **Změna v průběhu času**: tento vliv reflektuje konsenzus vědecké veřejnosti na tom, že kariérový vývoj moderního člověka je celoživotním fenoménem, který zahrnuje neustálý proces rozhodování a posun. Systém času je současně nadřazený rámcem, v němž se uskutečňují rekurzivní interakce mezi jedincem a jeho kontextem.

- (5) **Náhoda** nebo také „štěstí“, „nehoda“, „shoda okolností“: jak uvádějí Patton a McMahon (2015:231), „vliv náhody, tj. neplánované události, která měřitelně mění chování jedince, může být silný a je důležité si uvědomit význam jejího možného vlivu na kariérový vývoj a zahrnout ji do rámce.“

Patton a McMahon (2015) samy navrhly schéma ilustrující uspořádání jednotlivých vlivů a jejich obsahů – viz obrázek č. 1.

Právě popsané vlivy zahrnuté v RST představují stimuly, které působí na jedince jako překážka nebo naopak jako usnadňovač jeho kariérového vývoje. V následující podkapitole se budeme stručně věnovat vybraným překážkám kariérového rozhodování.

3.4 Překážky kariérového rozhodování

Z předešlého textu je zřejmé, že **když se mladý člověk rozhoduje o svém profesním směřování a v jeho kontextu o dalším vzdělávání**, velmi mu při tomto rozhodování **může pomoci, pokud na jedné straně zná dostatečně sám sebe - tj. je si vědom svých schopností, zájmů a hodnot, a na straně druhé má poměrně konkrétní představu o světě práce**. Jestliže tyto dva předpoklady kariérového rozhodování nejsou v dostatečné míře rozvinuty, mohou představovat zásadní překážku při volbě povolání, resp. tuto volbu značně ztěžovat.

Překážky kariérového rozhodování se pokusili zpřehlednit Gati, Krauszová a Osipow (1996). Kromě výše uvedených dvou předpokladů, které klasifikují jako „**nedostatek informací**“, dále upozorňují na sadu překážek, které vůbec brání tomu, aby se člověk začal volbou povolání vážně zabývat. Tyto překážky označují jako „**nedostatečná připravenost**“ pro kariérové rozhodování, která může mít trojí příčinu: buď člověk není dosud dostatečně motivován k volbě povolání (např. povolání není vnímáno jako důležitá součást života, rozhodnutí je ponecháno osudu apod.), nebo daný člověk trpí obecnou nerozhodností, případně se řídí chybnými domněnkami reprezentujícími iracionální očekávání ve vztahu k zaměstnání (např. že existuje ideální volba zaměstnání).

Dle Gati, Krauszové a Osipowa (1996) může rozhodování o vhodném povolání ztížit ještě i třetí situace, a sice „**inkonzistence informací**“. Tato inkonzistence může být důsledkem nejen nespolehlivých informací o sobě samém či o světě práce, ale i důsledkem vnitřních či externích konfliktů, kdy mladý člověk buď bojuje sám se sebou a svými protichůdnými zájmy a preferencemi, nebo se svým okolím, které jeho volbu povolání v různé míře neschvaluje či zpochybňuje.

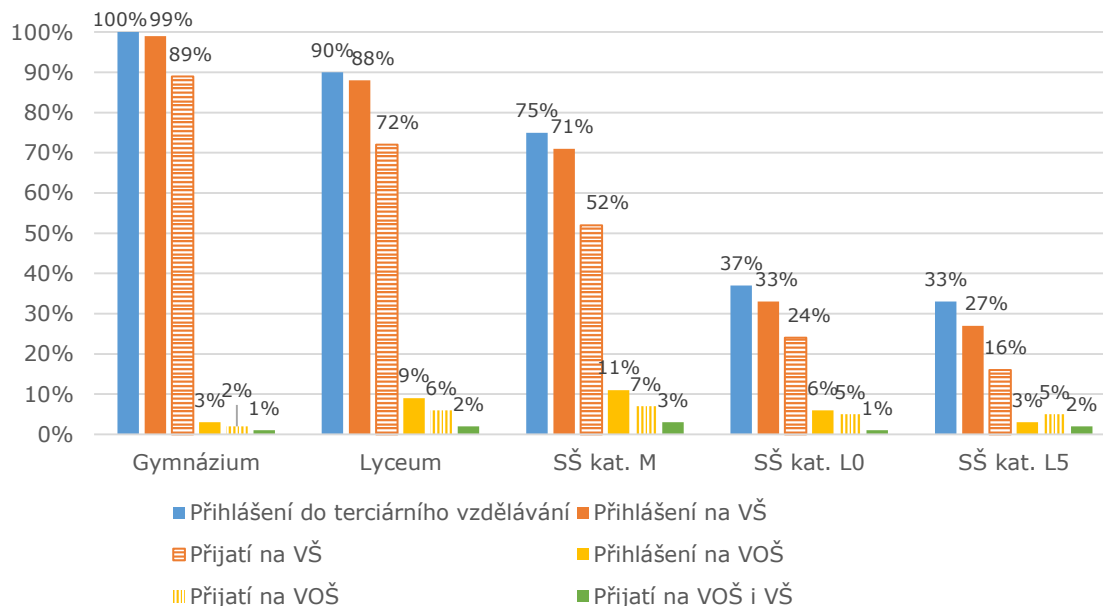
4. Kariérové rozhodování českých středoškoláků – dosavadní poznatky

Nyní se blíže zaměříme na roli vybraných kontextuálních faktorů na volbu další vzdělávací dráhy českých středoškoláků. Nejprve budeme s využitím dostupných administrativních dat analyzovat vliv typu a oborového zaměření střední školy na volbu typu a zaměření terciárního vzdělávání. Následně shrneme dosavadní poznatky platné pro české prostředí o významu rodiny, přátel a vrstevníků a školního poradenství na kariérové rozhodování středoškoláků. V závěru stručně představíme, jaká očekávání v roce 2012 středoškoláci se svým dalším studiem v rámci terciárního vzdělávání spojovali.

4.1 Vliv volby druhu a oboru střední školy na volbu další vzdělávací dráhy – výsledky analýzy administrativních dat

Významným faktorem ovlivňujícím rozhodnutí zda po střední škole pokračovat terciárním vzděláváním byl dle Matějů, Procházkové a Burdové (2006) koncem 90. let 20. století **typ střední školy, kterou student absolvoval**. Zatímco maturanti na gymnáziích, dle předpokladu, měli v 90 % zájem pokračovat vysokoškolským studiem, mezi maturanty ze středních odborných škol to bylo pouze 60 %. Od té doby zájem maturantů o vysokoškolské studium rostl, takže v akademickém roce 2017/18 se bezprostředně po složení maturitní zkoušky hlásilo ke studiu na vysoké škole 99 % absolventů gymnázií a 71 % maturantů ze SOŠ (viz graf č. 12). **Typ absolvované střední školy také ovlivňuje volbu mezi VOŠ a VŠ**. Jak je zřejmé z grafu č. 12, zájem o terciární vzdělávání i šance na přijetí je nepřímo úměrná míře odborného profesního zaměření studia. Zatímco z víceméně všeobecně zaměřených gymnázií a lyceí má zájem pokračovat v dalším studiu 90 až 100 % maturantů, mezi absolventy středních odborných škol jsou to již jen 3/4 a u středních odborných škol s odborným výcvikem již jen přibližně 35 % absolventů. Tento výsledek byl do značné míry očekávatelný právě s ohledem na zaměření uvedených typů středoškolského vzdělávání.

Graf č. 12 **Podíly absolventů dle jednotlivých typů středních škol hlásících se ke studiu do terciárního vzdělávání v roce 2017/18 a podíly přijatých ke studiu v dané kohortě maturantů v roce 2017/2018**

Poznámka: M - obory vzdělání poskytující více odborně zaměřené střední vzdělání s maturitou; L0 - obory vzdělání poskytující více odborně zaměřené střední vzdělání s maturitou, u kterých je součástí vzdělávání i odborný výcvik; L5 - obory nástavbového studia (po získání výučního listu) poskytující střední vzdělání s maturitou.

Zdroj: Vojtěch, Kleňha (2018), upraveno.

Avšak nejen typ SŠ, ale i obor absolvovaného studia hraje nezanedbatelnou roli při volbě oboru terciárního vzdělávání. Dle zjištění Vojtěcha a Kleňhy (2018) **typ absolvovaného sekundárního vzdělávání** zakončeného maturitou má určitý vliv i při výběru oboru terciárního vzdělávání. Zatímco absolventi gymnázií a lyceí se hlásí prakticky na všechny obory nabízené na VOŠ a VŠ, absolventi odborně zaměřených oborů mají většinou zájem o studium oborů příbuzných těm, které studovali na SŠ, a méně často volí humanitní obory.

Z hlediska našeho tématu je pak zejména důležitá otázka, **absolventi, kterých typů SŠ včetně oborového zaměření mají zájem o studium oborů spojených se sociální prací**, tj. především o obory nabízené VOŠ a VŠ ze skupiny oborů č. 75 – „Pedagogika, učitelství, sociální péče“, a ze skupiny oborů 67 – „Sociální vědy“, které je možno studovat pouze na VŠ. Jak je zřejmé z tabulek č. 2 a 3, **skupiny oborů, v nichž jsou zařazeny i obory sociální práce**, případně další z oborů kvalifikujících dle zákona o sociálních službách k výkonu sociální práce, **mají zájem studovat absolventi gymnázií a lyceí, a dále z absolventů středního odborného vzdělávání ti, kteří maturovali v těchto oborových skupinách:**

- 53 Zdravotnictví,
- 63 Ekonomika, administrativa,
- 64 Podnikání v oborech, odvětví,
- 65 Gastronomie, hotelnictví, turismus,

4. Kariérové rozhodování českých středoškoláků - dosavadní poznatky

- 68 Právo, právní, veřejnosprávní činnost,
- 75 Pedagogika, učitelství, sociální péče,
- 82 Umění a užité umění.

Naopak, absolventi inženýrských, technických, strojírenských a stavebnických oborů se na obory sociální práce nehlásí vůbec, či v minimálním množství.

Tabulka č. 2 **Zájemci a přijatí absolventi ke studiu na VOŠ, a to oborů ze skupiny 75 – „Pedagogika, učitelství, sociální péče“, v členění dle typu SŠ a vybraných skupin oborů studia, rok 2017/18**

absolventi typu SŠ/skupiny oborů	VOŠ			
	75 - Pedagogika, učitelství, sociální péče			
	podíl uchazečů, kteří se dostavili k přij. řízení na obory 75 z celku absolventů daného typu školy, kteří se dostavili k přij. řízení na VOŠ	přijetí na obory 75	podíl přijatých na obory 75 z celku přijatých absolventů daného typu školy na VOŠ	úspěšnost
	%	počet	%	%
gymnázium	21,0	124	22,1	97,6
lyceum	26,2	74	28	97,4
M/18 Informatické obory				
M/23 Strojírenství, strojírenská výroba				
M/26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika				
M/36 Stavebnictví, geodézie, kartografie				
M/41 Zemědělství a lesnictví				
M/53 Zdravotnictví	2,6	20	2,7	90,9
M/63 Ekonomika, administrativa	19,7	78	20,5	97,5
M/65 Gastronomie, hotelnictví, turismus	18,9	37	19,5	97,4
M/68 Právo, právní, veřejnosprávní činnost	43,4	62	42,8	89,9
M/75 Pedagogika, učitelství, soc. péče	79,1	227	79,1	93,8
M/82 Umění a užité umění	12,1	19	13,2	95,0
L0/23 Strojírenství, strojírenská výroba				
L0/26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika				
L0/ 39 Speciální interdisciplinární obory				
L0/69 Osobní a provozní služby	15,4	8	18,2	100
L5/ 64 Podnikání v oborech, odvětví	14,3	5	8,3	50,0

Poznámka: Volná pole v tabulce značí, že absolventi z dané skupiny oborů SŠ se hlásí a následně jsou přijímáni na námi sledované skupiny oborů VOŠ a VŠ v zanedbatelné míře či vůbec.

Zdroj: Vojtěch, Kleňha (2018), upraveno, vlastní výpočty.

Z výsledků prezentovaných v tabulce č. 2 je zřejmé, že **o studium oborů ze skupiny 75 na VOŠ⁸** je největší zájem mezi absolventy **SOŠ pedagogického a sociálního zaměření**. Mezi těmi čerstvými absolventy těchto škol, kteří si podali přihlášku na VOŠ (k zájmu o studium VOŠ obecně viz graf č. 12), mělo zájem o studium oborů ze skupiny 75 téměř 80 %. Střední školy pedagogického a sociálního zaměření současně představují „nejvydatnější zdroj“ z hlediska počtu potenciálních studentů těchto oborů na VOŠ, ke studiu bylo přijato 227 absolventů těchto SOŠ, což je téměř 2x více než z druhého „nejvydatnějšího zdroje“ – gymnázií. Úspěšnost při přijímacích zkouškách byla v případě oborů skupiny 75 nabízených VOŠ obecně vysoká – 90 % a více.

V případě studia oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce **v bakalářském studiu na VŠ** byla ve školním roce 2017/18 situace poněkud jiná (viz tabulka č. 3). Jednoznačně „**nejvydatnějším zdrojem**“ potenciálních studentů jak oborů skupiny 67, tak oborů skupiny 75 byla **gymnázia**. Ke studiu oborů skupiny 75 bylo přijato 2 386 čerstvých absolventů gymnázií a na obory skupiny 67 jich bylo přijato 1 237.⁹ Gymnázia však neobsadila čelní místa z hlediska zájmu o studium těchto oborů, neboť na obory 75 se hlásilo jen 18 % dané kohorty maturantů a na obory 67 pouze 10 %. **Zájem o studium** v rámci jednotlivých typů/oborů středních škol pak byl u **oborů skupiny 75** celkem očekávatelně největší mezi absolventy **SOŠ s pedagogickým a sociálním zaměřením** (71 % z těch, kdo si dali přihlášku na VŠ, volilo právě obory skupiny 75), u **oborů skupiny 67** pak byl největší zájem mezi absolventy **SOŠ právního a veřejnosprávního** zaměření (20 % z těch, kdo si dali přihlášku na VŠ, volilo právě obory skupiny 67). Míra úspěšnosti při přijímacím řízení pak byla u obou skupin oborů nejvyšší u absolventů gymnázií následovaných absolventy lyceí.

⁸ Do této skupiny oborů patří všechny obory kvalifikující k výkonu sociální práce, které lze studovat na VOŠ (viz výše).

⁹ Druhým „nejvydatnějším zdrojem“ pro obory skupiny 75 v bakalářském studijním programu byly SOŠ pedagogického a sociálního zaměření – 440 přijatých; pro obory skupiny 67 to pak byly SOŠ ekonomického zaměření – 131 přijatých.

4. Kariérové rozhodování českých středoškoláků - dosavadní poznatky

Tabulka č. 3 **Zájemci a přijatí absolventi ke studiu na VŠ, a to oborů ze skupiny 75 – „Pedagogika, učitelství, sociální péče“ nebo 67 – „Sociální vědy“, v členění dle typu SŠ a vybraných skupin oborů studia, rok 2017/18**

absolventi typu SŠ/skupiny oborů	VŠ							
	75 - Pedagogika, učitelství, sociální péče				67 – Sociální vědy			
	podíl uchazečů, kteří se dostavili k přij. řízení na obory 75 z celku absolventů daného typu školy, kteří se dostavili k přij. řízení na VŠ	přijetí na obory 75	podíl přijatých na 75 oborů z celku přijatých absolventů daného typu školy na VŠ	úspěšnost	podíl uchazečů, kteří se dostavili k přij. řízení na obory 67 z celku absolventů daného typu školy, kteří se dostavili k přij. řízení na VŠ	přijetí na obory 67	podíl přijatých na obory 67 z celku přijatých absolventů daného typu školy na VŠ	úspěšnost
	%	počet	%	%	%	počet	%	%
gymnázium	18,2	2 386	13,0	64,9	10,2	1237	6,7	59,7
lyceum	24,0	403	17,0	59,5	7,3	100	4,2	48,5
M/18 Informatické obory								
M/23 Strojírenství, strojírenská výroba								
M/26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika								
M/36 Stavebnictví, geodézie, kartografie								
M/41 Zemědělství a lesnictví	4,0	4	0,8	17,4				
M/53 Zdravotnictví	10,0	43	5,3	33,1				
M/63 Ekonomika, administrativa	13,4	185	6,8	41,2	8,4	131	4,8	45,6
M/65 Gastronomie, hotelnictví, turismus	15,8	65	8	38,9				
M/68 Právo, právní, veřejnosprávní činnost	16,6	64	7,8	34	19,7	102	12,5	45,7
M/75 Pedagogika, učitelství, sociální péče	71,2	440	60,1	51,5	15,4	81	11,1	43,8
M/82 Umění a užité umění	20,3	132	16,6	53,2				
L0/23 Strojírenství, strojírenská výroba								
L0/26 Elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika								
L0/ 39 Speciální interdisciplinární obory								
L0/69 Osobní a provozní služby	13,7	4	6,1	20				
L5/ 64 Podnikání v oborech, odvětví	15,5	19	11,6	51,4	6,7	5	3	31,3

Poznámka: Volná pole v tabulce značí, že absolventi z dané skupiny oborů SŠ se hlásí a následně jsou přijímáni na námi sledované skupiny oborů VOŠ a VŠ v zanedbatelné míře či vůbec.

Zdroj: Vojtěch, Kleňha (2018), upraveno, vlastní výpočty.

Výše uvedené výsledky naznačují, že jak zájem o studium v terciálním vzdělávání, tak do určité míry i volba odvětví studia se v podstatě rozhoduje již po ukončení základní školy, kdy žáci volí své další studium v rámci sekundárního vzdělávání.

4.2 Rozhodování studentů SOŠ o dalším studiu či povolání - výsledky dosavadních výzkumů v ČR

Obdobně jako v případě dostupných administrativních dat nejsou ani v případě výzkumů realizovaných na téma kariérového rozhodování studentů středních škol k dispozici výzkumy, které by se zaměřovaly přímo na zájemce o obory sociální práce. V návaznosti na výše prezentované teorie kariérového rozhodování však lze usuzovat, že tento proces má do určité míry obecné charakteristiky, které jsou platné bez ohledu na to, pro který obor či profesi se student nakonec rozhodne. Podle Hladá (2012) působí přímo na rozhodování studentů o jejich povolání či dalším studiu tyto subjekty v jejich sociálním prostředí:

1. nukleární rodina,
2. vrstevníci, vrstevnické skupiny a přátelé,
3. učitelé a poradenští pracovníci,

přičemž u plánování další vzdělávací dráhy hrají významnou roli při rozhodování studentů i podmínky přijetí na jednotlivé VOŠ a VŠ a předpokládaná šance na úspěch při přijímacím řízení. Jak konkrétně tyto vlivy, případně další faktory, ovlivňují studenty středních odborných škol s maturitou (gymnázia a lycea nebyla zahrnuta) mj. zkoumal v roce 2011 Národní ústav pro vzdělávání. Ze studií, které shrnují výsledky těchto zkoumání, tj. Hladá, Drahoňovská (2012) a Štastnová, Drahoňovská (2012), čerpáme níže uvedené poznatky.

4.2.1 Vliv rodičů

Dle průzkumu, který Hladá a Drahoňovská (2012) provedli mezi žáky středních odborných učilišť a středních odborných škol a jejich rodiči, se **žáci** (více než 91 % z nich) **i jejich rodiče** (více než 83 % z nich) **shodují v názoru, že jsou to především sami žáci (nikoliv jejich rodiče), kdo by měl rozhodnout o jejich dalším vzdělávání i budoucí profesi.** Nicméně 28 % žáků bylo přesvědčeno, že na toto rozhodování měli jejich rodiče velký vliv, i když konečně rozhodnutí udělal žák sám. Radami rodičů ohledně svého dalšího vzdělávání a budoucí profesí se pak do značné míry řídilo 11 % žáků a z části je při svém rozhodování využilo dokonce 71 % žáků (Štastnová, Drahoňovská 2012). Jeví se tedy, že i u středoškoláků stále hrají rodiče relativně významnou roli v jejich rozhodování o další vzdělávací/profesní dráze, byť zodpovědnost za učiněná rozhodnutí již na sebe berou sami studenti SOŠ.

Vliv rodiny na rozhodování středoškoláků a na jejich profesní rozhodování může rovněž spočívat v určité tendenci k identifikaci dětí s profesí rodičů. Tento vliv se ale ukázal být poměrně slabý – pouze 11 % žáků SOŠ se rozhodovalo pro stejné povolání jako má jeden z rodičů, 14 % pak pro povolání někoho ze širšího příbuzenstva (Štastnová, Drahoňovská 2012).

4.2.2 Vliv vrstevníků a přátel

Podle výsledků výzkumu NÚV bylo pouze 12 % žáků SOŠ přesvědčeno, že na jejich kariérové rozhodování měli velký vliv jejich kamarádi a jen 2 % žáků uvedla, že jejich rozhodování významně ovlivnili jejich přátelé na sociálních sítích (Hladá,

Drahoňovská, 2012). Lze se však domnívat, že v současné době, tj. s odstupem osmi let od realizace šetření NÚV, bude patrně vliv přátel na sociálních sítích významnější. Aktuální data však nejsou k dispozici.

4.2.3 Kariérové poradenství na středních školách

Informace, schopnosti a dovednosti pro volbu povolání, resp. další vzdělávací dráhy, by měli studenti středních škol získávat během výuky, v rámci tzv. průřezového tématu „Člověk a svět práce“, které je součástí Rámcových vzdělávacích plánů (RVP) pro střední školy. Tyto jsou zpracovány vždy pro skupinu oborů vyučovaných na středních školách a pro typ vzdělávání, celkem jich je 275.¹⁰ Hladó (2012) analyzoval jejich obsah a dospěl k závěru, že RVP středních odborných škol a gymnázií se navzájem liší. RVP středních odborných škol se totiž více soustřeďují na pracovní uplatnění, případně další vzdělávání, v oblasti oboru, který student studuje. Nicméně i u středních odborných škol jednotlivé RVP požadují, aby studenti byli seznamováni s možnostmi pracovního/studijního uplatnění šířeji, a to s ohledem na rychle se měnící potřeby trhu práce.

Kromě **průřezového vzdělávacího tématu je podpora kariérového rozhodování žáků a studentů ošetřena i vyhláškou č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, která v § 7 odstavci 2 písmenu d) vymezuje roli školy v oblasti kariérového poradenství následovně:** „Ve škole jsou zajišťovány poradenské služby v rozsahu odpovídajícím počtu a vzdělávacím potřebám žáků školy zaměřené zejména na kariérové poradenství spojující vzdělávací, informační a poradenskou podporu k vhodné volbě vzdělávací cesty a pozdějšímu profesnímu uplatnění.“ Jak uvádí Kramulová (2018), kariérové poradenství je na středních školách obvykle zajišťováno výchovnými poradci, méně často dalšími pracovníky v rámci školních poradenských pracovišť či přímo kariérovým poradcem. Jak ale upozorňuje Hladó (2012), výzkumy realizované v českém prostředí v uplynulých letech ukazují, že žáci a studenti přímo při rozhodování o své další profesní či vzdělávací kariéře berou v úvahu spíše doporučení rodičů či příbuzných a přátel než svých pedagogů a školních poradenských pracovníků. O velkém vlivu třídních nebo jiných učitelů na své kariérové rozhodování bylo přesvědčeno 8 % a o vlivu školního výchovného poradce jen 3 % žáků a školního psychologa pak 2 % žáků SOŠ. To, že využilo služeb školních poradenských pracovníků, pak uvedlo 7 % žáků (Hladó, Drahoňovská, 2012). Pedagogičtí pracovníci škol tak mohou spíše podpořit kariérové rozhodování mladých lidí v rámci výuky než při jednorázovém poradenství, které je, zdá se, využíváno minimálně.

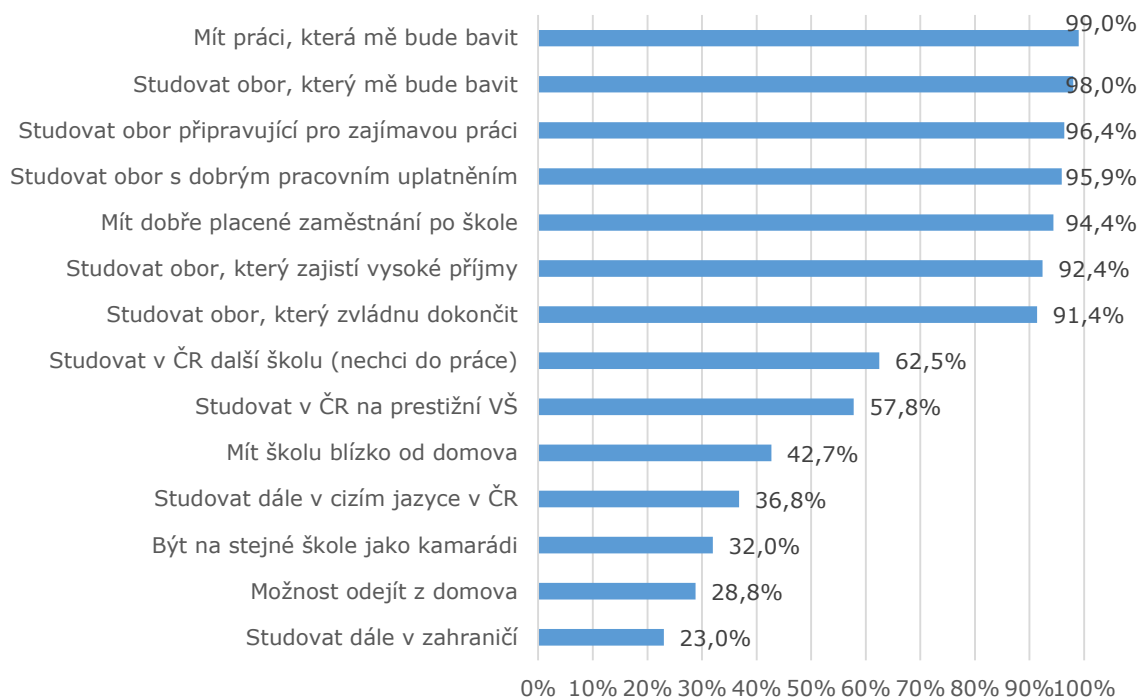
4.2.4 Atributy budoucího studijního oboru a profese ovlivňující výběr dalšího vzdělávání

NÚV (Štastnová, Drahoňovská, 2012) v neposlední řadě zkoumal, jaký vliv připisovali studenti v posledních ročnících SOŠ vybraným atributům na jejich volbu dalšího vzdělávání. Výsledky jsou zobrazeny v grafu č. 13. Z těchto výsledků je zřejmé, že studenti považují za nejdůležitější atribut dalšího studia, že je bude „bavit“ a připraví je na povolání, které je rovněž bude „bavit“. Dále je zřejmé, že **studenti považovali při volbě dalšího studia za důležitější charakteristiky povolání, na které toto studium má připravovat, než přímo charakteristiky studia samého.** Tento

¹⁰ <http://www.nuov.cz/ramcove-vzdelavaci-programy>

výsledek ale mohl být ovlivněn tím, jaké konkrétní „atributy“ předložili výzkumníci studentům k vyjádření.

Graf č. 13 **Atributy ovlivňující výběr dalšího vzdělávání u žáků středních odborných škol, v %**

Poznámka: Výsledné hodnoty jsou součtem odpovědí „velmi důležité“ a „spíše důležité“.

Zdroj: Šťastnová, Drahoňovská (2012:15), upraveno autorkou.

5. Metodologie výzkumu atraktivity oborů sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol

Jak jsme již několikrát upozorňovali výše a současně jak je patrné z obsahu prvních 4 kapitol této studie, sociologické výzkumy ani administrativní data relevantní v rámci tématu atraktivity oboru sociální práce pro studenty SOŠ, VOŠ a VŠ a problematiky faktorů, které ovlivňují jejich případné rozhodnutí věnovat se v rámci své další životní dráhy právě oboru sociální práce, nejsou pro české prostředí z veřejně dostupných zdrojů. Obdobné výzkumy se nám nepodařilo najít ani v mezinárodním měřítku. Proto, abychom byli schopni odpovídajícím způsobem nastavit plánované dotazníkové šetření mezi studenty SOŠ, VOŠ a VŠ, bylo tedy nutné nejprve s využitím kvalitativní metodologie a induktivního přístupu stanovit, které z aspektů kariérového rozhodování popsaných v kapitolách 3 a 4 jsou platné v kontextu volby oboru sociální práce a jaký mají tyto aspekty/faktory konkrétní obsah.

S ohledem na právě řečené byla nakonec pro výzkum atraktivity oborů sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol zvolena kombinovaná metodologie. V první fázi byly kvalitativní (a následně i kvantitativní) analýze podrobeny seminární práce studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu Sociální práce, v nichž popisují svou motivaci ke studiu a okolnosti volby tohoto oboru. Výsledky této analýzy nejen přinesly porozumění tomu, co konkrétního studenti při volbě oboru sociální práce zvažovali a jaké faktory na jejich volbu působily (viz kap. 6), ale také umožnily odpovídajícím způsobem formulovat otázky v dotaznících určených pro maturanty SOŠ a gymnázií a pro studenty 1. ročníků denního studia oborů kvalifikujících pro výkon sociální práce na VOŠ a bakalářského denního studia na VŠ (viz kap. 5.2 a 5.3).

5.1 Kvalitativní a kvantitativní obsahová analýza

5.1.1 Předmět analýzy

Předmětem analýzy byly písemné odpovědi studentů oboru sociální práce na zadané téma „Na základě dosavadního průběhu studia se zamyslete nad tím, jak se proměňuje Vaše motivace ke studiu sociální práce i k případnému budoucímu výkonu profese.“ Odpovědi vypracovávali studenti 1. ročníků bakalářského studijního programu vždy v jarním semestru, tedy po necelém roce studia, v rámci studijních povinností k předmětu *Praxe a supervize v sociální práci*. K analýze byly poskytnuty anonymizované seminární práce studentů, kteří tento předmět absolvovali v létech 2015 až 2018, celkem se jednalo o 78 studentů a studentek a jejich prací (viz tabulka č. 4). V souboru dominovaly ženy (92 % žen ku 8 % mužů).

Tabulka č. 4 **Počet seminárních prací dle jednotlivých let**

rok absolvování kurzu	absolutní četnost	relativní četnost
2015	20	25,6 %
2016	20	25,6 %
2017	22	28,3 %
2018	16	20,5 %
celkem	78	100,0 %

Analyzované texty obsahovaly zamyšlení jednotlivých studentek a studentů oboru sociální práce nad jejich motivací ke studiu tohoto oboru a případně k výkonu sociální práce. Studenti obvykle nejprve vzpomínají, jaká byla jejich motivace při podávání přihlášky na obor sociální práce a poté se zamýšlí nad proměnou své motivace vlivem kurzů absolvovaných v 1. ročníku bakalářského programu oboru sociální práce.

Samotná analýza se pak soustředila na pasáže popisující právě onu iniciální motivaci ke studiu sociální práce. V části seminární práce věnující se zhodnocení vlivu studia na motivaci byly sledovány pouze dvě témata: klady a zápory oboru/profese a jak student hodnotí svou informovanost o oboru/profesi po 1. roce studia.

Při interpretaci výsledků bylo třeba brát v úvahu skutečnost, že analyzované texty představují určitý druh vzpomínek, které navíc mohou být více či méně překryty či pozměněny učivem 1. ročníku. Výzkumníci např. zachytili u některých textů tendenci používat odborné termíny již při popisu iniciální motivace, jako např. „osoby v tíživé sociální situaci“.

5.1.2 Metodologie

Analýza výše popsaných textů byla provedena pomocí kombinace kvalitativní a kvantitativní obsahové analýzy (Hendl, 2016).

V první fázi byly texty podrobeny **kvalitativní obsahové analýze**. Výzkumník hledal v textech pasáže, které obsahovaly informace k hlavní výzkumné otázce celé analýzy: „Jaké faktory dle vyjádření studentů oboru sociální práce ovlivňovaly jejich kariérové rozhodování při podávání přihlášky ke studiu tohoto oboru?“ Tyto pasáže byly extrahovány a následně okódovány prostřednictvím otevřeného kódování, kdy si výzkumník všiml jednotlivých témat, resp. skutečností, které studenti uváděli jako rozhodující při jejich volbě studijního oboru, potažmo profese. V další fázi pak probíhalo kódování jednotlivých prvků uvnitř těchto tematických celků. Například - téma „Vliv rodinného prostředí“ obsahovalo podřazené kódy jako „Vyjádření souhlasu s volbou sociální práce“, „Vyjádření nesouhlasu s volbou sociální práce“, „Rodič - sociální pracovník“, „Sociální problémy v historii rodiny“. Tímto způsobem bylo vytvořeno konceptuální schéma kariérového rozhodování studentů 1. ročníků oboru sociální práce, tj. hlavní výstup kvalitativní části obsahové analýzy (viz kap. 6.1). Všechny citace z textů roztříděné podle jednotlivých kódů jsou uvedeny v příloze.

Na kvalitativní obsahovou analýzu poté navazovala **kvantitativní obsahová analýza**. Tato fáze byla zařazena s ohledem na dostatečný počet analyzovaných textů, který umožňoval alespoň základní statistické operace. Jednotlivá „témata“ určená předchozí analýzou se stala „proměnnými“ a jejich „subkódům“ byla přiřazena čísla a staly se „variantami“ proměnných. Dále bylo dodáno několik popisných kódů, jako např. pohlaví, rok absolvování předmětu „Praxe a supervize v sociální práci“ apod. Takto

transformovaný text byl následně podroben standardní statistické analýze dat s využitím software SPSS 17.

Pro účely prezentace dosažených zjištění jsme provedli syntézu výsledků obou analýz, takže oba typy dat, tj. kvalitativních zaměřených na porozumění a kvantitativních zaměřených na četnost výskytu daného jevu, se v textu vzájemně doplňují a poskytují tak přesnější a ilustrativnější obraz kariérového rozhodování studentů 1. ročníku oboru sociální práce v bakalářské studijním programu (viz kap. 6.2-6.5).

5.2 Dotazníkové šetření – střední školy

Vzhledem k tomu, že jedním z východisek, které iniciovaly řešení tohoto projektu, byl předpokládaný a nakonec skutečně i potvrzený klesající zájem o studium oborů sociální práce (viz kap. 2) a následné potíže v oblasti saturace poptávky po kvalifikovaných sociálních pracovnících na trhu práce, se **obě dotazníková šetření zaměřila na zjišťování názorů a postojů vůči oboru a profesi sociální práce těch mladých lidí, pro které byla v době sběru dat volba terciárního vzdělání aktuální (maturanti) anebo se nacházeli v relativně krátkém období poté, co započali terciární studium kvalifikující dle platné legislativy k výkonu sociální práce** (viz dále kap. 5.3). Pro tyto dvě skupiny respondentů byly vytvořeny samostatné dotazníky, v nichž ale byla ta část otázek, které byly zaměřeny na atraktivitu oboru a profese sociální práce, identická.

5.2.1 Parametry základního souboru respondentů

Dříve než jsme stanovili **parametry základního souboru maturantů**, provedli jsme s využitím administrativních dat analýzu, z jakých typů středních škol, resp. oborů, lze s určitou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že se alespoň část maturantů bude hlásit na obory kvalifikující k výkonu sociální práce (podrobně viz kap. 4.1). Na základě této analýzy bylo stanoveno, že základní soubor tohoto dotazníkového šetření budou tvořit všichni maturanti v denním studiu (tj. z celé ČR) těchto škol:

- gymnázia
- SOŠ s maturitními obory (M) z těchto skupin oborů:
 - o 75 (Pedagogika, učitelství a sociální péče),
 - o 63 (Ekonomika a administrativa),
 - o 68 (Právo, právní a veřejnosprávní činnost) a
 - o 53 (Zdravotnictví).

5.2.2 Sběr dat

S ohledem na ochranu osobních údajů nebylo možné získat kontakty pro rozeslání on-line dotazníku (software Remark Web Survey 5.3) přímo na tyto studenty. **Pro oslovení respondentů s žádostí o vyplnění dotazníku proto byla zvolena tato strategie:** s žádostí o součinnost při tomto dotazníkovém šetření byli osloveni prostřednictvím na míru každé škole přizpůsobených e-mailů ředitelů výše uvedených škol.

Obsahem e-mailu byla žádost o rozeslání webového odkazu na dotazník všem maturantům dle přesné specifikace pro jednotlivé školy. V příloze e-mailu pak byl přiložen dopis odboru 22 MPSV, který dokládá, že dotazníkové šetření je realizováno v rámci projektu, jehož je MPSV iniciátorem, dále bylo přiloženo znění dotazníku a koncept dopisu studentům, který ředitelé dle vlastního uvážení mohli využít při oslovování svých maturantů ve věci tohoto výzkumu.

Pro oslovení ředitelů škol bylo rovněž nutné **vytvořit databázi jejich platných e-mailových kontaktů**. Pro tyto účely jsme pracovali s Adresářem škol a školských zařízení MŠMT (<http://stistko.uiv.cz/registr/vybskolrn.asp>). Z tohoto adresáře byly vyexportovány seznamy všech gymnázií, dále všech SOŠ s maturitním oborem (M) ze skupiny oborů 75, 68, 63 a 53. Takto bylo získáno celkem 835 kontaktů, tyto byly následně očištěny od škol s neexistujícími web stránkami, škol bez denního studia, škol, které nenabízely ani jeden ze sledovaných oborů. Tímto jsme dospěli k číslu 745, přičemž 115 z těchto škol nabízelo obory průřezově výše uvedenými skupinami, tyto školy byly osloveny pouze jednou ovšem pro všechny výše uvedené obory. **Celkem bylo osloveno 630 ředitelů a ředitelk všech středních škol v ČR nabízejících v denním studiu tyto maturitní obory:** gymnázium (8 i 4leté), Ekonomika a podnikání, Obchodní akademie, Obchodní lyceum, Veřejná správa, Veřejnosprávní činnost, Praktická sestra (Zdravotnický asistent), Zdravotnické lyceum, Pedagogické lyceum, Předškolní a mimoškolní pedagogika, Sociální činnost. Počty oslovených škol dle typu a zaměření viz tabulka č. 5.

Sběr dat probíhal v období od 19. 3. do 14. 4. 2019. Celkem 25 ředitelů a ředitelk účast na výzkumu odmítlo, nejčastějším důvodem byla skutečnost, že ve školním roce 2018/19 neměli v poptávaném oboru v denním studiu žádné maturanty, druhým uváděným důvodem byla přetíženost školy výzkumy. **Do výzkumu se tak zapojilo 605 ředitelů a ředitelk, dotazník pak vyplnilo 6 447 maturantů z výše uvedených oborů ze škol z celé ČR. Dotazníkové šetření bylo anonymní.**

Tabulka č. 5 **Počty oslovených škol dle typu a zaměření školy**

typ/zaměření školy	absolutní četnost	podíl v souboru oslovených škol
gymnázium	356	47,8 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 75 (Pedagogika, učitelství a sociální péče)	95	12,8 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 63 (Ekonomika a administrativa)	205	27,5 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 68 (Právo, právní a veřejnosprávní činnost)	24	3,2 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 53 (Zdravotnictví)	65	8,7 %
celkem	745	100 %

5.2.3 Tvorba dotazníku

Na základě výsledků analýzy kariérového rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ (viz kap. 6) byly zkonstruovány otázky, které se týkaly: očekávání respondentů od dalšího studia; okolností, které zvažovali při podávání přihlášky k dalšímu studiu na VOŠ/VŠ; představ o sociální práci a dosavadních osobních zkušenostech s kontaktem se sociálními pracovníky. Skupiny oborů a následně jednotlivé obory VOŠ a VŠ studia, které mohli respondenti označit, pokud si na ně podali přihlášku ke studiu, byly vybrány s ohledem na § 110

zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze seznamu oborů vzdělání a povolání uvedeném na: <http://www.vzdelavacisluzby.cz/virtualni-skola/rejstriky-adresare-seznamy-statistiky/seznamy-oboru-vzdelani-a-povolani>.

Otázka na prestiž povolání pak vycházela z publikace Tučka (2016).¹¹ Z jeho longitudinálního výzkumu prestiže povolání jsme převzali znění otázky, toto však bylo mírně upraveno s ohledem na srozumitelnost pro danou cílovou skupinu respondentů. Dále ze seznamu 26 sledovaných povolání seřazeném dle jejich prestiže v roce 2016 byl sestaven seznam 12 povolání (opět s ohledem na schopnost středoškoláků smysluplně tato povolání seřadit dle vlastních preferencí), a to tak, že do seznamu byla zařazena první a poslední profese a následně z každého kvintilu byly vybrány 2 profese. K takto sestavenému seznamu pak byla doplněna profese „sociální pracovník“, kterou původní seznam neobsahoval. Pořadí profesí ve finálním seznamu bylo vytvořeno losováním.

Znění otázky na prestiž povolání:

Nyní bychom se Vás chtěli zeptat, jak vidíte prestiž sociální práce v porovnání s jinými profesemi:

Na seznamu jsou uvedena některá povolání. Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu číslo 1. Poté vyberte povolání, jehož si vážíte nejméně, a dejte mu číslo 13.

Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte pořadí od 2 do 12 podle osobního uvážení. Číslo od 2 do 12 se mohou opakovat, tj. více profesím může být přiřazeno stejné pořadí od 2 do 12, např. sekretářka i zdravotní sestra mohou být na pozici 5.

profese	Pořadí
sekretářka	
lékař/lékařka	
zdravotní sestra	
sociální pracovník/sociální pracovnice	
ministr/ministryně	
stavební dělník	
programátor/programátorka	
truhlář	
policista/policistka	
uklízečka	
účetní	
kněz	
soudce/soudkyně	

¹¹ Tuček, M. 2016. Prestiž povolání - únor 2016. Tisková zpráva. Praha: CVVM. Online. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ekonomicke/prace-prijmy-zivotni-uroven/2013-prestiz-povolani-unor-2016>

Dotazník byl nejprve konzultován s garantem projektu za MPSV a následně pilotně ověřen 4 studenty maturitního ročníku gymnázia. Jejich postřehy byly zapracovány do finální verze.

5.2.4 Analýza dat

Po vyčištění matice dat vstoupilo do analýzy 6 447 kompletně vyplněných dotazníků. Statistická analýza dat byla provedena s využitím příslušného software – PASW Statistics 17.

5.2.5 Základní charakteristiky respondentů

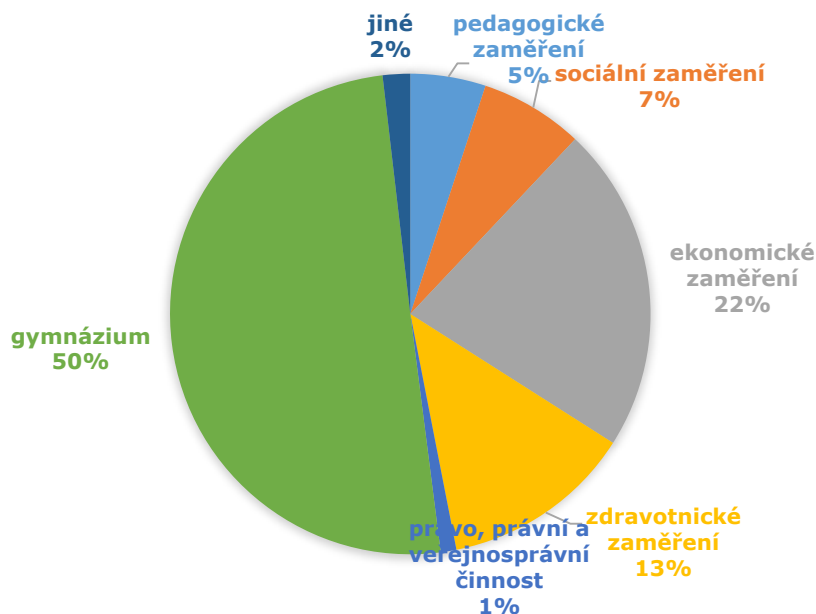
Respondenty dotazníkového šetření byli studenti maturitních ročníků gymnázií, lyceí a středních odborných škol s předem definovaným zaměřením (viz specifikace populace v kap. 5.2.1). Dotazník vyplnilo celkem 6 447 respondentů. V souboru respondentů výrazně **převažovaly ženy** (71,5 %) nad muži (28,5 %).

Z hlediska **typu a zaměření školy**, kterou respondenti v době výzkumu právě dokončovali, do značné míry kopíruje složení respondentů strukturu oslovených škol (viz tabulka č. 6). Ve vzorku tedy tvoří polovinu respondentů maturanti z gymnázií. Druhou největší skupinou jsou studenti SOŠ s ekonomickým zaměřením (22 %). Studenti SOŠ se sociálním zaměřením pak představují 7 % souboru (viz graf č. 14). Necelá 2 % respondentů pak uvedli, že studují „jiný“ obor, nejčastěji se jednalo o hotelnictví a cestovní ruch. Proklik na dotazník byl těmto studentům buď distribuován omylem, nebo pokud proklik na dotazník škola vyvěsila např. na svůj Facebook, pak ho mohli příležitostně vyplnit i studenti, kteří zcela nespĺňovali parametry základní populace (viz kap. 5.2.1).

Tabulka č. 6 **Struktura respondentů a škol zařazených do dotazníkového šetření dle typu a zaměření školy**

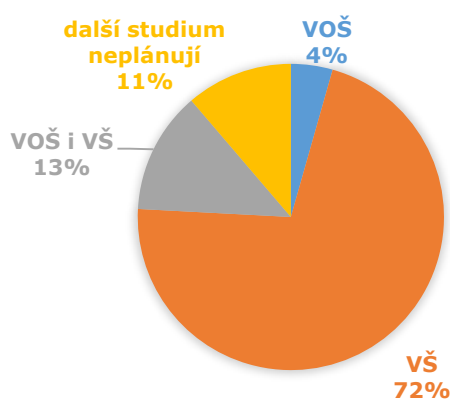
typ/zaměření školy	respondenti		podíl škol daného typu/změření v souboru oslovených škol s žádostí o rozeslání dotazníku
	absolutní četnost	podíl v rámci souboru respondentů	
gymnázium	3 235	50,2 %	47,8 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 75 (Pedagogika, učitelství a sociální péče)	776	12 %	12,8 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 63 (Ekonomika a administrativa)	1 417	22 %	27,5 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 68 (Právo, právní a veřejnosprávní činnost)	68	1 %	3,2 %
SOŠ/lyceum skupina oborů 53 (Zdravotnictví)	832	12,9 %	8,7 %
jiné	119	1,9 %	0 %
celkem	6 447	100 %	100 %

Graf č. 14 Respondenti z hlediska typu a zaměření střední školy, kterou studovali v době výzkumu (v %, N = 6 447)

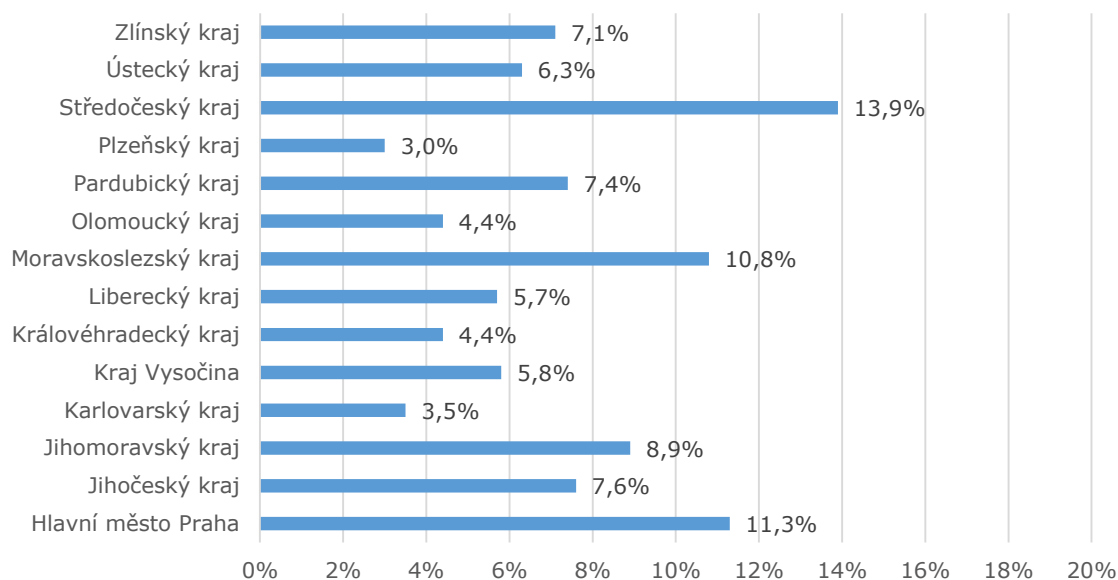
Po složení maturity by **v dalším stupni vzdělávání rádo pokračovalo** 89 % respondentů. Většina respondentů si podala přihlášku pouze na VŠ (72 %). Pokračovat studiem VOŠ plánovala 4 % respondentů a 13 % respondentů si podalo přihlášku jak na VOŠ, tak na VŠ (viz graf č. 15).

Graf č. 15 Respondenti z hlediska zájmu o terciární vzdělávání - podané přihlášky k dalšímu studiu dle typu školy (v %, N = 6 447)

Rozložení respondentů z hlediska **kraje, v němž bydlí**, pak ilustruje graf č. 16. Z výsledků je zřejmé, že do dotazníkového šetření se zapojili maturanti ze všech krajů ČR, největší podíl přitom tvoří maturanti ze Středočeského (13,9 %) a Moravskoslezského kraje (10,8 %) a Hlavního města Prahy (11,3 %).

Graf č. 16 **Respondenti z hlediska kraje, v němž bydlí** (v %, N = 6 447)

5.3 Dotazníkové šetření – vyšší odborné a vysoké školy

5.3.1 Parametry základního souboru respondentů

V souladu se zadáním projektu byly do dotazníkového šetření zahrnuti studenti 1. ročníků denního studia VOŠ a bakalářských studijních programů VŠ. Nejednalo se však o všechny studenty, nýbrž pouze o studenty těch oborů, které dle § 110 odstavce 4 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, kvalifikují k výkonu profese „sociální pracovník“.

Základní soubor v případě VOŠ tak tvořili studenti 1. ročníků denního studia těchto oborů:

- Sociální práce,
- Sociální pedagogika,
- Sociálně právní činnost,
- Pastorační a sociální práce,
- Sociální a humanitární práce,
- Charitativní a sociální práce.

Základní soubor v případě VŠ pak tvořili studenti 1. ročníků denního studia následujících bakalářských studijních programů:

- Sociální práce,

- Sociální pedagogika,
- Speciální pedagogika (ve všech variantách),
- Zdravotně sociální péče,
- Sociologie a sociální politika,
- Sociální a charitativní práce,
- Pastorační a sociální práce,
- Veřejná správa a sociální politika,
- Sociální patologie a prevence,
- Edukační péče o seniory,
- Veřejná a sociální politika a lidské zdroje.

5.3.2 Sběr dat

Obdobně jako při dotazování maturantů, nebylo možné s ohledem na ochranu osobních údajů získat kontakty pro rozeslání on-line dotazníku (software Remark Web Survey 5.3) přímo na studenty výše uvedených oborů a studijních programů. **S žádostí o součinnost při tomto dotazníkovém šetření proto byli osloveni ředitelé VOŠ poskytující vzdělávání ve výše uvedených oborech a vedoucí kateder a VŠ ústavů s příslušnými studijními programy.** Obsahem individuálně přizpůsobené žádosti - e-mailu - byla žádost o rozeslání webového odkazu na dotazník všem studentům dle přesné specifikace pro jednotlivé školy/katedry/ústavy. V příloze e-mailu pak byl přiložen dopis odboru 22 MPSV, který dokládá, že dotazníkové šetření je realizováno v rámci projektu, jehož je MPSV iniciátorem, dále bylo přiloženo znění dotazníku a koncept dopisu studentům.

Celkem bylo s žádostí o rozeslání prokliku na dotazník svým studentům osloveno 22 ředitelů a ředitelky VOŠ a 35 kateder a ústavů VŠ. Sběr dat probíhal od 12. 3. do 14. 4. 2019. Celkem dvě z oslovených VOŠ se z účasti na výzkumu omluvily, neboť v daném školním roce pro nezájem studentů námi poptávaný obor neotevřeli. Z účasti na výzkumu se rovněž omluvila jedna katedra se studijním programem sociální pedagogika. **Do výzkumu se tak zapojilo 20 VOŠ a 34 kateder/ústavů VŠ. Dotazník pak vyplnilo 461 studentů a studentek. Dotazníkové šetření bylo anonymní.**

5.3.3 Tvorba dotazníku

Na základě výsledků analýzy kariérového rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ (viz kap. 6) byly zkonstruovány **otázky týkající se** očekávání respondentů od studia oborů sociální práce, okolností, které zvažovali při podávání přihlášky ke studiu a osobních zkušeností s kontaktem se sociálními pracovníky před zahájením VOŠ/VŠ studia. Jednotlivé obory VOŠ a VŠ studia, ze kterých respondenti vybírali svůj současný studijní program, byly formulovány s ohledem na § 110 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, ze seznamu oborů vzdělání a povolání uvedeném na <http://www.vzdelavacisluzby.cz/virtualni-skola/rejstriky-adresare-seznamy-statistiky/seznamy-oboru-vzdelani-a-povolani>.

Otázka na prestiž povolání vychází z publikace Tučka (2016).¹² Z jeho longitudinálního výzkumu prestiže povolání jsme převzali znění otázky, toto však bylo mírně upraveno s ohledem na srozumitelnost pro danou cílovou skupinu respondentů. Dále ze seznamu 26 sledovaných povolání seřazeném dle jejich prestiže v roce 2016 byl sestaven seznam 12 povolání stejných jako v dotazníku pro maturanty, a to tak, že do seznamu byla zařazena první a poslední profese a následně z každého kvintilu byly vybrány 2 profese. K takto sestavenému seznamu pak byla doplněna profese „sociální pracovník“, kterou původní seznam neobsahoval (znění otázky viz kap. 5.2.3).

Dotazník byl nejprve konzultován s garantem projektu za MPSV a následně pilotně ověřen 4 studenty 1. ročníku bakalářského denního studijního programu oboru sociální práce na VŠ a 11 studenty 2. ročníku denního studia oboru sociálněprávní činnost na VOŠ. Jejich postřehy byly zapracovány do finální verze.

5.3.4 Analýza dat

Po vyčištění matice dat vstoupilo do analýzy 430 kompletně vyplněných dotazníků. Statistická analýza dat byla provedena s využitím příslušného software – PASW Statistics 17.

5.3.5 Základní charakteristiky respondentů

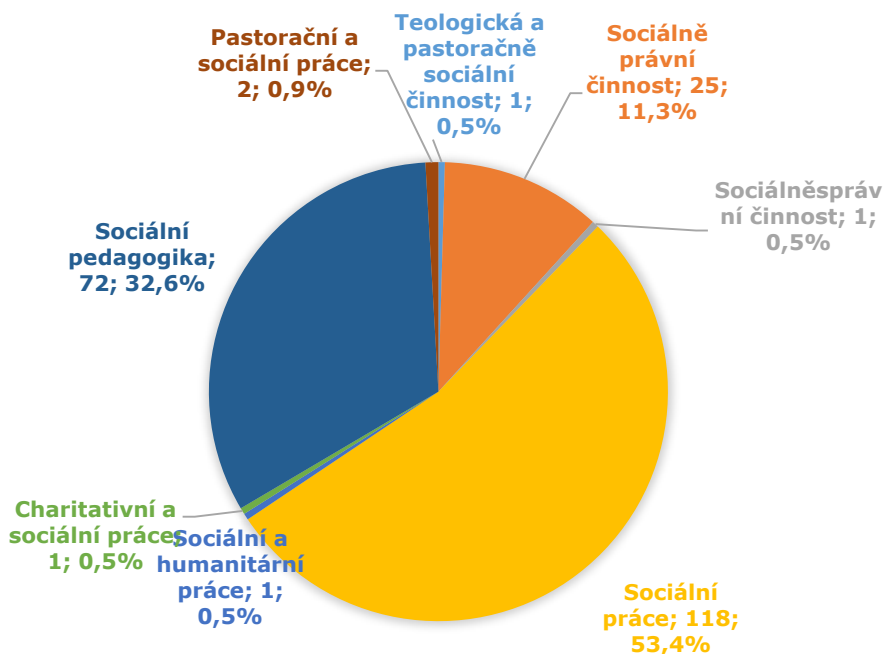
Podobně jako v souboru maturantů, tak i v souboru respondentů - studentů 1. ročníků VOŠ a bakalářských studijních VŠ programů – **dominovaly ženy**. Dotazník vyplnilo 402 žen (93,5 %) a pouze 28 mužů (6,5 %). Za tímto výsledkem stojí nejen větší ochota žen účastnit se dotazníkové šetření, ale i skutečnost, že obory oslovené s žádostí o participaci na dotazníkovém šetření (viz kap. 5.3.1) připravují na profese, v nichž převažují ženy. Podobné zastoupení pohlaví bylo pozorováno i v rámci obsahové analýzy seminárních prací studentů 1. ročníků oboru sociální práce (srov. kap. 5.1.1), kde byl podíl žen 92 % ku 8 % mužů.

Z hlediska typu terciárního vzdělávání se soubor téměř dělil na dvě poloviny: dotazník vyplnilo 212 studentů 1. ročníků VOŠ (tj. 49,3 %) a 204 studentů 1. ročníků bakalářských studijních programů VŠ (47,4 %), 14 studentů (3,3 %) pak uvedlo, že studují současně VOŠ i VŠ.

Mezi VOŠ studenty nejvíce respondentů uvedlo, že studují sociální práci (53,4 %) nebo **sociální pedagogiku** (32,6 %, podrobně viz graf č. 17). Pouze **necelá polovina z nich začala tento obor studovat hned po maturitě** (42,3 %). To je téměř o 15 % méně, než je celorepublikový průměr za všechny maturanty, kdy do terciárního vzdělávání přechází hned po maturitě 57 % studentů (viz kap. 1).

¹² Tuček, M. 2016. Prestiž povolání - únor 2016. Tisková zpráva. Praha: CVVM. Online. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/tiskove-zpravy/ekonomicke/prace-prijmy-zivotni-uroven/2013-prestiz-povolani-unor-2016>

Graf č. 17 **Struktura respondentů – studentů VOŠ – dle oboru studia** (v %, N=226)

VŠ studenti – respondenti tohoto dotazníkového šetření – nejčastěji uváděli, že **studují obory spojené se sociální prací (168; 53,7 %)**. Dále 88 (**28,1 %**) respondentů uvedlo, že studuje **sociální pedagogiku**, 49 (**15,6 %**) respondentů, že studuje (také) některý ze studijních programů zaměřených na **speciální pedagogiku** a 8 (2,6 %) respondentů, že studuje **obor sociální politika bez spojení se sociální prací** (obor sociální politika a sociální práce je započítán v rámci „sociální práce“). Podrobná struktura respondentů – studentů VŠ - dle jednotlivých studijních programů/oborů viz tabulka č. 7. Nicméně z tabulky je zřejmé, že údaje o konkrétním studovaném studijním programu nejsou zcela validní - celkový součet respondentů dle oborů je výrazně vyšší než počet respondentů, kteří uvedli, že studují VŠ. Jedním z vysvětlení by mohlo být, že někteří z respondentů studovali dva v dotazníku nabídnutých oborů současně. Pro část respondentů toto patrně platit může, nicméně to, že by těchto respondentů bylo 82 (tedy 37,6 %), se jeví jako příliš vysoký podíl. Dalším vysvětlením může být, že respondenti si nebyli jisti, jak se vlastně jejich studijní program jmenuje (na tento jev jsme narazili již při pilotáži), a tak zaznačili více z nabídnutých studijních programů, o kterých si mysleli, že by mohly být blízké tomu, co studují (např. typicky jeden respondent uvádí více specializací v rámci speciální pedagogiky). Pro další analýzy tedy seskupíme uvedené studijní programy do obecnějších kategorií: sociální práce, sociální pedagogika, speciální pedagogika, ostatní, případně s ohledem na potřebnou minimální velikost podsouboru pro statistické operace budeme komparovat studenty oborů/programů, které obsahují název „sociální práce“ s ostatními respondenty.

Studium oboru/oborů, které respondenti – VŠ studenti – vyznačili v dotazníku, zahájilo **ihned po maturitě 60,8 %** z nich. To je o 2,2 % více než je celorepublikový průměr (viz výše).

Tabulka č. 7 **Struktura respondentů – studentů VŠ - dle jednotlivých studijních programů/oborů**

studijní program bakalářského studia	počet respondentů
Sociální práce	75
Zdravotně-sociální pracovník	37
Pastorační a sociální práce	2
Sociální a charitativní práce	5
Sociální politika a sociální práce	35
Sociální práce + Veřejná politika a lidské zdroje	4
Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii	0
Charitativní a sociální práce	4
Sociální práce ve veřejné správě	4
Sociální práce s osobami se sníženou soběstačností	2
Pedagogika – sociální práce	0
Sociální patologie a prevence	28
Sociální pedagogika	33
Sociální pedagogika – prevence a resocializace	3
Sociální pedagogika a poradenství	20
Sociální pedagogika a volný čas	1
Speciální pedagogika – dramaterapie	0
Sociálně pedagogická asistence	1
Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii	2
Speciální pedagogika	28
Speciální pedagogika-vychovatelství	1
Speciální pedagogika předškolního věku	2
Výchovná práce ve speciálních zařízeních	6
Speciální pedagogika pro vychovatele	5
Speciální pedagogika – komunikační techniky	1
Speciálně pedagogická andragogika	1
Speciální pedagogika se zaměřením na vzdělávání + Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání	0
Speciální pedagogika raného věku	0
Speciálně pedagogická péče o osoby s poruchami komunikace	4
Speciální pedagogika – ortokomunikace	1
Veřejná správa a sociální politika	2
Sociologie a sociální politika	6
jiné	2
celkem	315

Složení respondentů z řad VOŠ a VŠ studentů z hlediska typu a zaměření střední školy, kterou absolvovali, je uvedeno v tabulce č. 8. V souboru respondentů jsou **nejčastěji zastoupeni absolventi gymnázií a SOŠ sociálního zaměření.** Tento výsledek by mohl naznačovat, že hlavním „zdrojem“ studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce jsou právě gymnázia, střední školy se sociálním zaměřením a na VOŠ i střední školy ekonomického zaměření. Jaký byl zájem o studium oborů terciárního vzdělávání, které kvalifikují k výkonu sociální práce, mezi studenty maturujícími ve školním roce 2018/19 jsme dále analyzovali na datech získaných prostřednictvím dotazníkového šetření mezi maturanty (viz kapitola 7).

5. Metodologie výzkumu atraktivity oborů sociální práce pro studenty středních, vyšších odborných a vysokých škol

Tabulka č. 8 **Struktura respondentů z hlediska typu a zaměření střední školy, kterou absolvovali**

typ/zaměření školy	celý soubor respondentů		studenti VŠ		studenti VOŠ	
	počet	%	počet	%	počet	%
gymnázium	118	27,4	76	34,9	44	19,5
SOŠ/lyceum pedagogický obor	39	9,1	25	11,5	16	7,1
SOŠ/lyceum ekonomický obor	71	16,5	25	11,5	50	22,1
SOŠ/lyceum sociální obor	105	24,4	55	25,1	54	23,8
SOŠ/lyceum zdravotnický obor	25	5,8	12	5,5	14	6,2
SOŠ hotelnictví, turismus, cestovní ruch	23	5,4	5	2,3	18	8
jiné (zejm. přírodovědecké, technické, umělecké či zemědělské zaměření)	49	11,4	20	9,2	30	13,3
celkem	430	100	218*	100	226*	100

Poznámka: Součet počtu studentů VŠ a VOŠ je vyšší o 14, než je velikost celého souboru. Je to proto, že 14 respondentů uvedlo, že studuje VOŠ i VŠ zároveň.

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru Sociální práce na vybrané VŠ – výsledky obsahové analýzy

6.1 Konceptuální schéma kariérového rozhodování studentů 1. ročníku oboru sociální práce

Prostřednictvím otevřeného kódování jsme zachytili řadu dílčích prvků, které studenti dávali do souvislosti se svou motivací pro studium oboru sociální práce. Tyto dílčí prvky jsme metodou hledání podobností a rozdílů (viz kap. 5.1.2) seskupili do obecnějších kategorií či témat a obsah těchto kategorií jsme dále podrobněji členili podle společných subtémat, tato pak byla nazvána krátkými „kódy“, vystihujícími hlavní společné téma daných úryvků (viz obrázek č. 2, kde „kategorie“ jsou uvedeny v šestibokých buňkách a dílčí vybrané „kódy“ v obdélnících). Takto jsme získali konceptuální schéma, které zachycuje, jaká témata a faktory považují studenti za důležité reflektovat, když se mají zamýšlet nad svou iniciální a současnou motivací ke studiu oboru sociální práce (SP).

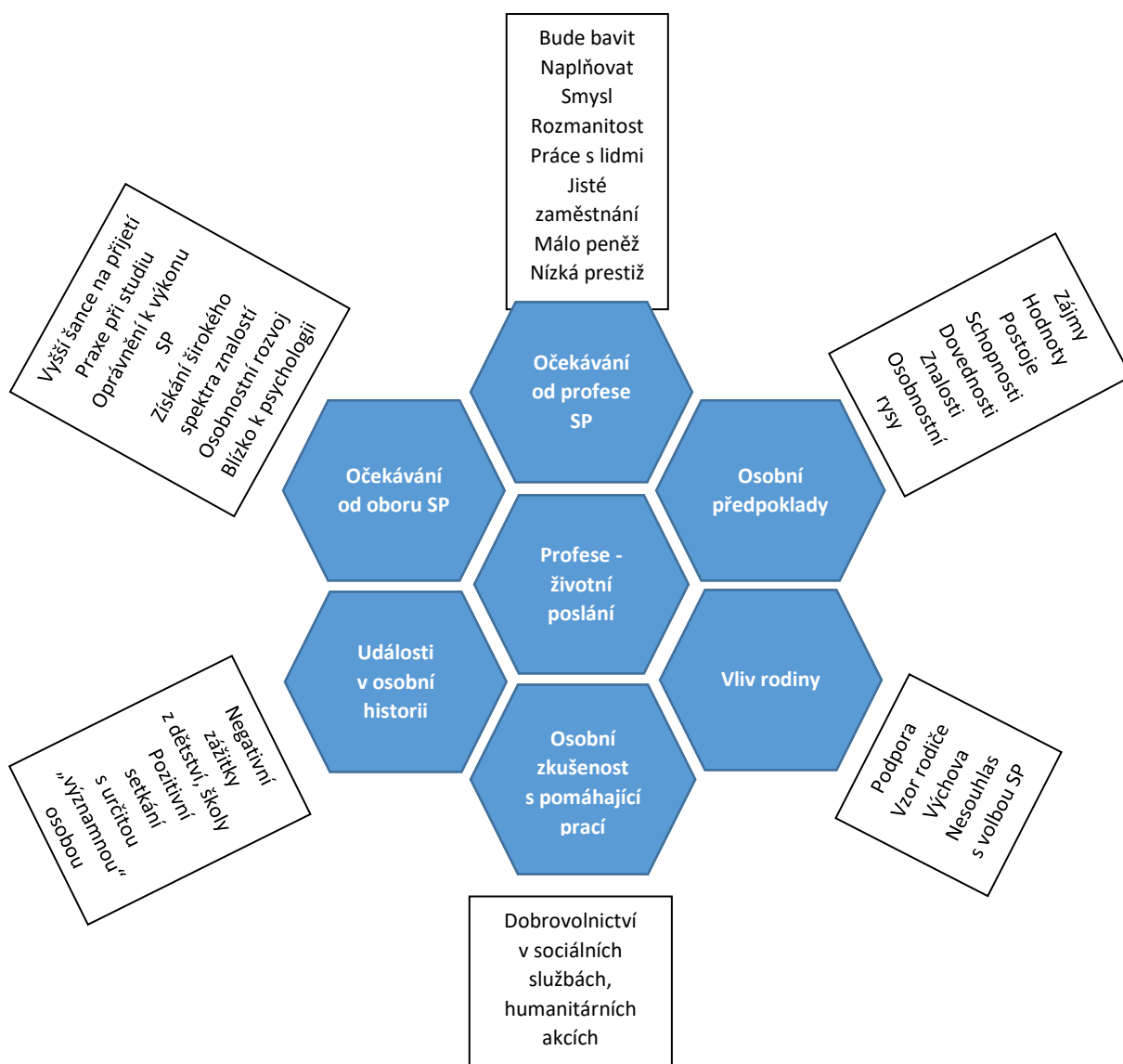
Kvalitativní obsahová analýza identifikovala těchto 7 hlavních kategorií, které studenti považují za významné v souvislosti se svou motivací pro studium oboru SP a potažmo pro výkon profese SP:

- **Očekávané charakteristiky profese sociální pracovník (pozitivní i negativní):** studenti uváděli, že je pro ně důležité, aby profese, k jejímuž výkonu se budou studiem připravovat, je na jedné straně bavila a přinášela jim uspokojení a na straně druhé, aby měla smysl a byla prospěšná. Studenti tedy vnímali svou budoucí profesi jako prostředek k dosažení specifických cílů, konkrétně **vnitřní uspokojení a práce ve veřejný prospěch**. Kromě těchto očekávání od profese SP zvažovali i klady a zápory z hlediska **uplatnění na trhu práce** (snadné uplatnění vs. nízké platy a nízká společenská prestiž). Studenti rovněž verbalizovali **rámcová očekávání vůči obsahu této profese** - práce s lidmi, činnosti orientované na pomoc lidem, rozmanitost činností a cílových skupin.
- **Kladné charakteristiky studia SP (obecně a na dané škole):** studenti prakticky nezmiňovali žádná záporná očekávání či hodnocení oboru SP. K těm aspektům studia, které ze svého hlediska hodnotili kladně, pak patřily zejména **podpora osobního rozvoje** (sebepoznání, nabytí znalostí z celé řady společenských věd, včetně psychologie), **příprava pro uplatnění v praxi** (velký podíl praxí při studiu, získání oprávnění pro legální výkon sociální práce, znalosti uplatnitelné i mimo profesi SP), **vyšší pravděpodobnost úspěchu při přijímacím řízení** v porovnání s některými příbuznými obory (zejm. psychologie).
- **Osobní předpoklady:** řada studentů zvažovala soulad zvláště mezi svými **zájmy**, ale i **hodnotami, postoji a osobnostními rysy** a část z nich i **schopnostmi** a **dovednostmi** a očekávanými nároky profese SP. Část z nich přitom tyto své charakteristiky prezentovala jako důvod pro podání přihlášky na obor SP, část jako zpětné ospravedlnění volby učiněné na základě jiného podnětu - např. dobrovolnická práce, zásadní setkání s určitým člověkem či jinou událostí v historii studenta, která ho dovedla k zájmu o obor, přičemž současně zjistil i soulad profese se svými osobními předpoklady.

- **Vliv rodinného prostředí/rodičů (podpůrný i odrazující):** část studentů rovněž zmiňovala určitý vliv výchovy, rodinného prostředí i samotných rodičů (jejich očekávání, případně rodiče jako vzory, pokud sami vykonávali nějakou pomáhající profesi). Vliv rodiny popisovali studenti jak ve smyslu podpory pro jejich rozhodnutí pro obor SP, tak ve smyslu odrazování od nelukrativního „pseudooboru“, se kterým se museli při svém kariérovém rozhodování vyrovnat.
- **Události v osobní historii studenta:** část studentů rovněž odkazovala na určité své, často **negativní, zážitky** z dětství, základní či střední školy, určité problémy u kamarádů, které byly pro ně samé impulzem pro zájem o pomoc druhým a o sociální práci. **Setkání s určitými „osobnostmi“** pak bylo studenty prezentováno jako „pozitivní“ stimul při jejich rozhodování o dalším studiu/profesi. Pokud student poukazoval na nějakou událost ze své osobní historie, obvykle byla studentem prezentována jako dominantní stimul pro zájem o obor sociální práce.
- **Osobní zkušenost s pomáhající prací:** řada studentů dále uváděla, že je k oboru SP přivedly jejich zkušenosti z dobrovolnické činnosti buď přímo v oblasti sociálních služeb, nebo humanitární práce. Tyto stimuly byly rovněž obvykle uváděny jako dominantní.
- **Profese jako životní poslání:** část studentů pak spojovala volbu svého povolání s naplněním svého životního poslání.

Výše uvedené kategorie představují souhrn za všechny analyzované seminární práce, neplatí tedy, že každý z těchto textů obsahoval všechny výše uvedené kategorie; k jejich zastoupení mezi studenty viz výsledky kvantitativní obsahové analýzy prezentované v následujících kapitolách.

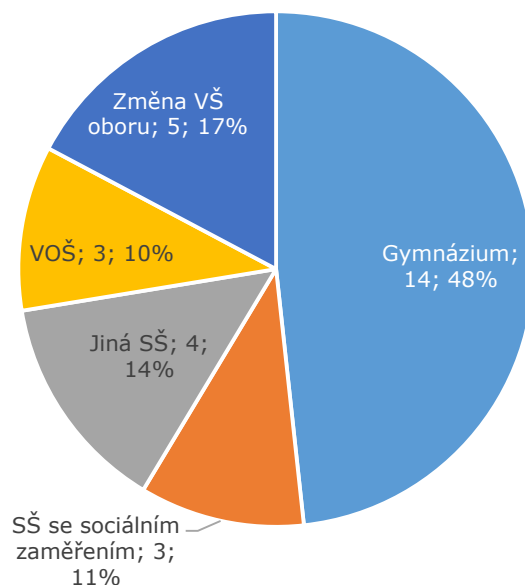
Obrázek č. 2 **Konceptuální schéma kariérového rozhodování studentů 1. ročníku oboru sociální práce**

6.2 Přejít do terciárního vzdělávání

Ve svých seminárních pracích se více než třetina studentů (29 osob) spontánně vyjadřovala k tomu, odkud se na obor SP hlásili. **Většina z nich (72 %) začala obor SP studovat hned po ukončení střední školy**, ostatní přecházeli buď z VOŠ nebo měnili obor v rámci VŠ studia (viz graf č. 18). Mezi čerstvými absolventy středních škol pak **dominovali absolventi gymnázií (67 %)**.

Graf č. 18 **Odkud se studenti oboru SP na tento obor hlásili** (N=29)

6.3 Význam oboru SP pro studenty v době podávání přihlášek ke studiu a po 1. roce studia

Většina studentů (82 %) se ve své seminární práci na téma „motivace ke studiu SP“ (viz kap. 1) vracela ve vzpomínkách k době, kdy podávali přihlášky ke studiu na obor SP.

Při kvalitativní analýze se vynořily 3 skupiny studentů. První skupina uváděla jako základní důvod pro podání přihlášky na obor sociální práce **dlouhodobý zájem** právě o obor sociální práce, případně o „pomáhání druhým lidem“ právě prostřednictvím sociální práce.

Již delší dobu mě obor sociální práce jako takový zajímá. Hned po základní škole jsem nastoupila na střední školu, kde jsem vystudovala, obor sociálněsprávní činnost. (1)

Již od útlého věku jsem cítila, že pomáhat jiným lidem, ať už přátelům či náhodným cizincům, mě jakýmsi způsobem naplňuje. (23)

Bylo to pravděpodobně už asi na základní škole, kdy jsem si uvědomil, že chci svou kariéru zasvětit nějaké pomáhající profesi. (37)

Druhá skupina vnímala obor sociální práce jako **„doplňkový“ obor**, k „hlavnímu“ oboru, který však v danou chvíli nebylo možné studovat v rámci pouze jednooborového studia. Jak ukazuje poslední z níže uvedených citátů, povinně dvouoborové studium může být z hlediska zájmu o studium sociální práce spíše výhodou, protože tak se s oborem blíže seznámí i studenti, kteří sice preferují sociální vědy a případně i mají sklon k pomáhajícím profesím, ale o obor SP se dosud nezajímali, nebo je odrazovala jeho nízká společenská prestiž a neadekvátní platové ohodnocení (viz dále).

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

I tak se mi ale zdálo dobré studovat sociální práci, protože se mi zdála být dobře propojitelná s psychologií. Když jsem se tedy hlásila na VŠ, měla jsem v plánu studovat psychologii a sociální práce byla pro mě vedlejší, nebo lépe řečeno doplňující obor. (25)

Po složité cestě jsem se dostala až k oboru environmentální studia, pro který jsem se nadchla. Ten je ale povinně dvouoborový. (34)

Původně jsem jen hledala druhý obor k mediálním studiím a žurnalistice. (35)

Zpočátku bylo studium sociální práce především doplňujícím oborem pro studium psychologie. (...) díky přímému kontaktu s klienty, který zažívám během praxe, se stal mým preferovaným oborem. (72)

Třetí skupina studentů pak v době podávání přihlášek vnímala obor sociální práce jako „pojistku“ či „**záchranný obor**“, pokud by nebyli úspěšní při přijímacím řízení na jejich hlavním oboru zájmu.

Minulý rok touto dobou jsem věděla jen jediné – že chci pomáhat lidem. (...) Nikdy mě ale nenapadlo snažit se tohoto cíle dosáhnout skrze profesi sociální práce. (...) jsem si dala sociální práci jen jako záchranu. (8)

Sice tomu nebylo vždy tak, že by sociální práce byla mým vysněným oborem, ale této myšlenky jsem nabyla po nezdaru s přijetím na psychologii a následným hledáním nějaké studijní alternativy. (18)

Zde jsem si dávala přihlášku na psychologii, ale věděla jsem, že nemám velkou šanci se tam dostat. Proto jsem hledala i jiný obor s tím spojený. (40)

Studium sociální práce jsem si původně vybral jako záložní plán, náhradu za studium oboru psychologie. (41)

Důvodem toho, že jsem si jako „záložní plán“ vybrala právě sociální práci, bylo také to, že je s tímto oborem možnost si po studiu udělat psychoterapeutický výcvik (...) na psychologii jsem se bohužel nedostala. (50)

Nejvíce jsem si přála studovat psychologii, kde jsem bohužel neměla dost vysoký percentil pro přijetí. Teď zpětně jsem tomu ráda, jelikož sociální práce mě začala velmi naplňovat. (62)

Jak ukazují výsledky kvantitativní analýzy uvedené v grafu č. 19, **pro téměř polovinu studentů oboru SP (45,3 %) nebyl tento obor v době podávání přihlášek ke studiu jejich „vysněným oborem“**. Přihlášku na tento obor dávali buď proto, že hledali nějaký doplňkový obor k oboru „vysněnému“ (26,6 %), který však nebylo možné studovat v té době jednooborově. Nebo proto, že se o oboru SP domnívali, že zde mají větší šanci uspět u přijímacího řízení než na oboru první volby (18,8 %), kterým byl často obor psychologie s pověstí relativně nízké míry úspěšnosti uchazečů o studium.¹³

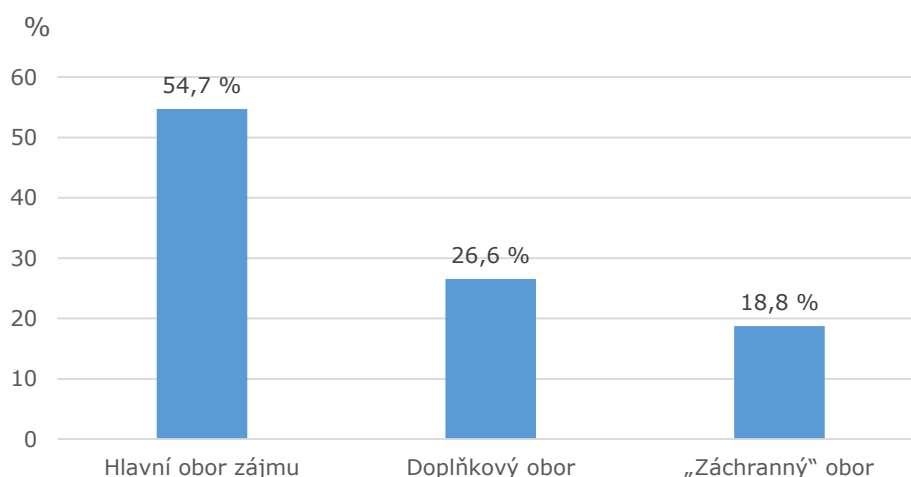
Z vyjádření studentů v jejich seminární práci se jeví, že **přibližně 1/3 z nich považuje psychologii a sociální práci za obory velmi blízké** – 20 % ze všech studentů v našem souboru uvedlo, že se neúspěšně pokoušeli o přijetí na obor psychologie a na obor sociální práce nastoupili jako na přijatelnou alternativu; a dále 15 % studentů v souboru uvádělo, že sociální práci studuje v kombinaci s oborem

¹³ Nízké šance na přijetí na obor psychologie dokládají i analýzy NÚVu. V roce 2013/14 byla úspěšnost při přijímacím řízení na obory v oblasti psychologie pouze 9,9 %, na obory z oblasti sociálních věd 47,5 % (Kuchař, Vojtěch, Kleňha, 2014). V roce 2017/18 se šance na přijetí na psychologii zlepšily jen mírně – úspěšnost byla 13,8 %, přičemž úspěšnost při přijímacím řízení na obory z oblasti sociálních věd byla 55,3 % (Vojtěch, Kleňha 2018).

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

psychologie. Dodejme, že část studentů v tomto kontextu oceňovala možnost absolvovat během studia oboru SP psychoterapeutický výcvik, který jak očekávají, jim umožní po jeho završení působit jako terapeuti.

Graf č. 19 **Význam oboru SP v době přihlášení** (N=64)

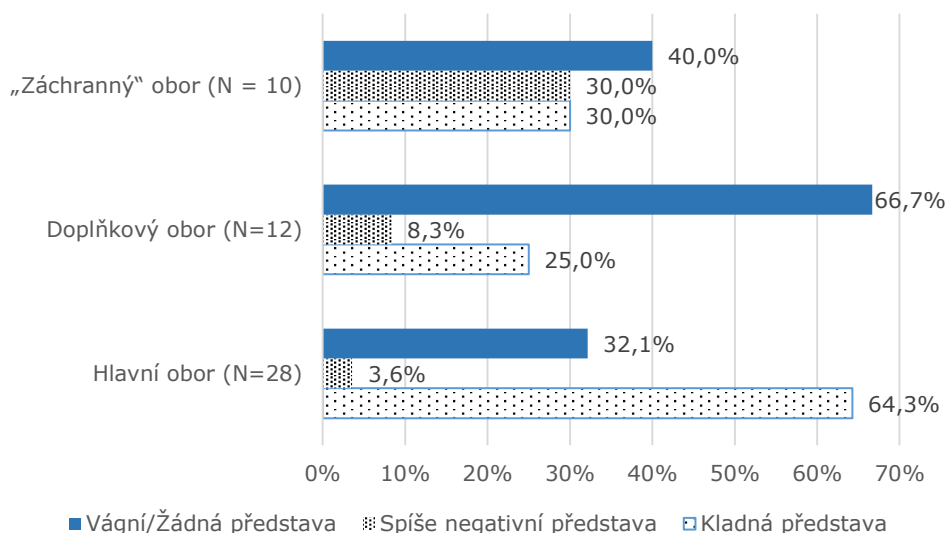
Co se týče informovanosti studentů o oboru SP v době, kdy podávali přihlášky ke studiu, celkem 47,5 % (tj. 28 studentů) jich uvádělo, že měli určité povědomí o obsahu oboru SP a tyto informace konvenovaly s jejich preferencemi ohledně studia na VŠ, takže je vnímali kladně. Naopak, spíše záporná očekávání od studia oboru SP mělo v době podávání přihlášek 5 studentů (tj. 8,5 %) a **44 %** (tj. 26 studentů) **mělo o oboru, na který se hlásí jen vágní či žádnou představu**. Poněkud překvapivě mezi studenty, kteří se v době podávání přihlášek příliš nevěnovali získávání informací o oboru SP, byli i ti, pro které byl obor SP jejich hlavním oborem (viz graf č. 20). Dle výsledků analýz se míra informovanosti studentů v rámci jednotlivých kohort nelišila. Jeví se tak, že ve sledovaných letech nebyla veřejná prezentace oboru SP na dané VŠ natolik silná, aby účinně zasáhla všechny studenty, kteří o studium sociální práce měli vážný zájem, natož aby zasáhla ty, kteří tento obor volili spíše z nouze (viz graf č. 3). Na druhou stranu, 92 % (tj. 24) z **těch, kteří měli o oboru SP při podávání přihlášek ke studiu jen vágní či žádnou představu, uvedlo, že po roce studia již mají představu o oboru SP poměrně přesnou a obor hodnotí kladně**.

Na začátku studia jsem upřímně ani nevěděla, co mě čeká. (...) v průběhu semestru jsem zjistila, že je to vlastně práce velmi různorodá a právě to se mně na ní zalíbilo. (3)

Na začátku prvního semestru jsem se moc neorientovala v práci sociálního pracovníka, věděla jsem jenom o existenci OSPODu. Nedokázala jsem ani pořádně říct co je náplní jeho práce. (...) zjistila jsem, že sociální pracovník pracuje s různými cílovými skupinami a také spolupracuje s jinými odborníky v rámci víceoborové sítě. To mne motivuje ještě více – nemám totiž ráda stereotyp. (5)

Po začátku prvního semestru jsem zjistila, že jsem do té doby o sociální práci skoro nic nevěděla. (...) sociální pracovník musí umět a znát hodně věcí, být schopný a umět pohotově reagovat. Tím pádem je i studium sociální práce hodně pestré. Líbí se mi, že mám možnost nahlédnout do oborů, jako je psychologie nebo právo a zároveň poznat, jaké vlastní metody a přístupy má sociální práce. Na studiu sociální práce velmi kladně hodnotím poměrně blízké sejetí s praxí. (24)

Graf č. 20 **Představy studentů o oboru SP v době podávání přihlášek ke studiu dle významu, jaký oboru SP přikládali (N=50)**

6.4 Skutečnosti zvažované studenty oboru SP při jejich kariérovém rozhodování

6.4.1 Životní poslání

Ze statistické analýzy vyplynulo, že **k oboru sociální práce inklinují osobnosti, pro které je důležité téma „životního poslání“ a úsilí o rozvoj/naplnění dlouhodobých osobních sklonů.** Usuzujeme tak ze skutečnosti, že **60,3 %** (tj. 47 osob) studentů při vysvětlování **své motivace ke studiu oboru SP uvádělo, že „od dětství“, „vždy“ a podobně, tíhlo k pomoci lidem/zájmu o druhé apod.,** nicméně část z nich původně uvažovala spíše o studiu psychologie.

Vždy jsem chtěla, aby, to, co budu někdy v budoucnu dělat, souviselo s lidmi. (2)

Věděla jsem jenom to, že chci v budoucnu patřit do škatulky pomáhajících profesí. Bylo mi to vždycky blízké. (3)

Ano, považuji pomoc lidem za jakési své osobní poslání. (4)

Již od základní školy jsem věděla, (...) že se chci věnovat nějaké pomáhající profesi. (5)

Poměrně těžko se kamarádům a známým vysvětluje, že svou práci děláte proto, že ji vnímáte jako poslání. (15)

Myslím, že každý člověk podvědomě tuší, jakému povolání by se chtěl věnovat a jakému spíš nikoliv. (28)

Z nějakého pro mě záhadného důvodu, který nedokážu jinak lépe vysvětlit, jsem k oblasti, kde by se pomáhalo lidem, vždy tíhla, a to se považuji za člověka ne příliš společenského a vesměs nesmělého a stydlivého, avšak velmi empatického. (...) „pro tuto profesi jsem se prostě narodila“. (60)

Mezi těmi studenty, kteří prezentovali obor SP jako svou hlavní volbu (viz graf č. 19) pak těchto studentů, kteří volbu oboru SP vnímali jako vyústění svých dlouhodobých sklonů, bylo dokonce 88,6 %.

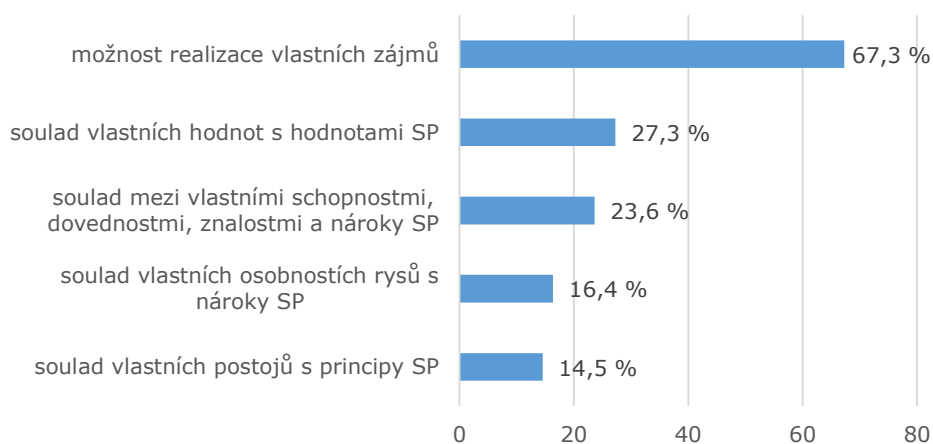
6.4.2 Osobní předpoklady

Prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy jsme zjistili, že část **studentů při svém rozhodování o volbě oboru SP zvažovala i své osobní předpoklady. Konkrétně se jednalo o následující typy osobních předpokladů:** osobnostní rysy, zájmy, postoje, hodnoty, schopnosti, dovednosti, znalosti.

Kvantitativní obsahová analýza pak ukázala, že **alespoň některé z uvedených typů osobních předpokladů zvažovalo** při svém rozhodování o dalším studiu celkem **70,5 % (tj. 55) studentů.**

Studenti přitom obvykle ve svých seminárních pracích popisovali to, že se snažili odhadnout **bud' soulad** mezi jejich osobními předpoklady a tím, jakou představu o oboru SP a jeho nárocích v době podávání přihlášek ke studiu měli, **nebo** pravděpodobnost, že tyto své osobní předpoklady budou moci rámci oboru/profese SP **uplatnit či rozvinout** (viz dále uvedené citáty).

Graf č. 21 **Zvažování souladu vlastních osobnostních rysů s charakteristikami a nároky oboru/profese SP (N=55)**

Jak je patrné z grafu č. 21, **„možnost realizovat vlastní ZÁJMY¹⁴“** skrze obor/profesi SP je nejčastěji uváděným motivačním faktorem pro volbu studia tohoto oboru. Pokud studenti více specifikovali tyto zájmy, pak uváděli zájem **„pomáhat lidem (řešit jejich potíže)“ – 34,6 %**, nebo **„pracovat s lidmi“ – 5,1 %**, nebo obojí – 7,7 %.

¹⁴ Nakonečný (1997: 126) definuje zájem „jako činnost, na niž je člověk ochoten vynakládat úsilí, peníze a čas.“ Mezi zájmy, které jsme identifikovali v rámci obsahové analýzy, pak převládaly zájmy orientované na „práci s lidmi“ a „pomoc druhým“. Tyto zájmy zahrnuje Guilford (1954, dle Nakonečný 1997: 134) pod kategorií „zájem o osobní přispění“.

„Práce s lidmi“

Už delší dobu vím, že bych chtěla pracovat s lidmi a pomáhat jim a že jiný druh práce by mi asi nepřinášel plné uspokojení. (36)

Mou motivací je fakt, že ráda pracuji s lidmi. (39)

Při zvažování oboru (...) jsem vycházela především ze svého zájmu o práci s lidmi. (55)

„Pomáhat lidem“ (často jako ve smyslu seberealizace¹⁵ skrze pomoc druhým lidem, dělat něco užitečného, co člověka naplňuje)

Naplňovalo mně pomáhat lidem okolo mě, ať už šlo o něco méně či více důležitého, vždy jsem ze sebe měla dobrý pocit a věděla jsem, že se v tomto duchu bude ubírat i výběr mé vysoké školy. (5)

Vím, že právě s vystudovanou vysokou školou budu moci svoji budoucí profesi dělat více kvalifikovaně a doufám, že díky tomu budu mít i více a lepších příležitostí, jak se zapojit do pomoci potřebným – právě to je pro mě nejvíce motivující. (10)

Chtěla jsem a vždy budu chtít pomáhat a být na světě nějak potřebná, užitečná. Chci po sobě zanechat něco pěkného, a to pomoc potřebným bezesporu je. (18)

Neustále jsem přemýšlela, v jakém oboru bych byla nejspokojenější a taky bych si tam plnila mou potřebu pomáhat ostatním. (...) Tato profese mi dokáže splnit mé potřeby. (29)

K sociální práci mne přivedla, jako asi většinu studentů, snaha pomáhat druhým. (43)

Motivuje mě představa, že já budu tím člověkem, který může těmto lidem pomoci, ukázat jim cestu, jak se ze své problémové situace dostat. (63)

Pro obor sociální práce jsem se rozhodla z důvodu, protože chci pomáhat lidem, kteří moji pomoc potřebují. (68)

Na tuto otázku odpovídám stejně jako většina lidí – chci pomáhat lidem (a nemám rád matematiku).¹⁶ (69)

Na sociální práci mě přitahují jedinečné životní příběhy lidí a zároveň moje příležitost do nich, nejlépe pozitivně, zasáhnout. (55)

Soulad vlastních HODNOT¹⁷ s hodnotami oboru či profese sociální práce zvažovalo 27,3 % studentů. Mezi hodnotami, které uváděli, se objevovala opět „pomoc druhým lidem v nouzi“, solidarita s lidmi na okraji společnosti, ale i křesťanské hodnoty.

Začlenění znevýhodněných do společnosti bylo prvním impulzem, který mě k myšlenkám na studium sociální práce vedl. (12)

Velkou úlohu zohrala aj potřeba nasledovať vlastné hodnoty a ideály. (47)

¹⁵ Seberalizace je dle Hartla a Hartlové (2010: 515) chápána „jako rozvoj a zároveň plné využívání vloh jedince“.

¹⁶ Ač tato citace navozuje dojem, že jde o úryvek z rozhovoru, jedná se stejně jako u ostatních citací v 6. kapitole o úryvek ze seminární práce.

¹⁷ Hodnota je dle Nakonečného (1997: 118) to, co má pro člověka osobní pozitivní význam.

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

Pocházím z hluboce věřící katolické rodiny, což myslím dost ovlivnilo mou výchovu, a tedy i postoj k druhým lidem. (52)

Hlavná motivácia pomoci ľuďom je však myslím si základ, bez takéhoto presvedčenia by málokto sociálny pracovník dokázal svoju činnosť vykonávať dobre. (56)

Dalším důvodem je také to, že jsem křesťan a pomoc druhým je jednou z podstat křesťanství. (69)

Přiměřenost **svých SCHOPNOSTÍ, DOVEDNOSTÍ a dosud nabytých ZNALOSTÍ** dle svých vyjádření v seminárních pracích bralo při rozhodování o studijním oboru v úvahu **23,6 % studentů**. Studenti přitom postupovali jak pozitivně - tedy zamýšleli se nad svými silnými stránkami a ty chtěli v dalším studiu uplatnit, tak negativně - vylučovací metodou zaměřenou primárně na zhodnocení, kterými schopnostmi nedisponují, vyloučili část oborů, o kterých původně možná uvažovali, a vyšel jim obor SP.

Když jsem se ještě na střední škole rozhodovala, kam vlastně budu chtít jít dále studovat, měla jsem jasnou vizi toho, že medicína pro mne určitě není, (...) K technickým oborům jsem také zrovna blízko neměla (...) I přes to všechno jsem měla neustále nutkání pomáhat druhým. (29)

Mojí druhou veľkou motiváci, proč jsem se rozhodla jít tento obor studovat, je můj skautský oddíl. Působím zde jako vedoucí, takže veškerý volný čas trávím s dětmi, ale spoustu času i komunikací s rodiči. Říkala jsem si, že ty dovednosti a znalosti ze skautu bych mohla někde uplatnit i v budoucnosti a myslím, že obor sociální práce je pro to ideální. (53)

Věděla jsem, že jsem humanitně zaměřená, ale nemohla jsem si vybrat konkrétní obor. (62)

Za moji nynější volbou stojí mimo jiné má nešikovnost v matematice a účetnictví a následné přeorientování na jiný obor. (67)

Protože mi dávat rady šlo vždycky dobře, tak jsem nabyla dojmu, že mi to jde, a v sociální práci mi náznakově připadá, že se můžu takto realizovat. (71)

Část studentů se dále zamýšlela nad svými **OSOBNOSTNÍMI RYSY** a jejich souladem s profesí sociálního pracovníka (**16,4 %**).

Věděla jsem ale, že moje osobnost, mé vlastnosti, jsou vhodné pro práci s lidmi a věděla jsem, že je to něco, co mě bude naplňovat. (2)

Celkově se mi zdá, že mám v povaze určitý soucit s lidmi, kteří mají nějaké problémy, a empatii, což by mě k takovéto práci mohlo uschopňovat. (36)

Byl jsem vždy velmi společenský člověk, který rád pomáhá druhým. (37)

Je to jedna z mála oblastí, kde se uplatní to, že jsem schopný vycházet se skutečně rozdílnými lidmi. (43)

V neposlední řadě se při volbě oboru terciárního vzdělávání **14,5 %** studentů zajímalo o to, zda obor je nebo není v souladu s jejich určitými **POSTOJI**¹⁸; typicky opět postoji ke znevýhodněným lidem, ke společnosti, k vlastnímu životu.

¹⁸ Postoj je „hodnotící vztah vyjádřený sklonem ustáleným způsobem reagovat na předměty, osoby, situace a na sebe sama“ (Hartl, Hartlová, 2010: 431). Postoje většinou vychází z hodnotové soustavy člověka (Hayesová, 1998).

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

Sociální práce mě velmi baví, protože se týká pomáhání druhým, a k čemu jinému existuje naše postmoderní společnost než ke společné výrobě, směně spotřebě a vzájemné pomoci. (41)

Vždycky se snažím pomáhat lidem, kteří se ocitli v nějaké nepříznivé situaci, protože si myslím, že bez této všímavosti a lidskosti se nedá žádná společnost posouvat dál. (44)

Společnost nefunguje zas tak dobře ako by mohla, a je na nás všech aby sme podnecovali v sebe a v iných snahu o transformaci. (48)

Zastávám názor, že člověk mění svět tím, že se snaží v první řadě změnit sám sebe k lepšímu, a potom se snaží pomoci lidem okolo sebe. A to se velmi týká sociální práce. (52)

Velkou roli při rozhodování o výběru oboru u mě hrála také nespokojenost se současným stavem společnosti. Měla jsem, a stále mám, pocit, že je nutné nějakým způsobem zasáhnout nebo se aspoň pokusit o změnu k lepšímu. (66)

6.4.3 Charakteristiky oboru a profese SP

Rovněž celkem **70,5 % (tj. 55) studentů zvažovalo** při přihlašování na obor SP, z jejich hlediska, žádoucí (73 % z nich) a nežádoucí (25 % z nich) **charakteristiky profese SP**, případně z jejich hlediska kladné stránky **oboru SP** (31 % z nich).¹⁹

Výsledky jednoznačně ukazují, že většina studentů terciární vzdělávání nechápe „pouze“ jako vzdělávání *per se*, ale jako přípravu na budoucí povolání. Při svém rozhodování o studijním oboru tedy většina studentů **zvažovala více to, zda je pro ně atraktivní profese SP, a výrazně méně, zda je pro ně atraktivní studium SP.**

S PROFESÍ sociální práce pak studenti spojovali především tato Kladná očekávání:

- že je bude **bavit**
...aby mě to bavilo. (9)
- že jako sociální pracovníci budou **užiteční či prospěšní společnosti/lidem**
...chci být tímto způsobem užitečná společností. (1)
...dělám něco opravdu potřebného a užitečného. (63)
...abych přispěl byť jen svým nepatrným dílem k tomu, aby svět byl o něco lepší místo. (37)
...aby za mnou případně zůstalo něco dobrého. (19)
- že je tato práce bude **naplňovat/přinášet jim uspokojení/seberealizaci:**
...aby mě to naplňovalo (76)
Věřím, že je to využití příležitostí, které mám, k pomoci lidem v těžkých životních situacích, což mě může naplňovat. (61)
Pomáhat někomu a vidět, že tato pomoc má nějaký smysl, mě naplňuje krásným pocitem a radostí. (63)

¹⁹ Pouze 7 studentů (tj. 9 %) nezmiňovalo při úvahách o svých motivacích ke studiu SP charakteristiky profese či studia SP ani výše zmíněné osobnostní předpoklady.

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

...uvědomil jsem si, jak může být cesta pomáhající profese přínosná a že mi navzdory nesnázím, kterými je protkána, přináší radost. (23)

Neustále jsem přemýšlela, v jakém oboru bych byla nejspokojenější a taky bych si tam plnila mou potřebu pomáhat ostatním. (...)Tato profese mi dokáže splnit mé potřeby. (29)

- že ji budou prožívat jako něco **smysluplného**:

Věděla jsem, že chci dělat něco, o čem budu vědět, že má smysl. Můj cíl v podobě pomáhající profese byl už tedy jasný. (13)

Sociální práci vnímám jako oblast, ve které bych se mohla smysluplně realizovat. Tato seberealizace je pro mě důležitá tím spíš, že by mohla být prospěšná i pro někoho jiného, kdo se ve svém životě potýká s problémy. (55)

...smysluplnost tohoto povolání, kterou přináší právě to, že mohu někomu pomoci změnit jeho život k lepšímu. (73)

Při výkonu povolání musím vědět, že moje práce má nějaký význam a k něčemu směřuje. (16)

- že bude zahrnovat **práci s lidmi** (viz výše)
- že bude zahrnovat **pestrost činností** a variabilitu v zaměření (např. z hlediska cílové skupiny), a tedy bude sociálnímu pracovníkovi přinášet **širokou škálu uplatnění**:

...jsem se rozhodla právě pro sociální práci, která má široké rozpětí a student si může v tomto oboru poměrně hodně vybírat, kam chce směřovat své budoucí zaměření. (24)

Lákal mě fakt, že cílových skupin, na které se sociální pracovník může zaměřit, je velké množství, že je to práce, kde člověk nesmí vidět svět černobíle, práce, která je pestrá. (27)

Dalším faktorem, který mě motivuje ve studiu tohoto oboru, je široká škála uplatnění. (40)

Také se mi líbí, že uplatnění v sociální práci je velmi široké. (63)

kdy je mi nabízeno široké pole působnosti, a tak sice mohu pracovat třeba 30 let v jednom a tom samém oboru, ale ne na jedné pracovní pozici s jednou cílovou skupinou, díky čemuž se vytrácí rizika výskytu stereotypu. (73)

- **snadné nalezení zaměstnání v oboru**:

Nu a nesmíme zapomenout na více praktickou část mé motivace ke studiu sociální práce, totiž velkou šanci na uplatnění coby čerstvý absolvent, což není u jiných oborů tak běžné. (43)

Fakt, že sociálních pracovníků je spíše nedostatek a neustále různé organizace shání sociální pracovníky. Takže se pravděpodobně nemusím obávat toho, že bych jako absolventka školy nesehnala práci. (40)

Já se pořád držela oblasti předškolní pedagogiky či psychologie. Když jsem se však probírala různými prospekty o [této VŠ] a narazila na sociální práci, zdála se mi pro dnešní dobu perspektivnější. (60)

Myslím si, že v sociální práci je hodně možností se uplatnit. Vidím v ní tedy i určitou jistotu v nalezení práce. (63)

Část studentů dále byla toho přesvědčení, že sociální práce je velmi **blízká psychologii**, a toto, vzhledem ke svému zájmu o psychologii, hodnotili při svém výběru

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

oborů jako klad. V neposlední řadě většina respondentů se „sklonem pomáhat druhým“ kladně hodnotila to, že sociální práce patří mezi „**pomáhající profese**“.

Mezi **NEŽÁDOUCÍMI CHARAKTERISTIKAMI PROFESY** SP pak studenti typicky uváděli **nízké platové ohodnocení** a **malou společenskou prestiž** sociálních pracovníků.

Nízké platové ohodnocení:

Chtěla bych zmínit i méně příjemné okolnosti tohoto oboru. Jak jsem už měla čest poznat, práce v sociálních službách není příliš dobře placena. (30)

Ano, považuji pomoc lidem za jakési své osobní poslání. ALE TY PENÍZE. (4)

Je mi ale líto, a to je asi jediná věc, kvůli které jsem nad výběrem oboru pochyboval, že sociální pracovníci nebývají za svou činnost dostatečně, svěřenou důvěrou ale hlavně finančně, odměněni. (15)

Nízká společenská prestiž

Vědomí, že sociální práce je i v dnešní době pojmána jako „lůza“ mezi pomáhajícími profesemi, nízké platy i to, že veřejnost sociálního pracovníka vlastně vůbec nepojímá jako odborníka ve své profesi, byly faktory, které na začátku studia působily spolu s nepříliš pozitivními reakcemi okolí velmi demotivačně. (8)

Občas jsem se však setkávala s negativními názory, kdy jsem slýchala, že sociální práce je něco, co mohu dělat i bez vysokoškolského vzdělání. (10)

Poslední dobou čím dál častěji slýchám od svých přátel, že studium sociální práce na vysoké škole je naprosto zbytečné promarnění let a potencionálu pro doživotní podplacenou profesi. Někteří sociální práci nazývají pseudooborem. (20)

Mám pocit, že je celkově ve společnosti o sociální práci malé povědomí a je ještě často zahalena předsudky a jistým opovržením, aspoň já to takto vnímám. (24)

Lidé tento obor velmi odsuzují i díky nízkým platům, jež dostávají sociální pracovníci za těžkou práci. (32)

Po gymnáziu jsem si podávala přihlášku i na studium do Olomouce na humanitární práci, ale lidi mě odrazovali, že to nemá perspektivu a já se nakonec dala na novinářinu a gendera. (46)

Jak je uvedeno v grafu č. 22, přibližně pětina studentů při rozhodování o své další vzdělávací dráze zvažovala i z jejich pohledu **ŽÁDOUCÍ CHARAKTERISTIKY OBORU SP**. Mezi tyto charakteristiky **patřilo zejména:**

- velký podíl praxe při studiu:

Hlavní motivací pro studium sociální práce u mě představovala možnost praxe. (65)

Další věc, která pro mě byla při výběru rozhodující, bylo zaměření na praxi. (34)

Dalším velmi důležitým důvodem mé volby tohoto oboru je možnost praxí, které jsou při následném vstupu na pracovní trh velmi důležité. (70)

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

- skutečnost, že **absolvování oboru SP je nezbytnou podmínkou pro výkon profese SP:**

A to je získání titulu. Získání titulu ve smyslu získat oprávnění vykonávat nějakou práci/profesi a získat díky tomu uplatnění. (40)

- skutečnost, že obor SP **zahrnuje a propojuje znalosti z velké škály společenských věd:**

Věděla jsem pouze to, že je to obor, který je velice široký, že zahrnuje mnou oblíbenou psychologii i právo. (26)

Líbila se mi u něj i struktura předmětů, které sahají od práva až po sociologii, tedy mají průřez humanitně orientovanými vědami, které mě baví. (38)

Na sociální práci padla volba jako na obor kombinující psychologii, právo, sociologii a dávající i něco navíc. (61)

Motivací pro mě je stát se vzdělaným člověkem, který disponuje širokým rozsahem vědomostí. A sociálního pracovníka, jehož praxe propojuje poznatky z mnoha vědních oborů, např. biologie, psychologie, sociologie, politologie, ekonomiky a sociální politiky, za takového člověka rozhodně považuji. (57)

- možnost prohloubení **sebepoznání** během studia:

V oboru jsem viděla a dosud vidím příležitost, jak se toho hodně naučit a to nejen pro samotný výkon profese, ale i pro život obecně. (27)

Berím toto štúdium ako možnosť v zdokonalení samej seba a v porozumení zložitosti človeka v celej jej kráse. (48)

... je pro mě důležitý přínos této práce pro mě samotnou. Mám pocit, že cokoli se nyní v rámci studia učím, mohu využít i ve svých každodenních interakcích, obohatit tím sama sebe. (57)

- obor SP poskytuje **poznatky uplatnitelné i mimo SP:**

Myslím, že poznatky nabyté zde mohu uplatnit jak ve svém životě, tak v praxi. (32)

Nie je to pre mňa iba o povolání sociálneho pracovníka, ale aj o iných situáciách, kedy mi vlastne štúdium sociálnej práce môže byť oporou. Verím napríklad, že sociálni pracovníci majú skvelý potenciál byť i dobrými rodičmi, priateľmi, manželmi a manželkami. (47)

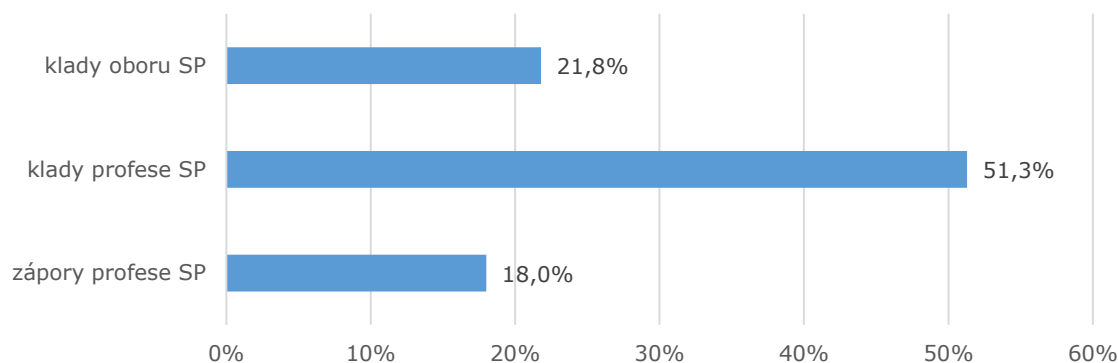
Líbí se mi také velká praktičnost, rozsah a využitelnost v mnoha oblastech lidského života. (56)

- **blízkost oboru SP k psychologii, možnost psychoterapeutického výcviku:**

Na vysoké škole jsem zjistila, že sociální práce se s psychologií a psychoterapií pojí mnohem více, než jsem si do té doby představovala a navíc, že i jako vystudovaná sociální pracovnice mohu díky psychoterapeutickému výcviku pracovat jako psychoterapeutka, což je směr, kterým bych se pravděpodobně chtěla v budoucnu vydat. (51)

Důvodem toho, že jsem si jako „záložní plán“ vybrala právě sociální práci, bylo také to, že je s tímto oborem možnost si po studiu udělat psychoterapeutický výcvik (...) na psychologii jsem se bohužel opravdu nedostala. (50)

Graf č. 22 **Podíl studentů, kteří při kariérovém rozhodování reflektovali charakteristiky oboru/profese SP (N = 78)**

6.5 Význam rodiny a událostí v osobní historii při rozhodování o volbě oboru

O nějakém významu RODINY ČI RODIČŮ při jejich rozhodování o volbě oboru SP psalo ve svých seminárních pracích 20,5 % (tj. 16) studentů (viz graf č. 23). Čtyři studenti hovořili o tom, že je rodiče v jejich volbě podporovali, tři naopak o tom, že je od této volby zrazovali, a to kvůli negativnímu obrazu o profesi SP (nízký sociální status, nízké platové ohodnocení). Dále 5 studentů mělo některého z rodičů aktivně činného v oblasti sociální práce a toto zmiňovali jako důležitý faktor při jejich rozhodování, a to ve smyslu hlubšího pozitivního obeznámení se s profesí sociálního pracovníka. V neposlední řadě 3 studenti poukazovali na svou výchovu v rodině, která v nich rozvíjela zájmy a hodnoty které ladí s cíli a hodnotami sociální práce.

Ve svém zájmu o tuto cílovou skupinu jsem ale zčásti ovlivněna i názory svých příbuzných, kteří mě v tom podporují a rádi by mě při takové práci „viděli“. (36)

Moji rodiče jsou hrozně pyšní, že studuji žurnalistiku a ví, že to dlouho byl můj sen. Obor sociální práce vnímali trochu jinak. Nedokázali si představit dobré uplatnění a také zpochybňovali moji rychlou volbu. (38)

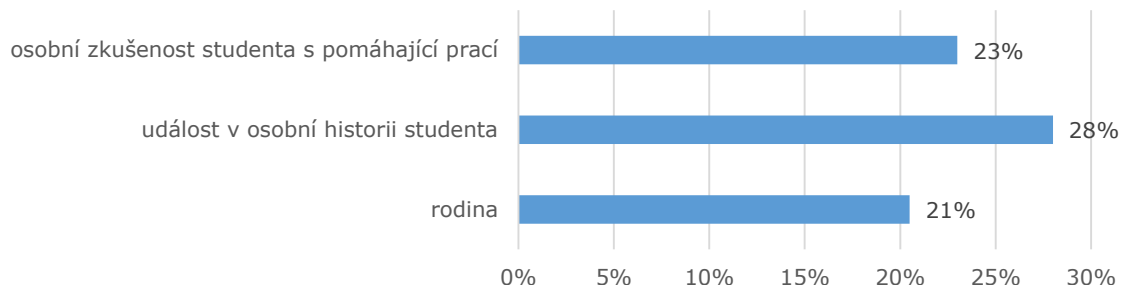
Nejzásadnější faktor byl nástup mámy do organizace, která se věnuje pěstounským rodinám. Čím jsem byla starší, tím více se mnou probírala její pracovní náplň. (...) To mi pomohlo udělat si reálnou představu. (45)

Také se na mé motivaci k sociální práci podílela výchova a rodina, jelikož jeden z mých rodičů vykonává také tuto práci a vždy jsem ho za to obdivovala. (75)

Jsem nejstarší dítě v rodině a myslím, že se ode mě vždy trochu očekávalo, že budu ta rozumná, ta hodná, která vždy pomůže doma, postará se o mladší sourozence a tak podobně. Je pravda, že mi to vlastně asi nikdy příliš nevadilo a byla jsem ráda, když mi byla svěřena odpovědnost. A když jsem mohla někomu pomoci. (52)

Nevím, čím to je, možná tím, v jaké rodině vyrůstám, neboť právě v ní se učím odpovědnosti za své činy, pomáhat druhým i když sama mám někdy málo a spousty dalších věcí. (29)

Graf č. 23 **Další skutečnosti, které dle vyjádření studentů ovlivnily jejich rozhodnutí pro obor SP (N = 78)**

Volbu oboru SP pak dokonce více než čtvrtina (28 %) připisovala určitým UDÁLOSTEM V JEJICH OSOBNÍ HISTORII. Studenti ve svých pracích uvedli tyto typy událostí, či zkušeností:

- **sociální problémy v historii rodiny**

Třetí motivací ke studiu byly zkušenosti z domu, se kterými jsem se zvládla vypořádat a které mě hodně posunuly, říkala jsem si, že bych tyto zkušenosti a zážitky mohla zúročit a někomu s podobnými problémy pomoci, že vzhledem k tomu, že mám za sebou něco podobného jako to co ti lidé teď prožívají, mohla by být má pomoc užitečná. (53)

Vnější motivací pro mne může být snad jen obtížná situace v rodině, která nastala poměrně nedávno a která donutila mě i mé blízké využívat služeb nejen sociálních pracovníků. Ve výsledku to pro mne však byla nová a inspirující zkušenost. (75)

- **potíže v dětství vyžadující intervenci pedagogicko-psychologické poradny**

Později jsem se však několik let potýkala s PPP a o to víc se mě to dotklo, že si tím procházela i moje sestra. Tehdy jsem se začínala zajímat více o svoji psychiku a o psychologii jako takovou. (...) Postupně jsem ale od psychologie upustila. (38)

Tehdy mi pomohla psycholožka z pedagogicko-psychologické poradny, ke které jsem pravidelně docházela kvůli mým problémům s dysgrafií. Poradila mi, ať zkusím Střední školu sociální péče a informačních technologií. (64)

- **zkušenost přímá/nepřímá se šikanou ve škole**

Jako dítě jsem tak zažila šikanu jako účastník a později na gymnáziu i jako přihlížející, kdy bylo „veřejným tajemstvím“ šikanování spolužáků kvůli brýlím, oblečení nebo třeba barvě pleti. (...) a mně došlo, že to je špatně, že je potřeba s tím něco dělat. (12)

Na střední škole jsem se seznámila s kamarády, kteří měli zkušenost se šikanou či poruchami příjmu potravy. Díky tomuto zážitku jsem začala přemýšlet o individuální pomoci a přímém kontaktu s lidmi a jejich problémy. (11)

- **drogově experimentující kamarádi**

Osobně jsem se setkala s problémovými lidmi, kteří berou drogy, nebo jsou dokonce teď ve vězení. Odjakživa jsem měla v sobě nějaký pud "zachraňovat" tyto lidi, snažit se jim vstřípit své názory a pohledy na věc. (35)

6. Kariérové rozhodování studentů 1. ročníků bakalářského studijního programu oboru sociální práce na vybrané VŠ - výsledky obsahové analýzy

K sociální práci se moje pozornost začala obracet s nástupem do puberty. Začala jsem se porůznu toulat mezi lidmi, se kterými jsem se předtím do kontaktu nedostala, protože moje rodinné zázemí by pro mě takovou společnost jednoduše nestrpělo. (59)

- **intervence sociálního pracovníka u přátel**

Mou prvotní motivací ke studiu sociální práce byl případ v mém okolí, kdy se řešili komplikace v rodině mé osvojené blízké kamarádky. Líbilo se mi, jakou roli v kauze zastávala sociální pracovnice, která měla tuto rodinu na starost. (7)

Jedním z faktorů mého rozhodnutí byla moje kamarádka z dětství, jejíž životní situace mě přivedla blíž k práci sociálního pracovníka. V dětství byla spolu se svými sourozenci odebrána matce a umístěna do dětského domova. Kvůli této skutečnosti jsem s ní ztratila na dlouhou dobu kontakt. (68)

- **návštěva kariérové poradny na ZŠ**

Celá třída jsme na ZŠ šli do poradny, která se specializovala na zjišťování budoucí profese. Už tehdy mezi všemi těmi různými obory jsem měl vytyčené tři největší kandidáty. Byl to psycholog, právník a sociální pracovník. (37)

- **setkání s „osobnostmi“**

Studovala jsem střední školu s grafickým designem. To mě obohatilo. V této době jsem si však „příčuchla“ k oblasti psychologie a sociálních věcí a poznala nové osobnosti, které mě velmi ovlivnily. (39)

Později jsem nastoupila jako dobrovolník do charitativní organizace. Právě tam jsem potkala člověka, který to prakticky rozhodnul za mě - koordinátorku dobrovolníků. (59)

Před 4 roky jsem se poprvé osobně setkala se sociální pracovnicí. Mé setkání s touto obdivuhodnou dívkou bylo čistě náhodné (...) že rozhovorem o sociální práci jsme strávily takřka celý večer. Tato debata pro mě byla velice podnětná a v mnohém mě inspirovala. Nikdy předtím mě totiž nenapadlo, že bych mohla své „pomáhající ambice“ naplnit takto přímo. (23)

Myslím, že pro mě bylo důležité i to, že jsem si o svých plánech mohla promluvit s lidmi, kteří se v sociální sféře pohybovali. (27)

- **prostředí, ve kterém vyrůstali (nikoliv rodinné, ale např. chudý kraj)**

Dalším impulzem k mému rozhodnutí byl fakt, že pocházím z oblasti, kde jsou sociální problémy relativně vážné a časté. (15)

Vyrůstala jsem ve velmi rasistickém, xenofobním až neonacistickém a celkově při retrospektivním pohledu do minulosti nepřátelském prostředí. Ačkoliv se všichni v mém okolí chovali k menšinám nepřátelsky, naštěstí se objevil můj bratranec „punkáč“, který mi byl po nějaký čas jediným „vzorcem“ toho „správného“ chování. Levicové nálady mě od té doby nepustily. (67)

- **seminární práce ve škole**

Jedním ze silných impulzů pro mě bylo např. to, když jsem na střední škole dostala za úkol zpracovat seminární práci o Downově syndromu a velmi mě to zaujalo, takže od té doby se cítím jaksi přitahovaná k lidem s tímto onemocněním. (36)

- **studium SŠ sociálního směru**

Pomalou jsem se s tímto oborem začal sžívat. (...) Nakonec jsem maturoval s vyznamenáním a s pocitem, že z této nastoupené cesty již nejde sejit. A vlastně jsem ani neměl potřebu z ní scházet. Jak jsem již zmínil, sociální práci jsem v tu chvíli již považoval za svůj obor. (64)

Jako významný prvek se rovněž jeví **OSOBNÍ ZKUŠENOST S POMÁHAJÍCÍ PRACÍ, nejčastěji v roli dobrovolníka** v rámci středoškolských studií, kterou jako jeden z rozhodujících faktorů při volbě oboru SP uvádělo **23 %** (tj. 18) studentů (viz graf č. 23). Tři čtvrtiny z těchto studentů současně vnímaly obor SP jako svůj hlavní obor již při podávání přihlášek ke studiu.

Již od konce sexty jsem působila jako dobrovolník v jedné neziskové organizaci. (...) Toto období považuji za zásadní v rozhodování o mé budoucí profesi. (4)

Nikdy předtím jsem nad ničím takovým nepřemýšlela, ale nabídka dobrovolné pomoci (v 1. ročníku na gymnáziu) v domově důchodců ve mně vyvolala zvědavost, ale hlavně také pocit užitečnosti, správnosti a dalo by se říci i vášně. (20)

První impulz k této práci přišel s dobrovolnickou činností v domově pro seniory. (...) Tato práce, a vůbec pomáhající práce lidem, mně velice zaujala, a proto jsem se rozhodla pro studium sociální práce. (30)

Dříve jsem jezdila jako dobrovolník Maltézske pomoci na Velehrad, kde jsme měli možnost se setkat s vozíčkáři při jejich srazu. Byl to pro mě emočně strávený čas a troufám si říct, že jeden z největších zážitků z prázdnin. (46)

Má prvotní motivace k zápisu do tohoto oboru rovněž plynula z přímé zkušenosti z dobrovolnické činnosti. (72)

6.6 Shrnutí

Nyní se pokusíme interpretovat výše uvedené poznatky z hlediska našeho tématu atraktivity oboru sociální práce a zamyslíme se i nad doporučeními, která z těchto výsledků pro posílení atraktivity oboru dle našeho názoru vyplývají.

Z výše uvedeného je zřejmé, že **obor sociální práce je atraktivní zejména pro ženy** (viz poměr studentek a studentů v souboru), dále je atraktivní pro osoby, které jsou sociálně orientované, tj. zajímají se o lidi ve svém okolí, pomoc druhým je pro ně důležitou hodnotou, a jsou citlivé vůči sociálním nerovnostem a nespravedlnosti. O tento obor mají dále zájem studenti, kteří se hlouběji zamýšlejí nad smyslem svého života a jsou přesvědčeni, že jejich zaměstnání by pro ně mělo být i povoláním, které jim přinese naplnění smyslu jejich životů. V neposlední řadě alespoň v našem souboru se jeví, že se jedná o studenty, kteří jsou humanitně orientovaní, často mají zájem o psychologii a naopak udávají malé nadání pro matematiku.

Co se týče **typu střední školy**, na obor SP nejčastěji přecházeli absolventi gymnázií.

Důležitým poznatkem se jeví být, že **studenti již při zvažování oboru studia intenzivně zvažují i klady a zápory profese, k jejímuž výkonu studium kvalifikuje**. V případě sociální práce se jeví, že byť studium může být obohacující, negativní obraz SP sdílený částí veřejnosti a obecně nižší finanční ohodnocení sociálních pracovníků může být pro část potenciálních uchazečů o studium VŠ důvodem, proč raději volí jiný obor.

Na druhou stranu **kladné stránky této profese** - jako je naplňující, smysluplná a pestrá práce - mohou dle výsledků analýzy být silnějším motivem „pro“ a přebít důvody „proti“ oboru SP. K tomu ale, **aby studenti SŠ byli schopni dohlédnout** i tyto kladné stránky, **je nezbytná**, jak se zdá, **jejich osobní zkušenost se sociálními pracovníky a zejména s pomáhající prací v roli dobrovolníků**. Dobrovolnické programy a teoreticky i návštěvy SP na SŠ mají tedy v tomto ohledu nezastupitelný význam pro zvýšení atraktivity oboru SP v očích maturantů.

V neposlední řadě je třeba upozornit na skutečnost, že přibližně polovina studentů v souboru začala obor SP studovat spíše z nouze, nicméně již v průběhu 1. ročníku se jim obor většinou zalíbil a psali o tom, že nakonec jsou s touto volbou spokojeni. Tito studenti si však obor SP původně zvolili buď jako druhý obor k oboru „vysněnému“ v rámci povinně dvouoborového studia, nebo po neúspěchu při přijímacím řízení na „vysněný obor“ jako obor s menšími nároky v rámci přijímacího řízení, či menším přetlakem uchazečů, a tedy s vyšší jistotou přijetí. Jeví se tedy, že **pro obor SP je systémově vhodnější dvouoborové studium**, přičemž **nároky spojené s přijetím nemohou být vzhledem k nižší atraktivitě oboru příliš vysoké**, přijímací řízení ale musí samozřejmě stále garantovat určitou úroveň studijních předpokladů studentů přijatých ke studiu.

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) – výsledky dotazníkového šetření

Nyní budeme prezentovat výsledky analýzy dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření mezi studenty gymnázií a vybraných zaměření středních škol s maturitou, kteří v době sběru dat měli přibližně měsíc do své maturitní zkoušky (podrobně k výzkumu viz kap. 5.2).

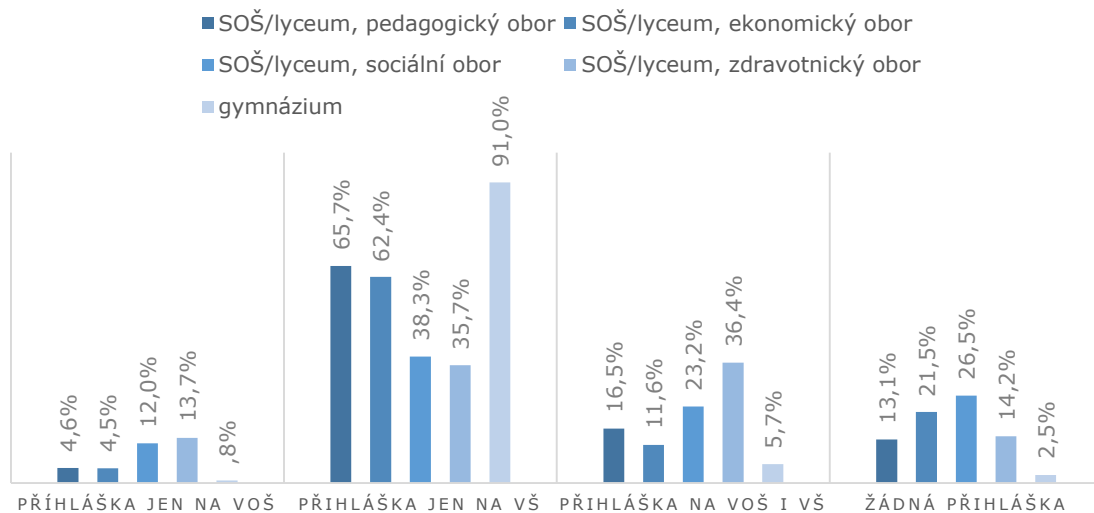
7.1 Zájem o další studium v rámci terciárního vzdělávání: typ a obor studia

Mezi dotázanými maturanty si přihlášku k dalšímu studiu nepodalo 11 % z nich. To znamená, že **89 % maturantů by rádo dále pokračovalo ve svém vzdělávání, přičemž 95 % z nich studiem vysoké školy**. Přihlášku pouze na VOŠ si podalo 5 % maturantů. Nicméně na VOŠ se „pro jistotu“ hlásilo i 18 % těch, kteří si podali přihlášku ke studiu na VŠ.

Zájem pouze o studium VOŠ mají především maturanti ze **SOŠ sociálního (12 % z nich) a zdravotnického (13,7 % z nich) zaměření**. Naopak, mizivý zájem o studium VOŠ byl pozorován mezi gymnazisty (0,8% z nich), a to proto, že **gymnazisté aspirují především na studium VŠ** – 91 % z nich si podalo přihlášku pouze na VŠ a 5,7 % na VŠ a pro jistotu i VOŠ (gymnazisté tak představují 57,5 % všech přihlášených na VŠ).

Zatímco **o dalším studiu neuvažuje** pouze 2,5 % gymnazistů, přihlášku k dalšímu studiu si nepodala dokonce **více než 1/4 maturantů na SOŠ se sociálním zaměřením** (viz graf č. 24). **To nelze z hlediska VOŠ a VŠ nabízejících oborů sociální práce považovat za dobrou zprávu**, neboť jak ukázaly výsledky dotazníkového šetření, mezi studenty oborů sociální práce v 1. ročnících VOŠ a VŠ (viz kap. 5.3.5) je podstatná část tvořena absolventy právě SOŠ sociálního zaměření (24,4 %). Lze předpokládat, že zájem o studium oborů sociální práce na VOŠ a VŠ by mohl být potenciálně větší, pokud by SOŠ sociálního zaměření více rozvíjely i obecné studijní předpoklady u svých studentů. Zdá se však, že povaha odborné přípravy na SOŠ sociálního zaměření je orientována více prakticky a tyto školy jsou patrně častěji vyhledávány studenty bez ambic pokračovat terciárním vzděláváním. Tento „zdroj“ budoucích sociálních pracovníků tak má své limity a nelze se při případných akcích propagujících terciární studium oborů sociální práce koncentrovat pouze na něj.

Graf č. 24 **Zájem o studium na VOŠ/VŠ dle typu střední školy** (v %, N_{SOŠ_Ped}=327, N_{SOŠ_Ekon}=1 417, N_{SOŠ_Social}=449, N_{SOŠ_Zdarv}=832, N_{Gym}=3 235)

Maturanti, kteří se **hlásili ke studiu VOŠ, nejčastěji volili obory z těchto oblastí** (viz graf č. 25):

1. zdravotnictví (46,1 %),
2. pedagogika, učitelství a sociální péče (32,5 %),
3. ekonomika a administrativa (17,9 %).

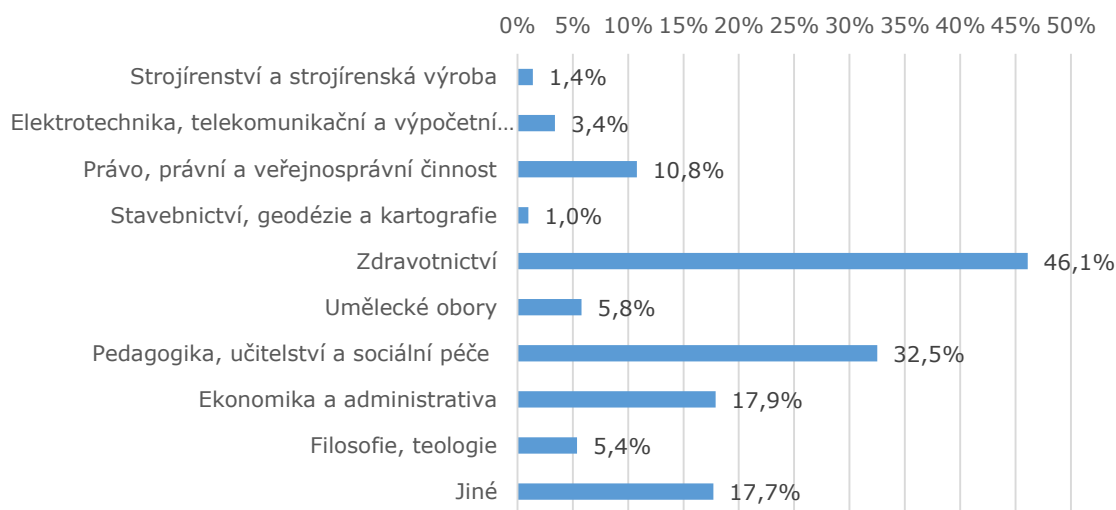
Analýza asociace dále prokázala silnou souvislost právě mezi volbou těchto oborů a typem a zaměřením střední školy, kterou respondent v době výzkumu právě ukončoval.²⁰ Výsledkem třídění druhého stupně pak bylo zjištění, že přihlášku na obor VOŠ z oblasti zdravotnictví si podalo 93,5 % maturantů ze SOŠ/lycea zdravotnického zaměření; na obor VOŠ z oblasti pedagogiky, učitelství a sociální péče 85,5 % maturantů ze SOŠ/lycea pedagogického zaměření a 75,9 % ze SOŠ sociálního zaměření; na obor VOŠ z oblasti ekonomiky a administrativy 64,5 % maturantů ze SOŠ/lycea ekonomického zaměření.

Z uvedeného je zřejmé, že volba oboru dalšího studia na VOŠ velmi úzce souvisí s oborem, který maturant absolvoval v rámci svého středoškolského studia.

²⁰ Souvislost mezi volbou oboru z oblasti zdravotnictví a typem střední školy: Cramerovo V = 0,759; Sig. = 0,000. Souvislost mezi volbou oboru z oblasti pedagogika, učitelství a sociální péče a typem střední školy: Cramerovo V = 0,521; Sig. = 0,000. Souvislost mezi volbou oboru z oblasti ekonomika a administrativa a typem střední školy: Cramerovo V = 0,631; Sig. = 0,000.

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oborů a profesí sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

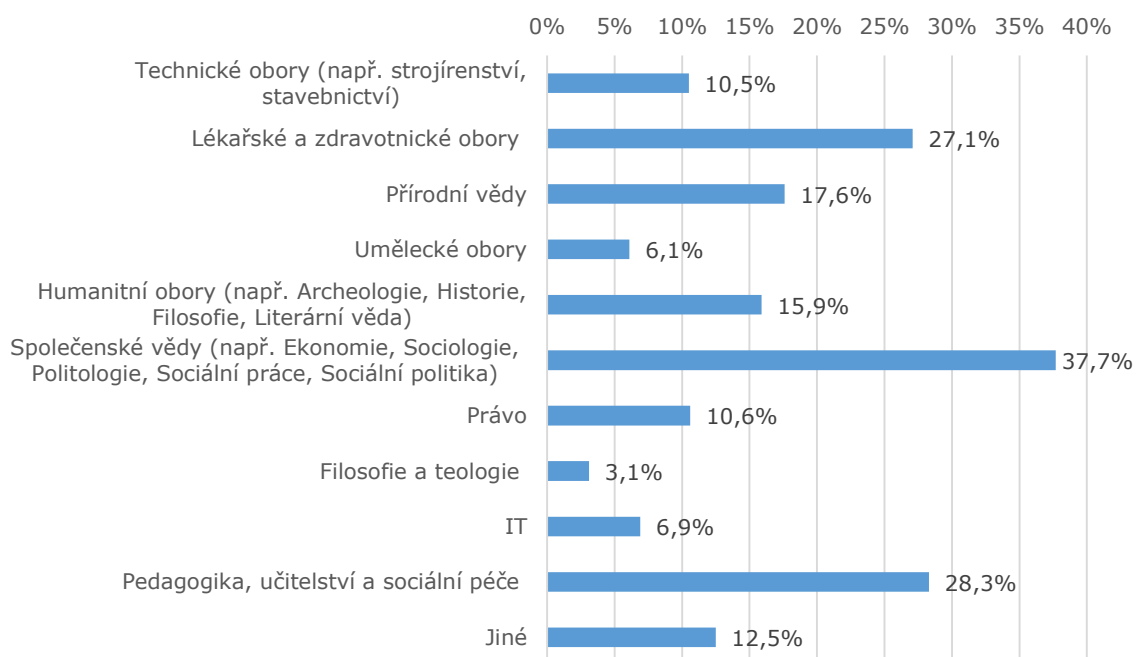
Graf č. 25 **Respondenti dle oborů studia na VOŠ, na který si podali přihlášku** (v %, N = 1 116)

Mezi maturanty, kteří si **podali přihlášku ke studiu VŠ, byl největší zájem o studium těchto skupin oborů** (viz graf č. 26):

1. společenské vědy (37,7 %),
2. pedagogika, učitelství a sociální péče (28,3 %),
3. lékařské a zdravotnické obory (27,1 %).

Graf č. 26 **Respondenti dle oborů studia na VŠ, na který si podali přihlášku** (v %, N = 5 437)

Analýza asociace opět prokázala souvislost mezi volbou těchto tří skupin oborů a typem a zaměřením střední školy, kterou respondent v době výzkumu právě ukončoval; tato souvislost však již nebyla tak silná jako v případě oborů VOŠ (viz výše).²¹ Třídění druhého stupně pak odhalilo, že přihlášku na obor VŠ z oblasti Zdravotnictví si podalo 86,2 % maturantů ze SOŠ/lycea zdravotnického zaměření; na obor VŠ z oblasti pedagogiky, učitelství a sociální péče 87 % maturantů ze SOŠ/lycea pedagogického zaměření a 59,1 % ze SOŠ sociálního zaměření; na obor VŠ z oblasti společenských věd 67,8 % maturantů ze SOŠ/lycea ekonomického zaměření.

Volba oboru dalšího studia na VŠ je stále ještě u absolventů SOŠ/lyceí do značné míry ovlivněna zaměřením jejich středoškolského studia, tato vazba je však již ve srovnání s volbou oborů VOŠ volnější.

Co se týče **maturantů z gymnázií, ti nejčastěji měli zájem o studium VŠ v těchto oborech:**

1. společenské vědy (34,7 %),
2. lékařské a zdravotnické obory (27,5 %),
3. přírodní vědy (26,4 %),
4. pedagogika, učitelství a sociální péče (26,1 %).

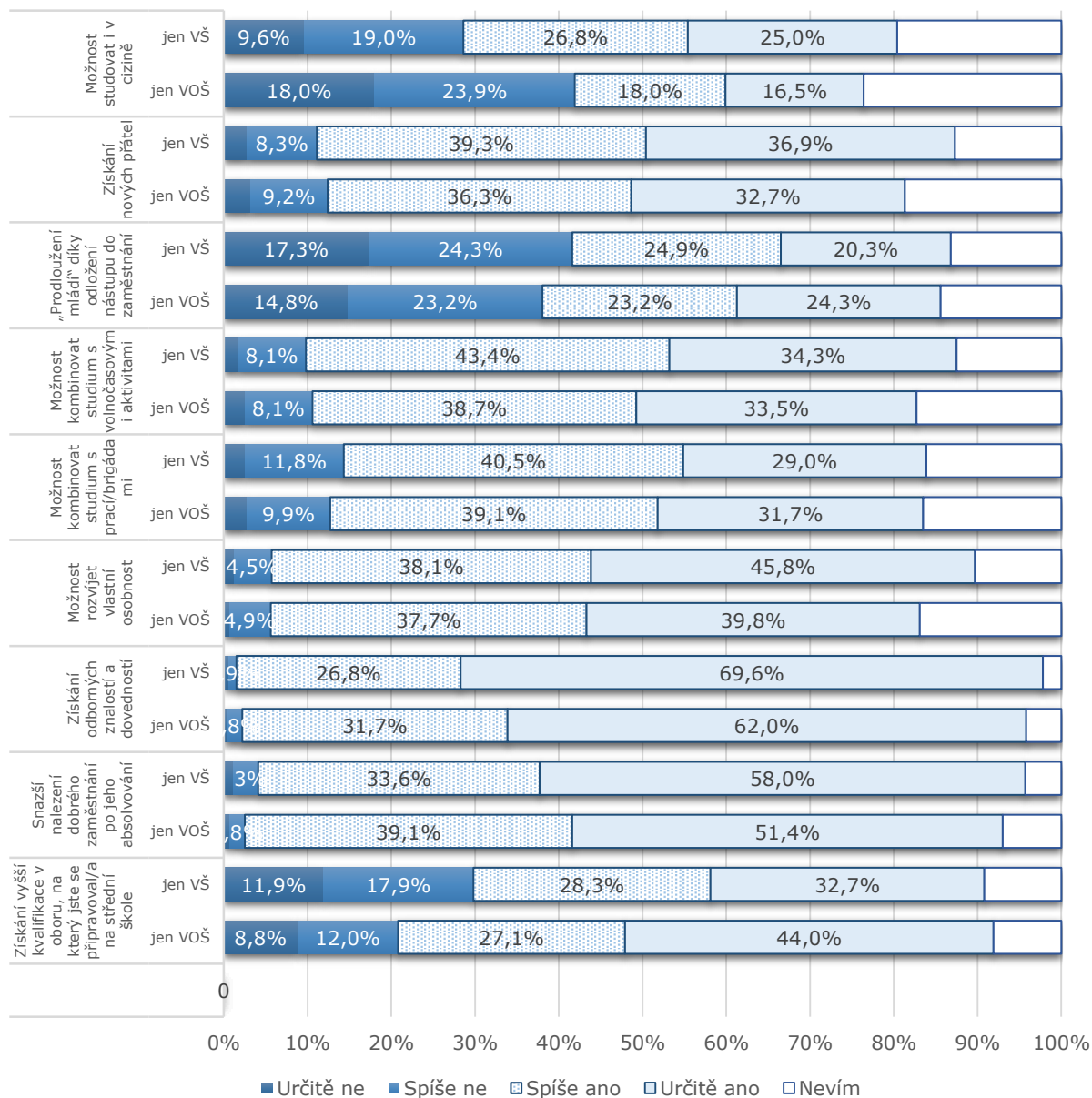
7.2 Kariérové rozhodování maturantů: VOŠ vs. VŠ

V rámci dotazníkového šetření jsme zjišťovali i to, **jaká očekávání maturanti spojují se svým dalším studiem**. Prvním zajímavým zjištěním je, že maturanti, kteří si podali přihlášku pouze ke studiu na VOŠ, a maturanti, kteří si podali přihlášku pouze ke studiu na VŠ, se ve svých očekáváních od dalšího studia, v podstatě neliší. Určitý rozdíl byl zjištěn pouze u dvou z devíti testovaných položek (viz graf č. 27).

²¹ Souvislost mezi volbou oboru z oblasti společenských věd a typem střední školy: Cramerovo V = 0,357; Sig. = 0,000. Souvislost mezi volbou oboru z oblasti pedagogika, učitelství a sociální péče a typem střední školy: Cramerovo V = 0,357; Sig. = 0,000. Souvislost mezi volbou oboru z oblasti lékařství a zdravotnictví a typem střední školy: Cramerovo V = 0,521; Sig. = 0,000.

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

Graf č. 27 **Očekávání od dalšího studia podle toho, zda si maturant podal přihlášku na VOŠ nebo VŠ (v %, N_{voš}=284; N_{vš}=4 605)**

Studenti, kteří chtějí pokračovat ve studiu na VOŠ, i studenti, kteří chtějí pokračovat studiem VŠ, shodně od svého dalšího studia očekávají především:

1. získání odborných znalostí a dovedností,
2. snazší nalezení dobrého zaměstnání po absolvování tohoto studia,
3. možnost rozvíjet vlastní osobnost (toto očekávání o něco více (6,4 %) akcentovali potenciální studenti VŠ).

Naopak, jak aspiranti na studium VOŠ, tak VŠ opět shodně **nejméně často** (tj. méně než polovina respondentů v každé z těchto dvou skupin) **očekávali „Prodloužení**

mládí" díky odložení nástupu do zaměstnání. Tento výsledek patrně odráží současný trend častého souběhu studia a více či méně příležitostné výdělečné činnosti studentů i v denním studiu; nicméně může být i projevem snahy „stát se dospělým“ převzetím určitých závazků a větší samostatnosti a nezávislosti, kdy v očích maturantů nemusí být formulace „prodloužení mládí“ spatřována jako relevantní.

Rozdíly v očekáváních od dalšího studia pak byly pozorovány tyto:

- jen 34,5 % zájemců o studium na VOŠ očekávalo, že bude mít během studia *možnost studovat i v cizině*; mezi zájemci o studium VŠ to bylo 51,8 %.
- zájemci o další studium na VOŠ ale od tohoto studia častěji než aspiranti na VŠ studium očekávali, že díky studiu *získají vyšší kvalifikaci v oboru, na který se připravovali na střední škole* (71,1 % ku 61 %); tento výsledek patrně souvisí se skutečností, že přihlášky pouze na VOŠ si v drtivé většině podávali studenti SOŠ a nikoliv gymnázií (viz graf č. 24), současně tento výsledek naznačuje zájem části studentů SOŠ neměnit svůj stávající obor.

Kromě očekávání, která maturanti spojovali se svým dalším studiem, jsme se maturantů také ptali na to, **co všechno před podáním přihlášky** na určitý typ a obor dalšího vzdělávání **zvažovali** (viz graf č. 28). Záměrně jsme přitom testovali položky, které vyplynuly z obsahové analýzy seminárních prací studentů a studentek 1. ročníků oboru sociální práce v denním bakalářském studijním programu (viz kap. 5.2.3).

Odpovědi maturantů se zájmem jen o studium VOŠ a těch, kteří usilují jen o VŠ studium, se v tomto případě lišily poněkud více než v rámci tématu „očekávání od dalšího studia“. Přesto i v tomto případě bylo **pořadí prvků, které „spíše“ a „určitě“ maturanti zvažovali před podáním přihlášky k dalšímu studiu, u obou skupin stejné:**

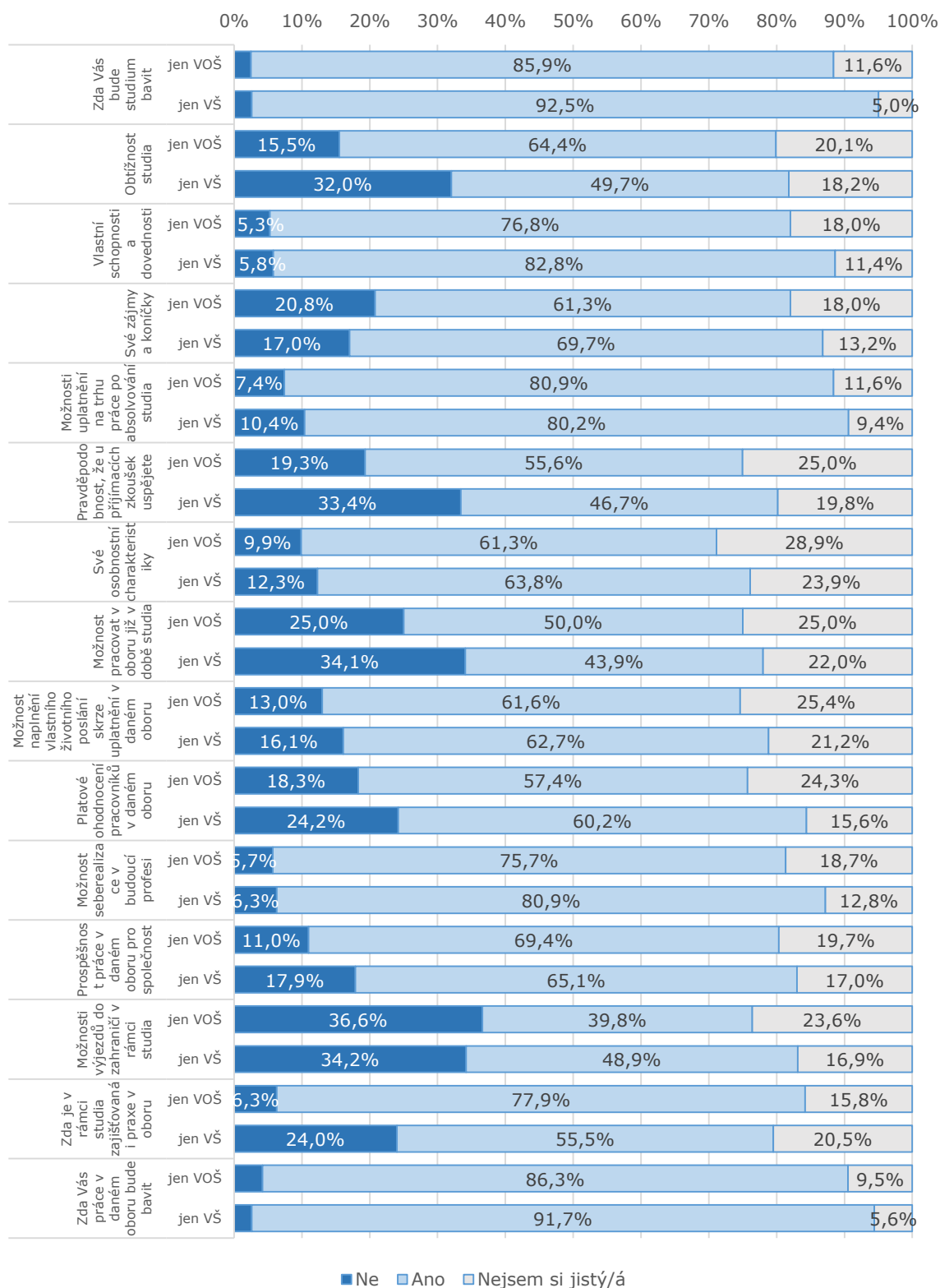
1. první místo společně sdílí aspekt - ***zda mě bude bavit***, a to jak ***studium***, tak následně ***práce*** v daném oboru;
2. na druhém místě více než 80 % respondentů z každé skupiny zvažovalo ***možnosti uplatnění daného oboru na trhu práce***;
3. na třetím místě se pak opět objevují dva aspekty volby oboru terciárního vzdělávání, přičemž oba souvisejí s osobností maturanta, jedná se o ***zvažování vlastních schopností a dovedností*** s ohledem na budoucí studium/profesi a ***možnost seberealizace v budoucí profesi***.

V porovnání s ostatními aspekty dalšího studia se z hlediska maturantů ukázaly **nejméně důležité** tyto:

- ***možnost výjezdů do zahraničí během studia*** – více než 1/3 aspirantů na studium VOŠ i VŠ uvedla, že toto nezvažovali před podáním přihlášek ke studiu (zájemci o VOŠ toto nezvažovali ještě častěji než zájemci o studium VŠ),
- otázka ***možnosti pracovat v oboru již během studia*** (zájemci o VŠ toto nezvažovali častěji než zájemci o studium VOŠ).

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

Graf č. 28 **Co jste bral/a v úvahu při volbě školy a oboru dalšího studia? Dle toho, zda si maturant podal přihlášku na VOŠ nebo VŠ (v %, N_{voš}=284; N_{vš}=4 605)**

Rozdíl ve vnímání těchto aspektů dle typu školy (VOŠ vs. VŠ), na kterou si maturanti podali přihlášku, byl nejvýraznější u těchto položek:

Zájemci o VŠ studium brali méně často v úvahu než zájemci o studium VOŠ:

- **poskytování praxe v rámci studia,** které při výběru školy zvažovalo 77,9 % zájemců o studium VOŠ a pouze 55,5 % zájemců o VŠ studium,
- dále potenciální studenti VOŠ častěji než potenciální studenti VŠ zohledňovali **obtížnost studia** (64,4 % ku 49,7 %),
- v neposlední řadě opět zájemci o studium VOŠ častěji při volbě dalšího studia zvažovali **své šance na úspěch při přijímacím řízení** než zájemci o studium VŠ (55,6 % ku 46,7 %).

Zájemci o VŠ studium naopak častěji než zájemci o VOŠ brali v úvahu při volbě svého dalšího vzdělávání **své zájmy a koníčky** (69,7 % ku 61,3 %).

Tyto výsledky naznačují, že ti studenti, kteří se orientují výhradně na studium VOŠ, jsou častěji než potenciální studenti VŠ méně sebevědomí v oblasti svého studijního výkonu a více než na studium kladou důraz na osvojení praktických znalostí a dovedností.

7.3 Zájem o studium oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce a faktory, které tuto volbu ovlivňují

7.3.1 Vyhledávání informací o oboru sociální práce před podáváním přihlášek k terciárnímu vzdělávání

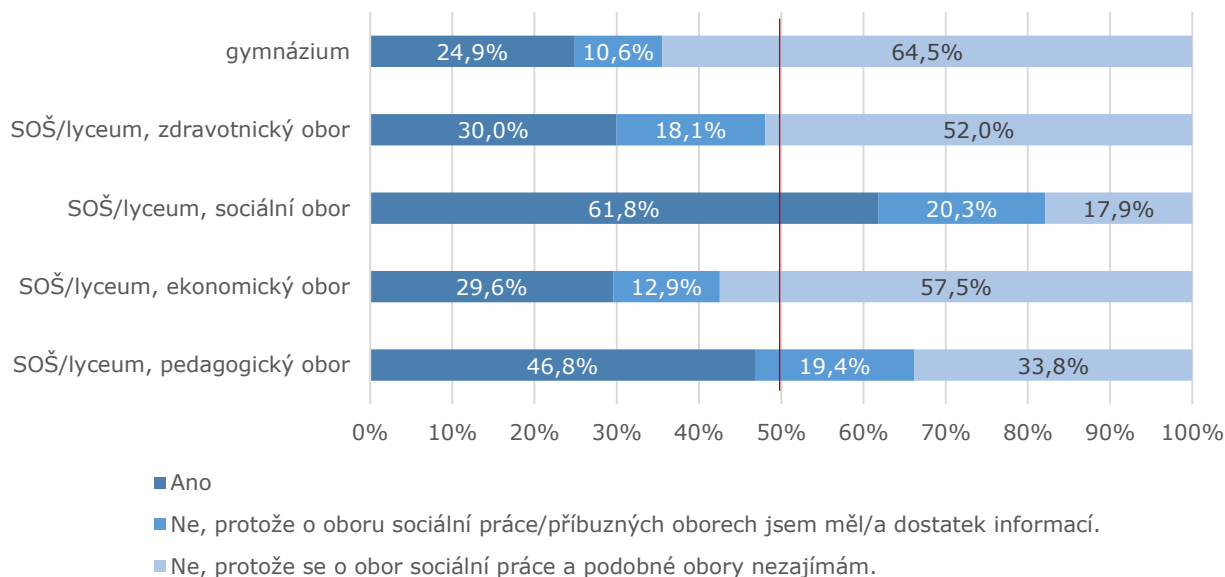
Za projev prvotního zájmu o určitý obor lze považovat to, když má člověk potřebu zjistit si o něm nějaké informace. Tento prvotní zájem může po zjištění základních informací o oboru opadnout, nebo se naopak posílit a vést k přání daný obor vystudovat.

Výsledky našeho dotazníkového šetření mezi maturanty přinesly zjištění, že **před podáváním přihlášek k terciárnímu studiu si informace o oboru sociální práce a příbuzných oborech nejčastěji vyhledávali studenti SOŠ sociálního (61,8 % z nich) a pedagogického (46,8 %) zaměření.** Studenti těchto škol však zároveň patřili k těm, kteří nejčastěji uváděli, že informace o těchto oborech před podáním přihlášky nehledali, protože se již s danými obory cítili dostatečně seznámeni z dřívějšíka (viz graf č. 29).

Nezájem o tyto obory a tedy i o informace o nich pak nejčastěji uváděli studenti gymnázií (64,5 % z nich), studenti ekonomických středních škol (57,5 %) a středních zdravotnických škol (52 %).

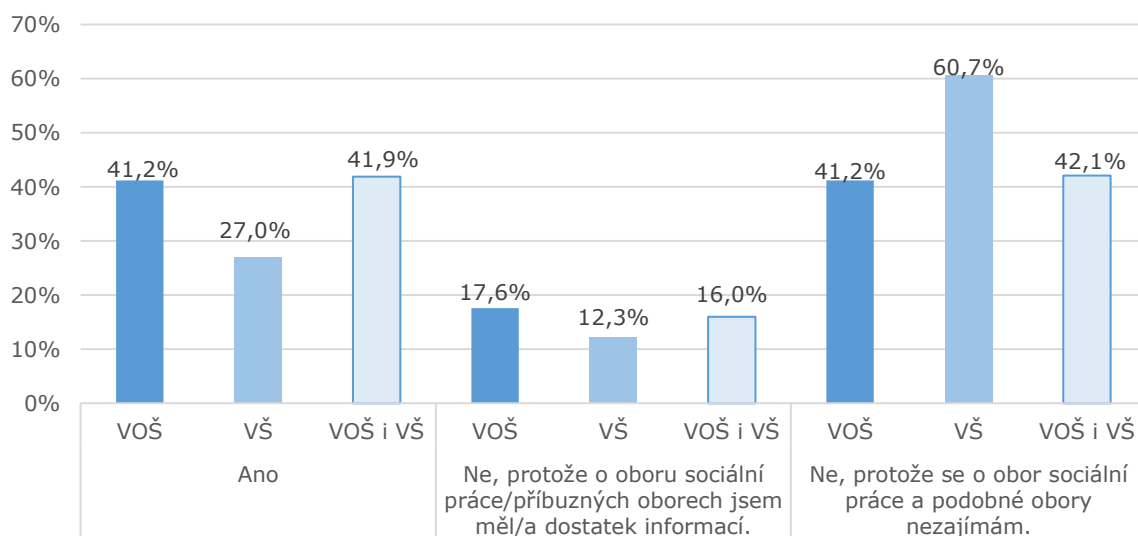
7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

Graf č. 29 **Hledal/a jste před podáváním přihlášek na VOŠ/VŠ i informace o oboru sociální práce nebo příbuzných oborech (jako např. sociální činnost, sociálněprávní činnost, sociální pedagogika)?** (dle typu školy, kterou respondent v době výzkumu dokončoval, v %, N_{SOŠ_Ped}=284, N_{SOŠ_Ekon}=1 112, N_{SOŠ_Social}=330, N_{SOŠ_Zdarv}=714, N_{Gym}=3 155)

Informace o oboru sociální práce, případně příbuzných oborech, si pak častěji před podáním přihlášky ke studiu vyhledávali ti studenti, kteří měli zájem o studium VOŠ, než ti, kteří měli zájem o studium na VŠ (viz graf č. 30).

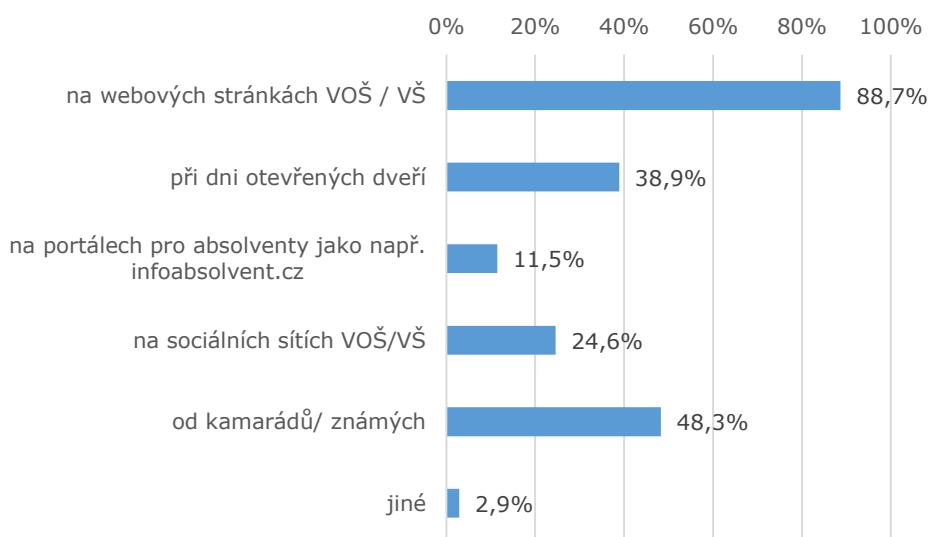
Graf č. 30 **Hledal/a jste před podáváním přihlášek na VOŠ/VŠ i informace o oboru sociální práce nebo příbuzných oborech (jako např. sociální činnost, sociálněprávní činnost, sociální pedagogika)?** (dle typu školy, na kterou si respondent dal přihlášku, v %, N_{voš}=284; N_{vš}=4 605; N_{voš+vš}=832)

Co se týče zdrojů, ze kterých maturanti, kteří se před podáním přihlášek informovali i o oboru sociální práce a příbuzných oborech, čerpali informace, nejčastěji **tyto informace hledali přímo na webových stránkách škol nabízejících studium těchto oborů (88,7 %)**. Dále **přibližně polovina** těchto respondentů si informace o oboru sociální práce zjišťovala **u svých kamarádů a známých**. Naopak, nejméně byly jako zdroj informací využívány www portály pro absolventy, tuto variantu zvolilo pouze 11,5 % respondentů. Celkově lze říci, že jiné zdroje, než ty, které jsou uvedeny v grafu č. 31, maturanti, nevyužívají nebo pouze minimálně – variantu „jiné“ zvolila pouze necelá 3 % respondentů, nejčastěji přitom uváděli návštěvu veletrhu pomaturitního vzdělávání. Preference zdrojů informací o oboru sociální práce se mezi maturanty, kteří měli zájem o studium VOŠ, a těmi, kteří chtěli studovat VŠ, v zásadě nelišily. Z **hlediska typu/zaměření střední školy**, kterou respondent právě ukončoval, byla nalezena pouze dvě specifika:

- studenti SOŠ/lyceí s pedagogickým zaměřením více než ostatní využívali pro své informování se o oboru SP dny otevřených dveří (51,9 %, N = 133);
- studenti SOŠ/lyceí se zdravotnickým zaměřením více než ostatní využívali sociálních sítí škol (34,6 %, N = 214).

Graf č. 31 **Zdroje, z nichž respondenti čerpali informace o oboru sociální práce a příbuzných oborech** (v %, N = 1 710)

Poznámka: Respondenti mohli označit libovolný počet z variant uvedených v tomto grafu.

7.3.2 Maturanti přihlášení k přijímacímu řízení na obory sociální práce na VOŠ a jejich charakteristiky

Jak jsme již uvedli dříve, většina maturantů, kteří se hlásí na VOŠ, si současně podala přihlášku i na VŠ. Lze předpokládat, že u respondentů, kteří se ucházejí jak o studium VŠ, tak VOŠ, je zájem o VOŠ většinou druhořadý, neboť pokud by uspěli u přijímacího řízení na VŠ, je pravděpodobné, že upřednostní tento typ školy. V tomto oddíle usilujeme o vytvoření profilu maturanta, který má vážný zájem o studium oborů

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

sociální práce na VOŠ, proto budeme dále pracovat především s těmi respondenty, kteří si podali přihlášky POUZE na VOŠ.

Jak ukazuje tabulka č. 9, **největší zájem maturantů, kteří by rádi pokračovali studiem VOŠ je o tyto tři obory:**

1. sociální pedagogika (10,9 %),
2. sociální práce (9,9 %) a
3. sociálněprávní nebo sociálněsprávní činnost (7,7 %).

Prohlubující analýza dále ukázala, že **právě zájemci o obor sociální práce – téměř jako jediní – podávali přihlášku ještě i na některý z dalších oborů uvedených** v tabulce 9. Z 28 přihlášek na obor sociální práce jich 26 bylo kombinováno s jiným podobným oborem; konkrétně 11 se sociální pedagogikou, 6 se sociálně právní činností, 6 se sociální a humanitární prací a 3 s charitativní a sociální prací.

Tabulka č. 9 **Počet respondentů, kteří si podali přihlášku ke studiu oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VOŠ, a jejich podíl z celku respondentů, kteří si podal přihlášku ke studiu VOŠ, dle oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce**

	respondenti, kteří si podali přihlášku na VOŠ (N=1 116)		respondenti, kteří si podali přihlášku POUZE na VOŠ (N=284)	
	počet respondentů přihlášených k přijímacímu řízení na daný obor	podíl těchto respondentů na celku respondentů, kteří se přihlásili k přijímacímu řízení na VOŠ	počet respondentů přihlášených k přijímacímu řízení na daný obor	podíl těchto respondentů na celku respondentů, kteří se přihlásili k přijímacímu řízení POUZE na VOŠ
sociálněprávní nebo sociálněsprávní činnost	89	8,0%	22	7,7%
sociální práce	123	11,0%	28	9,9%
sociální a humanitární práce	56	5,0%	9	3,2%
charitativní a sociální práce	23	2,1%	6	2,1%
sociální pedagogika	193	17,3%	31	10,9%
pastorační a sociální práce	1	0,1%	0	0,0%
sociální a diakonická práce	4	0,4%	1	0,4%
teologická a pastoračně sociální činnost	5	0,4%	1	0,4%
celkový počet přihlášek na tyto obory	494	- - - *	94	- - -*

Poznámka: * řada respondentů si podala přihlášku na více oborů, nelze proto vztahovat celkový počet přihlášek na obory kvalifikující k výkonu sociální práce k počtu respondentů, kteří se hlásí na VOŠ.

Mezi přihláškami ke studiu oborů uvedených v tabulce č. 9 **tvoří největší podíl vždy přihlášky od studentů SOŠ se sociálním zaměřením:**

- mezi přihláškami na obor sociálněprávní/sociálněsprávní činnost představují přihlášky od maturantů ze SOŠ sociální 59 %,

- mezi přihláškami na obor sociální práce 82,1 %,
- mezi přihláškami na obor sociální a humanitární práce 55,6 %,
- mezi přihláškami na obor charitativní a sociální práce 66,7 % a dokonce i
- mezi přihláškami na obor sociální pedagogika 54,8 %.

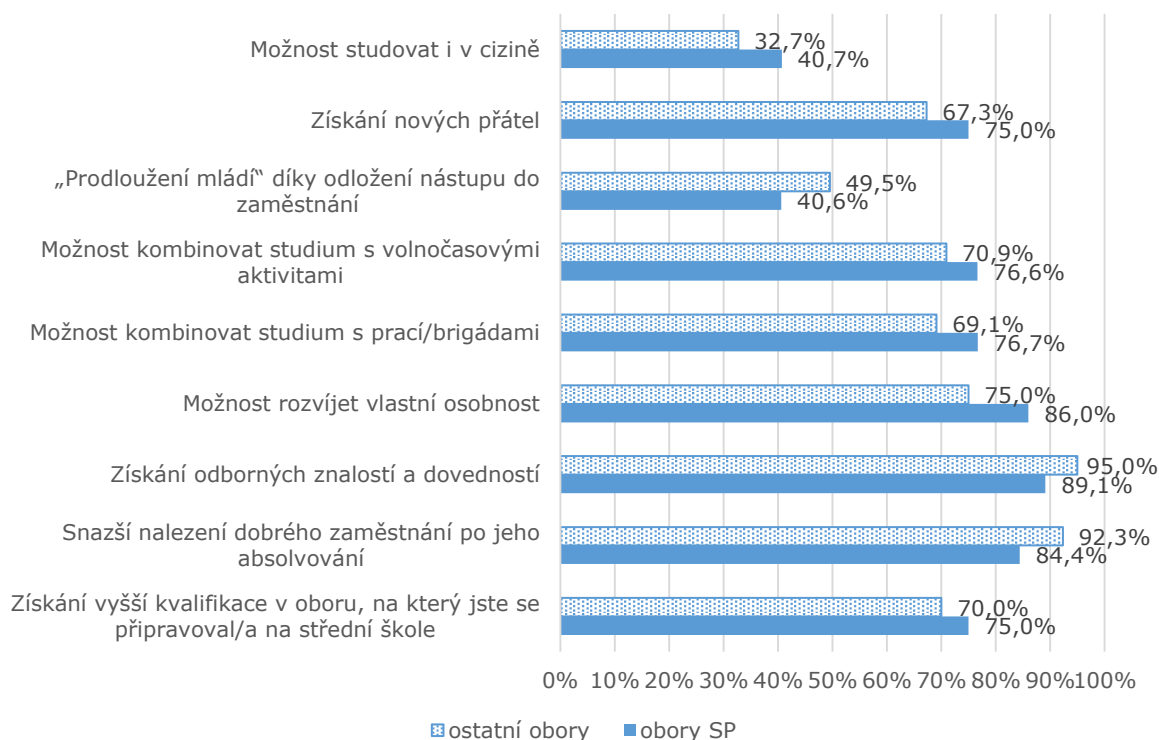
Lze tak shrnout, že největší zájem o studium oborů sociální práce, a to včetně sociální pedagogiky, na VOŠ byl prokázán mezi budoucími absolventy SOŠ sociálního zaměření, tj. obor sociální činnost.

Z hlediska očekávaného počtu uchazečů o studium těchto oborů na VOŠ je třeba upozornit, že s ohledem na celkově nízký zájem o studium VOŠ jsou absolutní četnosti potenciálních studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce nízké, v našem výzkumném vzorku se na některý (či více) oborů **kvalifikujících k výkonu sociální práce nabízených na VOŠ hlásilo celkem pouze 64 z 284 studentů, kteří měli zájem výhradně o studium VOŠ**, tj. 22,5 %.

Co se týče **očekávání těchto respondentů**, tj. těch, kteří se hlásí pouze ke studiu na VOŠ a mají zájem o některý z oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce (N=64), **od svého dalšího studia, tato očekávání se poněkud odlišují od očekávání zájemců o studium na VOŠ, ale jiných oborů** než sociální práce (viz graf č. 32), nejvíce pak v těchto oblastech:

- zájemci o studium oborů sociální práce na VOŠ **jsou o něco méně optimističtí ohledně toho, že by jim toto studium pomohlo ke snazšímu nalezení dobrého zaměstnání** – toto očekává 84,4 % z nich, nicméně mezi zájemci o studium VOŠ – jiné obory vyjadřuje toto očekávání 92,3 %;
- současně však **častěji** od svého dalšího studia **očekávají, že v jeho rámci budou moci dále rozvíjet svou osobnost** - toto očekává 86 % z nich vůči 75 % zájemců o studium VOŠ-jiné obory;
- dále je pro ně **důležitější možnost kombinovat studium s brigádami** (76,7 % ku 69,1 %) a
- v neposlední řadě mají **větší zájem o studium v cizině** v rámci svého studia VOŠ (40,7 %) než ti, kdo se hlásí na jiné obory VOŠ než obory sociální práce (32,7 %).

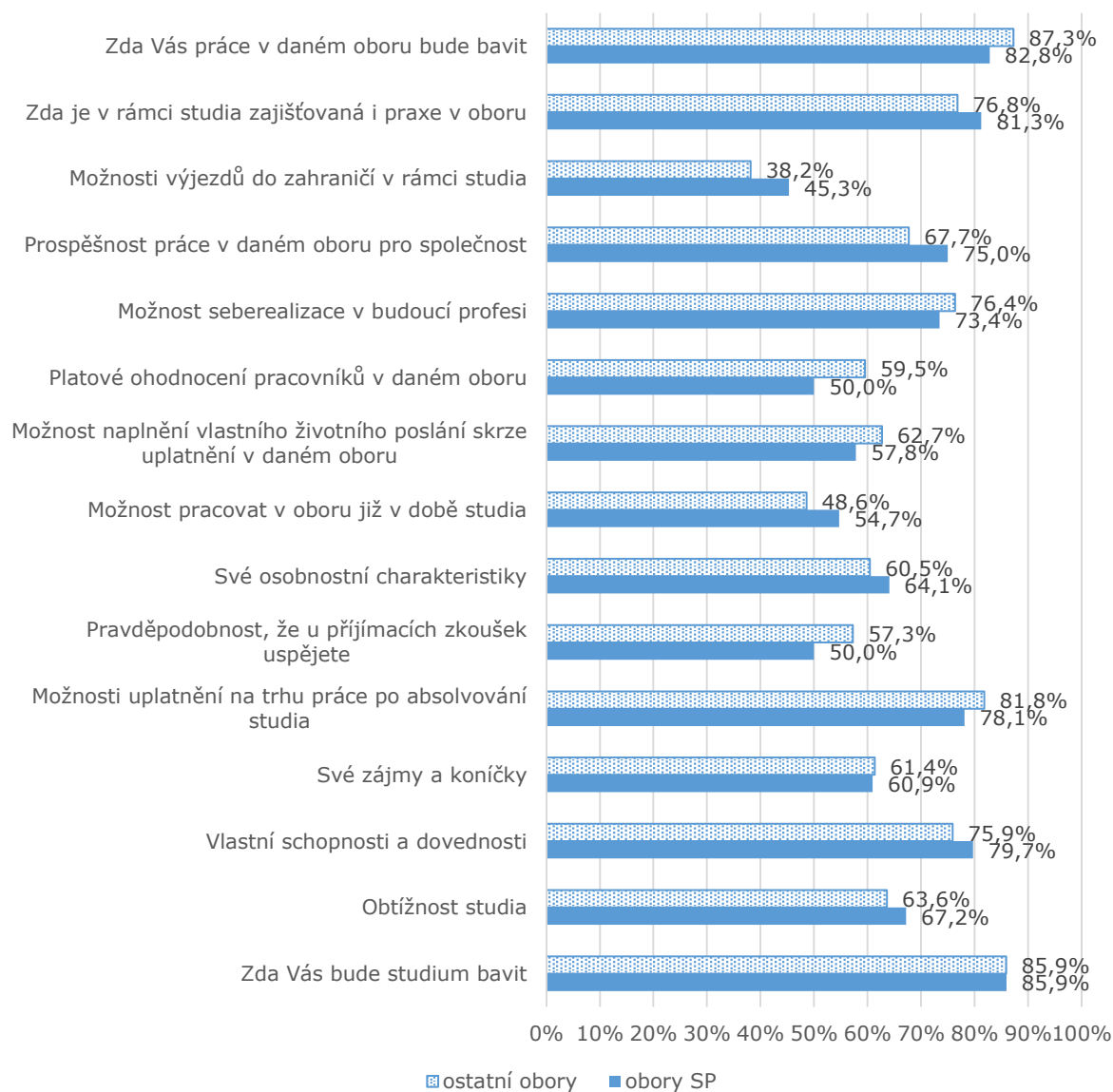
Graf č. 32 **Očekávání od dalšího studia (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“) zájemců pouze o studium na VOŠ, podle toho zda si podali či nepodali přihlášku ke studiu oborů sociální práce (v %, N_{oborySP}=64, N_{ost obory}=220)**

Skutečnosti, které maturanti zvažovali při rozhodování o svém dalším studiu, se mezi těmi, kteří mají zájem o obory sociální práce, a těmi kteří se na tyto obory nehlásí, liší podstatně méně, než tomu bylo u právě diskutovaných očekávání od dalšího studia. Výraznější rozdíly jsme našli pouze u čtyř položek:

- zájemci o studium oborů sociální práce **méně často** než ti ostatní zvažovali před podáním přihlášek k dalšímu vzdělávání **své šance, že u přijímacích** zkoušek uspějí, a také **platové ohodnocení v daném oboru**;
- naopak, **častěji než ostatní** zvažovali **otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost a možnosti výjezdů do zahraničí v rámci studia**.

Graf č. 33 **Co jste bral/a v úvahu při volbě školy a oboru dalšího studia? (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“)** Dle toho, zda si zájemce pouze o studium na VOŠ podal či nepodal přihlášku ke studiu oborů sociální práce (v %, $N_{\text{obory SP}}=64$, $N_{\text{ostatní obory}}=220$)

7.3.3 Maturanti přihlášení k přijímacímu řízení na obory sociální práce na VŠ a jejich charakteristiky

Z hlediska oborů, které dle zákona o sociálních službách kvalifikují k výkonu sociální práce a lze je studovat v bakalářském studijním programu, se **jeví jako nejatraktivnější obor speciální pedagogika** (viz tabulka č. 10). **Přihlášku na něj si podalo 8,3 % maturantů**, kteří se hlásili na nějakou VŠ. Těsně za ní se umístila sociální pedagogika (7,1 %). Poté následují studijní programy zahrnující přímo sociální práci (4,5 %) a studijní program zdravotně-sociální pracovník (4,4 %).

Tabulka č. 10 **Počet respondentů, kteří si podali přihlášku ke studiu oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VŠ a jejich podíl z celku respondentů, kteří si podal přihlášku ke studiu VŠ, dle oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce**

	respondenti, kteří si podali přihlášku na VŠ (N = 5 437)	
	počet respondentů přihlášených k přijímacímu řízení na daný obor	podíl těchto respondentů na celku respondentů, kteří se přihlásili k přijímacímu řízení na VŠ
sociální práce (také např. charitativní a sociální práce)	242	4,5%
zdravotně-sociální pracovník	238	4,4%
sociální politika	149	2,7%
sociální pedagogika	385	7,1%
pastorační a sociální práce	24	0,4%
pedagogika – sociální práce	467*	8,6%
speciální pedagogika	451	8,3%
sociální patologie a prevence	69	1,3%
celkový počet přihlášek na tyto obory	2 025	- - -**

*Poznámka: * tento relativně vysoký počet přihlášek ostře kontrastuje s výsledky dotazníkového šetření mezi VOŠ a VŠ studenty, kde nikdo z nich nevedl, že by tento obor studoval (viz kap. 5.3.5, tabulka č. 7). Lze se tedy domnívat, že část středoškoláků ztotožnila obor „Pedagogika – sociální práce“ pouze s „Pedagogikou“. Tento výsledek nelze považovat za validní a nebudeme s ním dále pracovat při analýzách zaměřených na obor sociální práce.*

*** řada respondentů si podala přihlášku na více oborů, nelze proto vztahovat celkový počet přihlášek na obory kvalifikující k výkonu sociální práce k počtu respondentů, kteří se hlásí na VŠ.*

Přímo **obor sociální práce** kombinovali maturanti zahrnutí do našeho výzkumu nejčastěji se **sociální pedagogikou, psychologíí, speciální pedagogikou a sociologií** (viz tabulka č. 11).

Tabulka č. 11 **Další VŠ obory, na které si zájemci o studium oboru sociální práce také podali přihlášku** (N=242)

	absolutní četnost	podíl z přihlášek na obor Sociální práce
Sociální pedagogika	104	43,0%
Psychologie	78	32,2%
Speciální pedagogika	66	27,3%
Sociologie	64	26,4%
Sociální politika	51	21,1%
Ekonomie	47	19,4%
Sociální patologie a prevence	29	12,0%
Zdravotně-sociální pracovník	23	9,5%

Skutečnost, že většinu respondentů, kteří se hlásí na VŠ, představují maturanti z gymnázií (57,5 %), se odráží i v tom, které typy a zaměření středních škol nejvíce sýtí svými absolventy obory kvalifikující k výkonu sociální práce. **S výjimkou oboru**

zdravotně-sociální pracovník, kde převažují přihlášky od maturantů ze SOŠ/lyceí zdravotnického zaměření (48,7 %) nad maturanty z gymnázií (40,8 %), u všech ostatních oborů uvedených v tabulce č. 10 převažují mezi přihlášenými respondenti z gymnázií. Gymnazisté (35,5 %) jsou **pouze v případě oboru sociální práce těsně následováni maturanty SOŠ sociální (33,9 % z přihlášených)**, u ostatních oborů je „náskok“ gymnazistů větší.

Samotní gymnazisté však mají zájem spíše o jiné obory:

- Mezi maturanty gymnázií, kteří si podali přihlášku na Lékařské a zdravotnické obory, se jich na obor **zdravotně-sociální pracovník hlásilo pouze 11,3 %.**
- Mezi maturanty gymnázií, kteří si podali přihlášku na některý obor v rámci sociálních věd, se jich na obor:
 - **sociální práce hlásilo 8,1 %,**
 - sociální politika hlásilo 5,7 %,
 - sociální pedagogika hlásilo 9,9 %.
- Mezi maturanty gymnázií, kteří si podali přihlášku na některý obor v rámci filozofie a teologie, se jich na obor pastorační a sociální práce hlásilo 14,5 %.
- Mezi maturanty gymnázií, kteří si podali přihlášku na některý obor v rámci pedagogiky, učitelství a sociální péče, se jich na obor:
 - sociální pedagogika hlásilo 10,8,
 - speciální pedagogika hlásilo 23,5 %,
 - sociální patologie a prevence hlásilo 2,4 %.

Výsledky obsahové analýzy seminárních prací studentů 1. ročníků oboru sociální práce v bakalářském studijním programu (viz kap. 6.5) poukázaly mj. na to, že součástí životního příběhu většiny bakalářských studentů oboru sociální práce bylo osobní setkání se sociální pracovnící nebo sociálním pracovníkem. V rámci dotazníkového šetření jsme tedy rovněž testovali, **zda setkání se sociálním pracovníkem ovlivňuje zájem o studium tohoto oboru.** Výsledky ukázaly, že osobní setkání se sociálním pracovníkem v kohortě maturantů zařazených do dotazníkového šetření je poměrně běžnou skutečností. **Podíl těch maturantů, kteří si podali přihlášku ke studiu na VŠ (bez ohledu na to, na jaký obor) a současně se již během svého života setkali osobně se sociálním pracovníkem, byl 65,9 % (4 060 respondentů).** Statistická analýza nicméně prokázala pouze slabou souvislost mezi skutečností, že se student někdy v životě osobně se sociálním pracovníkem setkal a nyní si podal přihlášku na některý z oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce. Je však třeba dodat, že podíl studentů s touto zkušeností byl u zájemců o tyto obory ještě vyšší než v celém souboru zájemců o VŠ studium, konkrétně:

- se sociálním pracovníkem se osobně setkala 82,6 % těch, kteří si podali přihlášku na obor sociální práce,
- se sociálním pracovníkem se osobně setkala 76,9 % těch, kteří si podali přihlášku na obor zdravotně-sociální pracovník,
- se sociálním pracovníkem se osobně setkala 75,8 % těch, kteří si podali přihlášku na obor sociální politika,

- se sociálním pracovníkem se osobně setkalo 75,2 % těch, kteří si podali přihlášku na obor sociální pedagogika,
- se sociálním pracovníkem se osobně setkalo 91,7 % těch, kteří si podali přihlášku na obor pastorační a sociální práce,
- se sociálním pracovníkem se osobně setkalo 71,8 % těch, kteří si podali přihlášku na obor speciální pedagogika.

Rovněž **konkrétní typ setkání se sociálním pracovníkem** se neukázal jako statisticky významný pro volbu oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce. Nicméně u těchto oborů byl opět nalezen vyšší podíl studentů, kteří měli osobní zkušenost s dobrovolnickou činností v sociální oblasti (kolem 30 %) ²² a kteří se se sociální prací setkali ve škole v rámci výuky nebo praxe (40-50 %). ²³ Poněkud překvapivě dle dosažených výsledků nehrálo žádnou roli to, zda měl respondent sociálního pracovníka mezi svými příbuznými.

V rámci analýzy (viz graf č. 34) jsme se také zaměřili na **hlubší rozbor očekávání, která se svým dalším studiem spojují různé typy zájemců o VŠ studium**. Konkrétně jsme komparovali tyto skupiny respondentů, kteří si podali přihlášku na VŠ:

- zájemci o studium oborů sociální práce,
- zájemci o studium obor zdravotně-sociální pracovník,
- zájemci o studium oborů sociální pedagogika,
- zájemci o studium oborů speciální pedagogika,
- zájemci o studium jiných oborů, než jsou ty právě vyjmenované.

Analýza prokázala, že **všechny tyto skupiny respondentů** shodně od svého vysokoškolského studia **očekávají především**:

- získání odborných znalostí a dovedností a
- snazší nalezení dobrého zaměstnání po absolvování tohoto studia.

Dále nelze říci, že by se některá ze srovnávaných skupin systematicky ve všech položkách lišila, nicméně jeví se, že blíže k sobě mají očekávání zájemců o obory sociální práce, sociální a speciální pedagogika, naopak očekávání zájemců o obor zdravotně-sociální pracovník se častěji od uvedených oborů odlišují. Nezanedbatelné **rozdíly** pak byly nalezeny tyto:

- *zájemci o obor zdravotně-sociální pracovník* častěji než ostatní spojují s dalším studiem očekávání, že získají vyšší kvalifikaci v oboru, který studovali již na SŠ a že si na VŠ najdou nové přátele;
- *zájemci o obory sociální práce, sociální a speciální pedagogika* častěji než ostatní od svého dalšího studia očekávají:
 - rozvíjení své vlastní osobnosti,
 - možnost kombinovat studium s prací/brigádami a
 - možnost studovat i v cizině;

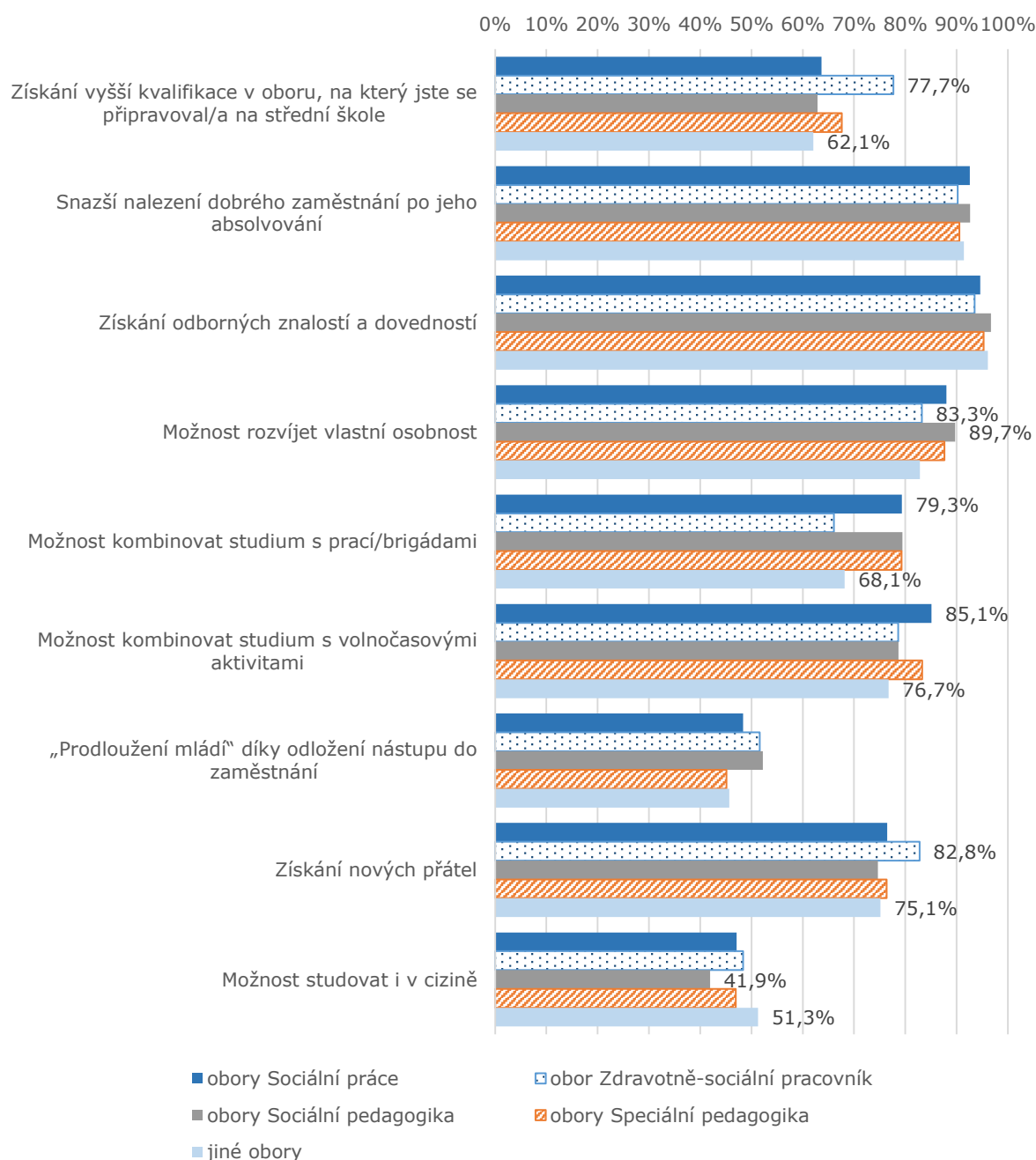
²² Podíl těchto studentů mezi všemi, co si dali přihlášku na VŠ a se sociálním pracovníkem se již setkali, byl 19,1 %.

²³ Podíl těchto studentů mezi všemi, co si dali přihlášku na VŠ a se sociálním pracovníkem se již setkali, byl 36,9 %.

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

- *zájemci o obory sociální práce a speciální pedagogika pak častěji než ostatní od svého dalšího studia očekávají i možnost kombinovat studium s volnočasovými aktivitami.*

Graf č. 34 **Očekávání od dalšího studia (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“) zájemců o studium na VŠ, podle oborů, na které si podali přihlášku** (v %, N_{SP}=242, N_{ZdSP}=215, N_{SocPed}=272, N_{SpecPed}=275, N_{ost}=4 433)

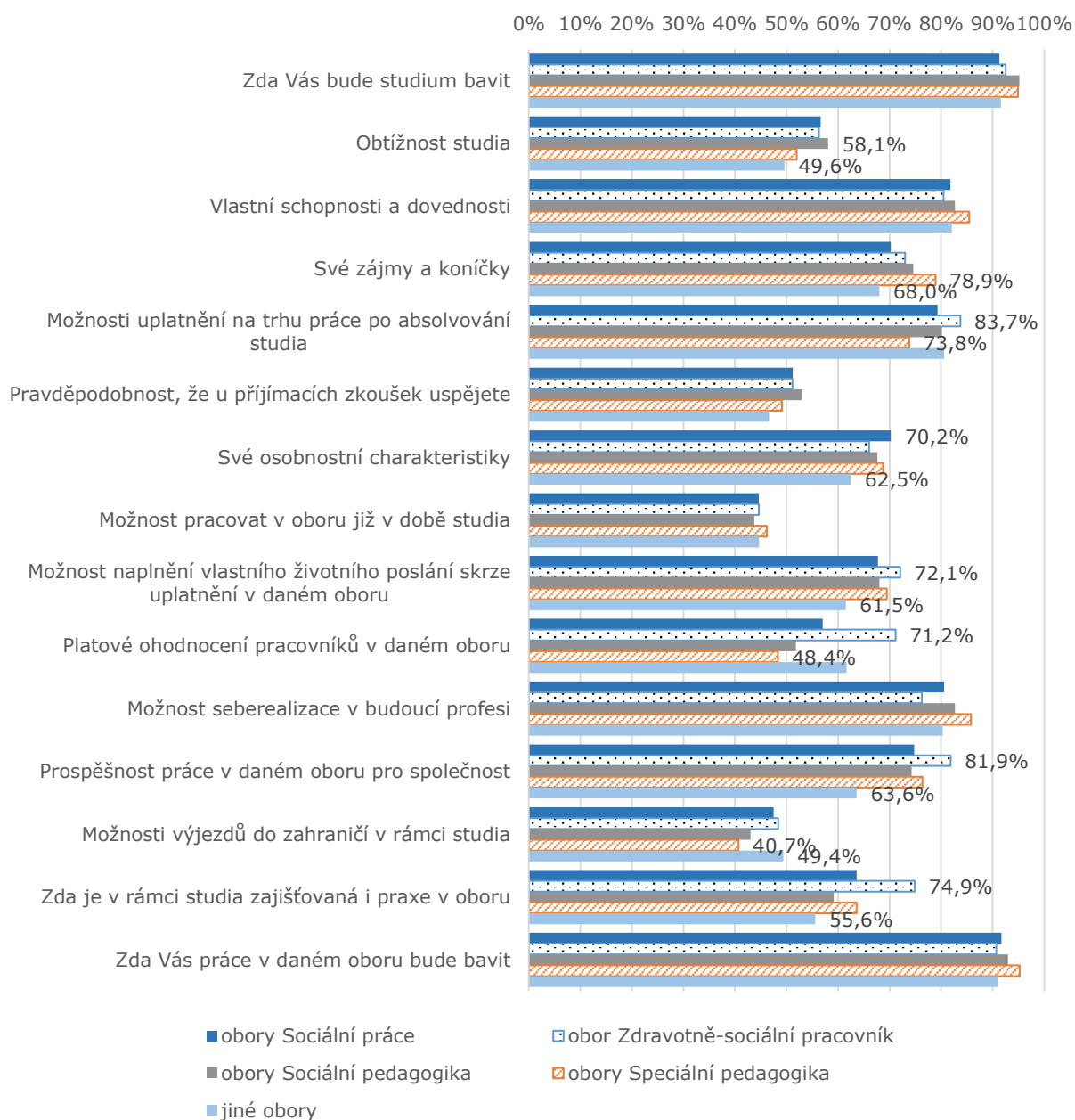

Poznámka: Pokud si respondent podal přihlášku na obor Sociální práce a současně i na některý z dalších v grafu uvedených oborů, započítává se pouze 1x a to pro obor Sociální práce.

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

Optikou těchto skupin respondentů jsme dále analyzovali i **skutečnosti, které maturanti zvažovali před podáním přihlášky k dalšímu studiu na VŠ**. Bylo potvrzeno, že požadavek, **aby studium i následná práce v daném oboru studenty bavila, je univerzální**, tj. tento aspekt zvažují všichni maturanti bez ohledu na to, o který obor studia mají zájem (viz graf č. 35).

Graf č. 35 **Co jste bral/a v úvahu při volbě školy a oboru dalšího studia? (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“)** Dle oborů, na které si zájemce o studium na VŠ podal přihlášku ke studiu (v %, N_{SP}=242, N_{ZdSP}=215, N_{SocPed}=272, N_{SpecPed}=275, N_{ost}=4 433)

Poznámka: Pokud si respondent podal přihlášku na obor sociální práce a současně i na některý z dalších v grafu uvedených oborů, započítává se pouze 1x, a to pro obor sociální práce.

Dále ve třech bodech se výrazně odlišují zájemci o *obor zdravotně-sociální pracovník*, kteří častěji než ostatní skupiny před podáním přihlášky ke studiu zvažovali:

- prospěšnost práce v daném oboru pro společnost (tato je celkově častěji zvažována zájemci o sledované obory než těmi, kteří si podali přihlášku na obory jiné),
- zda je v rámci studia zajišťovaná i praxe v oboru a
- platové ohodnocení pracovníků v daném oboru.

Zájemci o obor *speciální pedagogika* častěji než ostatní zvažovali, zda bude budoucí obor ladit s jejich zájmy a koníčky a zda se budou moci v budoucí profesi seberealizovat.

Všechny skupiny sledovaných oborů pak častěji než zájemci o obory mimo sociální oblast zvažovali, **zda v daném oboru budou moci naplnit své životní poslání**. Realizace této hodnoty se ukazovala jako důležitá i u studentů přímo oboru sociální práce (viz kap. 6.4.1).

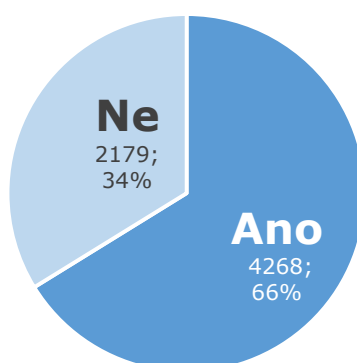
7.4 Atraktivita oboru a profese Sociální práce

V rámci dotazníkového šetření jsme v neposlední řadě zjišťovali to, zda a jakou osobní zkušenost maturanti mají s profesí sociální práce a jak tuto profesi vnímají, tj. jaké atributy profese s ní spojují a jakou prestiž v jejich očích profese sociální práce má. Nejprve prezentujeme souhrnné výsledky pro všechny maturanty v našem vzorku a poté výsledky podrobnějších analýz zahrnujících zkoumání vlivu dalších proměnných, tj. osobní zkušenosti se sociální prací, typu právě absolvované střední školy a zájmu o studium sociální práce v rámci terciárního vzdělávání, na to jak maturanti vidí profesi sociální práce.

7.4.1 Zkušenost maturantů se sociální prací a jejich pohled na ni

Téměř **2/3 maturantů**, kteří se zúčastnili našeho dotazníkové šetření, uvedly, že se již během svého života **měli možnost setkat se sociální pracovnící** či sociálním pracovníkem (viz graf č. 36).

Graf č. 36 **Osobní setkání maturantů se sociálním pracovníkem/sociální pracovnící** (v %, N = 6 447)

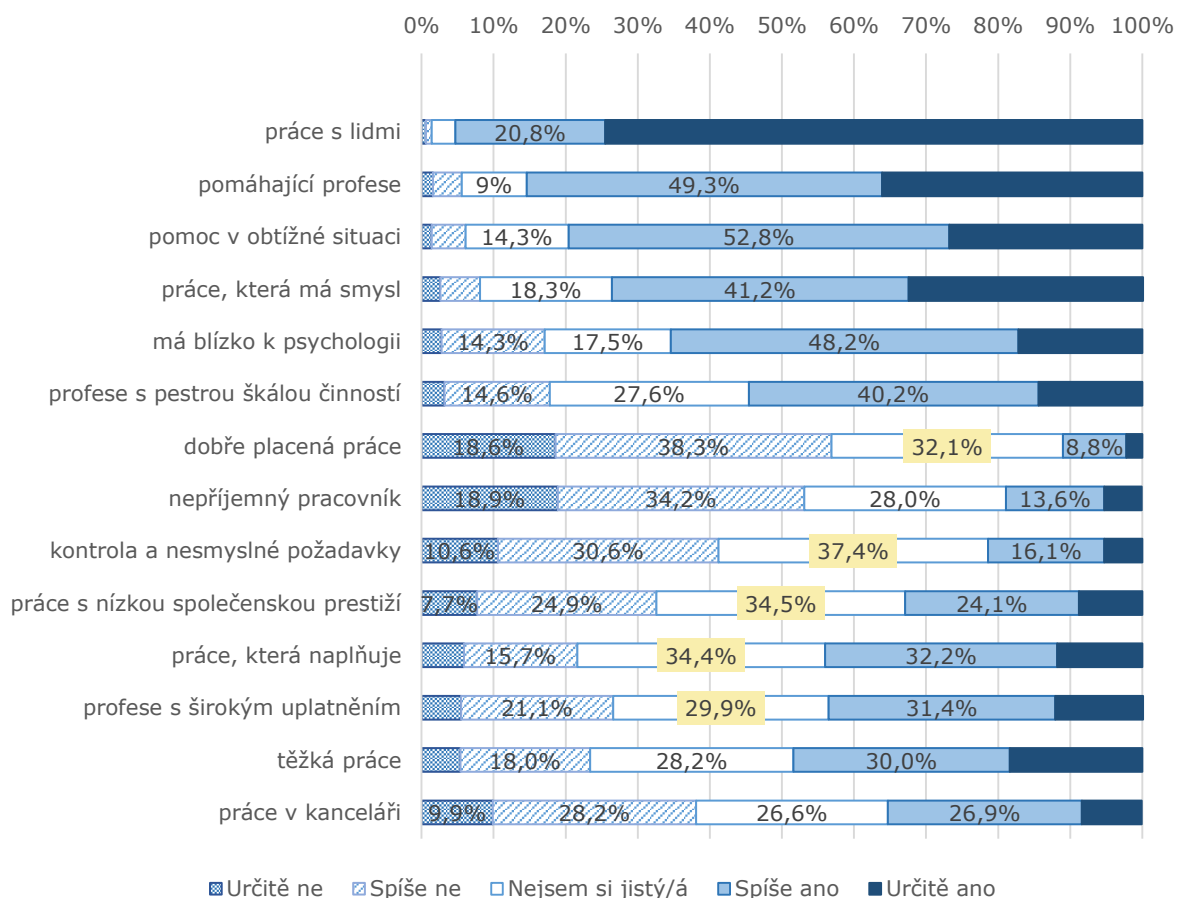
7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

K setkání s touto profesí pak nejčastěji docházelo v rámci školy nebo rodiny, a **to při těchto příležitostech** (N = 4 268):

- když sociální pracovník řešil nějakou záležitost respondenta, jeho rodiny či kamarádů (37,4 %),
- při respondentově dobrovolnické činnosti či brigádě (19,2 %),
- když byl sociální pracovník ve škole respondenta vykládat o své profesi (33,2 %),
- ve škole v rámci výuky či praxe (37,8 %),
- někdo z příbuzných respondenta je sociálním pracovníkem (23,9 %),
- některý z kamarádů či známých respondenta je sociálním pracovníkem (2,5 %),
- jinak (1,4 %).

Výsledky zjišťující pohled maturantů na tuto profesi (viz graf č. 37) naznačují, že právě zmíněné osobní setkání se sociálními pracovníky bylo patrně pro většinu z respondentů pozitivní zkušeností, neboť obraz, který jejich odpovědi vykreslují, je vůči sociální práci poměrně vstřícný. Nicméně dodejme, že k této otázce se vyjadřovali všichni maturanti, tj. i ti, kteří osobní kontakt se sociálním pracovníkem dosud nezažili.

Graf č. 37 **Pohled maturantů na profesi sociální práce** (v %, N = 6447)

Podle **maturantů je profese sociální práce profesí, která především:**

- zahrnuje *práci s lidmi* (95,3 %),²⁴
- je *pomáhající profesí* (85,4 %),
- poskytuje *pomoc v obtížné situaci* (79,6 %),
- je *prací, která má smysl* (73,7 %) a
- má *blízko k psychologii* (65,4 %), ale
- je *špatně placená* (56,9 %).

Negativní obraz této profese, který někdy bývá podpořen i médií, středoškoláci spíše odmítají:

- 53,1 %²⁵ maturantů odmítlo, že by se jim se sociální prací asocioval *nepříjemný pracovník* a
- 41,2 % se sociální prací výslovně nespojovalo *kontrolu a nesmyslné požadavky* a 37,4 % si v této věci nebylo jisto.

V neposlední řadě **nejistotu ohledně toho, zda daný atribut sociální práci přiřadit či ne**, vyjadřovali maturanti kromě zmíněného *kontrolního prvku* i v otázce *společenské prestiže* této profese (34,5 %²⁶) v tom, zda tato práce může být *osobně naplňující* (34,4 %) a nakolik se jedná o *profesi se širokým uplatněním* (29,9 %).

Jak jsme již uvedli, přibližně třetina maturantů si nebyla jistá, zda je či není profese sociálního pracovníka profesí se společenskou prestiží. **Samotní maturanti pak zařadili tuto profesi do první poloviny mezi povolání, která vnímají jako ta více prestižní, tj. taková, kterých si sami váží** (viz tabulka č. 12)²⁷. Konkrétně ze 13 nabídnutých profesí řadili profesi **sociálního pracovníka** průměrně na 6. pozici, nicméně když jsme tyto profese seřadili podle průměrného dosaženého skóre, pak se sociální pracovník umístil **na 5. nejprestižnějším místě mezi policistou a programátorem**. Nejčastěji pak studenti přiřazovali profesi sociální pracovník rovněž 5. (13,4 %) nebo 4. místo (12 %). První místo, tedy že tuto profesi vnímají jako profesi, které si váží nejvíce, zvolila pouze 4 % respondentů; u profese lékař, která je vnímána jako nejprestižnější z nabízených profesí, to bylo 68,7 %.

²⁴ Jedná se o součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“.

²⁵ Jedná se o součet odpovědí „spíše ne“ a „určitě ne“.

²⁶ Jedná se o odpovědi „nejsem si jistý/jistá“.

²⁷ Ke konstrukci této otázky v dotazníku viz kap. 5.2.3.

Tabulka č. 12 **Prestiž povolání očima maturantů, průměrné bodové hodnocení a pořadí**

profese	průměr	pořadí	pořadí dle výzkumu pro populaci ČR 15+, CVVM (2016)
lékař/lékařka	2,1	1.	1.
zdravotní sestra	3,8	2.	2.
soudce/soudkyně	4,1	3.	3.
policista/Policistka	4,7	4.	6.
sociální pracovník/pracovnice	6,1	5.	xxx*
programátor/ka	6,4	6.	4.
účetní	6,7	7.	8.
truhlář	6,9	8.	7.
ministr/ministryně	7	9.	9.
stavební dělník	7,1	10.	10.
sekretářka	8	11.	12.
uklízečka	9	12.	13.
kněz	9	12.	11.

Poznámka: Jde o průměrné hodnocení na škále 1-13. Instrukce pro respondenty zněla: Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu číslo 1. Poté vyberte povolání, jehož si vážíte nejméně, a dejte mu číslo 13. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte pořadí od 2 do 12 podle osobního uvážení. Číslo od 2 do 12 se mohou opakovat.

** profese sociální pracovník nebyla do výzkumu prestiže povolání CVVM zařazena (podrobně viz kap. 5.2.3).*

Pomocí faktorové analýzy²⁸ jsme se pokusili zjistit, jestli hodnocení prestiže těchto povolání maturanty vykazuje nějaký vzorec, či odkazuje k nějaké **obecnější struktuře povolání**. Faktorová analýza identifikovala 4 skupiny profesí, které k sobě mají dle našich dat blízko, a dvě profese, z nichž každá tvoří samostatnou skupinu. Těchto tedy celkem 6 skupin vysvětluje 73 % rozptylu odpovědí. Jedná se o:

1. fyzická práce: stavební dělník, truhlář, uklízečka,
2. pomáhající profese/ práce s lidmi: lékař, zdravotní sestra, sociální pracovník,
3. administrativní činnosti: sekretářka, účetní,
4. politické profese (ministr, soudce) + programátor,
5. policista,
6. kněz.

Profese sociální pracovník dle dotázaných maturantů spadá mezi pomáhající profese, tj. které dále v našem dotazníku reprezentoval lékař a zdravotní sestra.

Stejnou analýzu jsme následně provedli pouze na datech od respondentů, kteří se hlásí ke studiu oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VŠ²⁹. U těchto studentů rovněž sociální pracovník spadal do jedné skupiny s lékařem a zdravotní sestrou, tuto skupinu však ještě posílilo povolání policista.

²⁸ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,701, Bartlett 's Test of Sphericity Sign. 0,000.

²⁹ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,722, Bartlett 's Test of Sphericity Sign. 0,000. 6 faktorové řešení vysvětlovalo 75 % rozptylu odpovědí.

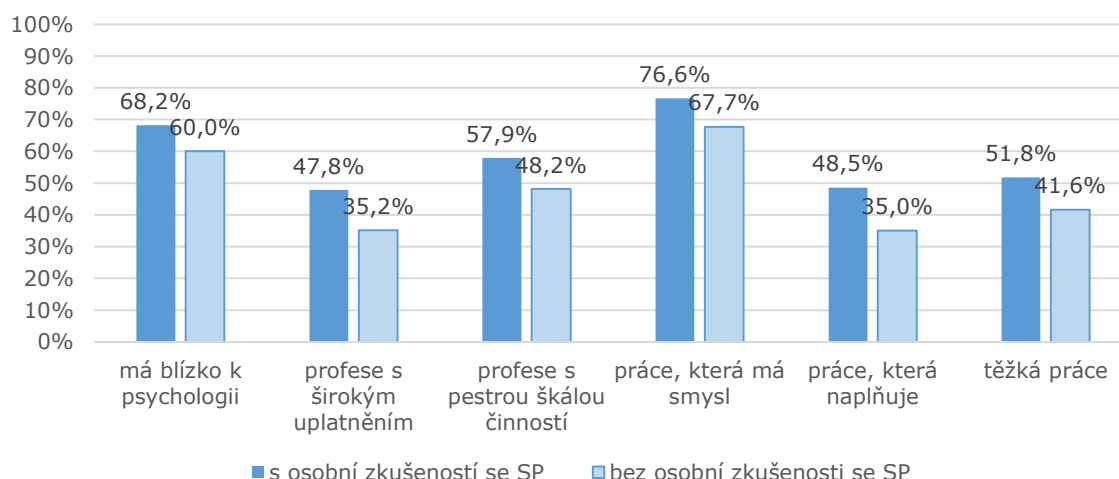
7.4.2 Souvislost mezi osobní zkušeností se sociální prací a pohledem na ni

Prohlubující analýza ukázala, že **pohled těch maturantů, kteří již měli možnost někdy se osobně setkat se sociálním pracovníkem/pracovnicí, na profesi sociální práce se od ostatních maturantů liší pouze částečně – pouze u 6 ze 14 testovaných položek** (viz graf č. 38, srov. s grafem č. 37).

Tito studenti byli častěji než ostatní přesvědčeni, že sociální práce:

- je práce, která má smysl a která naplňuje,
- má blízko k psychologii,
- je profesí s pestrou škálou činností a širokým uplatněním a současně
- je prací poměrně těžkou.

Graf č. 38 **Pohled maturantů na profesi sociální práce, dle toho, zda se již někdy osobně se sociálním pracovníkem setkali či ne** (vybrané položky v %, odpovědi „ano“, $N_{SPano} = 4\ 268$, $N_{SPne} = 2\ 179$)

Co se **vnímání prestiže povolání sociální pracovník** týče, **rozdíl mezi těmi respondenty, kteří mají nějakou osobní zkušenost se sociálními pracovníky, a těmi, kteří nemají, je malý**. Studenti, kteří se osobně již se sociálními pracovníky setkali, sice v průměru hodnotí povolání sociální pracovník o 0,3 bodu (5,8) lépe než ostatní maturanti (6,1). Tento výsledek však nemá vliv na celkové pořadí profese sociální pracovník vůči ostatním testovaným povoláním – u obou skupin obsadil sociální pracovník 5. místo, tj. stejný výsledek jako v rámci celého výzkumného vzorku.

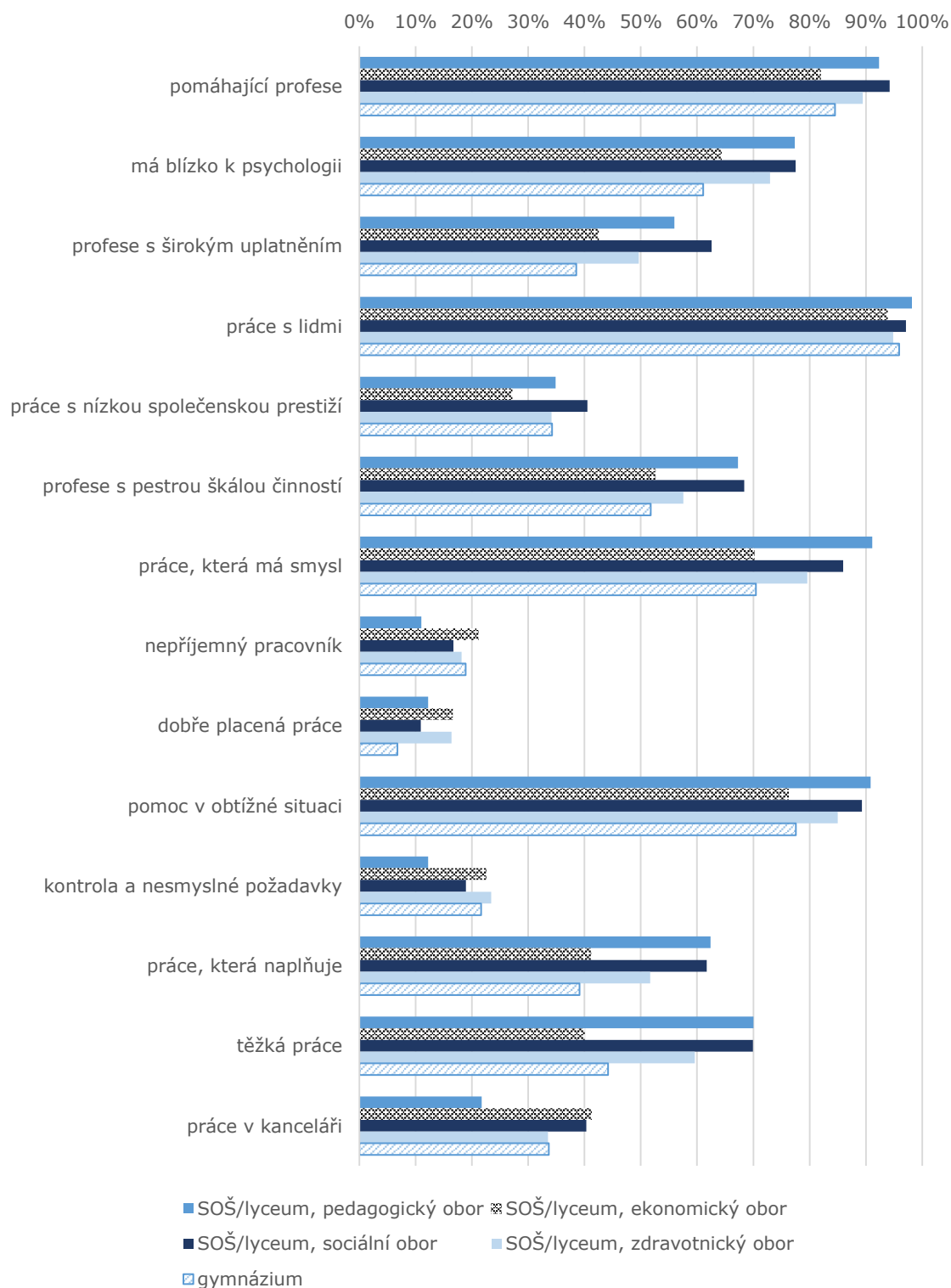
7.4.3 Jak vidí sociální práci studenti z různých typů středních škol

Maturanti z námi sledovaných typů škol se v pohledu na jednotlivé testované aspekty sociální práce liší, a to ve všech položkách s výjimkou silné shody na tom, že sociální práce je prací s lidmi. Tyto odlišnosti jsou zobrazeny v grafu č. 39.

Z grafu je nicméně patrné, že blíže k sobě mají pohledy maturantů ze SOŠ ekonomického zaměření s těmi z gymnázií na straně jedné a názory studentů SOŠ pedagogického a sociálního zaměření na straně druhé. Domníváme se, že to, co názory těchto dvou skupin odlišuje, je míra orientace na práci s lidmi, a to jak osobní, tak v rámci studia. **Maturanti pedagogického a sociálního zaměření sdílejí dle našich výsledků ve větší míře kladný obraz oboru a profese sociální práce než studenti ekonomických škol a gymnázií.**

Budoucí absolventi středních zdravotnických škol pak představují svébytnou skupinu, jejíž názory jsou někdy blízké gymnazistům (v aspektech: *práce s nízkou společenskou prestiží, nepříjemný pracovník a práce v kanceláři*), většinou však leží někde mezi výše uvedenými dvěma skupinami.

Graf č. 39 **Pohled maturantů na profesi sociální práce, dle typu střední školy, kterou právě absolvují** (v %, odpovědi „ano“, N_{SOŠ_Ped} = 284, N_{SOŠ_Ekon} = 1 112, N_{SOŠ_Social} = 330, N_{SOŠ_Zdarv} = 714, N_{Gym} = 3 155)

Analýza dále prokázala, že **vnímání prestiže profese sociální pracovník se u respondentů lišilo v závislosti na tom, kterou střední školu právě dostudovali** (viz tabulka č. 13).³⁰ Povolání sociální pracovník si, celkem pochopitelně, **nejvíce vážili studenti SOŠ sociálního zaměření, zařadili ji už na 3. místo** hned za lékaře a zdravotní sestru, tj. profese, které na první dvě místa umísťovali všichni maturanti s výjimkou těch s právním zaměřením, kteří druhé místo za lékařem určili soudcům a soudkyním. Současně **téměř 1/5 maturantů SOŠ sociální vnímala povolání sociální pracovník jako to, kterého si mezi v dotazníku nabídnutých povolání váží nejvíce.**

Lepší pořadí, než bylo průměrné za celý soubor, pak profesi sociální pracovník přisuzovali ještě maturanti ze SOŠ/lyceí pedagogického zaměření, kteří tuto profesi zařadili na 4. místo. Naopak **nejhůře z hlediska prestiže dopadl sociální pracovník u maturantů z gymnázií** – v jejich hodnocení se zařadil na **místo 6.**

Tabulka č. 13 **Prestiž povolání „sociální pracovník“ dle typu střední školy respondenta**

typ střední školy	pořadí mezi ostatními profesemi	průměrné bodové hodnocení	podíl studentů, kteří zařadili sociálního pracovníka na 1. místo	N
SOŠ/lyceum, pedagogický obor	4.	4,8	7 %	327
SOŠ/lyceum, ekonomický obor	6.	6,2	2,9 %	1417
SOŠ/lyceum, sociální obor	3.	4,3	16,9 %	449
SOŠ/lyceum, zdravotnický obor	5.	5,4	4 %	832
SOŠ/lyceum, právo, právní a veřejnosprávní činnost	5.	6	1,5 %	68
gymnázium	6.	6,6	2,5 %	3 235
jiné	5.	6,4	4,2 %	119

7.4.4 Komparace z pohledu na sociální práci zájemců o studium sociální práce na VOŠ/VŠ a ostatních maturantů

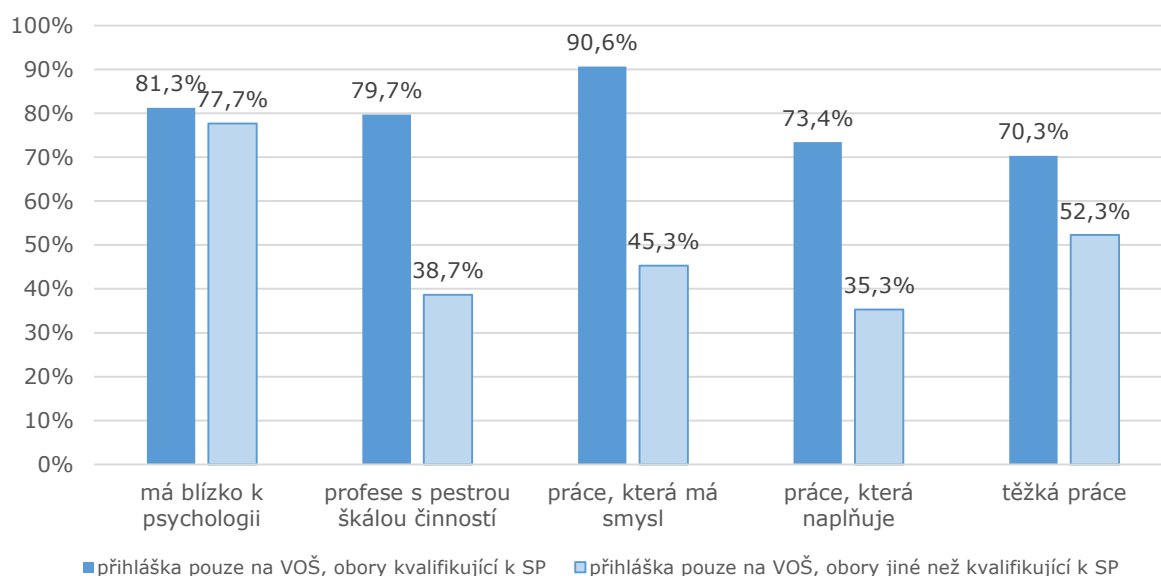
Nejprve se zaměříme na ty maturanty, kteří aspirují pouze na studium VOŠ. Srovnání pohledu těch, kteří si podali přihlášku na obory kvalifikující k výkonu sociální práce, a ostatními zájemci o studium na VOŠ přinesl obdobné výsledky jako srovnání pohledu maturantů s a bez osobní zkušenosti/kontaktu s nějakým sociálním pracovníkem v kap. 7.4.2 (srov. grafy č. 38 a 40). **Zájemci o studium oborů sociální práce na VOŠ si podobně jako maturanti, kteří se již osobně se sociálním pracovníkem setkali, myslí častěji než ostatní, že sociální práce:**

- je práce, která má smysl a která naplňuje,
- má blízko k psychologii,
- je profesí s pestrou škálou činností a
- je prací poměrně těžkou.

³⁰ Eta = 0,230.

Přesvědčení o těchto skutečnostech je současně mezi zájemci o studium oborů SP ještě více rozšířeno (v průměru o 18 %) než v souboru maturantů, kteří mají zkušenost osobního setkání se sociálním pracovníkem. Současně bylo zjištěno, že **to, co nejmó výrazněji odlišuje zájemce o studium oborů SP na VOŠ, a jak uvidíme dále i na VŠ** (viz graf č. 41), od těch maturantů, kteří sice měli nějaký kontakt se sociální prací, pro její studium se ale většinou nerozhodli, **je přesvědčení, že sociální práce je práce, která člověka naplňuje** (zájemci o SP na VOŠ - 73,4 %; zájemci o SP na VŠ - 71,1 %; maturanti, kteří se někdy osobně setkali se sociálním pracovníkem - 48,5 %; maturanti, kteří se se sociálním pracovníkem nesetkali nebo nemají zájem o studium SP na VOŠ - 35 %, maturanti, kteří nemají zájem o studium oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VŠ - 38,7 %). **Jedná se tedy jednak o osoby, pro které je patrně důležité, aby je jejich povolání osobně naplňovalo, a současně o osoby, které předpokládají, že obor sociální práce je tím, který má potenciál jim tento pocit naplnění přinést.**

Graf č. 40 **Pohled maturantů, kteří si podali přihlášku pouze na VOŠ, na profesi sociální práce, dle oboru studia, o který mají zájem** (vybrané položky v %, odpovědi „ano“, $N_{\text{obory SP}}=64$, $N_{\text{ostat obory}}=220$)

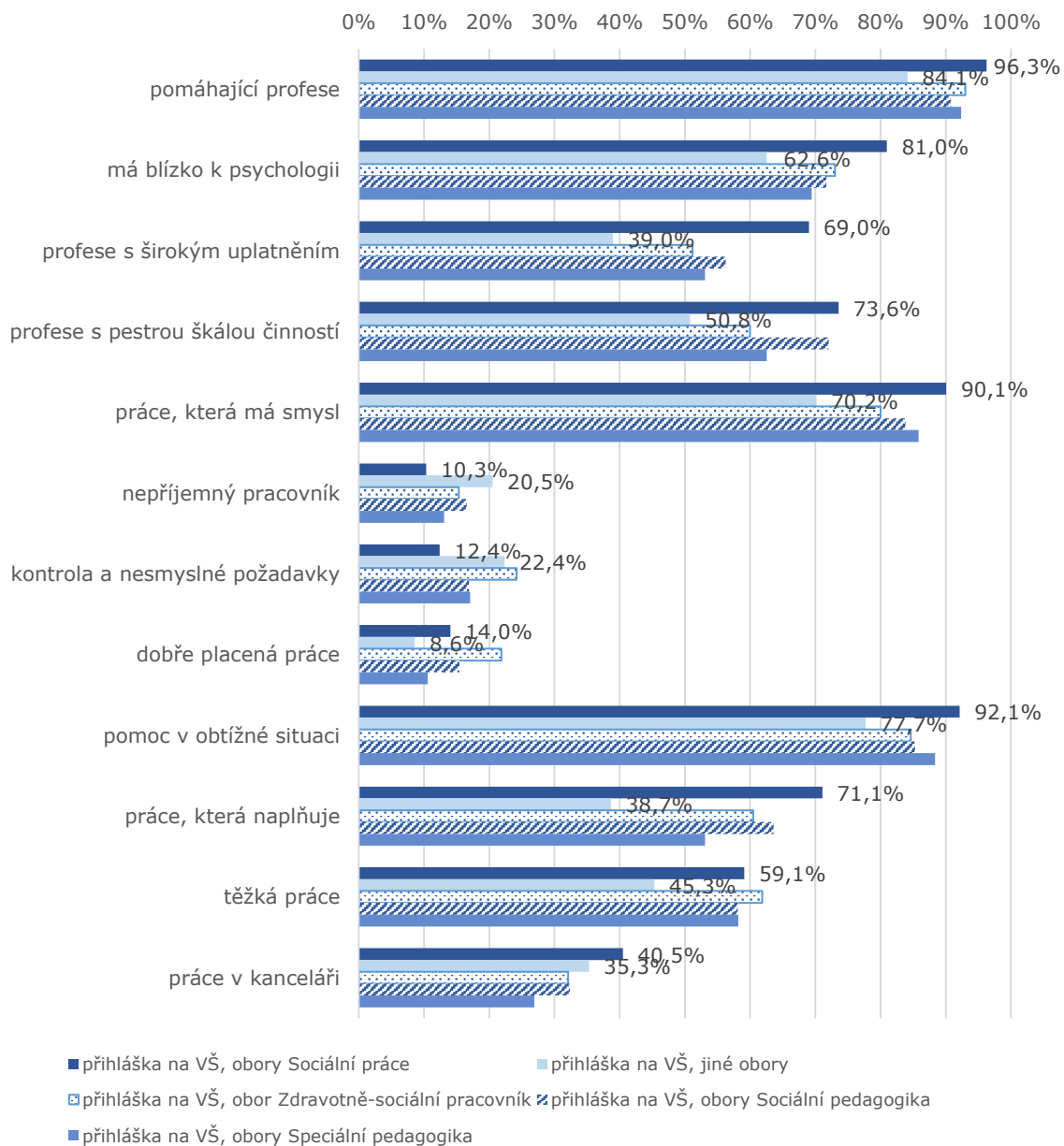

Nyní se zaměříme na maturanty, kteří by rádi po maturitě pokračovali vysokoškolským studiem. V rámci této skupiny respondentů srovnáváme navzájem pět skupin - ty, kteří si podali přihlášku na obory sociální práce, dále na obor zdravotně-sociální pracovník, na obory sociální pedagogiky, na obory speciální pedagogiky a na jiné obory (viz graf č. 41). Výsledky analýzy ukazují, za prvé, že **ti studenti, kteří mají zájem přímo o obor sociální práce, se ve svém pohledu na sociální práci od všech výše jmenovaných skupin liší**. Liší se tedy nejen od maturantů, kteří vůbec o sociální či pedagogickou oblast zájem nemají, ale liší se i od těch, kteří mají zájem o jiné obory než sociální práce, které však současně kvalifikují k výkonu této profese. Tito studenti, tj. ti, kteří mají zájem buď o obor zdravotně-sociální pracovník, sociální či speciální pedagogiku, současně nahlíží profesi sociální práce do značné míry podobně. Lze tedy uzavřít, že **zájemci přímo o obory sociální práce mají k této profesi jiný**

- kladnější vztah než zájemci o studium jiných oborů, které ovšem dle platné legislativy rovněž k výkonu profese sociální práce opravňují.

Maturanti, kteří **si podali přihlášku ke studiu oborů sociální práce na VŠ, jsou jednoznačně přesvědčeni** o tom, že sociální práce je profesí, která má smysl a má potenciál člověka naplňovat, je orientovaná na pomoc lidem v nouzi. Současně **většinou odmítají spojovat sociální práci s představou** kontroly a pracovníků s nepříjemným vystupováním vůči klientům. **Častěji než ostatní sledované skupiny** spojují sociální práci s prací v kanceláři.

Graf č. 41 **Pohled maturantů, kteří si podali přihlášku na VŠ, na profesi sociální práce, dle oboru studia, o který mají zájem** (vybrané položky v %, odpovědi „ano“, N_{SP}=242, N_{ZdSP}=215, N_{SocPed}=272, N_{SpecPed}=275, N_{ost}=4 433)

7. Volba dalšího vzdělávání a atraktivita oboru a profese sociální práce pro maturanty (školní rok 2018/19) - výsledky obsahové analýzy

Z hlediska prestiže hodnotili povolání sociální pracovník zájemci o studium VOŠ výše než zájemci o studium VŠ (průměry: 5 ku 6,2). Maturanti, kteří si podali **příhlášku pouze na VOŠ na některý z oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce dokonce profesi sociální pracovník zařadili už na 3. místo**, hned za lékaře a zdravotní sestru (ostatní zájemci o studium VOŠ pak na 5. pozici). Dokonce 17,2 % z nich uvedla, že sociální pracovník je povolání, kterého si váží nejvíce mezi těmi, které jim byly v dotazníku nabídnuty (viz tabulka č. 14). Středně silná statistická souvislost ($Eta=0,312$) mezi oborem, na který si maturant podal na VOŠ přihlášku, a hodnocením prestiže povolání sociální pracovník poukazuje na to, že **studenti, kteří vnímají profesi sociální pracovník, jako více prestižní častěji také mají zájem studovat tento obor na VOŠ**. Obdobná souvislost byla zjištěna i pro studenty aspirující na studium na VŠ, tento vztah byl ale již volnější ($Eta = 0,216$).

Tabulka č. 14 **Prestiž povolání „sociální pracovník“ dle zájmu o studium oborů Sociální práce na VOŠ**

příhlášky na VOŠ - obor	pořadí mezi ostatními profesemi	průměrné bodové hodnocení	podíl studentů, kteří zařadili sociálního pracovníka na 1. místo	N
obory kvalifikující k výkonu sociální práce	3.	3,8	17,2 %	64
ostatní obory	5.	5,4	4,1 %	220

$Eta = 0,312$ obor VOŠ dependent, $0,217$ povolání SP dependent

Mezi maturanty, kteří by rádi po maturitě pokračovali studiem na **VŠ** se postavení profese sociální pracovník mezi jednotlivými sledovanými skupinami oborů příliš nelišilo – u studentů majících **zájem o obory kvalifikující k výkonu sociální práce obsadilo toto povolání 5. příčku** a u ostatních studentů 6. pozici. Přesto se do určité míry odlišují ti studenti, kteří si podali přihlášku přímo na obory Sociální práce – v průměru by sociální pracovníky (průměr 4,4) umístili mezi 4. a 5. pozici společně s policisty (průměr 4,2), současně pro 14,5 % z nich je povolání sociální pracovník tím nejprestižnějším (viz tabulka č. 15).

Tabulka č. 15 **Prestiž povolání „sociální pracovník“ dle zájmu o studium vybraných oborů na VŠ**

příhlášky na VŠ - obor	pořadí mezi ostatními profesemi	průměrné bodové hodnocení	podíl studentů, kteří zařadili sociálního pracovníka na 1. místo	N
obory sociální práce	5.	4,4	14,5 %	242
obor zdravotně-sociální pracovník	5.	5,2	4,7 %	215
obory sociální pedagogika	5.	5	8,5 %	272
obory speciální pedagogika	5.	5,5	5,1 %	275
ostatní obory	6.	6,5	2,5 %	5437

$Eta = 0,216$ obor VŠ dependent, $0,189$ povolání SP dependent

7.5 Shrnutí

Výsledky dotazníkového šetření mezi maturanty gymnázií a středních škol ekonomického, sociálního, zdravotního a pedagogického zaměření, kteří maturovali ve školním roce 2018/19, v první řadě potvrdily trend pozorovaný již v administrativních datech (viz kap. 2), který se týká zájmu o studium na VOŠ. **Skutečnost, že pouze 5 % maturantů z těch, kteří mají zájem o další studium, by rádo studovalo právě VOŠ, svědčí o malé atraktivitě tohoto typu vzdělávání mezi současnými středoškoláky.**

Studium VOŠ je dle našich výsledků maturanty vnímáno jako snazší alternativa VŠ studia – očekávání spojovaná s dalším studiem se totiž mezi zájemci o VOŠ a zájemci o VŠ studium liší pouze minimálně (viz kap. 7.2),³¹ ale zájemci o VOŠ častěji než ti druzí při podávání přihlášek zvažovali obtížnost studia a rovněž své šance na přijetí. Dále téměř 20 % těch, kdo si podali přihlášku na VŠ, si podalo přihlášku i na VOŠ – jako pojistku pro případ neúspěchu v přijímacím řízení na VŠ.

Z hlediska počtu zájemců o studium oborů sociální práce se zejména na VOŠ jeví maturanti ze SOŠ sociálního zaměření jako velmi významná skupina. Mezi respondenty, kteří uvedli, že si podali přihlášku pouze na VOŠ a přímo na obor sociální práce, tvoří tito maturanti 82,1 %; mezi respondenty, kteří si podali přihlášku na obor sociální práce na VŠ, pak tvoří 33,9 %. V návaznosti na tato zjištění je politováníhodné, že více než 1/4 maturantů právě ze SOŠ sociálního zaměření nemá studijní ambice (tj. nepodala si přihlášku na VŠ ani na VOŠ). Lze se domnívat, že toto souvisí se současným nastavením středních škol sociálního zaměření, které je patrně více orientováno na praktickou přípravu. Při případné osvětové/náborové kampani ze strany VOŠ a zejména VŠ se tak nelze orientovat pouze na tento typ středních škol. **Z hlediska VŠ jsou rovněž významným zdrojem zájemců o obory sociální práce studenti gymnázií** (mezi přihlášenými na obor sociální práce v bakalářském denním studiu tvořili 35,5 %). Je však nutno dodat, že podíváme-li se na zájem o obor sociální práce **optikou gymnazistů samotných**, tj. jaký podíl gymnazistů přihlášených k VŠ studiu (gymnazisté se na VOŠ hlásili výjimečně) si podal přihlášku na obor sociální práce, pak výsledek **nesvědčí o tom, že by se jednalo o obor s velkou popularitou mezi maturanty z gymnázií**: na obor sociální práce si podalo přihlášku 2,7 % z nich a na obor zdravotně-sociální pracovník 3,1 %, ale např. na právnické obory 11,4 % a na ekonomii 19,3 % z nich.

I když obor sociální práce nepatřil u maturantů 2018/19 mezi nejžádanější obory dalšího studia, nelze říci, že by o této profesi neměli určité povědomí anebo ji vnímali převážně negativně. Naopak, téměř 2/3 našich respondentů uvedly, že se během svého života již měli možnost se sociální pracovnící či sociálním pracovníkem setkat, a to nejčastěji ve škole v rámci vzdělávání nebo v rodině/okruhu svých známých, když sociální pracovník řešil nějakou záležitost přímo člena rodiny či kamaráda. **Profesi sociálního pracovníka z hlediska toho, jak si jí sami váží, pak maturanti zařadili na 5. místo, a to za čtvrtého „policistu“ a před pátého „programátora“.**³² Z nabídnutých profesí, pak profesi sociální pracovník přiřadili do společné skupiny s lékařem a zdravotní sestrou, patrně na základě vnímaného společného aspektu práce orientované na lidi a pomáhající rozměr těchto profesí. Podle

³¹ Studenti, kteří chtějí pokračovat ve studiu na VOŠ, i studenti, kteří chtějí pokračovat studiem VŠ, shodně od svého dalšího studia očekávají především: získání odborných znalostí a dovedností, snazší nalezení dobrého zaměstnání po absolvování tohoto studia, možnost rozvíjet vlastní osobnost.

³² Na 1. místě se pak umístil „Lékař/lékařka“, na 2. „Zdravotní sestra“ a na 3. „Soudce/soudkyně“.

maturantů je pak profese sociální práce profesí, která především zahrnuje *práci s lidmi, je pomáhající profesí, poskytuje pomoc v obtížné situaci, je prací, která má smysl a má blízko k psychologii, ale současně je špatně placená. Negativní obraz této profese, který někdy bývá podpořen i médii, středoškoláci spíše odmítají*: 53,1 % maturantů odmítlo, že by se jim se sociální prací asocioval *nepříjemný pracovník* a 41,2 % se sociální prací výslovně nespojovalo ani *kontrolu a nesmyslné požadavky* a 37,4 % si v této věci nebylo jisto.

Dle výsledků našeho dotazníkového šetření je zřejmé, že ti **maturanti, kteří si podali přihlášku na obory sociální práce na VOŠ či VŠ, se v pohledu na sociální práci v určitých aspektech liší od svých vrstevníků, kteří mají zájem o jiné obory.** Sociální práce pro ně především představuje činnost, která *má smysl* a která *ty, kdo ji vykonávají, naplňuje*. Lze se domnívat, že právě tyto dva aspekty mohou být zásadní motivací pro studium sociální práce zejména u těch osobnostních typů, které od svého budoucího zaměstnání očekávají osobní naplnění a zdroj smyslu života.³³ Pro tyto studenty současně při rozhodování o dalším studiu hrálo menší význam *očekávané platové ohodnocení v daném oboru* než u ostatních respondentů. Naopak, větší důraz kladli na *otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost, rozvoj vlastní osobnosti v rámci studia a také na možnost studia v zahraničí*.

Zájemci o studium oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce pak častěji než zájemci o obory mimo sociální oblast zvažovali, **zda v daném oboru budou moci naplnit své životní poslání.** Nicméně **naprosto nejdůležitějším zvažovaným faktorem, a to bez ohledu na to, o který obor** konkrétně měl student zájem, bylo, **zda je bude studium a následně i práce v daném oboru bavit.** Kvantitativní data ani data zahrnutá v obsahové analýze seminárních prací však neobsahují informaci o tom, co maturanti vlastně mají na mysli, když používají pojem „bavit“. Na to by mohl nalézt odpověď pouze kvalitativní výzkum zahrnující rozhovory s maturanty.

³³ Kromě těchto dvou aspektů byli dále zájemci o studium oborů sociální práce na VOŠ a VŠ častěji než ostatní přesvědčeni, že sociální práce má blízko k psychologii, je profesí s pestrou škálou činností a je prací poměrně těžkou (podrobně viz kap. 7.4.4).

8. Atraktivita oboru a profese Sociální práce pro studenty 1.ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce (akademický rok 2018/19) - výsledky dotazníkového šetření

V této kapitole prezentujeme výsledky analýzy dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření zaměřeného na studenty a studentky oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce, kteří byli v době dotazování ve druhém semestru 1. ročníku VOŠ nebo bakalářského studijního programu VŠ (k výzkumu podrobně viz kap. 5.3). Standardně budeme srovnávat názory a pohledy na sociální práci mezi studenty VOŠ a VŠ (příčemž ty respondenty, kteří uvedli, že studují VOŠ i VŠ zároveň, řadíme ke studentům VŠ). Tam, kde statistická analýza prokázala významný rozdíl mezi studenty oborů/programů sociální práce a ostatními respondenty nebo studenty, kteří své současné studium započali hned po střední škole, a ostatními studenty, na tyto rozdíly poukážeme.

8.1 Volba oboru terciárního vzdělávání

Současné studenty oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce jsme v úvodní části dotazníku žádali, aby se pokusili vzpomenout si, jak to bylo, když se přibližně před rokem rozhodovali o svém dalším studiu, tj. o studiu na VOŠ nebo VŠ. Nejprve jsme se jich v tomto kontextu ptali na to, jaké aspekty studia a povolání, k němuž toto studium směřuje, před podáním přihlášky zvažovali (viz graf č. 42).

Více **než 2/3 respondentů bez ohledu na to, zda právě studovali VOŠ nebo VŠ, uvedly, že** ve zpětném pohledu si myslí, že před podáváním přihlášek k dalšímu studiu „spíše“ nebo „určitě“ **zvažovali:**

- zda je studium a zejména následně i práce v daném oboru bude bavit,
- soulad mezi oborem a jejich vlastními schopnostmi a dovednostmi,
- otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost,
- možnosti uplatnění na trhu práce po absolvování studia,
- možnost seberealizace v budoucí profesi a
- možnost naplnění vlastního životního poslání skrze uplatnění v daném oboru.

Z tohoto výsledku je patrné, že většina studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce vnímala při volbě svého dalšího studia a potažmo i budoucího pracovního uplatnění jako důležité jak osobní hledisko, tak společenskou relevanci dané profese a rovněž přesahovou hodnotu, jíž je naplnění vlastního životního poslání.

V čem se kariérové rozhodování studentů VOŠ a VŠ lišilo, byl **větší důraz studentů VŠ kladen na to, aby v rámci svého dalšího studia mohli uplatnit a rozvíjet své schopnosti a dovednosti, své osobnostní charakteristiky a rovněž své zájmy a koníčky.** Studenti VŠ tedy více než studenti VOŠ akcentují hodnotu seberealizace v rámci studia a následné profese. **Naproti tomu studenti VOŠ více akcentovali „praktické stránky“ spojené s dalším studiem** - jednak častěji než

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

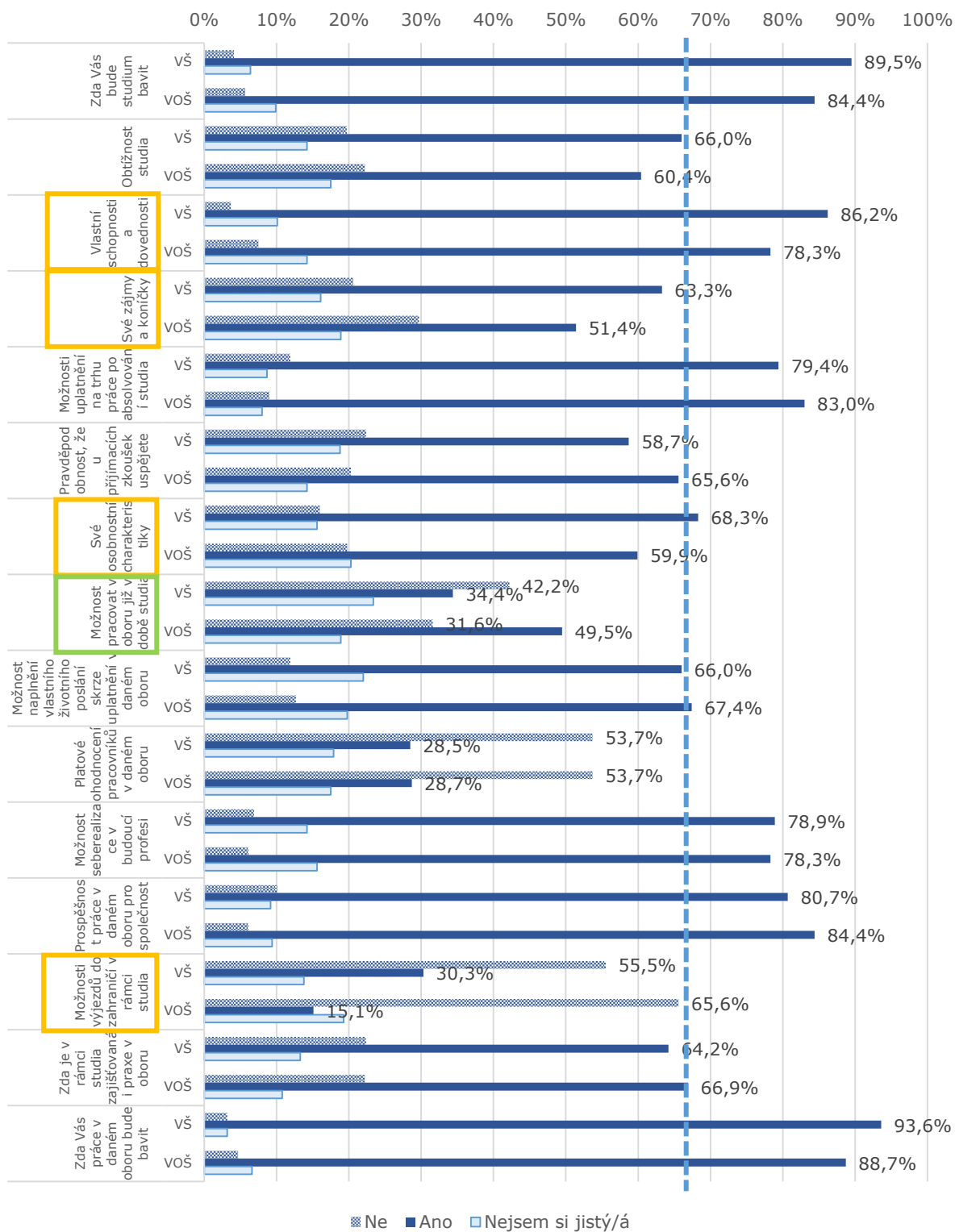
studenti VŠ před podáním přihlášek zvažovali své šance na úspěch při přijímacím řízení a dále považovali za důležité, aby měli možnost pracovat v oboru již v době studia.

Platové ohodnocení budoucí profese pak zvažovala přibližně **polovina** jak studentů VŠ, tak VOŠ.

V neposlední řadě se ukázalo, že **otázka možnosti výjezdů do zahraničí v rámci studia nebyla** dle vyjádření respondentů pro jejich rozhodování o terciárním vzdělávání příliš **důležitá**, i když studenti VŠ (30,3 %) ji zvažovali častěji než studenti VOŠ (15,1 %).

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

Graf č. 42 **Vybavíte si, co jste bral/a v úvahu, když jste si podával/a přihlášku na obor, který nyní studujete?** (srovnání studentů VOŠ a VŠ, v %, N_{VOŠ}=212; N_{VŠ}=218)

Když jsme se zaměřili pouze **na studenty VOŠ a komparovali jsme mezi sebou studenty oborů sociální práce a ostatních oborů se sociálním zaměřením**, zjistili jsme, že tyto dvě skupiny respondentů se až na několik výjimek mezi sebou **významně nelišily** v tom, co a jakým způsobem zvažovaly před podáním přihlášky na svůj současný obor studia. Určité odlišnosti jsme našli jen v těchto položkách:

- Studenti VOŠ - oborů sociální práce častěji uváděli, že „určitě“ zvažovali *své vlastní schopnosti a dovednosti* (32,8 % ku 23,4 % pro ostatní studenty VOŠ) a také *pravděpodobnost úspěchu u přijímacích zkoušek* (38,8 % ku 27,7 % pro ostatní studenty VOŠ). Tento výsledek by mohl indikovat určitou větší nejistotu mezi zájemci o obory sociální práce, co se jejich studijních schopností týče.
- Studenti VOŠ - oborů sociální práce dále častěji odmítali, že by před podáváním přihlášek ke studiu zvažovali *platové ohodnocení pracovníků v daném oboru* (59,5 % ku 47,9 % pro ostatní studenty VOŠ), tento postoj jim patrně ulehčil volbu oboru, který často nepřináší velké finanční ohodnocení; a dále, jako irelevantní pro své rozhodování o dalším studiu vnímali otázku *možností výjezdů do zahraničí během studia* (75,9 % ku 54,3 % pro ostatní studenty VOŠ).

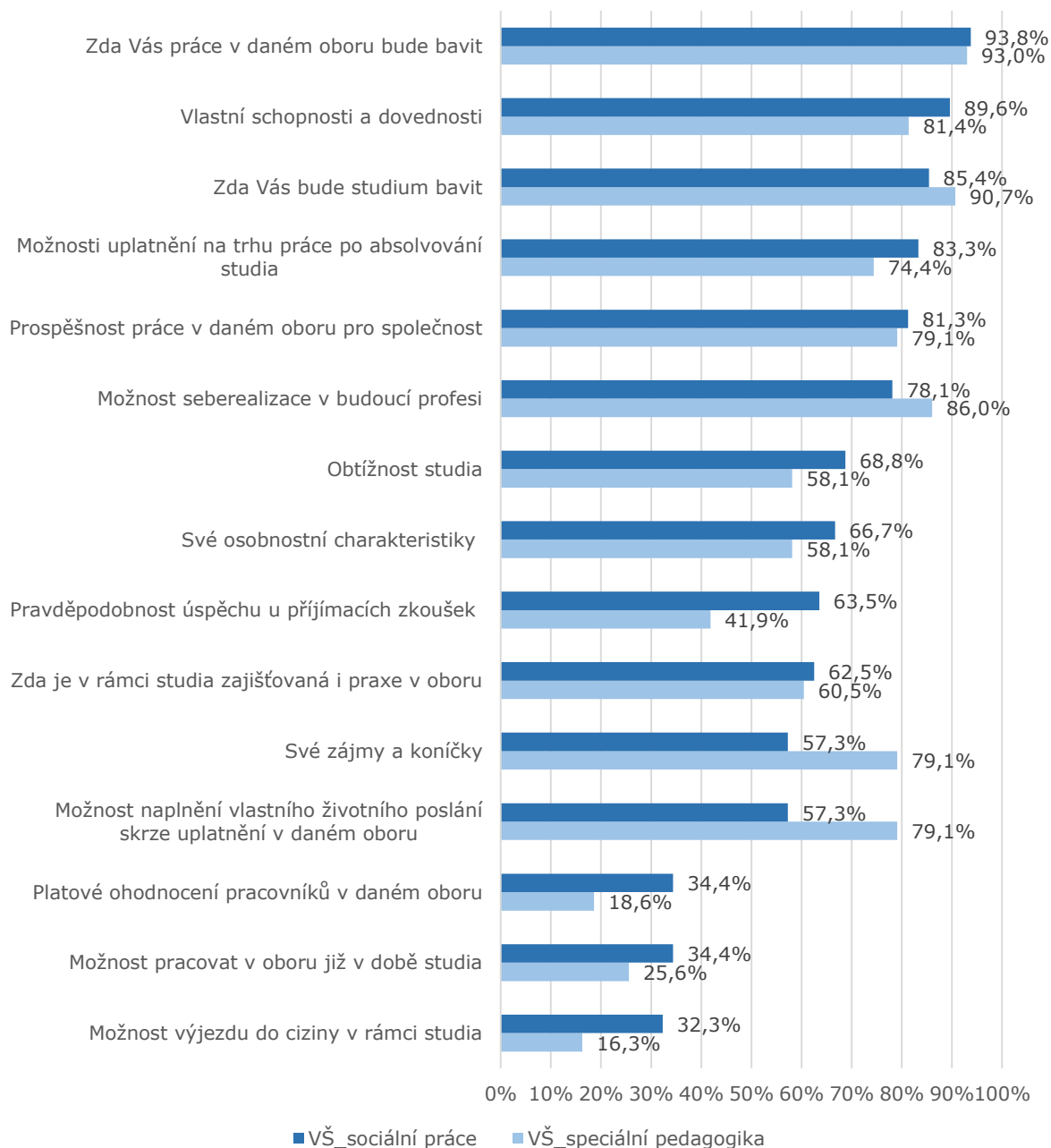
Rovněž jsme analyzovali **rozdíly mezi studenty VŠ seskupenými do tří kategorií** oborů/studijních programů, které uvedli v dotazníku, a to do kategorie **„Sociální práce“** (N=96), **„Sociální pedagogika“** (N=73) a **„Speciální pedagogika“** (N=43). S ohledem na relativně nízký počet respondentů v těchto skupinách, zejména pak v kategorii „Speciální pedagogika“, je však třeba tyto výsledky chápat spíše jako určité naznačení trendu než reprezentaci skutečnosti.

V otázce, **co VŠ studenti zvažovali před podáním přihlášky na obor**, který nyní studují, byl indikován určitý **systematický rozdíl** mezi skupinou studentů studujících obory **sociální práce** a těmi, kteří uvedli, že studují obory **speciální pedagogiky** - podrobně viz graf č. 43. Největší rozdíly byly přitom shledány v těchto oblastech:

- studenti sociální práce výrazně častěji než studenti speciální pedagogiky uváděli, že před podáváním přihlášek ke studiu *zvažovali své šance na přijetí*, v tomto aspektu se shodují i se studenty oboru sociální práce na VOŠ,
- studenti speciální pedagogiky zase častěji uváděli, že zvažovali *své zájmy a koníčky a možnosti naplnění svého životního poslání skrze práci v daném oboru*.

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

Graf č. 43 **Vybavíte si, co jste bral/a v úvahu, když jste si podával/a přihlášku na obor, který nyní studujete?** (srovnání studentů VŠ obory sociální práce a speciální pedagogika; v %, N_{SP}=96; N_{SpecPed}=43)

V neposlední řadě jsme testovali **hypotézu, že skutečnosti, které studenti brali v úvahu při rozhodování o svém současném studiu, se budou lišit v závislosti na tom, zda toto studium započali hned po maturitě nebo až s určitým časovým odstupem** (tj. studenti „s odloženou poptávkou“). Statisticky i věcně významné **rozdíly byly nalezeny pouze ve skupině současných studentů VOŠ**; mezi současnými studenty VŠ, kteří studium nastupovali jako čerství absolventi, a těmi „s odloženou poptávkou“ rozdíly identifikovány nebyly. **V čem se tedy lišilo**

rozhodování o dalším studiu studentů VOŠ „s odloženou poptávkou“ (N=143) a studentů VOŠ, kteří další studium započali hned po ukončení střední školy (N=111)? Studenti VOŠ „s odloženou poptávkou“ měli v níže uvedených položkách již vyhraněnější názory, tj. méně často volili odpověď „nevím“ a častěji volili odpovědi „určitě“ než studenti VOŠ „čerství absolventi“. Jednalo se o tyto aspekty dalšího studia:

- Největší rozdíl byl nalezen u položky *Možnost pracovat v oboru již v době studia*³⁴: pro studenty „s odloženou poptávkou“ byl tento aspekt výrazně důležitější než pro „čerstvé absolventy“, neboť ho před podáváním přihlášek ke studiu zvažovalo 60,9 % z nich, zatímco mezi „čerstvými absolventy“ pouze 33,3 %.
- Dále, pro studenty „s odloženou poptávkou“ byla při rozhodování o volbě svého aktuálního studia velmi důležitá otázka *Možnosti naplnění vlastního životního poslání skrze uplatnění v daném oboru*,³⁵ tento aspekt zvažovalo 79,1 % z nich (příčemž odpověď „určitě ano“ volilo 44,8 %), mezi „čerstvými absolventy“ pak pouze 55,8 % (odpověď „určitě ano“ volilo jen 19,8 %). Skupina „s odloženou poptávkou“ je mimo jiné tvořena i těmi, kteří již začali nějaký obor v terciárním stupni vzdělávání studovat, ale zjistili, „že to není pro ně“ a že je pro ně obtížné v takovém studiu pokračovat. V tomto kontextu patrně otázka naplnění životního poslání může nabývat na významnosti. Otázka životního naplnění skrze práci ve studovaném oboru byla také jedinou položkou, ve které se lišily odpovědi u studentů VŠ - ti „s odloženou poptávkou“ uváděli, že tento aspekt „určitě“ zvažovali ve 40,8 %, zatímco „čerství absolventi“ pouze ve 23,3 %.³⁶ Dodejme, že studenti VOŠ „s odloženou poptávkou“ rovněž častěji vnímali právě *sociální práci jako profesi, která naplňuje*³⁷ - odpověď „určitě ano“ zvolilo 46,9 % z nich, zatímco mezi „čerstvými absolventy“ to bylo jen 27 %.
- Pro větší podíl studentů VOŠ „s odloženou poptávkou“ než mezi „čerstvými absolventy“ byla také více důležitá otázka *seberealizace v budoucí profesi*³⁸ - odpověď „určitě ano“ uvedlo 50,3 % studentů „s odloženou poptávkou“ a pouze 20,7 % „čerstvých absolventů“.
- Naopak, co studenti „s odloženou poptávkou“ považovali při svém rozhodování o svém aktuálním studiu za bezvýznamné častěji než „čerství absolventi“, byla *možnost výjezdu do zahraničí během studia*³⁹ - že toto nezvažovali, uvedlo 69,3 % studentů „s odloženou poptávkou“ a 55,8 % „čerstvých absolventů“.

Jeví se tak, že ti studenti, kteří své současné studium VOŠ započali až s určitým odstupem od ukončení střední školy, patrně v tomto období sbírali další zkušenosti v pracovní či studijní oblasti, které je dovedly ke změně vnímání důležitosti určitých aspektů budoucí profese při rozhodování o dalším studiu. To se týkalo jednak otázky zapojení se do daného segmentu pracovního trhu již během studia a dále prostoru pro osobní naplnění a seberealizaci v budoucí profesi.

Co se týče **retrospektivního hodnocení respondentů** (tj. před podáním přihlášek k dalšímu studiu) **vztahujícího se k jejich informovanosti o oboru, který nyní studují** (graf č. 44), studenti VOŠ hodnotili častěji než studenti VŠ svou obeznámenost s oborem jako „**velmi dobrou**“ (**42,9 % ku 34,4 %**). Studenti VŠ byli

³⁴ Cramerovo V = 0,344; Sig. = 0,000.

³⁵ Cramerovo V = 0,306; Sig. = 0,000.

³⁶ Cramerovo V = 0,217; Sig. = 0,014.

³⁷ Cramerovo V = 0,214; Sig. = 0,020.

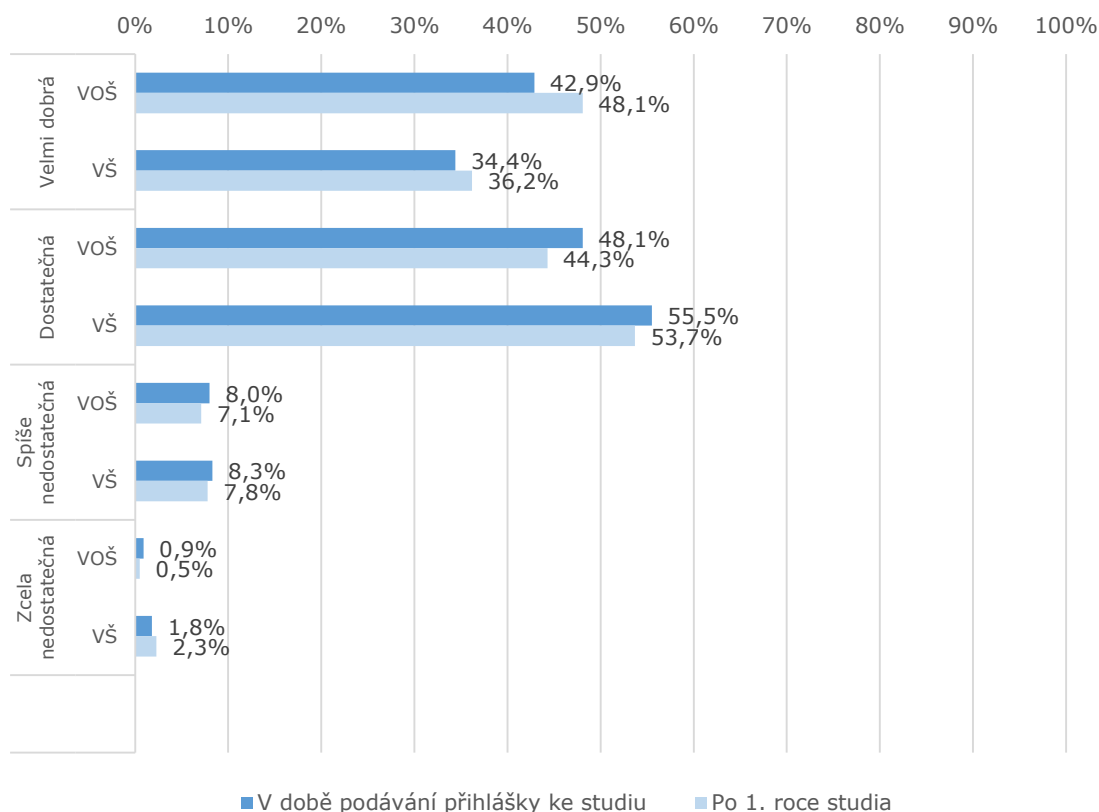
³⁸ Cramerovo V = 0,305; Sig. = 0,000.

³⁹ Cramerovo V = 0,214; Sig. = 0,020.

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

zase častěji přesvědčeni, že jejich tehdejší informovanost byla „dostatečná“. Jako spíše či zcela nedostatečné hodnotilo své povědomí o daném oboru před podáním přihlášek ke studiu jen 8,9 % studentů VOŠ a 10,1 % studentů VŠ. Respondentů jsme se rovněž ptali na to, jak hodnotí své **povědomí o svém oboru nyní, tj. téměř po jednom roce studia** (graf č. 44). Výsledky dokládají, že mírně narostl podíl studentů VOŠ i VŠ, kteří nyní hodnotí svou informovanost jako „velmi dobrou“. **Mezi studenty přímo oborů sociální práce** pak „velmi dobrou“ informovanost před podáváním přihlášek ke studiu uvedlo 48,3 % studentů VOŠ (N=116) a 31,3 % studentů VŠ (N=96). Po 1. roce studia se podíly „velmi dobře“ informovaných studentů o svém oboru sociální práce zvýšil jak mezi studenty VOŠ (53,4 %), tak studenty VŠ (40,6 %).

Graf č. 44 **Hodnocení vlastní představy o oboru, který nyní respondent studuje, před podáváním přihlášek ke studiu a po 1. roce studia, dle typu školy** (v %, Nvoš=212, Nvš=218)

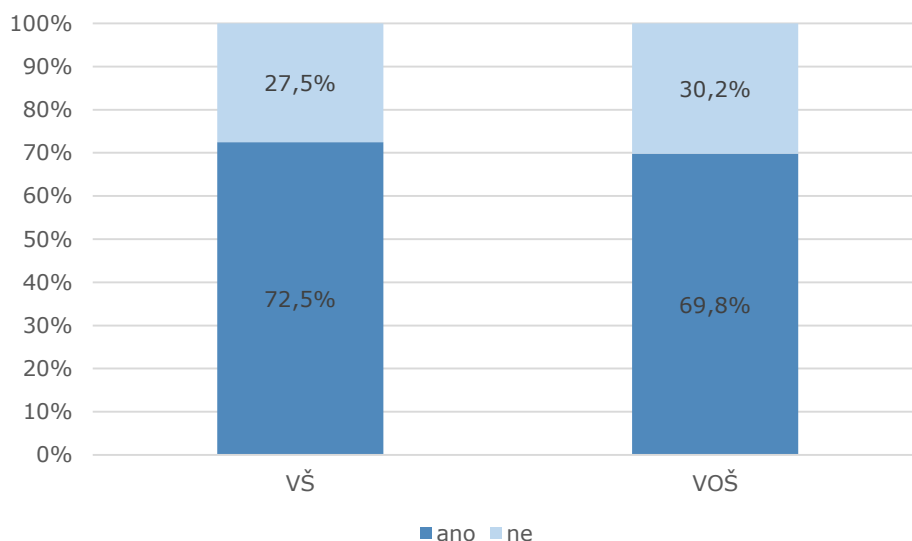
Dále, kolem 70 % studentů jak VOŠ, tak VŠ uvedlo, že se před podáním přihlášky k terciárnímu vzdělávání **měli možnost setkat se sociální pracovníci** či sociálním pracovníkem (viz graf č. 45). To je velmi podobný výsledek jako u letošních maturantů, těch se do kontaktu se sociálním pracovníkem dostalo před podáváním přihlášek 66 % (viz kap. 7.4.1). Mezi **studenty přímo oborů sociální práce** pak byl tento podíl ještě vyšší – 75,9 % u studentů VOŠ (N = 116) a 78,1 % u studentů VŠ (N = 96).

K setkání aktuálních studentů s touto profesí pak nejčastěji docházelo v rámci školy, rodiny nebo při jejich dobrovolnické činnosti/brigádě (tuto zkušenost udávalo o 14 % více studentů oborů sociální práce než letošních maturantů), a **to konkrétně při těchto příležitostech** (N = 430):

8. Atraktivita oborů a profesí sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

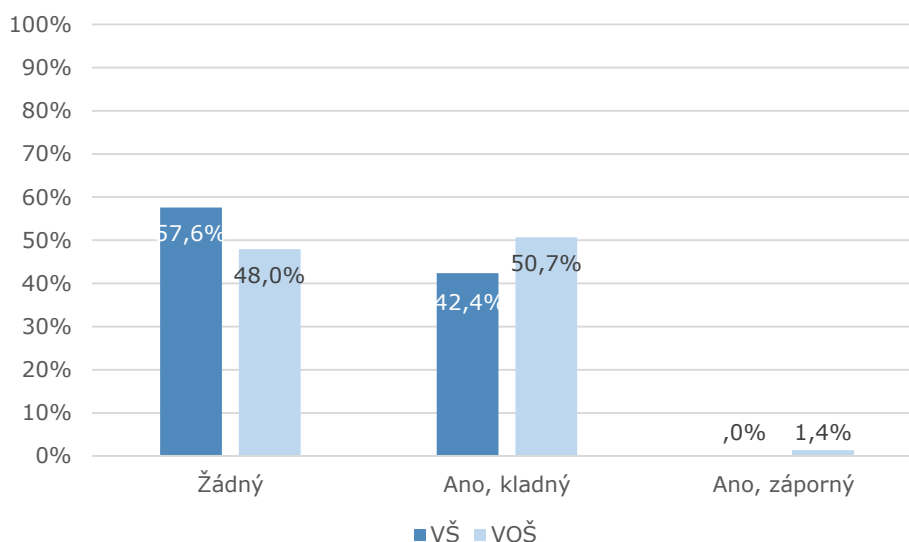
- když sociální pracovník řešil nějakou záležitost respondenta, jeho rodiny či kamarádů (34,3 %),
- při respondentově dobrovolnické činnosti či brigádě (33,7%),
- když byl sociální pracovník ve škole respondenta vykládat o své profesi (VOŠ studenti – 19,6 %, VŠ studenti – 27,8 %),
- ve škole v rámci výuky či praxí (VOŠ studenti – 35,8 %, VŠ studenti – 43 %),
- někdo z příbuzných respondenta je sociálním pracovníkem VOŠ studenti – 16,9 %, VŠ studenti – 25,9 %),
- jinak (14,7 %).

Graf č. 45 **Osobní setkání respondentů se sociálním pracovníkem/sociální pracovnící před podáváním přihlášek ke studiu jejich současného oboru** (v %, $N_{VOŠ}=212$, $N_{VŠ}=218$)

V názoru na to, nakolik toto setkání s profesí sociální pracovník ovlivnilo rozhodování současných studentů o tom, že budou studovat obory kvalifikující k výkonu sociální práce, se respondenti neshodují, resp. dělí se na dvě poloviny (viz graf č. 46). Přibližně polovina je přesvědčena, že tato zkušenost neměla na jejich rozhodování o dalším studiu žádný vliv, druhá polovina je naopak přesvědčena, že toto setkání vliv mělo, a to kladný. Pouze 1,4 % studentů VOŠ uvedlo, že vliv tohoto setkání byl záporný. Přímo mezi **studenty oborů sociální práce** pak kladný vliv tohoto setkání na jejich volbu oboru studia uvedlo 50 % mezi studenty VOŠ ($N = 116$) a 42,7 % mezi studenty sociální práce na VŠ ($N = 96$).

Graf č. 46 **Vliv osobního setkání respondentů se sociálním pracovníkem/sociální pracovnící na jejich rozhodování o podání přihlášky ke studiu jejich současného oboru** (v %, N_{voš}=212, N_{vš}=218)

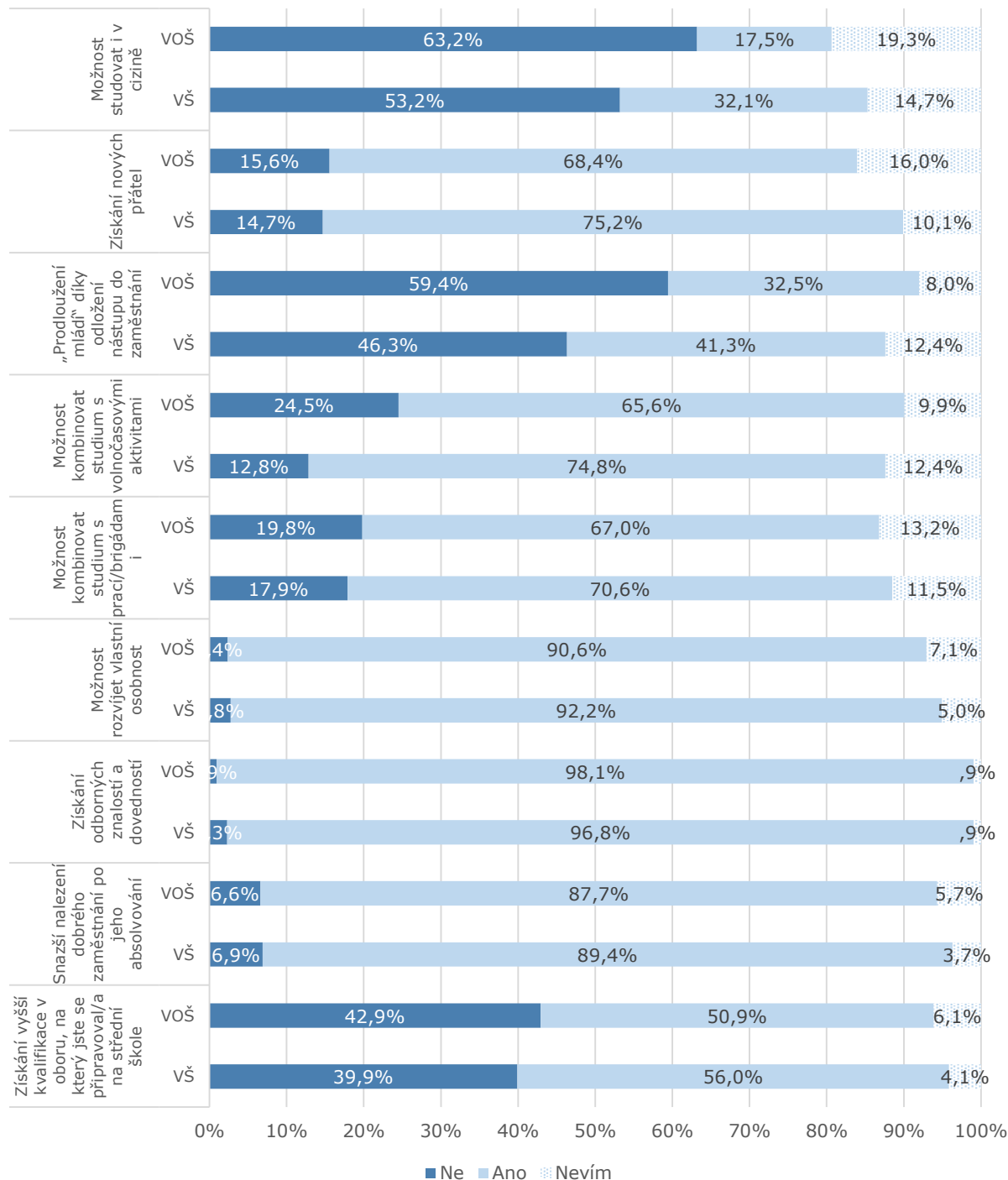

8.2 Očekávání respondentů od jejich současného studia

Na rozdíl od maturantů (viz kap. 7.2) jsme se studentů oborů kvalifikujících k výkonu práce již neptali, co očekávali od svého dalšího studia v době podávání přihlášek ke studiu, ale ptali jsme jich na to, co očekávají od svého nynějšího studia (viz graf č. 47).

8. Atraktivita oborů a profesí sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

Graf č. 47 **Očekávání respondentů, která spojují se svým současným studiem** (srovnání studenti VOŠ a VŠ, v %, N_{VOŠ}=212, N_{VŠ}=218)

Ukázalo se, že jejich nejčastější očekávání jsou velmi podobná těm, která uvedli maturanti. První tři nejčastěji uváděná očekávání byla pro obě skupiny shodná, jediný rozdíl byl v opačném pořadí těch očekávání, která se u maturantů ocitla na 2. a 3. místě. **Studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce, bez ohledu na to, zda**

tyto obory studovali na VOŠ nebo VŠ, nejčastěji od svého současného studia očekávali:

1. získání odborných znalostí a dovedností,
2. možnost rozvíjet vlastní osobnost a
3. snazší nalezení dobrého zaměstnání po ukončení daného studia.

Oproti maturantům studenti VOŠ i VŠ **méně často od svého současného studia očekávali získání vyšší kvalifikace v oboru, který studovali na střední škole.** Toto očekávala jen přibližně polovina studentů VOŠ/VŠ.

Ještě výraznější rozdíl byl pak sledován u očekávání, týkajícího se *možnosti studovat i v cizině* – zatímco toto od svého dalšího studia očekávalo 47,1 % maturantů, kteří se hlásili na VŠ – obory sociální práce (viz kap. 7.3.3), a 40,7 % maturantů, kteří se na tyto obory hlásili na VOŠ, studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VOŠ možnost studia v zahraničí od svého současného studia očekávali jen v 17,5 % a studenti VŠ v 32,1 % případů. Zde je patrné, že studenti VŠ mají o studium v zahraničí přece jen větší zájem než studenti VOŠ, nicméně i tak je to pouze 1/3 z nich.

Rozdíly mezi studenty VOŠ a VŠ pak byly dále sledovány ještě u dvou dalších očekávání, a sice **studenti VŠ častěji než studenti VOŠ od svého současného studia očekávali**, že:

- budou moci *studium kombinovat se svými volnočasovými aktivitami*
- a že si díky *studiu „prodlouží mládí“* - odklad nástupu do zaměstnání.

Očekávání od současného studia **nahlíženo optikou pouze studentů oborů sociální práce** se překvapivě v zásadě neliší od právě popsaných zjištění, včetně toho, že rozdíly indikované mezi studenty VOŠ a VŠ bez ohledu na obor studia byly nalezeny rovněž u studentů oborů sociální práce. Jejich pohled se podle typu školy lišil pouze v otázkách *studia v zahraničí* (studenti VOŠ očekávají toto výrazně méně často než studenti VŠ – 13,8 % (N=116) ku 35,4 % (N=96)) a *možností kombinovat studium se svými volnočasovými aktivitami* (VOŠ studenti – 61,2 %, VŠ studenti – 75 %).

Rovněž u očekávání spojovaných se současným studiem jsme testovali **hypotézu o rozdílných očekáváních „čerstvých absolventů“ a studentů „s odloženou poptávkou**. Statisticky i věcně významné **rozdíly byly nalezeny opět pouze ve skupině současných studentů VOŠ**. Studenti VOŠ „s odloženou poptávkou“ (N = 143) měli v níže uvedených očekáváních opět vyhraněnější názory, tj. méně často volili odpověď „nevím“ a častěji volili odpovědi „určitě“ než studenti VOŠ „čerství absolventi“ (N = 111):

- od svého současného studia **„určitě“ očekávalo** 68,5 % studentů „s odloženou poptávkou“, že *bude rozvíjet jejich osobnost*⁴⁰; mezi „čerstvými absolventy“ to bylo 42,3 %;
- dále, pro studenty „s odloženou poptávkou“ byla velmi důležitá i *Možnost kombinovat studium s prací/brigádami*⁴¹ (nejlépe přímo v oboru), tuto možnost od svého studia „určitě“ očekávalo 45,5 % z nich, mezi „čerstvými absolventy“ pak pouze 26,1 %;
- studenti „s odloženou poptávkou“ naopak od svého současného studia **„určitě“ neočekávali:**

⁴⁰ Cramerovo V = 0,230; Sig. = 0,004.

⁴¹ Cramerovo V = 0,241, Sig. = 0,005.

- o získání vyšší kvalifikace v oboru, který vystudovali na střední škole⁴² – 26,6 % („čerství absolventi – 17,1 %);
- o „prodloužení mládí“ díky odložení nástupu do zaměstnání⁴³ – 53,1 % („čerství absolventi – 14,4 %) a
- o možnost studovat v zahraničí⁴⁴ – 38,5 % („čerství absolventi – 18 %).

8.3 Atraktivita oboru a profese sociální práce

Dle výsledků statistické analýzy není **ve vnímání sociální práce mezi studenty VOŠ a VŠ statisticky významný rozdíl**. Současně nebyl shledán ani věcný rozdíl v jejich pohledu na sociální práci, **s výjimkou** toho, že **studenti VOŠ jsou častěji než studenti VŠ toho názoru**, že sociální práce

- je *prací v kanceláři* (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“: 49,5 % VOŠ studenti vs. 40,8 % VŠ studenti),
- je *profesí s širokým uplatněním* (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“: 84,9 % VOŠ studenti vs. 75,7 % VŠ studenti),
- a rovněž jsou silněji přesvědčeni, že sociální práce *má blízko k psychologii* (odpovědi „určitě ano“: 40,1 % VOŠ studenti vs. 30,3 % VŠ studenti).

S ohledem na uvedenou podobnost pohledů obou podskupin respondentů prezentujeme níže výsledky souhrnně za všechny studenty oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce (viz graf č. 48).

Studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce **vnímají sociální práci především jako:**

- *práci s lidmi* („určitě ano“ 84 %),
- *pomáhající profesi* („určitě ano“ 77,4 %),
- *práci, která má smysl* („určitě ano“ 68,6 %),
- *práci, která nabízí pomoc v obtížné situaci* („určitě ano“ 51,4 %).

Většina těchto studentů **dále se sociální prací spojuje tyto atributy:**

- *profese s pestrou škálou činností* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 87 %),
- *má blízko k psychologii* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 86 %),
- *profese s širokým uplatněním* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 80,2 %),
- *práce, která naplňuje* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 80 %) a
- *těžká práce* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 70,9 %).

⁴² Cramerovo V = 0,257; Sig. = 0,002.

⁴³ Cramerovo V = 0,412; Sig. = 0,000.

⁴⁴ Cramerovo V = 0,230; Sig. = 0,009.

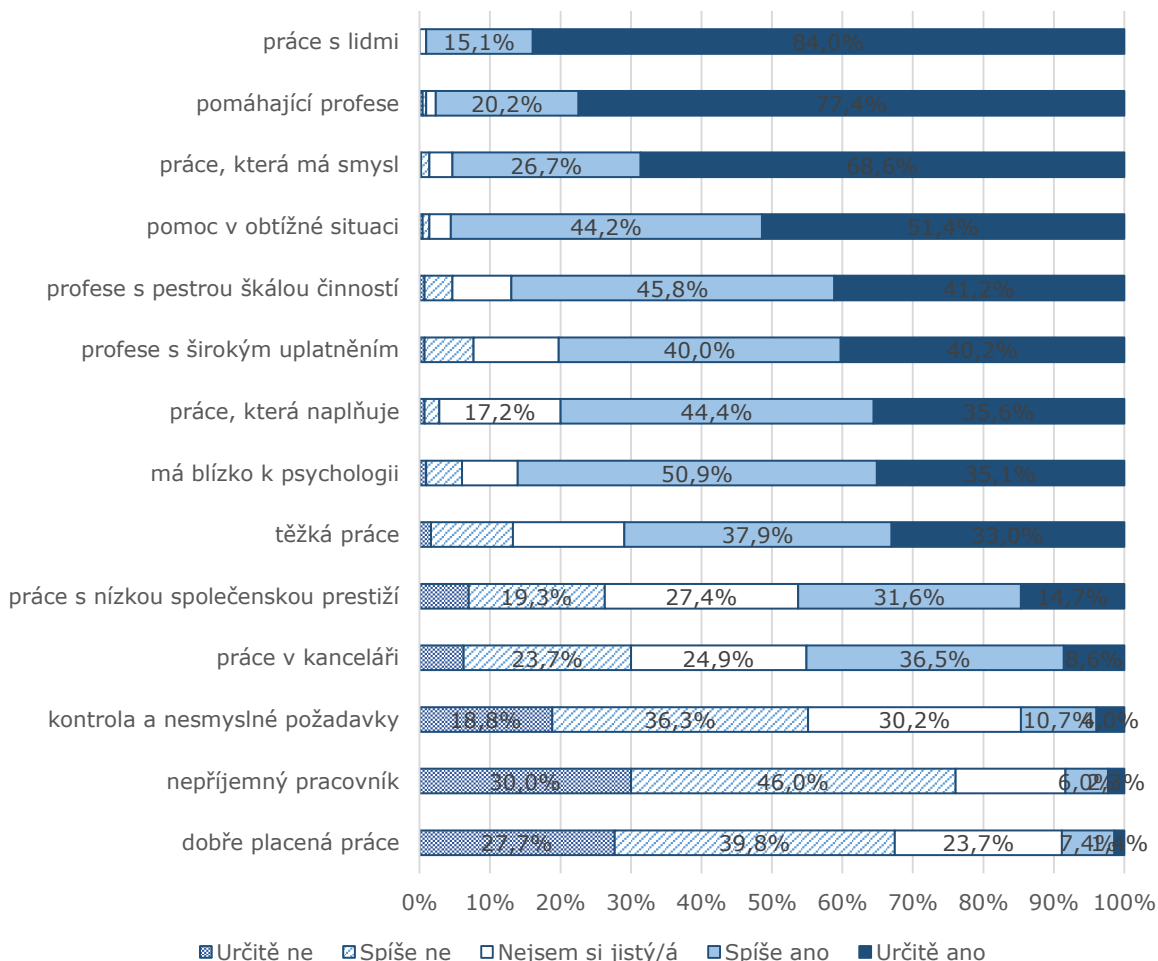
8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

Většina studentů naopak **nesouhlasí s tím, že by pro sociální práci byly charakteristické** tyto aspekty:

- *nepříjemný pracovník* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 76 %),
- *dobře placená práce* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 67,5 %) a
- *kontrola a nesmyslné požadavky* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 55,1 %).

Nicméně právě s otázkou *kontroly a nesmyslných požadavků* se pojila největší **nejistota** – 30,2 % studentů uvedlo, že si nejsou jistí, zda se jim tento prvek se sociální prací asociuje či nikoliv, podobně jako u otázky, zda jde o *práci s nízkou či spíše vyšší společenskou prestiží* (27,4 % odpovědí „nejsem si jistý/á“).

Graf č. 48 **Pohled studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na profesi sociální práce** (v %, N=430)

Rovněž atributy oboru/profese sociální práce jsme následně nahlíželi **perspektivou studentů, kteří přímo sociální práci studovali, ať již na VOŠ či VŠ**. Jejich pohled se od hodnot naměřených pro celý soubor **lišil významněji pouze u čtyř**

8. Atraktivita oborů a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

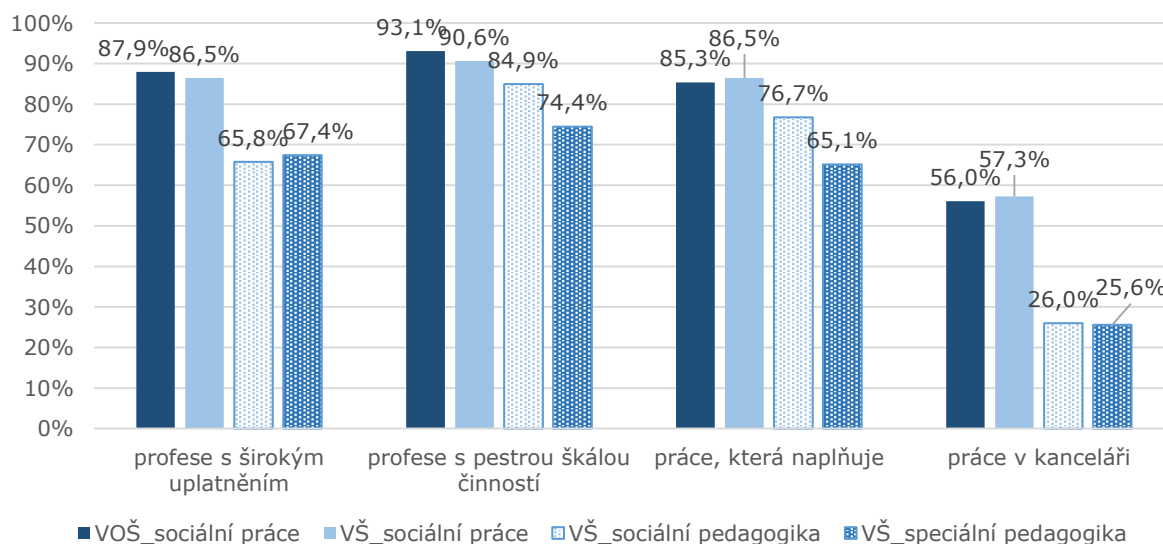
položek (viz graf č. 49). Studenti oborů sociální práce na VOŠ i VŠ **byli častěji** než VŠ studenti oborů sociální a speciální pedagogika **toho názoru, že sociální práce je:**

- *profesí s širokým uplatněním a pestrou škálou činností,*
- *je prací, která naplňuje a*
- *je prací v kanceláři.*

Studenti oborů sociální práce, možná i díky svému současnému studiu, vidí více možností pro uplatnění sociálního pracovníka na trhu práce, sociální práci považují za nestereotypní profesi. Současně tuto profesi vnímají jako tu, která má potenciál je osobně naplňovat. Což, jak uvádíme níže (kap. 8.4), někteří studenti ve volných odpovědích uváděli, že je naopak sociální práce nenaplňuje, a proto se jí věnovat profesně nechtějí. Nicméně téma osobního naplnění skrze práci je zřejmě důležité i pro ostatní studenty oborů se sociálním zaměřením.

V neposlední řadě bychom **rádi upozornili na odlišné vnímání sociální práce v oblasti terénní vs. kancelářská činnost.** Zatímco pouze 1/4 studentů oborů sociální a speciální pedagogika si myslí, že sociální práce je prací v kanceláři, mezi studenty sociální práce je to více než 1/2. Jediná hypotéza, která se nabízí, je, že způsob prezentace profese sociální práce a případně typ praxí zajišťovaných v rámci studia vede polovinu studentů oborů sociální práce k závěru, že se jedná převážně o kancelářskou práci.

Graf č. 49 **Pohled studentů vybraných oborů na určité aspekty profese sociální práce, součet odpovědí „určitě ano“ a „spíše ano“** (v %, N_{VOŠ_SP}=116, N_{VŠ_SP}=96, N_{VŠ_SocPed}=73, N_{VŠ_SpecPed}=43)

Tématu prestiže profese sociální pracovník byly v dotazníku věnovány ještě další dvě otázky. Nejprve měli studenti sami podle svých preferencí obodovat nabídnutý seznam 13 profesí, podle toho, nakolik si oni sami dané profese váží (viz kap. 5.3.3). Následně měli uvést, jak by podle nich podle stejného klíče hodnotila profesi sociální pracovník veřejnost, tj. jakou příčku od 1 (nevíce důležitá profese) do 13 (nejméně důležitá profese) by veřejnost této profesi přiřadila. Touto projektivní otázkou

jsme měřili to, jaký si studenti myslí, že je obraz profese sociální práce mezi běžnou populací a jak velký je rozdíl mezi tím, jak sami prestiž této profese vnímají a jaký předpokládají, že je její obraz u veřejnosti.

Studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce řadili profesi „sociální pracovník“ nejčastěji na 2. (20,7 %) a 3. místo (20 %). Nicméně podle průměrné hodnoty 3,95 by této profesi příslušelo místo 4. Když jsme pak podle průměrných hodnot sledovaných zvláště pro studenty VOŠ a zvláště pro studenty VŠ nabídnuté profese seřadili, ocitl se sociální pracovník u studentů VOŠ na 3. místě a u studentů VŠ na 4. místě. Rozdíl v pořadí „sociální pracovník“ – „soudce“, kteří si „navzájem vyměňovali“ 3. a 4. pozici, byl jediným rozdílem ve vnímání nabídnutých profesí mezi studenty VOŠ a VŠ. Proto opět níže v tabulce č. 16 uvádíme data pro celý soubor. **Rovněž elaborace pro jednotlivé skupiny oborů nezjistila významnou změnu ve vnímání prestiže profese sociální pracovník.** Hodnocení studentů oborů sociální práce se pohybovala kolem průměru za celý soubor. Nicméně je nutno uvést, že podobně jako ostatní studenti VOŠ i studenti VOŠ oborů sociální práce umísťovali na 3. místo „sociálního pracovníka“ (bodový průměr 3,5) a nikoliv „soudce“. A naopak, studenti VŠ oborů sociální práce umísťovali „sociálního pracovníka“ až za „soudce“, tj. na 4. příčku, s průměrným bodovým hodnocením 4,1.

Dodejme, že stejně jako u maturantů se na 1. místě s velkou převahou umístila profese „lékař“. Číslo 1, tedy že tuto profesi vnímají jako profesi, které si vážejí nejvíce, přiřadilo lékaři 70,9 %; u sociálního pracovníka to bylo 9,8 % respondentů.

Tabulka č. 16 **Prestiž povolání očima studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce** (průměrné bodové hodnocení a pořadí)

profese	průměr	pořadí	pořadí dle výzkumu pro populaci ČR 15+, CVVM (2016)
lékař/lékařka	1,7	1.	1.
zdravotní sestra	3,2	2.	2.
sociální pracovník/pracovnice	3,95	3.	xxx*
soudce/soudkyně	4	4.	3.
policista/Policistka	4,6	5.	6.
truhlář	6,7	6.	7.
účetní	6,9	7.	8.
stavební dělník	7,1	8.	10.
programátor/ka	7,2	9.	4.
ministr/Ministryně	7,9	10.	9.
sekretářka	8,2	11.	12.
kněz	8,5	12.	11.
uklízečka	8,6	13.	13.

Poznámka: Jde o průměrné hodnocení na škále 1-13. Instrukce pro respondenty zněla: Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu číslo 1. Poté vyberte povolání, jehož si vážíte nejméně, a dejte mu číslo 13. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte pořadí od 2 do 12 podle osobního uvážení. Čísla od 2 do 12 se mohou opakovat.

** profese sociální pracovník nebyla do výzkumu prestiže povolání CVVM zařazena (podrobně viz kap. 5.3.3).*

Z tabulky č. 16 je dále zřejmé, že studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce se ve svém hodnocení nabídnutých profesí v některých případech dost liší od většinové populace. Týkalo se to zejména profese „programátor“, kterou lidé v ČR

8. Atraktivita oborů a profesí sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

zařadili na 4. místo a naši studenti až na místo 9., tedy o 5 příček níže. Naopak, profese „stavební dělník“ byla studenty vnímána jako významnější – o 2 příčky výše než v populaci ČR.

Pomocí faktorové analýzy⁴⁵ jsme se dále pokusili zjistit, jestli hodnocení prestiže těchto povolání studenty VOŠ a VŠ vykazuje nějaký vzorec či odkazuje k nějaké **obecnější struktuře povolání**. Faktorová analýza identifikovala 3 skupiny profesí, které k sobě mají dle našich dat blízko, a jednu profesi, která tvoří samostatnou skupinu. Tyto tedy celkem 4 skupiny vysvětlují ale pouze 60,8 % rozptylu odpovědí, nejedná se tedy o nijak silný model. Skupiny profesí extrahované faktorovou analýzou pak byly tyto:

1. fyzická práce: stavební dělník, truhlář, uklízečka + administrativní činnosti: sekretářka, účetní
2. pomáhající profese/ práce s lidmi: lékař, zdravotní sestra, sociální pracovník
3. politické profese (ministr, soudce) + programátor + policista
4. kněz

Profese sociální pracovník dle dotázaných studentů tedy, podobně jako u maturantů, spadá mezi pomáhající profese, tj. které dále v našem dotazníku reprezentoval lékař a zdravotní sestra.

Stejnou analýzu jsme následně provedli samostatně pro studenty VŠ⁴⁶ a pro studenty VOŠ⁴⁷. U studentů VŠ sociální pracovník rovněž spadl do jedné skupiny s lékařem a zdravotní sestrou, tuto skupinu však ještě posílila povolání policista a soudce. U studentů VOŠ tvořil sociální pracovník skupinu se zdravotní sestrou a poněkud překvapivě (neboť takto se povolání neseskupila ani u maturantů) se sekretářkou. Nicméně toto vnímání sociální práce na pomezí mezi pomáhající a administrativní činností u studentů VOŠ podporuje i výše uvedený relativně velký podíl těch, kdo jsou přesvědčeni o tom, že sociální práce je kancelářskou prací (49,5 %; viz výše). Nutno dodat, že zejména pracovní pozice určené sociálním pracovníkům ve veřejné správě skutečně zahrnují i nemalý podíl práce v kanceláři.

Faktorová analýza pro **studenty oborů sociální práce** prokázala u **studentů VŠ⁴⁸** konzistentnost s výsledky za celý soubor respondentů (viz výše), tj. u respondentů, kteří studovali sociální práci na VŠ, tvořil **sociální pracovník skupinu opět s lékařem a zdravotní sestrou**. U studentů **oborů sociální práce na VOŠ⁴⁹** pak **sociální pracovník spadl do jedné skupiny se sociální sestrou a policistou**. Zde se jeví jako možný společný prvek směsice pomoci a dohledu adresované jednotlivým lidem (klientům, pacientům, občanům), které v různé míře charakterizují všechny tři profese.

Výsledky dotazníkového šetření dále poukázaly na to, že studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce jsou přesvědčeni o tom, že z hlediska veřejnosti není jejich budoucí profese hodnocena jako příliš důležitá – prestižní. **Studenti VOŠ i**

⁴⁵ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,701, Bartlett's Test of Sphericity Sign. 0,000.

⁴⁶ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,697, Bartlett's Test of Sphericity Sign. 0,000. 4 faktorové řešení vysvětlovalo 63,3 % rozptylu odpovědí.

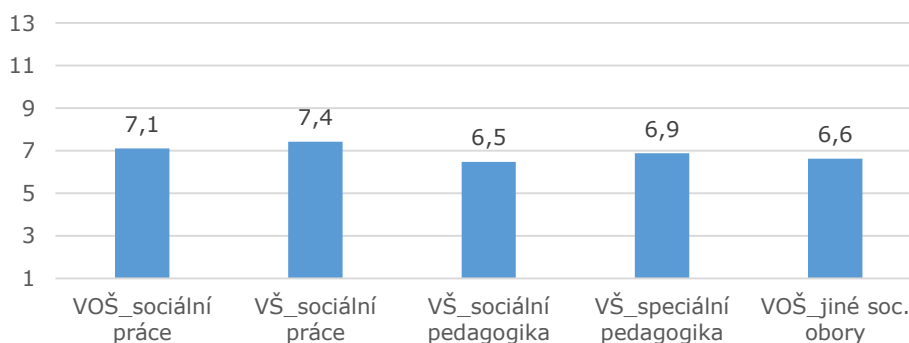
⁴⁷ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,752, Bartlett's Test of Sphericity Sign. 0,000. 5 faktorové řešení vysvětlovalo 65,6 % rozptylu odpovědí.

⁴⁸ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,670, Bartlett's Test of Sphericity Sign. 0,000. 4 faktorové řešení vysvětlovalo 67,5 % rozptylu odpovědí.

⁴⁹ Metoda: Principal components, rotace Varimax, KMO = 0,759, Bartlett's Test of Sphericity Sign. 0,000. 4 faktorové řešení vysvětlovalo 61,1 % rozptylu odpovědí.

VŠ shodně předpokládají, že běžná veřejnost by mezi profesemi uvedenými v tabulce č. 16 zařadila sociální práci na 7. příčku. Horší vnímání profese sociální pracovník veřejností přitom předpokládají studenti oborů sociální práce, zejména ti z VŠ než studenti ostatních sledovaných oborů (srov. graf č. 50). Je otázka, co je příčinou tohoto výsledku, nicméně jako hypotéza se nabízí to, že studenti oborů sociální práce mohou již nyní, tj. v době studia, zažívat přímo na sobě postoje veřejnosti vůči profesi, na kterou se připravují, a tyto promítají do svého hodnocení.

Graf č. 50 **Prestiž povolání „sociální pracovník“ předpokládaná u veřejnosti, dle oborů studia respondentů, průměrné bodové hodnocení**

Jak ale ukazují výsledky šetření mezi maturanty, v průměru maturanti, kteří nemají zájem obory sociální práce studovat a lze je tedy považovat za „běžnou veřejnost“, řadí sociální práci na 5. až 6. místo (srov. kap. 7.4.4). Relativně nízké hodnocení profese sociální práce, které studenti přisuzují veřejnosti a současně očekávané nižší platové ohodnocení jsou faktory, které mohou výrazně snižovat atraktivitu studia oborů sociální práce a rovněž zájem následně v této profesi působit. Lze se totiž domnívat, že o obor, o kterém jsem přesvědčen, že mi nepřinese uznání okolí ani dobrý plat, budou mít zájem jen velmi motivovaní studenti a ti, kteří si nejsou svou profesní volbou zcela jistí, raději zvolí obor jiný. Na druhou stranu z hlediska vzdělavatelů v sociální práci by tato situace mohla být vnímána jako svým způsobem příznivá, neboť pracovat s motivovanými studenty je vždy radostnější než s nemotivovanými.

8.4 Zájem o uplatnění v profesi sociální pracovník

Z hlediska zájmu o práci v profesi sociální pracovník po ukončení současného studia byla nalezena určitá (slabší) statisticky významná souvislost mezi typem studia, tj. VOŠ vs. VŠ.⁵⁰ Jak ukazuje graf č. 51, více než 60 % studentů VOŠ vyjádřilo zájem po ukončení svého současného studia pracovat v oboru sociální práce. Naproti tomu, o práci v pozici sociální pracovník uvažuje méně než polovina (47,7 %) VŠ studentů.

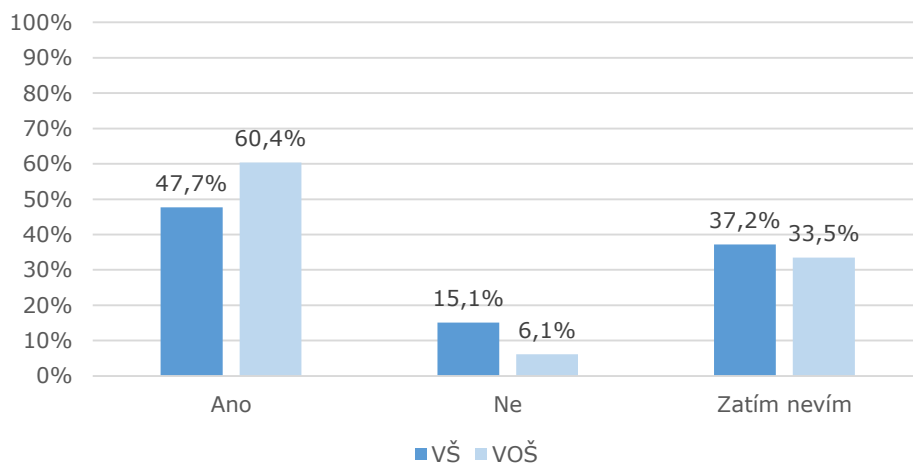
Více než třetina respondentů pak v tomto ohledu zatím nebyla rozhodnuta. Ti studenti, kteří uvedli, že po skončení studia nemají zájem pracovat jako sociální pracovníci, tento svůj nezájem nejčastěji zdůvodňovali tím, že nestudují přímo obor sociální práce, ale obor jiný (často speciální pedagogika, méně často sociální či

⁵⁰ Phi = 0,165, Sign. = 0,003.

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

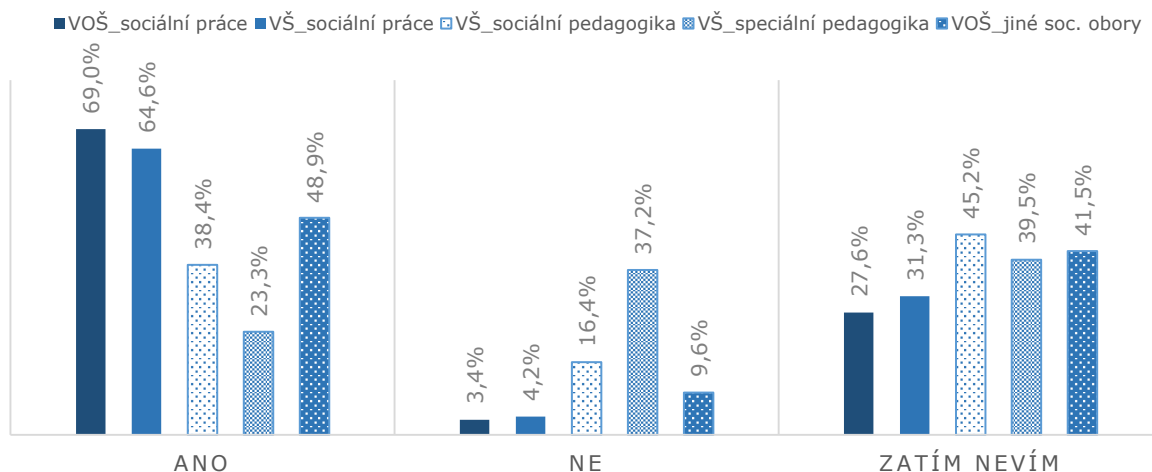
předškolní pedagogika a psychologie) a tomu se chtějí věnovat i po ukončení studia. Dále 6 studentů uvedlo, že sociální práci si zkusili, ale nenaplnuje je a 5 studentů poukazovalo na nízké platové ohodnocení.

Graf č. 51 **Zájem o práci v profesi sociální pracovník, studenti VOŠ vs. studenti VŠ** (v %, N_{voš}=212, N_{vš}=218)

Prohlubující analýza prokázala slabší středně silnou (Cramer's V = 0,275) statisticky významnou (Sign. = 0,000) souvislost mezi oborem, který respondenti v době výzkumu studovali, a zájmem o to, pracovat po ukončení studia v pozici sociální pracovník. Celkem očekávatelně **mělo práci v této profesi výrazně častěji zájem studenti přímo oborů sociální práce. Naopak, nejmenší zájem** byl pozorován mezi studenty oborů **speciální pedagogika** (podrobně viz graf č. 52). I když je spektrum oborů, které k výkonu sociální práce dle platné legislativy kvalifikují, poměrně široké, přesto lze „příliv“ nových sociálních pracovníků očekávat především právě ze studijních programů zaměřených přímo na sociální práci.

Graf č. 52 **Zájem o práci v profesi sociální pracovník, studenti dle supin oborů** (v %, N_{voš_SP}=116, N_{vš_SP}=96, N_{vš_SocPed}=73, N_{vš_SpecPed}=43, N_{voš_Ost}=94)

8.5 Shrnutí

Výsledky šetření mezi studenty oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce na VOŠ a VŠ prokázaly, že tito studenti **mají k profesi „sociální pracovník“ odlišný vztah než maturanti dotazovaní v rámci paralelního dotazníkového šetření, současně jsou sami přesvědčeni o tom, že k ní mají i odlišný vztah než běžná veřejnost.** Pro studenty oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce představuje povolání „sociální pracovník“ povolání, kterého si nejvíce váží hned po lékaři a zdravotní sestře. Sociálního pracovníka tedy zařadili již na 3. místo, maturanti mu přisoudili místo 5. a sami studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce jsou v průměru přesvědčeni, že běžná veřejnost by ho zařadila až na místo 7.

Ti studenti, kteří studují přímo obory sociální práce se tak rozhodli studovat obor, který oni sami vnímají jako prestižní, ale zároveň jsou přesvědčeni, že většinová společnost si ho příliš neváží, nepřináší výhodné platové podmínky a je prací poměrně náročnou. Co je tedy na profesi sociální práce přitahuje? Odpovědi do značné míry rezonují se zjištěními obsahové analýzy seminárních prací VŠ studentů oboru sociální práce (srov. kap. 6), a sice **sociální práci vnímají jako pomáhající profesi, která má smysl a zabývá se přímo prací s lidmi, současně je prací variabilní a se širokým uplatněním, má blízko k psychologii a má potenciál ty, kdo ji vykonávají, naplňovat.** Lze předpokládat, že tyto parametry a hodnoty ladí s osobnostním nastavením studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce, neboť dle svých vyjádření při volbě tohoto oboru v první řadě zvažovali:

- zda je studium a zejména následně i práce v daném oboru bude bavit,
- soulad mezi oborem a jejich vlastními schopnostmi a dovednostmi,
- otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost,
- možnosti uplatnění na trhu práce po absolvování studia,
- možnost seberealizace v budoucí profesi a
- možnost naplnění vlastního životního poslání skrze uplatnění v daném oboru.

Většina studentů těchto oborů se se sociální pracovníci či pracovníkem měla možnost setkat dříve, než započala své nynější studium, přičemž mezi studenty oborů sociální práce to byly dokonce 3/4 z nich. **Kladný vliv tohoto setkání na jejich rozhodnutí pro obor sociální práce však deklarovala pouze polovina studentů sociální práce na VOŠ a 42,7 % studentů sociální práce na VŠ.** Ostatní byli přesvědčeni, že se pro obor sociální práce rozhodli nezávisle na této zkušenosti. Přibližně pro 1 % z nich pak byla uvedená zkušenost spíše odrazující, přihlášku ke studiu sociální práce však podali i přesto.

Od svého současného studia pak studenti oborů sociální práce očekávali v podstatě to stejné jako studenti ostatních oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce. Jednalo se zejména o:

1. získání odborných znalostí a dovedností,
2. možnost rozvíjet vlastní osobnost a
3. snazší nalezení dobrého zaměstnání po ukončení daného studia.

Dále, zatímco studenti VOŠ častěji očekávali, že v rámci studia budou zajišťovány praxe a že také budou moci během studia i pracovat, nejlépe přímo v oboru, který studují, studenti VŠ kladli větší důraz na sladění studia s jejich volnočasovými aktivitami

8. Atraktivita oboru a profese sociální práce pro studenty 1. ročníků VOŠ a VŠ oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce - výsledky dotazníkového šetření

a na návaznost studia na jejich koníčky a zájmy. Tyto dvě skupiny se rovněž lišily v otázce zájmu o studijní výjezdy do zahraničí v rámci studia – toto od svého studia očekávalo 32,1 % studentů VŠ, ale pouze 17,5 % studentů VOŠ.

Po ukončení studia pak o povolání „sociální pracovník“ v době výzkumu uvažovalo 47,7 % studentů VŠ a 60,4 % studentů VOŠ. Z hlediska studovaných oborů pak zájem o pracovní uplatnění v oblasti sociální práce nejčastěji deklarovali právě studenti oborů sociální práce – na VOŠ 69 % a na VŠ 64,6 %. Nejmenší zájem o profesi sociální pracovník pak deklarovali VŠ studenti oborů speciální pedagogika, kterých o práci v této profesi uvažovalo jen 23,3 %.

9. Závěr a doporučení

Téma atraktivity oborů Sociální práce jsme v této studii nahlíželi **z několika perspektiv. Jednak** jsme s využitím obsahové analýzy seminárních prací a zejména dat získaných prostřednictvím dotazníkových šetření zkoumali představy maturantů vybraných typů středních škol a studentů 1. ročníků denního studia VOŠ a VŠ, oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce, **zkoumali představy o sociální práci a prestiži povolání „sociální pracovník“** těch, kdo se právě rozhodují o svém dalším studiu, a těch, kdo již studium oborů sociální práce zahájili. **Současně jsme analyzovali kariérové rozhodování**, zejm. ve smyslu volby další vzdělávací dráhy po střední škole, **těchto mladých lidí**, přičemž zvláštní pozornost byla samozřejmě věnována právě volbě oborů sociální práce, a to i s ohledem na typ terciárního vzdělávání, tedy VOŠ vs. VŠ. V této části analýzy byly, kromě výše zmíněných zdrojů dat, využita i data administrativní povahy o počtech uchazečů o terciární vzdělávání, počtech těch, kdo k přijímacím zkouškám přišli, a o počtech přijatých.

V této závěrečné kapitole **nejprve strukturovaně a stručně shrneme hlavní zjištění a následně uvedeme několik doporučení**, která by dle našeho názoru mohla přispět k tomu, aby se na obory sociální práce v terciárním studiu hlásilo více zájemců než dosud.

Jaký je obraz sociální práce a prestiž profese „sociální pracovník“ v očích letošních (školní rok 2018/19) maturantů?

I když obor sociální práce nepatřil u maturantů 2018/19 mezi nejžádanější obory dalšího studia, nelze říci, že by o této profesi neměli určité povědomí anebo ji vnímali převážně negativně. Naopak, téměř 2/3 našich respondentů uvedly, že se během svého života již měly možnost se sociální pracovnící či sociálním pracovníkem setkat, a to nejčastěji ve škole v rámci vzdělávání nebo v rodině/okruhu svých známých, když sociální pracovník řešil nějakou záležitost přímo člena rodiny či kamaráda.

Podle maturantů je pak profese sociální práce profesí, která především:

- zahrnuje *práci s lidmi* (95,3 %) ⁵¹,
- je *pomáhající profesí* (85,4 %),
- poskytuje *pomoc v obtížné situaci* (79,6 %),
- je *prací, která má smysl* (73,7 %) a
- má *blízko k psychologii* (65,4 %), ale
- je *špatně placená* (56,9 %).

⁵¹ Jedná se o součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“.

Negativní obraz této profese, který někdy bývá podpořen i médii, středoškoláci spíše odmítají:

- 53,1 %⁵² maturantů odmítlo, že by se jim se sociální prací asocioval *nepříjemný pracovník* a
- 41,2 % se sociální prací výslovně nespojovalo *kontrolu a nesmyslné požadavky* a 37,4 % si v této věci nebylo jisto.

V neposlední řadě nejistotu ohledně toho, zda daný atribut sociální práci přiřadit či ne, vyjadřovali maturanti kromě zmíněného *kontrolního prvku* i v otázkách, nakolik tato práce může být *osobně naplňující* (34,4 %) a zda se jedná o *profesi se širokým uplatněním* (29,9 %). Třetina maturantů se také nedokázala rozhodnout, zda se jedná o profesi spíše s vyšší či spíše nižší *společenskou prestiží*. Když pak sami měli seřadit 13 nabídnutých profesí podle toho, jak si jich oni sami váží, zařadili profesi „sociální pracovník“ do první poloviny, tj. mezi povolání, která vnímají jako ty více prestižní. Profesi sociálního pracovníka řadili průměrně na 6. pozici, nicméně když jsme tyto profese seřadili podle průměrného dosaženého skóre, pak se sociální pracovník umístil na 5. nejprestižnějším místě mezi policistou a programátorem.

Jak obor sociální práce a prestiž profese vidí ti, kdo již téměř rok obory kvalifikující k výkonu sociální práce studují v rámci terciárního vzdělávání?

Studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce vnímali sociální práci především jako:

- *práci s lidmi* („určitě ano“ 84 %),
- *pomáhající profesi* („určitě ano“ 77,4 %),
- *práci, která má smysl* („určitě ano“ 68,6 %),
- *práci, která nabízí pomoc v obtížné situaci* („určitě ano“ 51,4 %).

Většina těchto studentů dále se sociální prací spojuje tyto atributy:

- *profese s pestrou škálou činností* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 87 %),
- *má blízko k psychologii* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 86 %),
- *profese s širokým uplatněním* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 80,2 %),
- *práce, která naplňuje* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 80 %) a
- *těžká práce* (součet „určitě ano“ a „spíše ano“: 70,9 %).

Většina studentů naopak nesouhlasí s tím, že by pro sociální práci byly charakteristické tyto aspekty:

- *nepříjemný pracovník* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 76 %),
- *dobře placená práce* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 67,5 %) a
- *kontrola a nesmyslné požadavky* (součet „určitě ne“ a „spíše ne“: 55,1 %).

⁵² Jedná se o součet odpovědí „spíše ne“ a „určitě ne“.

Nicméně právě s otázkou *kontroly a nesmyslných požadavků* se pojila největší nejistota – 30,2 % studentů uvedlo, že si nejsou jistí, zda se jim tento prvek se sociální prací asociuje či nikoliv, podobně jako u otázky, zda jde o *práci s nízkou či spíše vyšší společenskou prestiží* (27,4 % odpovědí „nejsem si jistý/á“).

Studenti VOŠ a VŠ nahlíželi obor sociální práce téměř identicky, s výjimkou toho, že studenti VOŠ byli častěji než studenti VŠ přesvědčeni, že sociální práce:

- je *prací v kanceláři* (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“: 49,5 % VOŠ studenti vs. 40,8 % VŠ studenti),
- je *profesí s širokým uplatněním* (součet odpovědí „spíše ano“ a „určitě ano“: 84,9 % VOŠ studenti vs. 75,7 % VŠ studenti),
- a rovněž jsou silněji přesvědčeni, že sociální práce *má blízko k psychologii* (odpovědi „určitě ano“: 40,1 % VOŠ studenti vs. 30,3 % VŠ studenti).

Co se týče prestiže práce v tomto oboru, pro studenty oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce představuje povolání „sociální pracovník“ povolání, kterého si nejvíce váží hned po lékaři a zdravotní sestře. Sociálního pracovníka tedy zařadili již na 3. místo, maturanti mu přisoudili místo 5. a sami studenti oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce jsou v průměru přesvědčeni, že běžná veřejnost by ho zařadila až na místo 7. V době výzkumu pak o práci v pozici „sociální pracovník“ poté, co ukončí své kvalifikační vzdělávání, uvažovalo 47,7 % studentů VŠ a 60,4 % studentů VOŠ. Zájem o pracovní uplatnění v oblasti sociální práce nejčastěji deklarovali právě studenti oborů sociální práce – na VOŠ 69 % a na VŠ 64,6 %. Nejmenší zájem o profesi sociální pracovník pak deklarovali VŠ studenti oborů speciální pedagogika, kterých o práci v této profesi uvažovalo jen 23,3 %.

Jaká očekávání od svého dalšího studia mají letošní maturanti? A liší se očekávání těch, kteří si podali přihlášku na obory sociální práce od těch ostatních?

Maturanti, kteří chtěli pokračovat ve studiu na VOŠ, i studenti, kteří chtějí pokračovat studiem VŠ, shodně od svého dalšího studia očekávají především:

1. *získání odborných znalostí a dovedností,*
2. *snazší nalezení dobrého zaměstnání po absolvování tohoto studia,*
3. *možnost rozvíjet vlastní osobnost* (tuto očekávání o něco více (6,4 %) akcentovali potenciální studenti VŠ).

Naopak, jak aspiranti na studium VOŠ, tak VŠ opět shodně nejméně často (tj. méně než polovina respondentů v každé z těchto dvou skupin) očekávali „*Prodloužení mládí díky odložení nástupu do zaměstnání*“. Tento výsledek patrně odráží současný trend častého souběhu studia a více či méně příležitostné výdělečné činnosti studentů i v denním studiu; nicméně může být i projevem snahy „stát se dospělým“ převzetím určitých závazků a větší samostatnosti a nezávislosti, kdy v očích maturantů nemusí být formulace „prodloužení mládí“ spatřována jako relevantní.

Nicméně byly pozorovány i určité rozdíly mezi zájemci o VOŠ a zájemci o VŠ studium. Ti maturanti, kteří si podali přihlášky pouze na VOŠ, měli výrazně nižší zájem o *výjezdy do zahraničí v rámci svého dalšího studia* a současně častěji než zájemci o VŠ studium očekávali, že díky studiu VOŠ *získají vyšší kvalifikaci v oboru, na který se připravovali na střední škole*.

Maturanti, kteří se hlásí pouze ke studiu na VOŠ a mají zájem o některý z oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce (N=64), se ve svých očekáváních od dalšího studia odlišují od maturantů, kteří také mají zájem o studium na VOŠ ale jiných oborů než sociální práce, v těchto oblastech:

- zájemci o studium oborů sociální práce na VOŠ jsou o něco méně optimističtí ohledně toho, že by jim toto studium pomohlo ke snazšímu nalezení dobrého zaměstnání – toto očekává 84,4 % z nich, nicméně mezi zájemci o studium VOŠ – jiné obory vyjadřuje toto očekávání 92,3 %;
- současně však častěji od svého dalšího studia očekávají, že v jeho rámci budou moci dále rozvíjet svou osobnost - toto očekává 86 % z nich vůči 75 % zájemců o studium VOŠ-jiné obory;
- dále je pro ně důležitější možnost kombinovat studium s brigádami (76,7 % ku 69,1 %) a
- v neposlední řadě mají větší zájem o studium v cizině v rámci svého studia VOŠ (40,7 %) než ti, kdo se hlásí na jiné obory VOŠ než obory sociální práce (32,7 %).

Maturanti, kteří se hlásili ke studiu na VŠ bez ohledu na konkrétní obor studia od svého vysokoškolského studia očekávají především:

- získání odborných znalostí a dovedností a
- snazší nalezení dobrého zaměstnání po absolvování tohoto studia.

Z hlediska oborů VŠ studia kvalifikujících k výkonu sociální práce nelze říci, že by se zájemci o některý z nich systematicky ve všech položkách lišili od ostatních, nicméně jeví se, že blíže k sobě mají očekávání zájemců o obory sociální práce, sociální a speciální pedagogika, naopak očekávání zájemců o obor zdravotně-sociální pracovník se častěji od uvedených oborů odlišují. Nezanedbatelné rozdíly pak byly nalezeny tyto:

- zájemci o obor zdravotně-sociální pracovník častěji než ostatní spojují s dalším studiem očekávání, že získají vyšší kvalifikaci v oboru, který studovali již na SŠ a že si na VŠ najdou nové přátele;
- zájemci o obory sociální práce, sociální a speciální pedagogika častěji než ostatní od svého dalšího studia očekávají
 - rozvíjení své vlastní osobnosti,
 - možnost kombinovat studium s prací/brigádami a
 - možnost studovat i v cizině;
- zájemci o obory sociální práce a speciální pedagogika pak častěji než ostatní od svého dalšího studia očekávají i možnost kombinovat studium s volnočasovými aktivitami.

Co všechno maturanti zvažovali před výběrem oboru svého dalšího studia? Lišili se v tomto ohledu nějak ti, kteří mají zájem studovat obory sociální práce, případně je již téměř rok studují?

Maturanti před podáním přihlášky k dalšímu studiu zvažovali především tyto aspekty:

1. první místo společně sdílí aspekt - *zda mě bude bavit*, a to jak studium, tak následně práce v daném oboru;
2. na druhém místě více než 80 % respondentů z každé skupiny zvažovalo *možnosti uplatnění daného oboru na trhu práce*;

3. na třetím místě se pak opět objevují dva aspekty volby oboru terciárního vzdělávání, přičemž oba souvisejí s osobností maturanta, jedná se o *zvažování vlastních schopností a dovedností* s ohledem na budoucí studium/profesi a *možnost seberealizace v budoucí profesi*.

V porovnání s ostatními aspekty dalšího studia se z hlediska maturantů ukázaly nejméně důležité tyto:

- *možnost výjezdů do zahraničí během studia* – více než 1/3 aspirantů na studium VOŠ i VŠ uvedla, že toto nezvažovali před podáváním přihlášek ke studiu (zájemci o VOŠ toto nezvažovali ještě častěji než zájemci o studium VŠ),
- *otázka možnosti pracovat v oboru již během studia* (zájemci o VŠ toto nezvažovali častěji než zájemci o studium VOŠ).

Zájemci o studium oborů sociální práce na VOŠ pak méně často než zájemci o studium jiných oborů na VOŠ před podáním přihlášek k dalšímu vzdělávání zvažovali *své šance, že u přijímacích zkoušek uspějí, a také platové ohodnocení v daném oboru*; naopak, častěji než ostatní *zvažovali otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost a možnosti výjezdů do zahraničí v rámci studia*.

Zájemci o studium oborů sociální práce na VŠ pak častěji než maturanti, kteří se sice také hlásili na VŠ, ale ne na obory kvalifikující k výkonu sociální práce, při volbě své další vzdělávací dráhy zvažovali podobně jako jejich kolegové se zájmem o studium sociální práce na VOŠ *otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost*, ale kromě toho ještě i své *osobnostní charakteristiky a zajištění praxe v rámci studia*.

Maturanti, kteří měli zájem studovat obecně obory kvalifikující k výkonu sociální práce typicky častěji než zájemci o obory mimo sociální oblast, zvažovali, *zda v daném oboru budou moci naplnit své životní poslání*. Realizace této hodnoty se ukazovala jako důležitá i u studentů přímo oboru sociální práce.

Kromě toho více než 2/3 aktuálních studentů oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce bez ohledu na to, zda právě studovali VOŠ nebo VŠ, uvedly, že ve zpětném pohledu si myslí, že před podáváním přihlášek k dalšímu studiu „spíše“ nebo „určitě“ zvažovali:

- zda je studium a zejména následně i práce v daném oboru bude bavit,
- soulad mezi oborem a jejich vlastními schopnostmi a dovednostmi,
- otázku prospěšnosti práce v daném oboru pro společnost,
- možnosti uplatnění na trhu práce po absolvování studia,
- možnost seberealizace v budoucí profesi a právě výše zmiňovanou
- možnost naplnění vlastního životního poslání skrze uplatnění v daném oboru.

Z jakých škol se nejčastěji hlásí maturanti ke studiu oborů sociální práce a je něco charakteristického pro tyto mladé lidi?

Mezi dotázanými maturanty si přihlášku k dalšímu studiu vůbec nepodalo 11 % z nich. To znamená, že 89 % maturantů by rádo dále pokračovalo ve svém vzdělávání, přičemž 95 % z nich studiem vysoké školy. Přihlášku pouze na VOŠ si však podalo jen 5 % maturantů. Nicméně na VOŠ se „pro jistotu“ hlásilo i 18 % těch, kteří si podali přihlášku ke studiu na VŠ.

Z hlediska počtu zájemců o studium oborů sociální práce se zejména na VOŠ jeví maturanti ze SOŠ sociálního zaměření jako velmi významná skupina. Mezi respondenty, kteří uvedli, že si podali přihlášku pouze na VOŠ a přímo na obor sociální práce, tvoří tito maturanti 82,1 %; mezi respondenty, kteří si podali přihlášku na obor sociální práce na VŠ, pak tvoří 33,9 %. V návaznosti na tato zjištění je politováníhodné, že více než 1/4 maturantů právě ze SOŠ sociálního zaměření nemá studijní ambice (tj. nepodala si přihlášku na VŠ ani na VOŠ). Lze se domnívat, že toto souvisí se současným nastavením středních škol sociálního zaměření, které je patrně více orientováno na praktickou přípravu. Při případné osvětové/náborové kampani ze strany VOŠ a zejména VŠ, se tak nelze orientovat pouze na tento typ středních škol.

Z hlediska VŠ jsou rovněž významným zdrojem zájemců o obory sociální práce studenti gymnázií (mezi přihlášenými na obor sociální práce v bakalářském denním studiu tvořili 35,5 %). Je však nutno dodat, že podíváme-li se na zájem o obor sociální práce optikou gymnazistů samotných, tj. jaký podíl gymnazistů přihlášených k VŠ studiu (gymnazisté se na VOŠ hlásili výjimečně) si podal přihlášku na obor sociální práce, pak výsledek nesevřídčí o tom, že by se jednalo o obor s velkou popularitou mezi maturanty z gymnázií: na obor sociální práce si podalo přihlášku 2,7 % z nich a na obor zdravotně-sociální pracovník 3,1 %, ale např. na právnické obory 11,4 % a na ekonomii 19,3 % z nich.

Jak výsledky dotazníkového šetření, tak analýza administrativních dat dále poukázaly na to, že studenti středních odborných škol mají tendenci volit v rámci terciárního vzdělávání stejný nebo příbuzný obor vůči oboru, který vystudovali na SOŠ. Volba odvětví terciárního studia se tak v podstatě u těchto mladých lidí rozhoduje již po ukončení základní školy, kdy žáci volí své další studium v rámci sekundárního vzdělávání.

Na základě našich zjištění lze usuzovat, že obory sociální práce jsou atraktivní zejména pro ženy, dále jsou atraktivní pro osoby, které jsou sociálně orientované, tj. zajímají se o lidi ve svém okolí, pomoc druhým je pro ně důležitou hodnotou, a jsou citlivé vůči sociálním nerovnostem a nespravedlnosti. O tento obor mají dále zájem mladí lidé, kteří se hlouběji zamýšlejí nad smyslem svého života a jsou přesvědčení, že jejich zaměstnání by pro ně mělo být i povoláním, které jim přinese naplnění smyslu jejich životů. V neposlední řadě alespoň v našem souboru se jevílo, že se jedná o studenty, kteří jsou humanitně orientovaní a často mají zájem o psychologii.

Problematika studentů „s odloženou poptávkou“

V našem výzkumu jsme se zaměřovali na strategie volby další vzdělávací dráhy zejména u čerstvých maturantů, nicméně, z hlediska počtu uchazečů o terciární studium tito v roce 2017/18 představovali pouze 57 % všech uchazečů o prezenční studium VOŠ nebo VŠ a zbylých 43 % tvořili tzv. uchazeči s odloženou poptávkou, tj. zejména ti, kteří se již na VŠ nebo VOŠ studovat pokoušeli, ale dle Vojtěcha a Kleňhy (2018) buď při studiu neuspěli, nebo došli k přesvědčení, že si vybrali špatný obor, případně jeden obor s úspěchem vystudovali a chtějí studovat další.

V našem výzkumu jsme tuto skupinu zachytili mezi studenty 1. ročníků oborů kvalifikujících k výkonu sociální práce, kdy mezi respondenty z VOŠ tvořili uchazeči „s odloženou poptávkou“ 57,7 % a mezi respondenty z VŠ 39,2 %. Statistická analýza dat však prokázala odlišná očekávání od dalšího studia mezi těmi, kdo na školu nastoupili hned po maturitě a těmi s „odloženou poptávkou“ pouze u respondentů z VOŠ; mezi respondenty z VŠ „čerstvými absolventy“, a těmi s odloženou poptávkou se hypotéza o rozdílném rozhodování nepotvrdila.

Studenti VOŠ „s odloženou poptávkou“ měli v níže uvedených položkách již vyhraněnější názory, tj. méně často volili odpověď „nevím“ a častěji volili odpovědi „určitě“ než studenti VOŠ „čerství absolventi“. Jednalo se o tyto aspekty dalšího studia:

- Největší rozdíl byl nalezen u položky *Možnost pracovat v oboru již v době studia*: pro studenty „s odloženou poptávkou“ byl tento aspekt výrazně důležitější než pro „čerstvé absolventy“, neboť ho před podáváním přihlášek ke studiu zvažovalo 60,9 % z nich, zatímco mezi „čerstvými absolventy“ pouze 33,3 %.
- Dále, pro studenty „s odloženou poptávkou“ byla při rozhodování o volbě svého aktuálního studia velmi důležitá otázka *Možnosti naplnění vlastního životního poslání skrze uplatnění v daném oboru*, tento aspekt zvažovalo 79,1 % z nich (přičemž odpověď „určitě ano“ volilo 44,8 %), mezi „čerstvými absolventy“ pak pouze 55,8 % (odpověď „určitě ano“ volilo jen 19,8 %). Skupina „s odloženou poptávkou“ je mimo jiné tvořena i těmi, kteří již začali nějaký obor v terciárním stupni vzdělávání studovat, ale zjistili, „že to není pro ně“ a že je pro ně obtížné v takovém studiu pokračovat. V tomto kontextu patrně otázka naplnění životního poslání může nabývat na významnosti. Otázka životního naplnění skrze práci ve studovaném oboru byla také jedinou položkou, ve které se lišily odpovědi u studentů VŠ – ti „s odloženou poptávkou“ uváděli, že tento aspekt „určitě“ zvažovali ve 40,8 %, zatímco „čerství absolventi“ pouze ve 23,3 %. Dodejme, že studenti VOŠ „s odloženou poptávkou“ rovněž častěji vnímali právě *sociální práci jako profesi, která naplňuje* – odpověď „určitě ano“ zvolilo 46,9 % z nich, zatímco mezi „čerstvými absolventy“ to bylo jen 27 %.
- Pro větší podíl studentů VOŠ „s odloženou poptávkou“ než mezi „čerstvými absolventy“ byla také více důležitá otázka *seberealizace v budoucí profesi* – odpověď „určitě ano“ uvedlo 50,3 % studentů „s odloženou poptávkou“ a pouze 20,7 % „čerstvých absolventů“.
- Naopak, co studenti „s odloženou poptávkou“ považovali při svém rozhodování o svém aktuálním studiu za bezvýznamné častěji než „čerství absolventi“ byla *možnost výjezdu do zahraničí během studia* – že toto nezvažovali, uvedlo 69,3 % studentů „s odloženou poptávkou“ a 55,8 % „čerstvých absolventů“.
- Od svého současného studia „**určitě očekávalo** 68,5 % studentů „s odloženou poptávkou“, že *bude rozvíjet jejich osobnost*; mezi „čerstvými absolventy“ to bylo 42,3 %.
- Dále, pro studenty „s odloženou poptávkou“ byla velmi důležitá i *možnost kombinovat studium s prací/brigádami* (nejlépe přímo v oboru), tuto možnost od svého studia „určitě“ očekávalo 45,5 % z nich, mezi „čerstvými absolventy“ pak pouze 26,1 %.
- Studenti „s odloženou poptávkou“ naopak od svého současného studia „**určitě neočekávali**:
 - *získání vyšší kvalifikace v oboru, který vystudovali na střední škole* – 26,6 % („čerství absolventi – 17,1 %),
 - *„prodloužení mládí“ díky odložení nástupu do zaměstnání* – 53,1 % („čerství absolventi – 14,4 %) a
 - *možnost studovat v zahraničí* – 38,5 % („čerství absolventi – 18 %).

Z uvedeného vyplývá, že mezi uchazeči o obory sociální práce na VOŠ představují uchazeči „s odloženou poptávkou“ významnou skupinu, která má ale od svého dalšího studia poněkud jiná očekávání než studenti, kteří ve studiu pokračují plynule po absolvování SŠ.

Doporučení

Jak analýza administrativních dat, tak naše šetření mezi maturanty dokládá velmi nízký zájem o studium na vyšších odborných školách, bez ohledu na konkrétní obor studia. Lze se domnívat, že příčinou nízkého zájmu o tento typ terciárního vzdělávání je jednak aktuální relativně vysoká absorpční schopnost bakalářských studijních programů (tj. relativně vysoké šance na přijetí na VŠ), překrývající se profílací studia VOŠ s bakalářskými studijními programy, ale současně nižší prestiž tohoto typu studia a často rovněž nižší platové ohodnocení na trhu práce v porovnání s absolventy bakalářských programů. Tyto trendy tak do značné míry kladou otazník nad obhajitelností existence tohoto typu vzdělávání.

Z hlediska oborů sociální práce se však jeví, že vyšší odborné školy svou nezastupitelnou úlohu mají, a to jak z hlediska zájmu studentů – kdy studiem VOŠ pokračuje většina absolventů SOŠ sociálního zaměření a získává tak kvalifikaci k výkonu profese sociálního pracovníka, tak z hlediska poptávky na trhu práce, kdy právě absolventi VOŠ jsou řadou manažerů preferováni před absolventy VŠ (srov. Havlíková, Krchňavá, Růžicková, Ševčíková, 2018). Koncepce studijních oborů sociální práce na VOŠ by dle našeho názoru měla více zohledňovat preference a očekávání právě studentů „s odloženou poptávkou“, neboť tvoří téměř 60 % studentů v ročníku a současně mají, alespoň dle našich výsledků, poměrně silnou motivaci ke studiu, ale současně již mají potřebu více kombinovat studium s prací, ideálně přímo v oboru. Proto bychom doporučovali studium VOŠ ještě více a více a intenzivněji propojit s praxí, a to včetně vytvoření i placených pozic „sociální pracovník v zácvičku“. Z určité preference kancelářského typu sociální práce mezi studenty VOŠ se lze domnívat, že přibližně polovina těchto „stážových“ pozic by mohla být zřizována v rámci výkonu sociální práce ve veřejné správě. Toto opatření by současně částečně, zato rychle, řešilo nedostatečnou nabídku pracovní síly v této oblasti. Toto opatření by ale současně nemělo být nataveno tak, aby bylo konkurenční pro stávající pracovníky – ve smyslu úbytku pracovních míst a zejména zhoršení finančního ohodnocení jejich práce.

Pro prezentaci oborů sociální práce na VOŠ, ale i VŠ, se dále na základě našich výsledků jeví jako vhodné představovat tyto obory jako:

- obory, které nejsou příliš akademicky orientované (zájemci i aktuální studenti deklarují větší nejistotu ohledně svých studijních předpokladů než ostatní),
- obory, které jsou zaměřené na seberozvoj studentů,
- obory, které mají široké uplatnění a zahrnují pestrou škálu činností.

Studijní programy v rámci VŠ by měly mít dobrou prezentaci na svých webových stránkách; VOŠ by měly kromě webových stánek rovněž dbát na svou prezentaci v rámci dnů otevřených dveří.

Součástí prezentace oboru by měla být samozřejmě i prezentace profese sociálního pracovníka. Tato by vzhledem k osobnostním charakteristikám potenciálních zájemců o sociální práci (tj. prosociálního zaměření, vědomá orientace na smysl a naplnění života a osobní rozvoj) měla představovat sociální práci zejména jako profesi, která má smysl, přináší osobní naplnění, je pro společnost prospěšná a vede k osobnímu rozvoji – aby ti mladí lidé, kteří internalizovali tyto hodnoty, rozpoznali, že ladí s profesí sociálního pracovníka a že právě v rámci studia sociální práce by je mohli rozvinout a naplnit. Rámcová obeznámenost maturantů se sociální prací se totiž ve světle našich dat jeví jako celkem dobrá, nicméně jeví se, že pro rozhodnutí tento obor studovat je nutná buď silná vnitřní motivace (zejména s ohledem na maturanty i studenty 1. ročníků vnímané nízké platové ohodnocení této profese i relativně nižší společenská prestiž), nebo slabá

motivace, ale vyšší šance na přijetí. Nelze přitom předem očekávat, že tato druhá skupina buď obor nedokončí, nebo se stejně profesi věnovat nebude, neboť jak ukázala obsahová analýza seminárních prací, podstatná část studentů, kteří obor sociální práce začali studovat spíše z nouze, v průběhu 1. ročníku oboru „přišla na chuť“ a nakonec byla se svou volbou spokojena. Jeví se, že pro obor sociální práce je systémově vhodnější dvouoborové studium, přičemž nároky spojené s přijetím nemohou být vzhledem k nižší atraktivitě oboru příliš vysoké, přijímací řízení ale musí samozřejmě stále garantovat určitou úroveň studijních předpokladů studentů přijatých ke studiu.

Literatura

ASVSP, 2017. *Analýza počtu uchazečů, přijímaných studentů a absolventů oborů sociální práce na VŠ a VOŠ v letech 2011-2016 a možnosti financování oborů sociální práce v rámci projektů ESIF*. Hradec Králové: Asociace vzdělavatelů v sociální práci v ČR.

Fontana, D., 1997. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál.

Gati, I., Krausz, M., Osipow, S. H., 1996. A taxonomy of difficulties in career decision making.

Journal of Counseling Psychology, Vol 43(4), pp. 510-526.

Ginzberg et al., 1951. *Occupational Choice: An Approach to a General Theory*. New York: Columbia University Press.

Guilford, J. P., 1954. *Psychometric methods* (2nd ed.). New York, NY, US: McGraw-Hill.

Hartl, P., Hartlová, H., 2010. *Velký Psychologický slovník*. (4. vydání) Praha: Portál.

Havlíková, J., Krchňavá, A., Růžičková, J., Ševčíková, S., 2018. *Odborný výkon sociální práce ve veřejné správě a v sociálních službách: role vstupního vzdělání a dalšího vzdělávání*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Hayesová, H., 1998. *Základy sociální psychologie*. Praha: Portál.

Hendl, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: Základní teorie, metody a aplikace* (4. přepracované vydání). Praha: Portál.

Hladó, P., 2012. *Profesní orientace adolescentů: Poznatky z teorií a výzkumů*. Brno: Konvoj.

Hladó, P., Drahoňovská, P., 2012. *Rozhodování žáků základních a středních škol o dalším studiu a práci v pohledu žáků i jejich rodičů: Analýza vlivů sociálního okolí a využívání informačních zdrojů na základě dotazníkového šetření*. Praha: NÚV.

Kleňhová, M., Vojtěch, J., 2006. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*. Praha: NÚOV.

Kleňhová, M., Vojtěch, J., 2011. *Přechod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání*. Praha: NÚOV.

Kramulová, D., 2018. *Kariérové poradenství na středních školách. Řízení školy (Speciál pro SŠ)*, 1/2018, s. 17-19.

Krumboltz, J. D., 1979. A Social Learning Theory of Career Decision Making. In Mitchell, A. M., Jones, G.B., Krumboltz, J.D. (Eds.) *Social Learning and Career Decision Making*. Cranston: The Carrol Press, s. 19-49.

Krumboltz, J. D., 1996. A Learning Theory of Career Counseling. In Savickas, M. L., Walsh, W.B. (Eds.) *Handbook of Career Counseling Theory and Practice*. Palo Alto, CA: Davies-Black, s. 55-80.

Kuchař, P., Vojtěch, J., Kleňha, D., 2014. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání. Praha: NÚV.

Matějů, P., Procházková, I., Burdová, P., 2006. Přejchod mezi střední a vysokou školou ve světle Sondy Maturant a Uchazeč 1998-1999. In: Matějů, P., Straková, J. et al. *Nerovné šance na vzdělání: Vzdělanostní nerovnosti v České republice*. Praha: Academia. Pp. 313-341.

Mezera, A., 2005. Hollandova teorie profesního vývoje. Příručka [online]. Praha [cit. 2013-01-23]. Dostupné z: http://vychova-vzdelavani.cz/download/holland_mezera.pdf

Nakonečný, M., 1997. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.

Patton, W. & McMahon, M., 2015. *Kariérový rozvoj a systémová teorie: propojení mezi teorií a praxí*, Praha: Centrum Euroguidance, Dům zahraniční spolupráce.

Roe, A., 1956. *The Psychology of Occupation*. New York: Wiley.

Super, D. E., 1957. *The Psychology of Careers: An Introduction to Vocational Development*. New York: Harper & Row.

Šťastnová, P., Drahoňovská, P., 2012. Jak žáci základních a středních škol vybírají svou další vzdělávací nebo pracovní kariéru: Analýza výsledků dotazníkového šetření žáků základních a středních škol. Praha: NÚV.

Štikar, J. et al., 2003. *Psychologie ve světě práce*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum.

Vojtěch, J., Kleňha, D., 2018. Přejchod absolventů středních škol do terciárního vzdělávání – 2017/18. Praha: NÚV.

Citace dle jednotlivých kódů

Z citáty jsou uvedeny jedno či více čísel v závorce. Jedná se o čísla seminárních prací (ty byly průběžně očíslovány 1 až 78), ze kterých daný citát buď přímo pochází, nebo v případě více uvedených čísel se jedná o čísla seminárních prací, které obsahují téměř identický citát, či myšlenku, a není tedy nutné ho doslovně uvádět zde.

Základní stimul pro podání přihlášky na obor sociální práce

- dlouhodobý zájem

- *Již delší dobu mě obor sociální práce jako takový zajímá. Hned po základní škole jsem nastoupila na střední školu, kde jsem vystudovala obor sociálně-správní činnost. (1)*
- *Vždy jsem chtěla, aby, to, co budu někdy v budoucnu dělat, souviselo s lidmi. (2)*
- *Věděla jsem jenom to, že chci v budoucnu patřit do škatulky pomáhajících profesí. Bylo mi to vždycky blízké. (3)*
- *Již od základní školy jsem věděla, (...) že se chci věnovat nějaké pomáhající profesi. (5)*
- *Už při nástupu na gymnázium, možná i dříve při rozhodování nad volbou střední školy, jsem si byla jistá, že jednou chci pracovat s dětmi nebo v přímém kontaktu s lidmi. (13)*
- *Již od útlého věku jsem cítila, že pomáhat jiným lidem, ať už přátelům či náhodným cizincům, mě jakýmsi způsobem naplňuje. (23)*
- *Uvědomuji si, že jsem měla touhu uplatnit se v (obecně řečeno) pomáhající profesi již dlouho, určitě již na základní škole. (27)*
- *Bylo to pravděpodobně už asi na základní škole, kdy jsem si uvědomil, že chci svou kariéru zasvětit nějaké pomáhající profesi. (37)*

- „doplňkový“ obor

- *I tak se mi ale zdálo dobré studovat sociální práci, protože se mi zdála být dobře propojitelná s psychologií. Když jsem se tedy hlásila na VŠ, měla jsem v plánu studovat psychologii a sociální práce byla pro mě vedlejší, nebo lépe řečeno doplňující obor. (25)*
- *Přidala jsem si ji ke svému druhému oboru, žurnalistice, spíše ze zvědavosti. (33)*
- *Po složité cestě jsem se dostala až k oboru environmentální studia, pro který jsem se nadchla. Ten je ale povinně dvouoborový. (34)*
- *Původně jsem jen hledala druhý obor k mediálním studiím a žurnalistice. (35)*
- *Když jsem si vybírala vysokoškolský obor, byla jsem ráda, že [tato VŠ] dovoluje spolu s žurnalistikou studovat další obor ze široké nabídky. Tehdy jsem přišla na sociální práci. Nikdy mě přímo nenapadlo ji studovat, až jsem ji viděla v uvedeném seznamu a přečetla si o ní. Zjistila jsem, že to je pro mě přesně ten obor, který by mě učinil v budoucnu užitečnou lidem způsobem, který by mě bavil a naplňoval. (38)*

- *Sociální práci jsem si přidala, aby som mala dvojborové štúdium. (49)*
- *Studium sociální práce jsem si zvolila jako doplnění k psychologii, která pro mě byla prvořadá. Pravdou je, že jsem si ho původně vybrala spíše ze zvědavosti než opravdového zájmu, nevěděla jsem, co vlastně zahrnuje a obnáší a chtěla jsem to poznat. (57)*
- *Zpočátku bylo studium sociální práce především doplňujícím oborem pro studium psychologie. (...) díky přímému kontaktu s klienty, který zažívám během praxe, se stal mým preferovaným oborem. (72)*
- *Na [tuto VŠ] jsem se přihlásila proto, že jsem chtěla studovat žurnalistiku, ke které jsem si musela zvolit ještě jeden studijní obor. (...) vůbec netušila, do čeho jdu. (74)*
- **výhoda dvojboru**
 - *Nakonec má volba padla na sociální práci, a abych „nepohřbila“ můj druhý zájem, rozhodla jsem se ke studiu dvouoboru a doplnila jsem první zaměření o environmentální studia. (10)*
 - *Ve chvíli, kdy jsem si uvědomila, že chci pracovat s touto cílovou skupinou, rozhodla jsem se vyhledat, jaké vzdělání je třeba pro výkon takové profese. Nejvhodnější mi přišlo studium sociální práce, a když jsem pak zjistila, že na [této VŠ] je možnost spojit obor sociální práce ještě s environmentalistikou, měla jsem jasno (19)*
 - *Vyberala jsem si na základe toho čo by som v budúcnosti chcela robiť, a taktiež som chcela, aby oba obory spolu súviseli a navzájom sa aj prakticky dopĺňali. Z tohoto dôvodu som si vybrala obor sociální práce/verejná politika a lidské zdroje. (47)*
- **„záchranný“ obor**
 - *Minulý rok touto dobou jsem věděla jen jediné – že chci pomáhat lidem. (...) Nikdy mě ale nenapadlo snažit se tohoto cíle dosáhnout skrze profesi sociální práce. (...) jsem si dala sociální práci jen jako záchranu. (8)*
 - *Když jsem končila střední školu, byla jsem neskutečně zklamaná, že jsem se nedostala na práva, (...). Nikdy jsem si nemyslela, že bych chtěla nebo mohla dělat sociální práci. Ale tento obor mě na první pohled neskutečně zaujal, a když jsem byla přijata, měla jsem pocit, že to bude to pravé. (9)*
 - *Sice tomu nebylo vždy tak, že by sociální práce byla mým vysněným oborem, ale této myšlenky jsem nabyla po nezdaru s přijetím na psychologii a následným hledáním nějaké studijní alternativy. (18) (22)*
 - *Když jsem si pak vybírala tzv. záchranné obory na naší fakultě, brala jsem to jako výzvu a nikdy by mě nenapadlo, že nakonec pro své studium zvolím právě tento obor. (31)*
 - *Zde jsem si dávala přihlášku na psychologii, ale věděla jsem, že nemám velkou šanci se tam dostat. Proto jsem hledala i jiný obor s tím spojený. (40)*
 - *Studium sociální práce jsem si původně vybral jako záložní plán, náhradu za studium oboru psychologie. (41)*
 - *Před pár lety jsem se hlásila na studium psychologie, kam jsem nebyla přijata. Zamýšlela jsem se tedy nad tím, jakým jiným směrem bych se mohla vydat a sociální práce, která stejně jako psychologie patří mezi pomáhající profese, mi připadala dost podobná, a to hlavně z důvodů využití různých terapeutických a psychologických technik v některých oblastech sociální práce. (42)*

- *Důvodem toho, že jsem si jako „záložní plán“ vybrala právě sociální práci, bylo také to, že je s tímto oborem možnost si po studiu udělat psychoterapeutický výcvik (...) na psychologii jsem se bohužel nedostala. (50)*
- *Nejvíce jsem si přála studovat psychologii, kde jsem bohužel neměla dost vysoký percentil pro přijetí. Teď zpětně jsem tomu ráda, jelikož sociální práce mě začala velmi naplňovat. (62)*
- *Původně chtěla spíše na psychologii, která mi nevyšla, tak se teď musím spokojit se se sociální prací a sociologií. (71)*

Žádoucí charakteristiky budoucí profese

- aby **bavila**:
 - *aby mě to bavilo (19) (1) (6) (34) (38) (40) (41) (53)*
- byla **užitečná společnosti/lidem**:
 - *chci být tímto způsobem užitečná společnosti (1) (38) (77) dělám něco opravdu potřebného a užitečného; (63) (78)*
 - *abych přispěl byť jen svým nepatrným dílem k tomu, aby svět byl o něco lepší místo. (37)*
- byla **prospěšná**:
 - *Věděla jsem, že chci dělat něco prospěšného (13), aby za mnou případně zůstalo něco dobrého. (19) (20) (16) (69)*
- aby **naplňovala/přinášela uspokojení/seberealizaci**:
 - *aby mě to naplňovalo (19) (36) (2) (30) (38) (76) (1) (71) (72) (77) (5) (11) (20) (23)*
 - *Věřím, že je to využití příležitostí, které mám, k pomoci lidem v těžkých životních situacích, co mě může naplňovat. (61)*
 - *Pomáhat někomu a vidět, že tato pomoc má nějaký smysl, mě naplňuje krásným pocitem a radostí. (63)*
 - *Uvědomil jsem si, jak může být cesta pomáhající profese přínosná a že mi navzdory nesnázím, kterými je protkána, přináší radost. (69) (23)*
 - *Neustále jsem přemýšlela, v jakém oboru bych byla nejspokojenější a taky bych si tam plnila mou potřebu pomáhat ostatním. (...) Tato profese mi dokáže splnit mé potřeby. (29)*
- aby **měla smysl**:
 - *Věděla jsem, že chci dělat něco, o čem budu vědět, že má smysl. Můj cíl v podobě pomáhající profese byl už tedy jasný. (13) (19) (28) (1) (72) (4) (6) (25) (78)*
 - *Sociální práci vnímám jako oblast, ve které bych se mohla smysluplně realizovat. Tato seberealizace je pro mě důležitá tím spíš, že by mohla být prospěšná i pro někoho jiného, kdo se ve svém životě potýká s problémy. (55)*
 - *Smysluplnost tohoto povolání, kterou přináší právě to, že mohu někomu pomoci změnit jeho život k lepšímu. (73)*
 - *Při výkonu povolání musím vědět, že moje práce má nějaký význam a k něčemu směřuje. (16)*

- aby **zahrnovala práci s lidmi**:
 - o *Odpověď na otázky týkající se mého budoucího studia a zaměstnání, jsem často zredukovala na nejasné „něco s lidmi.“ (28) (34) (36) (73) (1) (72)*
 - o *Zaměstnání, ve kterém budu moct pomoci lidem. (4)*
- **Pestrost činností** a konkrétního zaměření (např. z hlediska cílové skupiny), **široká možnost uplatnění**: (22)
 - o *Jsem se rozhodla právě pro sociální práci, která má široké rozpětí a student si může v tomto oboru poměrně hodně vybírat, kam chce směřovat své budoucí zaměření. (24)*
 - o *Lákal mě fakt, že cílových skupin, na které se sociální pracovník může zaměřit, je velké množství, že je to práce, kde člověk nesmí vidět svět černobíle, práce, která je pestrá. (27)*
 - o *Jak obrovský má tato profese rozměr, můžete si vybrat, s jakou cílovou skupinou chcete dělat. (30)*
 - o *Dalším faktorem, který mě motivuje ve studiu tohoto oboru, je široká škála uplatnění. (40)*
 - o *Sociální práce také nabízí spoustu různých oblastí, ve kterých bych mohla později působit. (60)*
 - o *Také se mi líbí, že uplatnění v sociální práci je velmi široké. (63)*
 - o *Kdy je mi nabízeno široké pole působnosti, a tak sice mohu pracovat třeba 30 let v jednom a tom samém oboru, ale ne na jedné pracovní pozici s jednou cílovou skupinou, díky čemuž se vytrácí rizika výskytu stereotypu. (73)*
 - o *Dále mne zajímá a baví rozmanitost sociální práce, již teď při studiu pociťuji, jak široká je škála možností práce v sociální sféře. (75)*
- **Snadné nalezení zaměstnání v oboru**:
 - o *Nu a nesmíme zapomenout na více praktickou část mé motivace ke studiu sociální práce, totiž velkou šanci na uplatnění coby čerstvý absolvent, což není u jiných oborů tak běžné. (43)*
 - o *Fakt, že sociálních pracovníků je spíše nedostatek a neustále různé organizace shání sociální pracovníky. Takže se pravděpodobně nemusím obávat toho, že bych jako absolventka školy nesehnala práci. (40)*
 - o *Já se pořád držela oblasti předškolní pedagogiky či psychologie. Když jsem se však probírala různými prospekty [o této VŠ] a narazila na sociální práci, zdála se mi pro dnešní dobu perspektivnější. (60)*
 - o *Myslím si, že v sociální práci je hodně možností se uplatnit. Vidím v ní tedy i určitou jistotu v nalezení práce. (63)*
 - o *Navíc počet kvalifikovaných sociálních pracovníků je zde nízký. (15)*
 - o *Taktéž si myslím, že je v ČR nedostatek sociálních pracovníků. (1)*
- Je **blízká psychologii** (41 a všichni, co původně chtěli studovat obor psychologie)
 - o *má také hodně co dočinění s psychologií, (60)*
 - o *sociální práce se částečně překrývá s oborem psychologie (72)*
- Jedná se o **pomáhající profesi**: - všichni, co „rádi pomáhají druhým“ + (6) (10) (11) (25) (78)

Nežádoucí charakteristiky budoucí profese

- Nízké platové ohodnocení:

- *Chtěla bych zmínit i méně příjemné okolnosti tohoto oboru. Jak jsem už měla čest poznat, práce v sociálních službách není příliš dobře placena. (30) (32)*
- *Ano, považuji pomoc lidem za jakési své osobní poslání. ALE TY PENÍZE. (4) (8)*
- *Je mi ale líto, a to je asi jediná věc, kvůli které jsem nad výběrem oboru pochyboval, že sociální pracovníci nebývají za svou činnost dostatečně, svěřenou důvěrou ale hlavně finančně, odměněni. (15)*
- *Dělat něco, co ačkoliv nám nepřinese velké finanční ohodnocení, odměňuje nás jinak. (78)*

- Nízká společenská prestiž

- *Vědomí, že sociální práce je i v dnešní době pojmána jako „lůza“ mezi pomáhajícími profesemi, nízké platy i to, že veřejnost sociálního pracovníka vlastně vůbec nepojímá jako odborníka ve své profesi, byly faktory, které na začátku studia působily spolu s nepříliš pozitivními reakcemi okolí velmi demotivačně. (8)*
- *Občas jsem se však setkávala s negativními názory, kdy jsem slýchala, že sociální práce je něco, co mohu dělat i bez vysokoškolského vzdělání. (10)*
- *A vím, že bych tuto profesi měl vykonávat bez ohledu na její legitimitu, protože v současné době mi přijde, že sociální pracovník, resp. kdokoliv, kdo se zabývá humanitními vědami, dostává automaticky nálepku „sluníčkáře“, který neumí pracovat a žít v reálném světě. (15)*
- *Poslední dobou čím dál častěji slýchám od svých přátel, že studium sociální práce na vysoké škole je naprosto zbytečné promarnění let a potencionálu pro doživotní podplacenou profesi. Někteří sociální práci nazývají pseudooborem. (20)*
- *Mám pocit, že je celkově ve společnosti o sociální práci malé povědomí a je ještě často zahalena předsudky a jistým opovržením, aspoň já to takto vnímám. (24)*
- *Když jsem někde řekla, co studuji, dotyčný měl pod pojmem „sociální pracovník“ zafixován spíše výkon práce ošetřovatele. (31)*
- *Lidé tento obor velmi odsuzují i díky nízkým platům, jež dostávají sociální pracovníci za těžkou práci. (32)*
- *Po gymnáziu jsem si podávala přihlášku i na studium do Olomouce na humanitární práci, ale lidi mě odrazovali, že to nemá perspektivu a já se nakonec dala na novinářinu a gendera. (46)*
- *V naší společnosti ešte stále nie je braná vážne, preto by som bola rada, keď to nejakým spôsobom aspoň trošku zmením, lebo je dôležitá minimálne rovnako ako ostatné profesie. (49)*
- *O sociální práci jsem upřímně nikdy předtím neuvažovala, jelikož je podle mého názoru dost podceňovaná. (50)*
- *Problém České republiky je, že zde není tato profese dobře institucionalizovaná a běžnému laikovi se tak pod pojmem sociální pracovníci pravděpodobně vybaví různé demonizované představy, které se velmi liší od reality. Během prvního semestru jsem si uvědomila, jak široký záběr tento obor má*

a je škoda, že v ČR je na něj pohlíženo (alespoň dle mých zkušeností) jako na něco podřadného a nepříliš důležitého. (57)

Žádoucí charakteristiky oboru studia

- Velký podíl praxe při studiu

- *Hlavní motivací pro studium sociální práce u mě představovala možnost praxe. (65) (56)*
- *Nespornou výhodou studia tohoto oboru je také množství praktických dovedností, které získám ještě ve škole a budou se mi hodit v pozdější praxi. (75)*
- *Další věc, která pro mě byla při výběru rozhodující, bylo zaměření na praxi. (34)*
- *Nejvíce mě na tom zaujalo, že to je zaměřené na praxi a člověk již během studia posbírá hodně zkušeností, které využije ve svém zaměstnání a líbilo se mi, že to není obor převážně teoretický. (40)*
- *Pri mojom rozhodovaní zavážil fakt, že sociálna práca má povinnú prax. Príde mi to ako výborné riešenie, nakoľko mám možnosť získať cenné skúsenosti pred samotným zamestnaním po skončení štúdia. (56)*
- *Dalším velmi důležitým důvodem mé volby tohoto oboru je možnost praxí, které jsou při následném vstupu na pracovní trh velmi důležité. (70)*

- Nezbytná podmínka pro výkon profese:

- *A to je získání titulu. Získání titulu ve smyslu získat oprávnění vykonávat nějakou práci/profesi a získat díky tomu uplatnění. (40) (44)*

- Zahrnuje a propojuje znalosti z velké škály společenských věd

- *Věděla jsem pouze to, že je to obor, který je velice široký, že zahrnuje mnou oblíbenou psychologii i právo. (26)*
- *Studium sociální práce mi dává možnost získat vědomosti z oborů, jako je právo nebo psychologie, tedy rozšiřuje všeobecný přehled. (28)*
- *Líbila se mi u něj i struktura předmětů, které sahají od práva až po sociologii, tedy mají průřez humanitně orientovanými vědami, které mě baví. (38)*
- *Na sociální práci padla volba jako na obor kombinující psychologii, právo, sociologii a dávající i něco navíc. (61)*
- *Nasbírám poznatky a znalosti z více oborů. (40)*
- *Motivací pro mě je stát se vzdělaným člověkem, který disponuje širokým rozsahem vědomostí. A sociálního pracovníka, jehož praxe propojuje poznatky z mnoha vědních oborů, např. biologie, psychologie, sociologie, politologie, ekonomiky a sociální politiky, za takového člověka rozhodně považuji. (57)*

- Možnost sebepoznání:

- *V oboru jsem viděla a dosud vidím příležitost, jak se toho hodně naučit, a to nejen pro samotný výkon profese, ale i pro život obecně. (27) (47) (44)*
- *Beriem toto štúdium ako možnosť v zdokonalení samej seba a v porozumení zložitosti človeka v celej jej kráse. (48)*

- ... je pro mě důležitý přínos této práce pro mě samotnou. Mám pocit, že cokoli se nyní v rámci studia učím, mohu využít i ve svých každodenních interakcích, obohatit tím sama sebe. (57)
- **Poznanky uplatnitelné i mimo SP:**
 - Myslím, že poznanky nabyté zde mohu uplatnit jak ve svém životě, tak v praxi. (32)
 - Nie je to pre mňa iba o povolání sociálneho pracovníka, ale aj o iných situáciách, kedy mi vlastne štúdium sociálnej práce môže byť oporou. Verím napríklad, že sociálni pracovníci majú skvelý potenciál byť i dobrými rodičmi, priateľmi, manželmi a manželkami. (47)
 - Líbí se mi také velká praktičnost, rozsah a využitelnost v mnoha oblastech lidského života. (56)
- **Blížkost k psychologii, možnost psychoterapeutického výcviku:**
 - Na vysoké škole jsem zjistila, že sociální práce se s psychologií a psychoterapií pojí mnohem více, než jsem si do té doby představovala, a navíc, že i jako vystudovaná sociální pracovníce mohu díky psychoterapeutickému výcviku pracovat jako psychoterapeutka, což je směr, kterým bych se pravděpodobně chtěla v budoucnu vydat. (51)
 - Důvodem toho, že jsem si jako „záložní plán“ vybrala právě sociální práci, bylo také to, že je s tímto oborem možnost si po studiu udělat psychoterapeutický výcvik (...) na psychologii jsem se bohužel opravdu nedostala. (50)
- **Dobrá prezentace oboru v materiálech školy:**
 - Moc se mi líbilo, jak je obor přesně specifikován, myslím tím z pohledu: vím, jaké povolání s tímto oborem budu moci vykonávat. (34)

Vliv rodinného prostředí

- **Vyjádření souhlasu** s volbou sociální práce
 - Narážím také na náboženskou motivaci. Každý člověk je pro něco určen a já cítím potřebu jít tímto směrem. Nechci zklamat sebe, rodinu, Boha, přátele. (46)
 - Ve svém zájmu o tuto cílovou skupinu jsem ale zčásti ovlivněna i názory svých příbuzných, kteří mě v tom podporují a rádi by mě při takové práci „viděli“. (36)
 - Velkou zásluhu na mém zájmu o ostatní lidi a také o humanitní obory měla má mamka. (...) školu vystudovala v podstatě jen kvůli svým rodičům. Z tohoto důvodu na mě mamka vždy kladla, abych šel za svým srdcem a dělal vždy to, co mi bude blízké. (37)
 - Velkou motivací je pro mě také to, jak se na mě dívají mí blízcí, má rodina. Rodiče mě v tomto směru podporují a vím, že by měli velikou radost, kdybych se dokázala v tomto směru uplatnit. Motivuje mě představa, že na mě mohou být rodiče pyšní. (63)
- Vyjádření **nesouhlasu** s volbou sociální práce
 - ... na obor ekonomické lyceum. Díky tomu jsem poznala předměty jako psychologie, filosofie, sociologie, politologie a právo. Právě tam jsem si vybírala svůj budoucí studijní obor. O pár měsíců později mi bylo jasné, že

skončím u pomáhající profese navzdory všem přáním a očekáváním mých rodičů a příbuzných. (67)

- Ode mne bylo očekáváno, že budu pokračovat v ekonomicky/administrativně orientované tradici rodiny. Zvolila jsem však školu „méně prestižní“ s horší pravděpodobností uplatnění, avšak již v průběhu studia jsem věděla, že jsem zvolila správně. (78)
- Moji rodiče jsou hrozně pyšní, že studuji žurnalistiku a ví, že to dlouho byl můj sen. Obor sociální práce vnímali trochu jinak. Nedokázali si představit dobré uplatnění a také zpochybňovali moji rychlou volbu. (38)

- **Rodič - sociální pracovník/jiná pomáhající profese**

- Vyrůstala jsem na evangelické faře, z toho důvodu jsem byla v kontaktu s lidmi, kteří hledali pomoc. Často u nás zvonili bezdomovci, kteří chtěli peníze či jídlo. Kostel navštěvovali lidé v těžkých životních situacích. (11)
- V období mé pubescence začala moje matka pracovat jako terénní sociální pracovníce v neziskové organizaci, která se zaměřovala na práci s menšinami a sociálně vyloučenými, (...) Matku jsem často doprovázela na setkání s klienty, na úřady a pomáhala jsem jí s administrativou, tím pádem jsem měla fungování organizace a práci sociálních pracovníků zprostředkovanou z první ruky. (...) Když jsem se rozhodovala o výběru oboru na vysokou školu, a tím pádem i o tom, co bych chtěla dál v životě dělat, má volba byla snadná, sociální práci jsem si okamžitě zvolila jako hlavní obor. (54)
- Moje maminka je vychovatelkou v dětském domově, tak možná mám takové skony po ní. (3)
- Možná zapříčiněno nedokonalými podmínkami v rodině, možná faktem, že má matka jakožto rentgenová laborantka také každodenně pomáhá mnohým lidem. (23)
- Nejzásadnější faktor byl nástup mámy do organizace Rozum a Cit, která se věnuje pěstounským rodinám. Čím jsem byla starší, tím více se mnou probírala její pracovní náplň. (...) To mi pomohlo udělat si reálnou představu. (45)
- Také se na mé motivaci k sociální práci podílela výchova a rodina, jelikož jeden z mých rodičů vykonává také tuto práci a vždy jsem ho za to obdivovala. (75)

- **Sociální problémy v historii rodiny**

- Má motivace vychází z velké části z osobní zkušenosti. Vyrůstala jsem v rodině bez otce, pouze s matkou (...) i když jsem v citové oblasti žádnou újmu nepociťovala, naše finanční podmínky nebyly velmi dobré. Moje máma měla problém najít si zaměstnání, zejména kvůli nízkému dosaženému vzdělání a také proto, že je Romka. S diskriminací a šikanou se proto setkávám od útlého věku. Můj biologický otec, který není Rom, je alkoholik a matka s ním nikdy nežila, přesto mi v životě způsobil mnoho problémů v podobě psychického šikanování. (54)
- Možná zapříčiněno nedokonalými podmínkami v rodině, možná faktem, že má matka jakožto rentgenová laborantka také každodenně pomáhá mnohým lidem. (23)
- Třetí motivací ke studiu byly zkušenosti z domu, se kterými jsem se zvládla vypořádat a které mě hodně posunuly, říkala jsem si, že bych tyto zkušenosti a zážitky mohla zúročit a někomu s podobnými problémy pomoci, že

vzhledem k tomu, že mám za sebou něco podobného jako to co, ti lidé teď prožívají, mohla by být má pomoc užitečná. (53)

- Vnější motivací pro mne může být snad jen obtížná situace v rodině, která nastala poměrně nedávno a která donutila mě i mé blízké využívat služeb nejen sociálních pracovníků. Ve výsledku to pro mne však byla nová a inspirující zkušenost. (75)

- **Výchova v rodině**

- Jsem nejstarší dítě v rodině a myslím, že se ode mě vždy trochu očekávalo, že budu ta rozumná, ta hodná, která vždy pomůže doma, postará se o mladší sourozence a tak podobně. Je pravda, že mi to vlastně asi nikdy příliš nevadilo a byla jsem ráda, když mi byla svěřena odpovědnost. A když jsem mohla někomu pomoci. (52)
- Nevím, čím to je, možná tím, v jaké rodině vyrůstám, neboť právě v ní se učím odpovědnosti za své činy, pomáhat druhým i když sama mám někdy málo a spousty dalších věcí. (29)
- Pocházím z hluboce věřící katolické rodiny, což myslím dost ovlivnilo mou výchovu, a tedy i postoj k druhým lidem. (52)
- Posledních pár let jsme se starali o dědu, který měl Alzheimerovu a další choroby a stal se z něj ležák. Jsme rodina, která žije pospolu, a tak bylo jasným kritériem, že děda musí zůstat v domácí péči. (...), je to bolest v srdci, ale zároveň radost, že člověk může žít mezi svými. (46)

Události v osobní historii studenta

- **potíže v dětství vyžadující PPP intervenci**

- Již jako mladší jsem se setkal s příslušníky vícero pomáhajících profesí. Kvůli určitým problémům, se kterými jsme se v rodině potýkali, jsem již od útlého věku navštěvoval např. psychology, nejprve ty působící v PPP, později i klinické. Stejně tak jsem měl šanci setkat se se sociálními pracovníky. Ve styku s těmito profesemi jsem si začal uvědomovat, že jejich úloha a odhodlání jsou obdivuhodné a jejich práce mi začala imponovat. (15)
- Později jsem se však několik let potýkala s PPP a o to víc se mě to dotklo, že si tím procházela i moje sestra. Tehdy jsem se začínala zajímat více o svoji psychiku a o psychologii jako takovou. (...) Postupně jsem ale od psychologie upustila. (38)
- Tehdy mi pomohla psycholožka z pedagogicko-psychologické poradny, ke které jsem pravidelně docházel kvůli mým problémům s dysgrafií. Poradila mi, ať zkusím střední školu sociální péče a informačních technologií. (64)

- **zkušenost přímá/nepřímá se šikanou ve škole**

- Jako dítě jsem tak zažila šikanu jako účastník a později na gymnáziu i jako přihlížející, kdy bylo „veřejným tajemstvím“ šikanování spolužáků kvůli brýlím, oblečení nebo třeba barvě pleti. (...) a mně došlo, že to je špatně, že je potřeba s tím něco dělat. (12)
- Na střední škole jsem se seznámila s kamarády, kteří měli zkušenost se šikanou či poruchami příjmu potravy. Díky tomuto zážitku jsem začala přemýšlet o individuální pomoci a přímém kontaktu s lidmi a jejich problémy. (11)

- **drogově experimentující kamarádi**

- *Osobně jsem se setkala s problémovými lidmi, kteří berou drogy, nebo jsou dokonce teď ve vězení. Odjakživa jsem měla v sobě nějaký pud "zachraňovat" tyto lidi, snažit se jim vštípit své názory a pohledy na věc. (35)*
- *přibližně v době puberty, kdy děti zkoušejí různé věci, aby napodobily své spolužáky, a v kuloárech naší školy se začal objevovat alkohol, cigarety a později samozřejmě také drogy. (...) a tak se mladík stal v 16 letech závislým na pervitinu. I díky tomu jsem se o drogovou problematiku začala více zajímat a zajímám se o ni dodnes. (12)*
- *Navíc tou dobou, bylo mi tehdy asi sedmnáct let a chodila jsem na gymnázium v Ostravě, spousta z mých kamarádů začala experimentovat s drogami. To vedlo k tomu, že se má pozornost obrátila k problematice drog a drogových a jiných závislostí. (19)*
- *K sociální práci se moje pozornost začala obracet s nástupem do puberty. Začala jsem se porůznu toulat mezi lidmi, se kterými jsem se předtím do kontaktu nedostala, protože moje rodinné zázemí by pro mě takovou společnost jednoduše nestrpělo. (59)*

- **intervence sociálního pracovníka u přátel**

- *Mou prvotní motivací ke studiu sociální práce byl případ v mém okolí, kdy se řešili komplikace v rodině mé osvojené blízké kamarádky. Líbilo se mi, jakou roli v kauze zastávala sociální pracovnice, která měla tuto rodinu na starost. (7)*
- *Jedním z faktorů mého rozhodnutí byla moje kamarádka z dětství, jejíž životní situace mě přivedla blíž k práci sociálního pracovníka. V dětství byla spolu se svými sourozenci odebrána matce a umístěna do dětského domova. Kvůli této skutečnosti jsem s ní ztratila na dlouhou dobu kontakt. (68)*
- *Že moje motivace ke studiu tohoto oboru vyplývá také ze zkušenosti. Mojí zkušeností bylo, že člen mé rodiny byl závislý na alkoholu a právě díky sociální službě se ze závislosti dostal. Díky tomu, že jsem v dobrém světle viděl to, jaké situace mohou být změněny právě díky sociální práci, se prohloubil můj zájem o tento obor. (69)*

- **návštěva kariérové poradny na ZŠ**

- *Celá třída jsme na ZŠ šli do poradny, která se specializovala na zjišťování budoucí profese. Už tehdy mezi všemi těmi různými obory jsem měl vytyčené tři největší kandidáty. Byl to psycholog, právník a sociální pracovník. (37)*

- **setkání s „osobnostmi“**

- *Studovala jsem střední školu s grafickým designem. To mě obohatilo. V této době jsem si však „přičuchla“ k oblasti psychologie a sociálních věcí a poznala nové osobnosti, které mě velmi ovlivnily. (39)*
- *Ovplyvnili ma taktiež ľudia, ktorí mi vstupovali do života formou rozhovorov, alebo autori formou ich diel a práce, ktorí vo mne i naďalej podnecovali nadšenie a radosť z toho, aká mocná a liečivá vie byť medziludská interakcia. (47)*
- *Později jsem nastoupila jako dobrovolník do charitativní organizace. Právě tam jsem potkala člověka, který to prakticky rozhodnul za mě - koordinátorku dobrovolníků. (59)*

- *Naštěstí se objevil můj bratranec „punkáč“, který mi byl po nějaký čas jediným „vzorcem“ toho „správného“ chování. Levicové nálady mě od té doby nepustily. (67)*
- *Potkala jsem se na brigádě se studentem třetího ročníku psychologie, a jelikož jsem prahla po informacích, jakéto na [této VŠ] je a jak je spokojený, dozvěděla jsem se jeho pohled na fakultu a obor vůbec. Jeho názor mě v podstatě můj dlouholetý sen naboural a já začala psychologii přehodnocovat. (18)*
- *Před 4 roky jsem se poprvé osobně setkala se sociální pracovnící. Mé setkání s touto obdivuhodnou dívkou bylo čistě náhodné (...) že rozhovorem o sociální práci jsme strávily takřka celý večer. Tato debata pro mě byla velice podmětná a v mnohém mě inspirovala. Nikdy předtím mě totiž nenapadlo, že bych mohla své „pomáhající ambice“ naplnit takto přímo. (23)*
- *Myslím, že pro mě bylo důležité i to, že jsem si o svých plánech mohla promluvit s lidmi, kteří se v sociální sféře pohybovali. (27)*
- **prostředí, ve kterém vyrůstal (nikoliv rodinné, ale např. chudý kraj)**
 - *Dalším impulzem k mému rozhodnutí byl fakt, že pocházím z oblasti, kde jsou sociální problémy relativně vážné a časté. (15)*
 - *Vyrůstala jsem ve velmi rasistickém, xenofobním až neonacistickém a celkově při retrospektivním pohledu do minulosti nepřátelském prostředí. Ačkoliv se všichni v mém okolí chovali k menšinám nepřátelsky, naštěstí se objevil můj bratranec „punkáč“, který mi byl po nějaký čas jediným „vzorcem“ toho „správného“ chování. Levicové nálady mě od té doby nepustily. (67)*
- **seminární práce ve škole**
 - *Jedním ze silných impulzů pro mě bylo např. to, když jsem na střední škole dostala za úkol zpracovat seminární práci o Downově syndromu a velmi mě to zaujalo, takže od té doby se cítím jaksi přitahovaná k lidem s tímto onemocněním. (36)*
- **studium SŠ sociálního směru**
 - *Pomalou jsem se s tímto oborem začal sžívat. (...) Nakonec jsem maturoval s vyznamenáním a s pocitem, že z této nastoupené cesty již nejde sejit. A vlastně jsem ani neměl potřebu z ní scházet. Jak jsem již zmínil, sociální práci jsem v tu chvíli již považoval za svůj obor. (64)*

Vlastní zájmy

- **Pracovat s lidmi/s dětmi**
 - *Věděla jsem, že bych v budoucnu chtěla pracovat s dětmi, ale rozhodně nechci být učitelkou, tudíž jsem tímto směrem posuzovala vybrané obory. (...) že mě to spíše táhne k dětem, které mají nějaké problémy, se kterými si samy nevědí rady. (6)*
 - *Ve chvíli, kdy jsem si uvědomila, že chci pracovat s touto cílovou skupinou, rozhodla jsem se vyhledat, jaké vzdělání je třeba pro výkon takové profese. Nejvhodnější mi přišlo studium sociální práce. (19)*
 - *Vždy mě bavila a zároveň naplňovala práce s dětmi. (34)*
 - *Už delší dobu vím, že bych chtěla pracovat s lidmi a pomáhat jim a že jiný druh práce by mi asi nepřinášel plné uspokojení. (36)*

- *Mou motivací je fakt, že ráda pracuji s lidmi. (39)*
- *Ráda pracuji s lidmi. (40) (1)*
- *Mám ráda kontakt s lidmi, ráda s nimi pracuji a pomáhám jim. (50)*
- *Už někdy od druhého stupně základní školy jsem věděla, že chci pracovat s lidmi, že chci lidem pomáhat a podílet se na řešení jejich obtížných životních situací a problémů. (51)*
- *Při zvažování oboru (...) jsem vycházela především ze svého zájmu o práci s lidmi. (55)*
- **Pomáhat lidem (v obtížné situaci)/řešit jejich problémy/seberealizace skrze pomoc druhým**
 - *Chci pomáhat lidem ve svém okolí. (1)*
 - *Ráda se zajímám o problémy druhých, pokud o to stojí a ráda jim je pomáhám vyřešit. (2)*
 - *Lákala mě práce s lidmi, kteří jsou různými způsoby sociálně znevýhodněni. Chtěla jsem poznávat jejich příběhy a napomoci jim k dobré životní úrovni. (4)*
 - *Naplňovalo mně pomáhat lidem okolo mě, ať už šlo o něco méně či více důležitého, vždy jsem ze sebe měla dobrý pocit a věděla jsem, že se v tomto duchu bude ubírat i výběr mé vysoké školy. (5)*
 - *Vím, že právě s vystudovanou vysokou školou budu moci svoji budoucí profesi dělat více kvalifikovaně a doufám, že díky tomu budu mít i více a lepších příležitostí, jak se zapojit do pomoci potřebným – právě to je pro mě nejvíce motivující. (10)*
 - *Již na druhém stupni základní školy mi byla blízká pomoc znevýhodněným lidem. Zajímala jsem se o lidská práva a pracovní podmínky v zemích třetího světa. (11)*
 - *Tak či tak vím, že bych chtěla nějakým způsobem pomáhat lidem. (16)*
 - *Chtěla jsem a vždy budu chtít pomáhat a být na světě nějak potřebná, užitečná. Chci po sobě zanechat něco pěkného, a to pomoc potřebným bezesporu je. (18)*
 - *Neustále jsem přemýšlela, v jakém oboru bych byla nejspokojenější a taky bych si tam plnila mou potřebu pomáhat ostatním. (...) Tato profese mi dokáže splnit mé potřeby. (29)*
 - *Mojí motivací byla představa, že budu moci pracovat s lidmi a pomáhat jim. (34)*
 - *Už na střední mě ale bavila psychologie a řešení různých problémů lidí v mém okolí. Proto, když jsem viděla, že je možnost zvolit si jako druhý obor sociální práci, neváhala jsem. (35)*
 - *Už delší dobu vím, že bych chtěla pracovat s lidmi a pomáhat jim a že jiný druh práce by mi asi nepřinášel plné uspokojení. (36)*
 - *Jsem člověk, který rád pomáhá druhým. (37)*
 - *Motivovala a stále mne motivuje především možnost zjistit, jak různé skupiny obyvatelstva žijí, s jakými problémy a útlaky se setkávají a především šance pomoci jim. (42)*

- *K sociální práci mne přivedla, jako asi většinu studentů, snaha pomáhat druhým. (43)*
- *Život je krásny, ale je zároveň náročný. Smieť prispieť k tomu, aby bol náročný o čosi menej, je pre mňa dostaočným zadosťučinením. (48)*
- *Mou největší motivací ke studiu sociální práce je, že chci pomáhat lidem řešit jejich obtížné a těžké životní situace, na které jim nestačí vlastní síly. (50)*
- *Mám ráda kontakt s lidmi, ráda s nimi pracuji a pomáhám jim. (50)*
- *Už jako dítě jsem chtěla pomáhat ostatním. Nejdříve hlavně fyzicky, protože jsem chtěla pracovat jako zdravotní sestřička. O pár let později jsem však začala mít fobii z krve, proto jsem svoje budoucí povolání přehodnotila. (50)*
- *Už někdy od druhého stupně základní školy jsem věděla, že chci pracovat s lidmi, že chci lidem pomáhat a podílet se na řešení jejich obtížných životních situací a problémů. (51)*
- *Pomoc druhým mě naplňuje. (54)*
- *Na sociální práci mě přitahují jedinečné životní příběhy lidí a zároveň moje příležitost do nich, nejlépe pozitivně, zasáhnout. V pozici jakéhosi průvodce a facilitátora bych ráda lidem ukázala, že „to jde i jinak“ a motivovala je k jakékoli pozitivní změně v jejich životě. (55)*
- *Rada počívam, rada pomáham a snažím sa byť nápomocná vo všetkých smeroch. Myslím si a dovolím si tvrdiť, že toto bol hlavný dôvod pre rozhodnutie študovať sociálnu prácu. (56)*
- *K vědám, které mají za cíl poznat člověka a pomoci mu v těžké situaci, jsem tíhla už od dětství. (59)*
- *Právě pomoc lidem byla vždy společným jmenovatelem při mých úvahách o budoucím studiu a pracovním uplatnění. (61)*
- *Motivuje mě představa, že já budu tím člověkem, který může těmto lidem pomoci, ukázat jim cestu, jak se ze své problémové situace dostat. (63)*
- *Pro studium sociální práce jsem se rozhodla z toho důvodu, že jsem si uvědomila, že ve svém životě chci být někomu užitečná a nápomocná. (66)*
- *Pro obor sociální práce jsem se rozhodla z důvodu, protože chci pomáhat lidem, kteří moji pomoc potřebují. (68)*
- *Dalším faktorem, který mě přivedl k tomuto oboru, je potřeba být někomu prospěšná a pomáhat tak dalším lidem, kteří to potřebují. (68)*
- *Na tuto otázku odpovídám stejně jako většina lidí – chci pomáhat lidem (a nemám rád matematiku). (69)*
- *Mě vždycky bavilo pomáhat lidem, dávat jim rady, protože to viděli jinak než já a to mě zajímalo a chtěla jsem se podělit se svými postřehy, pomoci jim jejich situaci vyřešit. (71)*
- *Má motivace studovat právě obor sociální práce se pravděpodobně nachází zejména v mé motivaci pomáhat druhým lidem. (73)*
- *Vždy jsem chtěla pomáhat lidem. (77)*
- *Mám ráda práci s lidmi a baví mě, což je pro mě důležité. (1) – SEBEREALIZACE*
- *Mou největší motivací je pocit uspokojení ze smysluplné činnosti, která se viditelně odráží v životní situaci klientů. Mohu tak hned posoudit, zda je moje*

práce hodnotná a má význam pro ostatní lidi ve společnosti. (75) – SEBEREALIZACE

- *S postupem času jsem však zjistila, že mojí motivací k vykonávání sociální práce je především potřeba dosáhnout pocitu, že jsem udělala vše, co bylo v mých silách, abych pomohla těm, kteří mou pomoc potřebují, ačkoli o ní mnohdy zpočátku nestojí. Jde tedy především o proces mé vlastní seberealizace, kterého bych mohla dosáhnout právě vykonáváním této profese. (76) – SEBEREALIZACE*
- *Sociální práci studuji zejména proto, že se v tomto oboru cítím být užitečná a potřebná. (75)*
- *Pomoc druhým jako SKLON*
- *Jsem ten typ člověka, kterého naplňuje dělat radost druhým. (51)*
- *Osobně jsem se setkala s problémovými lidmi, kteří berou drogy, nebo jsou dokonce teď ve vězení. Odjakživa jsem měla v sobě nějaký pud "zachraňovat" tyto lidi, snažit se jim vštípit své názory a pohledy na věc. (35)*
- *Hlavní motivací se ale stalo asi to, že mám nějakou přirozenou touhu pomáhat lidem, kteří se o sebe nemohou postarat a zabezpečit svůj život. (15)*

- Poznávání životů/problémů druhých

- *Ráda se zajímám o problémy druhých, pokud o to stojí, a ráda jim je pomáhám vyřešit. (2)*
- *Lákala mě práce s lidmi, kteří jsou různými způsoby sociálně znevýhodněni. Chtěla jsem poznávat jejich příběhy a napomoci jim k dobré životní úrovni. (4)*
- *V době přijímacích řízení na vysoké školy byl mou motivací zájem o obor. Bylo to něco nového, možná by se to dalo nazvat částečně i výzvou k novému poznání. (39)*
- *Motivovala a stále mne motivuje především možnost zjistit, jak různé skupiny obyvatelstva žijí, s jakými problémy a útlaky se setkávají a především šance pomoci jim. (42)*
- *Na sociální práci mě přitahují jedinečné životní příběhy lidí a zároveň moje příležitost do nich, nejlépe pozitivně, zasáhnout. (55)*
- *K vědám, které mají za cíl poznat člověka a pomoci mu v těžké situaci, jsem tíhla už od dětství. (59)*

Vlastní postoje

- *Od mala jsem tíhla k lidem, kteří byli nějakým způsobem znevýhodněni (...)
... A čím jsem byla starší, tím víc mi to vadilo, tím víc jsem přemýšlela, jak se postavit na stranu těch, kteří jsou nějakým způsobem stigmatizováni, sociálně vyloučení, většinovou společností často až opovrhováni... (19)*
- *Při úvahách o smyslu života, které prožívá každý, jsem dopěla k závěru, že to, že jsem se narodila zdravá, do úplné fungující rodiny, nestrádám žádným nedostatkem a měla jsem vždy možnost rozvíjet své schopnosti a záliby není samozřejmostí a že cítím téměř povinnost pomáhat těm, kteří stejné štěstí jako já neměli. Je s tím úzce spojená touha zanechat po sobě svět alespoň o malý kousek lepším. (21)*

- *Asi hodně častým motivem studentů sociální práce je chuť a vůle pomáhat druhým lidem. Je to spojeno s uvědoměním, že na tomto světě nejsem sama. I když já sama jsem celkem spokojená, existují lidé, kteří mají problémy. (39)*
- *Sociální práce mě velmi baví, protože se týká pomáhání druhým, a k čemu jinému existuje naše postmoderní společnost, než ke společné výrobě, směně, spotřebě a vzájemné pomoci. (41)*
- *Vždycky se snažím pomáhat lidem, kteří se ocitli v nějaké nepříznivé situaci, protože si myslím, že bez této všímavosti a lidskosti se nedá žádná společnost posouvat dál. (44)*
- *Spoločnosť nefunguje zas tak dobre ako by mohla, a je na nás všetkých, aby sme podnecovali v sebe a v iných snahu o transformáciu. (48)*
- *Zastávám názor, že člověk mění svět tím, že se snaží v první řadě změnit sám sebe k lepšímu a potom se snaží pomoci lidem okolo sebe. A to se velmi týká sociální práce. (52)*
- *Velkou roli při rozhodování o výběru oboru u mě hrála také nespokojenost se současným stavem společnosti. Měla jsem, a stále mám, pocit, že je nutné nějakým způsobem zasáhnout nebo se aspoň pokusit o změnu k lepšímu. (66)*

Vlastní hodnoty

- *Zachvátila mě touha po spravedlnosti a pomoci lidem v nesnázích. (4)*
- *Začlenění znevýhodněných do společnosti bylo prvním impulzem, který mě k myšlenkám na studium sociální práce vedl. (12)*
- *Přijde mi přirozené pomáhat těm, kteří pomoc potřebují a kteří si ji nemohou sami zajistit. (25)*
- *Důvodem mého rozhodnutí zvolit si toto studium bylo v neposlední řadě také jeho poslání, které mi bylo sympatické. Zkrátka mi to dávalo smysl. (28)*
- *Nevím, čím to je, možná tím, v jaké rodině vyrůstám, neboť právě v ní se učím odpovědnosti za své činy, pomáhat druhým, i když sama mám někdy málo, a spousty dalších věcí. (29)*
- *Myslím, že jsem k tomu motivována hlavně svou vírou (36)*
- *Jelikož jsem věřící, konkrétně křesťan, a jsem podle letniční tradice pokřtěn duchem svatým, myslím si, že bych klientům mohl pomoci v této oblasti. (41)*
- *Narážím také na náboženskou motivaci. Každý člověk je pro něco určen a já cítím potřebu jít tímto směrem. Nechci zklamat sebe, rodinu, Boha, přátele. (46)*
- *Velkú úlohu zohrala aj potreba nasledovať vlastné hodnoty a ideály. (47)*
- *Pocházím z hluboce věřící katolické rodiny, což myslím dost ovlivnilo mou výchovu, a tedy i postoj k druhým lidem. (52)*
- *Hlavná motivácia pomoci ľuďom je však myslím si základ, bez takéhoto presvedčenia by málokto sociálny pracovník dokázal svoju činnosť vykonávať dobre. (56)*
- *Naštěstí se objevil můj bratranec „punkáč“, který mi byl po nějaký čas jediným „vzorcem“ toho „správného“ chování. Levicové nálady mě od té doby nepustily. (67)*

- *Dalším důvodem je také to, že jsem křesťan a pomoc druhým je jednou z podstat křesťanství. (69)*
- *Jsem citlivý člověk pro, kterého je důležitý nejen vlastní život, ale i to, jak se mají ostatní blízcí lidé v mém okolí. (70)*
- *Když říkám, že pro sociální práci jsem nebyla narozena, dovoluji si tvrdit, že jsem pro ni byla stvořena. Nebyla jsem pro ni narozena v tom smyslu, že bych již od malička měla tendence lidem pomáhat, naopak jsem byla až průběhem života formována událostmi, které kdyby se neudály, pravděpodobně bych nebyla dnes tam, kde jsem. Jde o události, které pro mne byly nějakým způsobem zásadní a ovlivnily moje smýšlení, postoje, hodnoty a priority. (78)*

Vlastní zkušenosti s aktivní činností v oblasti pomáhajících profesí – dobrovolnictví

- *Již od konce sexty jsem působila jako dobrovolník v jedné neziskové organizaci. (...) Toto období považuji za zásadní v rozhodování o mé budoucí profesi. (4)*
- *Má zkušenost s dobrovolnickou činností, která byla zaměřena na práci s dětmi. (7)*
- *Ve druhém ročníku na gymnáziu jsem získala příležitost podívat se na pár týdnů do africké Ugandy. Ne že by se sen o zvířecí lékařce zcela vytratil, ale po zvážení pro a proti tak nějak vyprchal a omezil se na obory týkající se ochrany zvířat či evoluční biologie, ale právě také pomoci lidem, což bylo zásadní pro další rok. (10)*
- *Velkou inspirací mi je nadšení dobrovolníků, kteří celé dopoledne připravují jídlo, aby jej potom mohli donést bezdomovcům. Sama jsem jídlo několikrát vařila a rozdávala, (...) Doposud nejsilnějším zážitkem pro mě byla dobrovolnická práce v uprchlickém táboře v Srbsku. (11)*
- *Byla jsem i dobrovolníkem. (12)*
- *Nikdy předtím jsem nad ničím takovým nepřemýšlela, ale nabídka dobrovolné pomoci (v 1. ročníku na gymnáziu) v domově důchodců ve mně vyvolala zvědavost, ale hlavně také pocit užitečnosti, správnosti a dalo by se říci i vášně. (20)*
- *Shodou mnohých náhod jsem se dostala k práci s dětmi, a to v turistickém oddíle provozujícím také letní tábor. Odtud už bylo potřeba jen jediné události, opět naprosto nečekané a nikým nezamýšlené, abych se dostala na tábor pro děti z centra sociálních služeb pro náhradní rodinnou péči. (...) Byly to právě tyto děti, díky komu jsem se nakonec rozhodla „do toho jít“. (23)*
- *První impulz k této práci přišel s dobrovolnickou činností v domově pro seniory. (...) Tato práce, a vůbec pomáhající práce lidem, mně velice zaujala, a proto jsem se rozhodla pro studium sociální práce. (30)*
- *Jako další podnět, který mě v mém rozhodnutí ještě utvrdil, byla letní brigáda v domově pro seniory, kde jsem pracovala jako pečovatelka. (30)*
- *Po druháku na střední jsem dělala administrativní práci v Rozumu a Citu. Udělala jsem si představu o práci sociální pracovnice v kanceláři. Další dvě léta jsem působila jako brigádnice na letním pobytu pro pěstounské rodiny. Měla jsem tam na starost děti, když jejich rodiče měli školení. (43)*

- *Dříve jsem jezdila jako dobrovolník Maltéžské pomoci na Velehrad, kde jsme měli možnost se setkat s vozíčkáři při jejich srazu. Byl to pro mě emočně strávený čas a troufám si říct, že jeden z největších zážitků z prázdnin. (46)*
- *Od detstva som chodievala na rôzne sústreďenia organizované psychoterapeutmi pre mentálne postihnutých ľudí. Robili sa tam rôzne terapie, počula som tam mnohé príbehy. Byť s týmito ľuďmi ma naplňovalo dobrou energiou, ktorú šířili. Najskôr som rozmýšľala o štúdiu psychológie, ale uvedomila som si, že ma viac lákajú problémy ľudí, ktoré majú v spoločnosti, spoločenskom systéme. (49)*
- *O studiu sociální práce jsme začala poprvé uvažovat někdy ve třetím ročníku na gymnáziu. Jezdila jsem tehdy na integrační víkendy s lidmi s mentálním postižením, které pořádalo naše gymnázium. Tam byla i sociální pracovníce, která pracovala ve stacionáři a hodně jsem si s ní povídala o její práci a mně to přišlo strašně zajímavé a říkala jsem si, že něco podobného by mě taky bavilo. (53)*
- *Mojí druhou veľkou motiváci, proč jsem se rozhodla jít tento obor studovat je můj skautský oddíl. Působím zde jako vedoucí, takže veškerý volný čas trávím s dětmi, ale spoustu času i komunikací s rodiči. Říkala jsem si, že ty dovednosti a znalosti ze skautu bych mohla někde uplatnit i v budoucnosti, a myslím, že obor sociální práce je pro to ideální. (53)*
- *Později jsem se začala věnovat dobrovolnictví přes organizaci ADRA a nějakou dobu jsem docházela jako dobrovolnice do domova pro seniory, účastnila jsem se i pár kulturních akcích pro mentálně postižené. (54)*
- *Účastnila jsem se různých běhů, představení, koncertů, výstav a dalších akcí na podporu lidí, kteří se nacházeli ve složité životní situaci, později jsem nastoupila jako dobrovolník do charitativní organizace. (59)*
- *Už několik let jsem součástí organizace, která se zabývá prací s dětskými domovy prostřednictvím campů a návštěv těchto domovů. Při práci s těmito dětmi jsem si též uvědomil, jak může být cesta pomáhající profese přínosná a že mi navzdory nesnázím, kterými je protkána, přináší radost. (69)*
- *Má prvotní motivace k zápisu do tohoto oboru rovněž plynula z přímé zkušenosti z dobrovolnické činnosti. (72)*
- *Už na střední jsem byla v XY a zde jsem studovala sociální péči. (71)*
- *Mojí první motivací, kterou většinou zmiňuji, je pokračování ve studiu, které jsem započala již na střední škole. Studovala jsem sociálněsprávní činnost. (78)*

Zvažování osobních schopností, dovedností a znalostí

- *Já sama jsem se nepovažovala za osobu kompetentní k pomoci druhým, ale mýlila jsem se. (14)*
- *Když jsem se ještě na střední škole rozhodovala, kam vlastně budu chtít jít dále studovat, měla jsem jasnou vizi toho, že medicína pro mne určitě není, (...) K technickým oborům jsem také zrovna blízko neměla (...) I přes to všechno jsem měla neustále nutkání pomáhat druhým. (29)*
- *Představa sama sebe jako právníka mě opustila už na střední škole, kdy jsem si uvědomil, že studovat práva jako obor, je velice namáhavé a pro mě také poměrně nezajímavé. Avšak psychologie a sociální práce pro mě zůstaly být zajímavé i po střední škole. (37)*

- *Momentálne sa obracajú na mňa len ľudia z môjho blízkeho okolia, pretože vedia že ich vypočujem. Oni sú čiastočným potvrdením, že som na správnej ceste. (48)*
- *Mojí druhou veľkou motiváci, proč jsem se rozhodla jít tento obor studovat, je můj skautský oddíl. Působím zde jako vedoucí, takže veškerý volný čas trávím s dětmi, ale spoustu času i komunikací s rodiči. Říkala jsem si, že ty dovednosti a znalosti ze skautu bych mohla někde uplatnit i v budoucnosti a myslím, že obor sociální práce je pro to ideální. (53)*
- *Sociální práce mě tedy provází celým mým životem, tato problematika je mi blízká a mám základy na to, abych se uměla poměrně dobře orientovat v praxi. (54)*
- *Rozhodla jsem se studovat sociální práci, jelikož jsem vždy věděla, že mám dobrý pocit z toho, když někomu pomůžu a poradím. Mnoho mých blízkých osob za mnou chodí pro rady a ví, že se na mě můžou vždy spolehnout. (58)*
- *Z nějakého pro mě záhadného důvodu, který nedokážu jinak lépe vysvětlit, jsem k oblastem, kde by se pomáhalo lidem, vždy tíhla. (60)*
- *Věděla jsem, že jsem humanitně zaměřená, ale nemohla jsem si vybrat konkrétní obor. (62)*
- *Vždy jsem byla přitahována spíše obory, které kombinují několik oborů současně a vyžadují tak komplexní uvažování a propojování znalostí. (61)*
- *Ke studiu sociální práce jsem se dostal zcela náhodou. Když jsem v roce 2009 končil na základní škole, v podstatě jsem neměl žádnou vizi, (...) Jediné, co mě vždy velmi zajímalo, byla historie, dějepis (...) Na druhé straně jsem nenáviděl matematiku (...) mým primárním cílem bylo najít školu a obor, kde by byla role matematiky pokud možno co nejvíce marginální. (64)*
- *Za moji nynější pracovní volbou stojí mimo jiné má nešikovnost v matematice a účetnictví a následné přeorientování na jiný obor. (67)*
- *Protože mi dávat rady šlo vždycky dobře, tak jsem nabyla dojmu, že mi to jde, a v sociální práci mi náznakově připadá, že se můžu takto realizovat. (71)*

Zvažování vlastních osobnostních rysů

- *Věděla jsem ale, že moje osobnost, mé vlastnosti, jsou vhodné pro práci s lidmi a věděla jsem, že je to něco, co mě bude naplňovat. (2)*
- *Mými nejsilnějšími stránkami jsou laskavost a štědrost. (...) Ráda poznávám druhé lidi, jsem empatická, ráda se zajímám o problémy druhých, pokud o to stojí. (2)*
- *Celkově se mi zdá, že mám v povaze určitý soucit s lidmi, kteří mají nějaké problémy, a empatii, což by mě k takovéto práci mohlo uschopňovat. (36)*
- *Byl jsem vždy velmi společenský člověk, který rád pomáhá druhým. (37)*
- *Je to jedna z mála oblastí, kde se uplatní to, že jsem schopný vycházet se skutečně rozdílnými lidmi. (43)*
- *Má motivace tedy vychází z toho, že sociální práce je pro mě ideální vzhledem k mé povaze. (...) Jsem velice komunikativní člověk. (...) jsem člověk, který se udělá na každého názor, až když ho pozná, což je dle mého velice důležité pro sociálního pracovníka. (44)*

- *Myslím, že já osobně mám takovým lidem co nabídnout. Ráda s druhými komunikuji, snažím se pochopit jednání každého jednotlivce. Snažím se neházet všechny do jednoho pytle. Jsem také vcelku optimista, otevřená a nekonfliktní. (52)*
- *Rada počívám, rada pomáham a snažím sa byť nápomocná vo všetkých smeroch. Myslím si a dovolím si tvrdiť, že toto bol hlavný dôvod pre rozhodnutie študovať sociálnu prácu. (56)*
- *Jsem empatická, dokážu se vcítit do ostatních lidí a vidět problém jejich očima. Také jsem velmi optimistický člověk, nevidím danou situaci vždy pouze černě a snažím se na všem najít něco pozitivního. (58)*
- *Z nějakého pro mě záhadného důvodu, který nedokážu jinak lépe vysvětlit, jsem k oblastem, kde by se pomáhalo lidem, vždy tíhla a to se považuji za člověka ne příliš společenského a vesměs nespělého a stydlivého, avšak velmi empatického. (...) „pro tuto profesi jsem se prostě narodila“. (60)*
- *Jsem ten typ člověka, kterého naplňuje dělat radost druhým. (51)*
- *Osobně jsem se setkala s problémovými lidmi, kteří berou drogy, nebo jsou dokonce teď ve vězení. Odjakživa jsem měla v sobě nějaký pud "zachraňovat" tyto lidi, snažit se jim vstřípit své názory a pohledy na věc. (35)*
- *Hlavní motivací se ale stalo asi to, že mám nějakou přirozenou touhu pomáhat lidem, kteří se o sebe nemohou postarat a zabezpečit svůj život. (15)*

Životní poslání

- *Ano, považuji pomoc lidem za jakési své osobní poslání. (4)*
- *Poměrně těžko se kamarádům a známým vysvětluje, že svou práci děláte proto, že ji vnímáte jako poslání. (15)*
- *Myslím, že každý člověk podvědomě tuší, jakému povolání by se chtěl věnovat a jakému spíš nikoliv. (28)*
- *Z nějakého pro mě záhadného důvodu, který nedokážu jinak lépe vysvětlit, jsem k oblastem, kde by se pomáhalo lidem, vždy tíhla, a to se považuji za člověka ne příliš společenského a vesměs nespělého a stydlivého, avšak velmi empatického. (...) „pro tuto profesi jsem se prostě narodila“. (60)*

Výtahy z oponentských posudků

PhDr. Vlasta Řezníková, Ph.D.

Získaná data jsou velmi přehledně zpracována do grafů, tabulek a schémat, a komentována. Autorka přemýšlí nad souvislostmi.

Závěry odpovídají datům i poctivé analýze.

Autorka sama se kriticky zamýšlí, co pro studenty znamená, že by je studium i práce měla bavit, bylo by zajímavé ještě od studentů zjistit v rámci kvalitativního šetření jejich názor.

Já osobně v datech implicitně spatřuji i dimenzi nízkého sebevědomí studentů, kteří se hlásí na obory spojené se SP.

Závěry jsou zajímavé i v tom rozporu z hlediska prestiže SP u VŠ studentů (potřebnost vs. málo peněz?, vliv výuky?

Navrhovaná doporučení jsou praktická, poukazují na důležitost webových stránek škol a důraz kladou na prezentaci samotné profese SP + reflektování preferencí studentů (seberozvoj).

PhDr. Mgr. Jana Kolářková

Vzhledem k bodu 2 nebylo snadné zajistit kvalitu dat, ale díky vysokému nasazení a zjevné motivaci všech členů řešitelského týmu se podařilo nejen získat platná, spolehlivá a reprodukovatelná data, ale vysokou úroveň má i jejich interpretace, protože výstupy jsou zpracovány i s ohledem na jejich další možné využití zadavatelem k metodické či legislativní činnosti.

Závěry jsou zpracovány srozumitelně, přehledně a kvalitně, zde je nutné vyzdvihnout opět šíři záběru/kategorií, které řešitelský tým byl nucen vypracovat.

Z hlediska zadavatele jsou výsledky tohoto projektu využitelné jak pro metodickou, tak i pro legislativní činnost. Dále budou využity i v rámci komunikace zadavatele se vzdělavateli či pro odbornou diskusi o zúžení, profilaci studijních programů „sociálních pracovníků“.